

***Регіональна доповідь
про стан навколишнього природного
середовища в Одеській області у 2021 році***

ЗМІСТ

Вступне слово.....	4
1. Загальні відомості.....	5
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	5
1.2. Соціальний та економічний розвиток області.....	7
2. Атмосферне повітря.....	21
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	21
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами.....	21
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах.....	21
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).....	23
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	24
2.5. Використання озоноруйнівних речовин.....	25
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	25
3. Зміна Клімату.....	27
3.1. Тенденція зміни клімату.....	27
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	27
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	27
4. Водні ресурси.....	27
4.1. Водні ресурси та їх використання.....	27
4.1.1. Загальна характеристика.....	27
4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів.....	27
4.1.3. Водокористування та водовідведення.....	29
4.2. Забруднення поверхневих вод.....	31
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	31
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).....	32
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	32
4.3. Якість поверхневих вод.....	32
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	32
4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідро біоценозів.....	52
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	56
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод.....	56
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	56
4.5. Екологічний стан Чорного моря в межах Одеської області.....	59
4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	66
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.....	68
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної мережі.....	68
5.1.1. Загальна характеристика.....	68
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	69
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	70
5.1.4. Формування національної мережі.....	74
5.1.5. Безпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	78
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	78
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу.....	78
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів.....	82
5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	85
5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.....	86
5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	87
5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин.....	87
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	88
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.....	88
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств.....	89
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	95
5.3.4. Інвазійні чужорідні види тварин.....	95
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	96
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду.....	96
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	106
5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина.....	108
5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи.....	108
5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.....	108
6. Земельні ресурси та ґрунти.....	117
6.1. Структура та стан земель.....	117
6.1.1. Стан ґрунтів.....	118
6.1.2. Деградація земель.....	119
6.2. Основні чинники антропогенно впливу на земельні ресурси та ґрунти.....	119
6.3. Охорона земель.....	119
7. Надра.....	120
7.1. Мінерально-сировинна база.....	120
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	120
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	121
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість.....	121
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.....	121
7.3. Геологічний контроль за вивчення та використанням надр.....	126
7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	126

8. Відходи.....	127
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	127
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	128
8.3. Державне регулювання в сфері поведження з відходами.....	131
9. Екологічна безпека.....	133
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	133
9.2. Об'єкти, що становлять підвищення екологічну небезпеку.....	138
9.3. Радіаційна безпека.....	138
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території України.....	138
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	138
10. Промисловість та її вплив на довкілля.....	139
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.....	139
10.2. Вплив на довкілля.....	139
10.2.1. Гірничодобувна промисловість.....	139
10.2.2. Металургійна промисловість.....	139
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	139
10.2.4. Харчова промисловість.....	140
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.....	140
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля.....	141
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства.....	141
11.2. Вплив на довкілля.....	141
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження.....	141
11.2.2. Використання пестицидів.....	142
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.....	142
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	142
11.3. Органічне сільське господарство.....	142
12. Енергетика та її вплив на довкілля.....	143
12.1. Структура виробництва та використання енергії.....	143
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	144
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля.....	145
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	146
13. Транспорт та його вплив на довкілля.....	147
13.1. Транспортна мережа області.....	147
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень.....	147
13.2. Вплив транспорту на довкілля.....	147
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.....	147
14. Збалансоване споживання та виробництво.....	148
14.1. Тенденція та характеристика споживання.....	148
14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва.....	150
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	157
15.1. Національна та регіональна екологічна політики.....	157
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	158
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	159
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм.....	160
15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища.....	161
15.6. Оцінка впливу на довкілля.....	175
15.7. Економічні засади природокористування.....	178
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	179
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі.....	179
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.....	181
15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування.....	183
15.10. Екологічний аудит.....	184
15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	185
15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.....	191
15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій.....	192
15.12.2. Діяльність громадських рад.....	193
15.13. Екологічна освіта та інформування.....	193
15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля.....	197
15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція.....	198
15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/ проектів зовнішньої допомоги.....	198
15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво.....	198
Висновки.....	209
Додатки.....	212

ВСТУПНЕ СЛОВО

Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів - невід'ємна частина процесу суспільного розвитку України. Адже природні ресурси є основою життєдіяльності населення та економіки держави, тому забезпечення їх збереження, відтворення та невиснажливе використання є однією з основних передумов сталого соціально-економічного розвитку країни.

Стан навколишнього природного середовища сьогодні є однією з найгостріших соціально-економічних проблем, що прямо чи опосередковано стосується кожної людини. Екологічна інформація у сучасному світі стала предметом особливої уваги органів влади, політичних кіл, громадських організацій, засобів масової інформації.

Основна мета підготовлених матеріалів – це висвітлення та ознайомлення широкого загалу державних та громадських органів, підприємств, установ, організацій і громадськості про стан природного середовища в області, його проблеми та перспективи подальшого розвитку та раціонального природокористування.

«Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2021 році» підготовлена Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. В доповіді узагальнено та систематизовано моніторингову, статистичну та науково-дослідницьку інформацію про стан довкілля нашого регіону, про заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм, тощо. Підведені підсумки минулого року та визначені основні пріоритети регіональної екологічної політики в Одеській області на 2022 рік.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Одеська область утворена 27 лютого 1932 року. До її складу входять 7 адміністративних районів, 19 міст, 91 об'єднана територіальна громада, 33 селища та 1122 сільських населених пункта. Населення області становить 2 351,4 тис. осіб. Адміністративний центр регіону - Одеса - одне з найбільших міст України, важливий транспортний, індустріальний, науковий, культурний і курортний центр з населенням 1 010,5 тис. осіб (на 01.01.2022).

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману і тягнеться від моря на північ, в глиб суші на 200-250 км. На півночі Одеська область межує з Вінницькою та Кіровоградською, на сході - з Миколаївською областями, на заході - з Республікою Молдова, на південному заході - частина державного кордону України з Румунією. Усього в межах області пролягають 1362 кілометри державного кордону. Площа Одеської області складає 5,5 % території України (33,3 тис. кв км). Північна частина області розташована в лісостеповій, а південна - в степовій зоні. У ґрунтовому покриві переважають звичайні та південні чорноземи.

Клімат вологий, помірно-континентальний, поєднує риси континентального і морського. Середньорічна температура коливається від 8,2°C на півночі до 10,8°C на півдні області. Загальна сума опадів 340-470 мм на рік. Взимку переважають північні і південно-західні вітри, влітку - північно-західні і північні. Південна половина області схильна до посух та суховіїв.

Розвідані попередньо чи оцінені прогнозно понад 160 родовищ корисних копалин (піски, суглинки, гравій, галька, граніти, вапняк, нафта, природний газ, залізна руда, фосфорити, кольорові метали, золото, кам'яне та буре вугілля, лікувальні грязі та ін.), але основна частина розвіданих родовищ знаходиться на орних землях.

До місцевих корисних копалин, які використовуються в промисловості, відносяться і мінеральні підземні води. Найбільш відома лікувальна хлоридно-натрієва мінеральна вода «Куяльник», видобуток якої ведеться в межах Одеського промвузла. Забір води здійснюється на трьох свердловинах № 19, 20, 21 родовища мінеральної води «Куяльник» в м. Одеса, глибина свердловин 75 метрів. Столові слабомінералізовані води видобуваються в містах Ізмаїл, Балта, Білгород-Дністровський, смт Окна та інших.

Чорне море та лікувальні грязі Куяльницького лиману створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий

агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону. Природні умови сприятливі для вирощування озимої пшениці, кукурудзи, ячменю, проса, соняшнику.

Довжина морської берегової лінії від гирла річки Дунай до Тилігульського лиману сягає 300 км. На території області знаходяться прісноводні озера - Кагул, Ялпуг, Катлабух, Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас, а також Хаджибейський і Куяльницький лимани, відомі своїми лікувальними грязями. Водопостачання Одеської області здійснюється як з поверхневих джерел, так і за рахунок підземних джерел.

Річкова мережа області належить басейнам Чорного моря, Дністра, Дунаю, Південного Бугу. На території області налічують близько 200 річок довжиною понад 10 км. Головні річки: Дунай (з Кілійським гирлом), Дністер (з притокою Кучурган), Кодима і Савранка (притока Південного Бугу). У приморській смузі багато прісноводних (Кагул, Ялпуг, Катлабух) і солоних (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас) озер. Також на узбережжі знаходиться велика кількість лиманів, найбільші - Дністровський, Хаджибейський, Тилігульський і Куяльницький.

У межах області розташовані 1134 малих річок і струмків, 15 прісноводних та морських лиманів (найбільш великі Дністровський, Тилігульський, Хаджибейський, Алібей, Бурнас, Будацький, Куяльницький, Кучурганський), 68 водосховищ, 45 озер, у тому числі 8 Придунайських озер: Ялпуг, Кугурлуй, Катлабух, Китай, Сасик, Кагул, Картал, Саф'яни.

До водних об'єктів області, які мають категорію лікувальних, відносяться, зокрема, такі відомі родовища пелоїдів лиманів Сасик, Бурнас, Алібей, Шагани, Будацького, Тилігульського, Куяльницького і Хаджибейського, а також родовища мінеральних вод Одеське, Куяльницьке, Чорноморське.

Одеська область - малолісна, лісодефіцитна, тому створення лісових насаджень є основною задачею державних лісгосподарських підприємств. Для доведення лісистості Одеської області до оптимальної науково-обґрунтованої – 12 %, при якій ліси найефективніше впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси та протидіють ерозійним процесам, необхідно створити 100 тис. га нових лісових насаджень. Збільшення лісистості області від 6 % до 12 % планується здійснювати за рахунок еродованих земель та схилів. Основна мета заліснення - припинення інтенсивних процесів вітрової та водної ерозії.

Особливості географічного розташування Одеської області зумовили унікальну різноманітність її природних комплексів і систем – від лісових, лісостепових і степових до водно-болотних і приморських, які й представлені в системі природно-заповідного фонду. Станом на 1 січня 2022 року природно-заповідний фонд Одеської області (далі – ПЗФ) має в своєму складі 127 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 163819,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 4,6 %.

Одеська область є частиною морського фасаду України. Вона розташована на перетині найважливіших міжнародних водних шляхів: Дунайський водний шлях після завершення будівництва в 1992 році каналу

Дунай-Майн-Рейн є найкоротшим виходом із країн Європи в Чорне море, далі - у Закавказзя, Середню Азію, на Близький Схід; ріка Дністер зв'язує регіон з Молдовою, а Дніпро - з Центральною Україною, а після завершення реконструкції Дніпровсько-Бузького і Дніпровсько-Неманського каналів - з Польщею і країнами Балтії. Волго-Донська система зв'язує Азово-Чорноморський басейн, з Казахстаном, Туркменістаном, Азербайджаном, Іраном, забезпечуючи виходи до Каспійського, Балтійського і Білого морів.

Геополітичне положення Одещини обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням, так і зростаючою активізацією її участі у великих європейських міжрегіональних організаціях - Асамблеї Європейських Регіонів і Робітничої Співдружності Придунайських країн. Будучи частиною морського фасаду країни, Одеська область значною мірою сприяє активній участі України в роботі країн-членів Чорноморського Економічного Співробітництва.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Для досягнення основної мети – зростання добробуту мешканців Одеської області - спільні дії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування протягом 2021 року були направлені на вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону, забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці, підвищенні її конкурентоспроможності як основи для покращення якості і рівня життя населення.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Одеська область - високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки регіону. В області здійснюють свою діяльність 210 великих та середніх промислових підприємств. За 2021 рік в галузь залучено 4863,5 млн грн капітальних інвестицій (25,8% всіх капітальних інвестицій в область). У 2021 році до 2020 року обсяг промислового виробництва склав 107,0%, 4 місце серед регіонів країни.

Зросли обсяги виробництва на підприємствах з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої продукції (у 1,9 раза), у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів (+23,5%), у машинобудуванні (+13,5%).

Зменшились обсяги виробництва на підприємствах з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (-21,5%), у виробництві харчових продуктів, напоїв (-15,8%), у текстильному виробництві, виробництві одягу, виробів зі шкіри (-10,0%), на підприємствах з постачання електроенергії, газу.

За останні роки спостерігалась неоднозначна ситуація у розвитку та ефективному функціонуванні галузі промисловості. 2016-2017 роки ознаменувались значним ростом виробництва, завдяки чому область вирвалася у лідери та протрималась до 2017 року – 1 місце серед регіонів країни. 2018 рік – скорочення виробництва на 7,6%. У 2019 році знову зростання та 2 місце серед регіонів країни, 2020 рік - зростання на 0,7%, 5 місце серед регіонів. У 2021 році зростання на 7,0% та 4 місце серед регіонів країни.

Протягом 2016-2021 років спостерігається постійне зростання обсягу реалізованої промислової продукції.

Обсяг реалізованої промислової продукції Одеської області у 2021 році становив 94 699,0 млн грн (порівняно з 2020 роком – 134,4%). Найбільше реалізовано продукції підприємствами харчової промисловості (28,8% до загального обсягу), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (27,6%), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (19,7%), машинобудування (7,1%), металургії (6,5%).

Промисловість Одеської області це:

- 2,6% промислового виробництва – 10 місце в країні за 2021 рік;
- 53,8 тис. штатних працівників (за грудень 2021 року);
- 25,8% всіх капітальних інвестицій (2021 рік – 4 863,5 млн грн).

БУДІВНИЦТВО

У 2021 році виконано будівельних робіт на 35 693,3 млн грн. (2 місце серед регіонів країни, після м. Київ), збільшення порівняно з 2020 роком на 3,9% (13-14 місце серед регіонів). Введено в експлуатацію 1038,9 тис. м² житла (4 місце серед регіонів країни), збільшення в 2,0 рази в порівнянні з 2020 роком.

СТАН РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ

У 2021 році регіональний споживчий ринок характеризується наступними показниками: оборот роздрібною торгівлі становив 105,8 млрд грн (7,3% від загального обсягу по країні), що на 10,2% більше обсягу 2020 року; обсяг роздрібного товарообороту підприємств (юридичних осіб), основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля, становив 81,3 млрд грн і у порівнянні з відповідним періодом 2020 року збільшився на 11,4 %.

СПОЖИВЧІ ЦІНИ

Індекс споживчих цін у грудні 2021 року до грудня 2020 року становив 110,4% (у грудні 2020 року – 104,4%).

Ціни на продукти харчування та безалкогольні напої збільшились на 13,2%, у тому числі на продукти харчування – на 13,7%, на безалкогольні напої – на 3,5%.

Серед продуктів харчування, які стали дорожче на 13,7%, найбільше (на 27,7%) зросли ціни на олію та жири, в основному, за рахунок суттєвого (в 1,5 раза) подорожчання соняшникової олії. На 19,4% та 16,0% підвищились ціни на маргарин та сало відповідно.

Ціни на овочі зросли на 20,5%. Буряк, білокачанна капуста, ріпчаста цибуля та морква подорожчали в 2,2–1,7 раза, а солодкий перець подешевшав на 67,7%. Хліб і хлібопродукти подорожчали на 20,2%. Продукти переробки зернових, кондитерські вироби з борошна та макаронні вироби зросли в ціні на 26,3–15,5%.

На 12,3% підвищились ціни на м'ясо та м'ясопродукти, у тому числі на 25,1% – на свіже, охолоджене, заморожене м'ясо свійської птиці, на 17,1% –

свіжу, охолоджену, заморожену яловичину та телятину, на 16,8% – інші консервовані та перероблені види м'яса та продукти з нього.

Підвищення цін на молоко, сир та яйця становило 11,7%, з них на яйця – 19,9%, сир і м'який сир (творог) – 12,6%.

Риба та продукти з риби стали дорожче на 1,0%, у тому числі сушена, копчена, солоні риба та морепродукти – на 17,3%, проте, свіжа, охолоджена та заморожена риба стала дешевше на 4,4%.

Поряд з цим, на 10,1% знизилась ціна на фрукти, що обумовлено, здешевленням яблук на 42,6%, інших видів свіжих, охолоджених, заморожених фруктів – на 21,8% та цитрусових – на 20,8%. Проте, банани подорожчали на 5,0%.

За групою житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива ціни (тарифи) підвищились на 15,3%, що в основному пов'язано з подорожчанням скрапленого газу для побутових потреб на 36,4%. Електроенергія та природний газ стали дорожче на 26,5% та 24,0% відповідно. Тарифи на водопостачання зросли на 13,6%, каналізацію – на 10,9%.

На 13,6% підвищились ціни на транспорт, на 8,1% - на зв'язок.

ПІДПРИЄМНИЦТВО

На 1 січня 2022 року на обліку в органах ГУ ДПС області перебувало 236,5 тис. платників (+ 5 111 осіб в порівнянні з 01.01.2021), у т.ч. юридичних осіб – 98,5 тис. осіб, фізичних осіб-підприємців – 138,0 тис. осіб.

З початку року абсолютний приріст зареєстрованих підприємств (юридичних осіб) становив + 2 639, фізичних осіб-підприємців (ФОП) + 3 475.

В Одеській області здійснювали діяльність (сплачували податки) 136,1 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва (+ 263 осіб в порівнянні з 01.01.2021):

- фізичних осіб-підприємців – 105,5 тис. (77,5%),
- малих підприємств – 29,8 тис. (21,9%),
- середніх підприємств – 843 (0,6%).

Найбільше суб'єктів малого та середнього підприємництва здійснювали діяльність у сфері оптової та роздрібною торгівлі (41,0%), інформації та телекомунікацій (8,7%), операцій з нерухомим майном (7,0%), професійної, наукової та технічної діяльності (5,8%), транспорту (5,4%), сільського господарства (4,9%), промисловості (4,5%), готельно-ресторанного господарства (4,5%), адміністративного, допоміжного обслуговування (3,2%), будівництва (3,0%).

За 2021 рік від суб'єктів малого та середнього підприємництва у вигляді податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів надійшло 18 454,3 млн грн (+21,3% до 2020 року), що становить 36,4% загальної суми бюджетних надходжень (без урахування митних платежів):

- державний бюджет – 9 164,7 млн грн (+21,26% до 2020 року)
- місцевий бюджет – 9 289,5 млн грн (+21,32% до 2020 року та складав 42,58% загальної суми надходжень до місцевого бюджету).

Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2021-2023 роки. Основним і вдало реалізованим напрямком стало запровадження на конкурсній основі механізму часткової компенсації відсотків за кредитами підприємців, отриманих на реалізацію інвестиційних проєктів.

На часткову компенсацію у 2021 році витрачено 1,4 млн грн. У 2021 році завершено підтримку реалізації інвестиційних проєктів з:

- придбання обладнання, приладів, матеріалів для виготовлення установки розподілу повітря теплової електричної станції та виробництва кисню для потреб медичної галузі;
- придбання обладнання для обробки деревини, яка полегшує умови праці робітників з обмеженими фізичними можливостями;
- придбання обладнання для первинної обробки риби та морепродуктів;
- придбано обладнання для введення в дію міжнародного пункту пропуску «Ісакча-Орлівка»;
- придбано автотранспортні засоби для надання;
- придбано сучасне енергоефективне устаткування для організації виробництва нової продукції – приготування та фасування локальних виноградних ігристих вин класичним та періодичним резервуарним способом;
- модернізовано риболовецьке спорядження та придбано обладнання для первинної обробки риби та морепродуктів;
- побудовано додатковий склад для зберігання продукції;
- придбано техніку/обладнання виробничого призначення, розширено та модернізовано осетровий комплекс.

Інформація щодо інвестиційної політики, зовнішньоекономічної та міжнародної діяльності в Одеській області за 2021 рік

Прямі іноземні інвестиції та зовнішньоекономічна діяльність

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал та боргові інструменти), унесених в економіку області з початку інвестування, на 31 грудня 2021 року становив 1 502,9 млн дол. США (обсяг зменшився на 313 млн дол. США або на 17,3% порівняно з даними на 31 грудня 2020 року). З них інструменти участі в капіталі – 1 131,1 млн дол. США, що більше на 14,4 млн дол. США, або 1,3%, порівняно з даними на 31 грудня 2020 року, боргові інструменти – 371,8 млн дол. США, що на 327,4 млн дол. США, або 46,8% менше, порівняно з даними на 31 грудня 2020 року. У структурі прямих іноземних інвестицій частка акціонерного капіталу нерезидентів з країн ЄС становила 60,1% (679,3 млн дол. США).

До основних країн-інвесторів, на які припадає 80,8% загального обсягу прямих інвестицій (інструментів участі в капіталі) входять: Кіпр – 280,3 млн дол. США (24,8%), Нідерланди – 185,8 млн дол. США (16,4%), Сінгапур – 149,7 млн дол. США (13,2%), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 91,8 млн дол. США (8,1%), Люксембург – 79,0 млн дол. США (7%), Монако – 64,7 млн дол. США (5,7%), Німеччина – 62,6 млн дол. США (5,5%).

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій приходяться на:

- транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську– діяльність – 549,6 млн дол. США (48,6%);
- промисловість – 324,0 млн дол. США (28,6%);
- операції з нерухомим майном – 80,3 млн дол. США (7,1%);
- фінансову та страхову діяльність – 46,5 млн дол. США (4,1%);
- оптову та роздрібну торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 54,7 млн дол. США (4,8%).

Серед країн світу на 31 грудня 2021 року порівняно з 31 грудня 2020 року:

Найбільший приріст ПІІ (інструментів участі в капіталі) (млн дол США):	
Китай	+25,7
Нідерланди	+25,6
Сінгапур	+13,1
Франція	+9,9
Найбільший відтік ПІІ (інструментів участі в капіталі) (млн. дол.США):	
Кіпр	- 48,7
Сейшельські Острови	- 40,1
США	- 17,4

За видами економічної діяльності на 31 грудня 2021 року порівняно з 31 грудня 2020 року:

Найбільший приріст ПІІ (інструментів участі в капіталі) (млн дол США):	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	+44,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	+12,5

Зовнішня торгівля товарами

У 2021 році експорт товарів становив 1 697,8 млн дол США, імпорт – 2 311,1 млн дол. США. Порівняно з 2020 роком експорт збільшився на 24,8%, імпорт – на 5,8% . Негативне сальдо становило 613,3 млн дол. США .

Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 164 країн світу.

Основу товарної структури експорту області складала:

- продукти рослинного походження – 731,9 млн дол. США (більше на 9,1%– проти 2020 року);
- жири та олії тваринного або рослинного походження – 435,6 млн дол. США– (більше на 55,1 %);
- готові харчові продукти – 128,0 млн дол. США (більше на 47,4 %);
- недорогочінні метали та вироби з них – 102,1 млн дол. США (більше на– 79,3 %);
- машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання — 100,5 млн дол. США (більше на 0,8 %).

Серед країн–партнерів більше всього експортували товари до Китаю – 123,7 млн дол. США (7,3 % від загального обсягу експорту), Туреччини – 101,0

млн дол. США (5,9 %), Нідерландів – 82,5 млн дол. США (4,9 %), Індії – 79,0 млн дол. США (4,7 %).

Найбільше зростання експорту порівняно з відповідним періодом попереднього року відбулося до Японії (у 47,7 раза), В'єтнаму (у 9,4 раза), Оману (у 5,4 раза), Литви (у 2,4 раза), Румунії (у 2,2 раза).

Ринок ЄС є найбільшим для експорту товарів регіональних виробників: обсяг експорту товарів до країн ЄС за 2021 рік становив 463,9 млн дол. США (27,3 % від загального обсягу експорту товарів області), що на 40,8% більше порівняно з 2020 роком.

Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Нідерландів – 82,5 млн дол. США, Італії – 51,3 млн дол. США, Іспанії – 43,6 млн дол. США, Румунії – 40,5 млн дол. США, Болгарії – 40,1 млн дол. США.

Найбільше імпортовано товарів у 2021 році з Китаю (19,6% від загального обсягу імпорту), Туреччини (13,2 %), Індонезії (8,5 %).

Імпорт товарів з країн ЄС становив 585,0 млн дол. США (25,4 % від загального імпорту товарів) та збільшився на 34,8 % проти 2020 року.

Зовнішня торгівля послугами

У 2021 році експорт послуг становив 946,3 млн дол. США, імпорт – 535,6 млн дол. США. Порівняно із 2020 роком експорт збільшився на 11,9 %, імпорт – на 75,2 %. Позитивне сальдо становило 410,7 млн дол. США.

Зовнішньоторговельні операції проводилися із партнерами із 167 країнами світу.

У 2021 році найбільші обсяги експорту послуг припадали на:

- транспортні послуги – 751,6 млн дол. США (на 16,5 % більше проти 2020 року);

- ділові послуги – 79,5 млн дол. США (на 17,6 % більше);

- послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 48,0 – млн дол. США (на 73,1% більше);

- послуги, пов'язані з подорожами – 27,5 млн дол. США (на 3,1 % більше);

- послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 22,7 млн дол. США (на 23,1 % більше).

Серед країн–партнерів найбільше екпортувались послуги до ОАЕ – 129,0 млн дол. США (13,5 %), Швейцарії – 113,4 млн дол. США (13,5 %), Німеччини – 53,5 млн дол. США (5,9 %), Кіпру – 53,7 млн дол. США (5,4 %), Британських Віргінських Островів – 52,1 млн дол. США (5,5%).

Значно зросли обсяги експорту послуг порівняно з 2020 роком до ОАЕ (у 2,8 рази), Іспанії (у 2,3 рази), Італії (у 2,0 рази), Словаччини (у 1,9 рази), Норвегії (у 1,7 рази).

У 2021 році обсяг експорту послуг до країн ЄС становив 302,9 млн дол. США, що на 15,4 % більше порівняно з 2020 роком (31,7 % від загального обсягу експорту послуг області).

Найсуттєвіші експортні поставки серед країн ЄС здійснювались до Кіпру – 53,7 млн дол. США, Німеччини – 53,5 млн дол. США, Данії – 24,8 млн дол. США, Болгарії – 27,7 млн дол. США, Естонії – 19,1 млн дол. США.

Серед країн–партнерів найбільше імпортувалися послуги з Китаю, Кіпру, Франції та Туреччини. Обсяг імпорту послуг з країн ЄС у 2021 році становив 249,5 млн дол. США (45,7 % у загальному обсязі імпорту послуг), що на 83,7 % більше порівняно з 2020 роком.

ТРАНСПОРТ

Транспортно-дорожній комплекс в області представлений усіма видами транспорту і включає у себе найкрупніші морські експедиторські торговельні порти, судноплавні компанії, розвинене залізничне та автодорожнє господарство, широку мережу автотранспортних підприємств, аеропортів та аеродромні комплекси, авіакомпанії. В області у широких масштабах забезпечується передача вантажів між різними видами транспорту, діють міжнародні залізнично-морські та автомобільно-морські переправи.

Через територію Одеської області проходять 5 міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор TRASECA (Європа-Кавказ-Азія), коридори «Балтійське море - Чорне море» та «Чорноморське транспортне кільце» - транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС).

Протяжність транспортних коридорів по території області становить 706,4 км.

Морегосподарський комплекс області представлений морськими торговельними портами: Одеським, Чорноморським, Ізмаїльським, Південним, Білгород-Дністровським, Ренійським, Усть-Дунайським, а також приватним морським рибним портом «Чорноморськ». Морський та річковий транспорт представляють судноплавні компанії: ВАТ «Українське Дунайське пароплавство», ЗАТ «Судноплавна компанія «Укрферрі». Порти мають відповідну інфраструктуру для здійснення вантажних операцій із переробки сухих та наливних вантажів, перевезення пасажирів та виконання допоміжних функцій: бункеровка, відстій транспортних, спеціалізованих і службово-допоміжних суден.

Порти Одеської області - це 94,8% загальних обсягів переробки вантажів портами України, у т.ч. 94,7% експортних вантажів, 102,7% імпортних вантажів, 85,6% транзитних вантажів.

Одеська область та її порти знаходиться в зоні уваги глобальних портових операторів NHLA International, DP World, які готові інвестувати в українську портову інфраструктуру і поліпшення операційної ефективності процедур в портах. В портах області реалізуються інвестиційні проекти за участю світових компаній Cargill (США), LouisDreyfusCompany (Франція), NHLA International (Німеччина), Kernel, RISOIL S.A та ін.

Одеська залізниця – важлива складова єдиного транспортного конвеєра південного заходу України і є найважливішою складовою частиною залізничного транспорту держави. На її долю припадає майже 20% вантажообігу, більш 16% пасажирообігу залізниць країни.

Залізниця пролягає по території шести областей: Одеської, Миколаївської, Херсонської, Черкаської, Кіровоградської і Вінницької. До складу залізниці входять 4 дирекції залізничних перевезень: Знам'янська, Одеська, Херсонська, Шевченківська.

Головна особливість Одеської залізниці – її приморське і прикордонне положення. У регіоні Одеської залізниці розташовані великі морські та річкові порти. Таким чином, забезпечуються зовнішні транспортно-економічні зв'язки з більш ніж 70 країнами світу.

Експлуатаційна довжина залізниці становить 4 001,8 км (у т.ч. Одеська область – 1 043,6 км). На території Одеської області знаходяться 72 залізничні станції. Залізничний вокзал пасажирської станції «Одеса-Головна» надає можливість сполучення практично з усіма обласними центрами України. Також курсують поїзди у Молдову, Білорусь, Польщу, Румунію, Угорщину.

Пропускна спроможність вокзалу - 10 000 осіб на добу. Вокзал обладнаний 6 пасажирськими платформами, що дозволяють розмістити склад з 18-20 вагонів. Щодня вокзал приймає і відправляє 40 поїздів.

Укрзалізниця розробила та впровадила сучасні методи організації контейнерних поїздів для максимального задоволення потреб усіх учасників перевізного процесу та розвитку контейнерного бізнесу як вертикалі роботи компанії.

Мережа автомобільних шляхів загального користування в області становить 8 328,325 км, у т.ч. державного значення – 2 801,8 км. Тверде покриття мають майже 98% доріг.

Найбільша інтенсивність руху автотранспорту зосереджена на автомобільних дорогах: М-05 «Київ-Одеса», М-15 «Одеса-Рені (на Бухарест)», М-14 «Одеса Мелітополь-Новоазовськ (на Таганрог)», М-16 «Одеса-Кучургани (на Кишинів)», М-27 «Одеса – Чорноморськ», М-28 «Одеса – Южний, з під'їздами», Н-33 «Одеса – Б.Дністровський – Монаші - /М-15/» і на окремих їх ділянках вона досягає 25-32 тис авто/добу.

Автомобільний транспорт обслуговує значну частину перевезень вантажів та пасажирів. Переважають міські й приміські перевезення, частка яких перевищує 90% загальних обсягів роботи автотранспорту.

Послугами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами–підприємцями) скористалися 53,2 млн пасажирів, що на 44,6% менше, ніж у 2020 році.

Автобусна маршрутна мережа, що відноситься до компетенції Одеської обласної державної адміністрації, налічує 474 діючих автобусних маршрутів, з яких – 364 міжміські автобусні маршрути та 110 приміських. Маршрутну мережу обслуговують 38 юридичних осіб та 18 фізичних осіб-підприємців.

Відповідно до укладених договорів про організацію перевезення пасажирів на автобусних маршрутах задіяно 888 транспортних засобів.

Маршрутна мережа забезпечує транспортне охоплення всіх районних центрів області та міст обласного значення з містом Одеса.

Автобусне сполучення населених пунктів з районними центрами області забезпечується, також, внутрішньорайонними автобусними маршрутами, організація перевезень на яких покладена на районі державні адміністрації. Регулярним автобусним сполученням забезпечено 89% населених пунктів Одеської області.

Найбільш розвинутими напрямками автобусних перевезень є приміські автобусні маршрути, які з'єднують прилеглі до міста Одеси приміські населені пункти з обласним центром.

На міжміських автобусних маршрутах найбільш розвинутим є сполучення між районними центрами області та містом Одеса, особливо це стосується південного напрямку Одеської області внаслідок нерозвинутого залізничного сполучення. Також у літній період значно збільшується кількість пасажирів у напрямках морських курортів, розташованих в області.

На автомобільних дорогах державного значення знаходиться 19 пунктів пропуску автомобільного сполучення через державний кордон України з Республікою Молдова, із них: міжнародних - 9 шт; міждержавних - 10 шт.

Авіаційний транспорт.

Міжнародний аеропорт Одеса відноситься до групи найбільших аеропортів України і пов'язаний повітряними лініями з багатьма містами України, СНД, а також країнами Західної Європи, Азії, Африки.

На Одеському ринку авіаційних перевезень працюють представники вітчизняних та закордонних авіакомпаній: ТОВ «Міжнародні авіалінії України», «TurkishAirlines», «Австрійські Авіалінії», «AirBaltic», «Flydubai», «GeorgianAirways» та інші.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2020 р. № 1370 внесені відповідні зміни до Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2023 року.

Зокрема, буде продовжено реалізацію проєкту з реконструкції аеродромного комплексу в Міжнародному аеропорту «Одеса» за рахунок коштів, залучених під державні гарантії.

Сюди входить завершення будівництва 2-ої черги (зокрема, встановлення метеорологічного обладнання) та початок будівництва 3-ї черги, в рамках якої передбачене будівництво магістральної руліжної доріжки, встановлення додаткового світлосигнального обладнання, прокладання мереж та кабелів.

Загальні обсяги переробки вантажів стивідорними компаніями в морських портах 2021 рік

Період	Січень-грудень			
	2020, тис. тонн	2021 тис. тонн	% виконання	частка 2021 в обсязі України, %
України, всього	159 125,1	153 311,7	96,4	100
Експорт	122 999,8	118 200,1	96,1	77,1
Імпорт	23 669,8	24 071,8	101,7	15,7
Транзит	10 056,8	8 683,7	86,4	5,7
Внутрішнє сполучення	2 398,7	2 356,1	98,2	1,5
Порти Одеської області, всього	113 052,9	107 182,0	94,8	69,9
Експорт	86 605,8	81 991,8	94,7	69,4
Імпорт	15 952,8	16 382,0	102,7	68,1
Транзит	9 876,6	8 457,6	85,6	97,4
Внутрішнє сполучення	671,6	350,8	56,8	14,9
Морський порт «Південний»	61 664,8	53 470,4	86,7	34,9
Експорт	47 629,5	42 520,2	89,3	36,0
Імпорт	7 211,8	6 289,5	87,2	26,1
Транзит	6 476,9	4 559,3	70,4	52,5
Внутрішнє сполучення	346,6	101,5	29,3	4,3
Морський порт «Чорноморськ»	23 887,6	25 638,7	107,3	16,7
Експорт	19 462,5	21 041,9	108,1	17,8
Імпорт	3 281,2	3 715,8	113,3	15,4

Транзит	1 078,8	871,6	80,8	10,0
Внутрішнє сполучення	65,1	9,4	14,5	0,4
Одеський морський порт	23 370,2	22 565,5	96,6	14,7
Експорт	16 858,2	15 297,5	90,7	12,9
Імпорт	5 184,6	6 088,8	117,4	25,3
Транзит	1 126,6	1 032,5	91,7	11,9
Внутрішнє сполучення	200,8	146,6	73,0	6,2
Ізмаїльський морський порт	3 244,6	4 070,6	125,5	2,7
Експорт	2 609,1	3 009,5	115,4	2,5
Імпорт	201,9	256,5	127,1	1,1
Транзит	428,5	711,5	166,1	8,2
Внутрішнє сполучення	5,1	93,0	1 838,5	78,0
Ренійський морський порт	786,0	1 370,2	174,3	0,9
Експорт	6,7	60,9	908,2	0,1
Імпорт	13,4	26,6	199,2	0,1
Транзит	765,8	1 282,6	167,5	14,8
Внутрішнє сполучення	0,1	-	-	-
Морський порт «Усть Дунайськ»	24,4	64,3	263,5	0,0
Експорт	21,3	60,3	283,1	0,1
Імпорт	3,1	3,8	122,6	0,0
Транзит	-	-	-	0,0
Внутрішнє сполучення	-	0,2	-	0,0
Білгород-Дністровський морський порт	75,4	2,4	3,1	0,0
Експорт	18,5	1,4	7,6	0,0
Імпорт	56,8	1,0	1,7	0,0
Транзит	-	-	-	0,0
Внутрішнє сполучення	-	-	-	0,0

Переробка контейнерів в портах регіону за 2021 рік

	2020 рік, TEU	2021 рік, TEU	2021 рік до 2020 року, %
Перероблено контейнерів Україна, TEU у тому числі:	1 049 204,00	1 022 589,00	97,5
Одеський порт	652 211,00	671 532,00	103,0
експорт	304 924,00	306 444,00	100,5
імпорт	319 682,00	333 012,00	104,2
транзит	27 605,00	31 510,00	114,2
Морський порт «Південний»	243 792,00	238 608,00	97,9
експорт	111 032,00	110 993,00	100,0
імпорт	116 117,00	115 640,00	99,6
транзит	16 643,00	11 975,00	72,0
Морський порт «Чорноморськ»	152 688,00	112 236,00	73,5
експорт	78 991,00	60 139,00	76,1
імпорт	73 697,00	52 079,00	70,7
транзит		18,00	

За фактичними даними ДП «АМПУ», за підсумками 12 місяців 2021 року портовими операторами в усіх морських портах України оброблено 153 млн 311,71 тис. тонн вантажів, що на 5,81 млн тонн, або на 3,6 % менше показника аналогічного періоду минулого року.

За 2021 рік портовими операторами у морських портах перевантажено експортних вантажів -118,2 млн тонн (-3,9% до аналогічного періоду 2020 р.), імпорту – 24,07 млн тонн (+1,7 %), транзиту - 8,68 млн тонн (-13,6%), каботажних вантажів - 2,36 млн тонн (-1,8%)

Найбільше за 12 місяців в портах оброблено зернових вантажів та руди - відповідно 49,48 млн тонн (+4,7%) та 37,87 млн тонн (-14,6%). Перевалка нафтопродуктів зросла на 82,7% і склала 1,94 млн тонн.

Обсяг перевалки будівельних матеріалів за 2021 рік зріс на 69,5% і склав 3,88 млн тонн.

Також за 12 місяців цього року оброблено контейнерів 1 022 589 TEU, що на 2,5% менше, ніж за аналогічний період 2020 року.

За підсумками 2021 року показники 5 портів перевищують обсяги перевалки минулого року: Чорноморськ 25,64 млн тонн (+7,3%), Ізмаїл 4,07 млн тонн (+25,5%), Рені 1,37 млн тонн (+74,3%), Усть-Дунайськ 64,3 тис. тонн (у 2,6 р.).

Порту Одеса майже вдалося досягти показників минулого року.

Вантажообіг за 2021 порту Одеса 22,56 млн тонн (-3,4%).

Всього за 2021 рік морськими портами України оброблено 11 348 суден, зокрема у грудні – 1 096.

За 12 місяців 2021 року вантажопереробка в морських портах Одеської області склала 107,18 млн тонн, що становить 94,8% від показників 2020 року (частка 2021 в обсязі України 69,9%).

Вантажопереробка експортних вантажів в морських портах області склала 81,99 млн тонн (94,7%), імпорتنих – 16,38 млн тонн (102,7%). Перевалка транзитних вантажів склала 8,46 млн тонн (85,6%). Каботаж – 350,8 тис. тонн (56,8%).

За 2021 рік морські порти Одеської області обробили 7 626 суден, зокрема у грудні – 755.

Портові оператори морського порту «Південний» за січень – грудень 2021 року обробили 53,47 млн тонн вантажів (що становить 86,7% від показників 2020 року).

Вантажообіг експортних вантажів склав 42,52 млн тонн (89,3%), імпорتنих – 6,29 млн тонн (87,2%). Транзитних вантажів було оброблено 4,56 млн тонн (70,4%), каботаж – 101,48 тис. тонн (29,3%).

Наливних вантажів в морському порту «Південний» було оброблено 4,75 млн тонн (89,3%), навалювальних – 44,72 млн тонн (89,3%), генеральних вантажів було оброблено 4 млн тонн (86,9%).

Лідерами за обсягами перевалки є руда – 29,14 млн тонн, зернові – 9,7 млн тонн, хімічні – 2,42 млн тонн, вугілля – 2,8 млн тонн.

Переробка контейнерів в морському порту «Південний» за звітний період зменшилася на 4,5% в порівнянні з попереднім роком і склала 3,09 млн тонн (238 608 TEU).

Всього у 2021 році морським портом «Південний» оброблено 1 005 суден, зокрема у грудні – 102.

В розрізі стивідорних операторів, ДП «Морський торговельний порт «Южний».

Загальна вантажопереробка за 2021 рік склала 16,68 млн тонн.

Вантажообіг експортних вантажів склав 13,78 млн тонн (що становить 94,8% від показників 2020 року), імпорتنих – 2,14 млн тонн (94,9%).

Транзитних вантажів було оброблено 718 тис. тонн (42,7%), каботаж – 29,4 тис. тонн (8,8%).

Через причали Одеського порту за 2021 рік перевантажено 22,56 млн тонн, що становить 96,6% до результату аналогічного періоду минулого року.

Перевалка експортних вантажів знизилася на 9,3% - до 15,3 млн тонн, транзитних - на 8,3% - до 1,03 млн тонн, каботаж - на 27,0% - до 146,64 тис. тонн. Перевалка імпорتنих зросла - на 17,4%, до 6,09 млн тонн.

Перевалка наливних вантажів зросла на 47,1% - до 2,6 млн тонн. Переробка нафтопродуктів зросла на 139,2% - до 737,95 тис. тонн, хімічних – на 21,8%, до 74,01 тис. тонн, нафти – на 28,0%, до 1,49 млн тонн, олії - на 26,4%, до 137,75 тис. тонн.

Перевалка сипучих вантажів скоротилася на 4,6% - до 7,3 млн тонн. Переробка руди зросла на 21,1% - до 181,5 тис. тонн, будівельних - на 89,4%, до 291,62 тис. тонн. Переробка зерна знизилася на 10,2% - до 5,83 млн тонн.

Перевалка тарно-штучних вантажів зменшилася на 9,2% - до 12,68 млн тонн. Зокрема, переробка чорних металів зменшилася на 16,9% - до 4,93 млн тонн, металопродукату – на 18,3%, до 4,23 млн тонн, продовольчих вантажів - на 12,1%, до 30,54 тис. тонн, чавуну - на 10,2%, до 680,46 тис. тонн. Переробка автотехніки і сільгосптехніки становить 1,73 тис. тонн.

Крім цього, перевалка контейнерів у ваговому виразі скоротилася на 2,3% - до 7,57 млн тонн. Контейнерообіг збільшився на 3,0% - до 671532 TEU (становить 65,67% контейнерообігу України).

Інші тарно-штучні вантажі – 146,13 тис. тонн (-36,4%).

Кількість суднозаходів за 2021 рік – 1 310, зокрема у грудні – 130 суден.

За підсумками 2021 року морський порт «Чорноморськ» переробив 25,64 млн тонн вантажів, що становить 107,3% від показників аналогічного періоду минулого року.

Перевалка експортних вантажів зросла на 8,1% - до 21,04 млн тонн, імпорتنих - на 13,3%, до 3,72 млн тонн. Перевалка транзитних вантажів зменшилася на 19,2% - до 871,55 тис. тонн, каботажних на 85,5%, до 9,41 тис. тонн.

Перевалка наливних вантажів скоротилася на 27,7% - до 1,03 млн тонн. Знизилася переробка олії - на 34,2%, до 871,90 тис. тонн.

Переробка нафтопродуктів збільшилася на 59,7% - до 159,24 тис. тонн.

Перевалка сипучих вантажів збільшилася на 8,1% - до 18,21 млн тонн.

Збільшилася перевалка хімічних вантажів і мінеральних добрив у 3,65 рази - до 172,30 тис. тонн, будівельних вантажів – у 5,7 разів, до 511,42 тис. тонн, цементу – у 8,6 разів, до 148,92 тис. тонн, зерна – на 9,2%, до 14,55 млн тонн. Перевалка цукру склала 122,79 тис. тонн.

Скоротилася переробка:

вугілля – на 20,7%, до 206,19 тис. тонн;

руди - на 50,5%, до 610,25 тис. тонн;

коксу – на 86,7%, до 8,41 тис. тонн.

Перевалка тарно-штучних вантажів збільшилася на 13,3% - до 6,4 млн тонн.

Зросла переробка:

чорних металів - на 32,5%, до 988,40 тис. тонн,
в тому числі: чавуну – на 244,9%, до 220,74 тис. тонн;
інших вантажів чорних металів - на 60,9%, до 396,69 тис. тонн;
хімічних і мінеральних добрив – в 4,9 разів, до 59,51 тис. тонн;
автотехніки та сільгосптехніки - на 53,3%, до 127,91 тис. тонн;
пром.товарів в ящиках і кіпах - у 31,72 рази, до 6,02 тис. тонн.

У той же час скоротилася перевалка:

металопрокату – на 30,9%, до 300,87 тис. тонн,
цементу в тарі – на 40,3%, до 162,91 тис. тонн;
продовольчих товарів – на 17,7%, до 80,08 тис. тонн,
в тому числі швидкопсувних – на 15,3%, до 36,99 тис. тонн;
лісних вантажів - на 13,3%, до 95,34 тис. тонн.

Переробка контейнерів скоротилася на 26,5% - до 112 236TEU. Перевалка контейнерів у ваговому виразі знизилася на 22,7% - до 1,38 млн тонн.

Обробка великовантажних автомобілів збільшилася на 38,9% - до 2,89 млн тонн. Кількість перевантажених великовантажних автомобілів зросла на 38,1% - до 98 154.

Переробка інших тарно-штучних вантажів зросла на 39,5% - до 612,34 тис. тонн.

Кількість суднозаходів з початку року – 1 695, зокрема у грудні - 161.

Ізмаїльський морський порт

Загальний обсяг вантажопереробки у Ізмаїльському морському порту за 2021 рік склав 4,07 млн тонн, що на 25,5% вище за показники 2020 року, у тому числі експорт склав 3,01 млн тонн (+15,4%), імпорт – 256,52 тис. тонн (+27,1%), транзит – 711,53 тис. тонн (+66,1%), каботаж – 93,03 тис. тонн (збіл. у 18,4 р.).

Наливних вантажів за цей період перевантажено 279,41 тис. тонн (+16,6%). В тому числі, найкращих результатів досягнуто при переробці хімічних – 142,73 тис. тонн (+56,5%). Олії перевантажено 89,42 тис. тонн (-6,5%), нафтопродуктів - 37,89 тис. тонн (-28,1%).

Навалювальних вантажів перероблено 3,29 млн тонн (+21,1%). З них: вугілля – 159,84 тис. тонн (-14,8%), руда – 2,82 млн тонн (+22,0%), будівельні – 163,21 тис. тонн (+102,6%), хімічні та мінеральні добрива – 12,86 тис. тонн (збіл. у 6,4 р.), хлібні - 27,61 тис. тонн (+135,6%).

Генеральні вантажі у звітному періоді склали 498,69 тис. тонн вантажообігу порту (+74,4%). Переробка чорних металів склала 360,72 тис. тонн. (+108,9%), металопрокату - 350,09 тис. тонн (+117,7%), хімічних та мінеральних добрив - 83,58 тис. тонн (+21,1%), цементу в тарі - 4,20 тис. тонн (-67,2%), папіру - 12,89 тис. тонн (збіл. 12,9 р.).

Кількість суднозаходів з початку року – 3 064, у грудні – 306 суден.

У 2021 році ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт» обробив 3,87 млн тонн, що на 27,2% вище за показники 2020 року.

В тому числі, експортні вантажі – 3,04 млн тонн (+20,2%), імпорт – 219 тис. тонн (+48,8%), транзит – 557,7 тис. тонн (+67,3%).

Ренійський морський порт

Вантажопереробка в морському порту за 2021 рік склала 1,37 тис. тонн, що на 74,3% вище за показники 2020 року, у тому числі експорт збільшився у 9

разів – до 60,94 тис. тонн, імпорт – на 99,2%, до 26,63 тис. тонн, транзит – на 67,5%, до 1,28 млн тонн.

Наливних вантажів перевантажено 60,92 тис. тонн (+165,5%), з них нафтопродукти – 19,46 тис. тонн (+161,6%), хімічні - 41,46 тис. тонн (+167,3%).

Навалювальних вантажів перероблено 1,24 млн тонн (+68,2%). З них хімічні та мінеральні добрива – 104,47 тис. тонн (+29,9%), зернові – 862,58 тис. тонн (+134,8%).

Генеральні вантажі у звітному періоді склали 67,12 тис. тонн вантажообігу порту (+174,7%), зокрема чорні метали – 51,87 тис. тонн, хімічні та мінеральні добрива – 6,75 тис. тонн (-62,8%).

Кількість суднозаходів з початку року – 509, у грудні – 48 суден.

ДП «Ренійський морський торговельний порт» оброблено за 2021 рік 108,5 тис. тонн, що на 244,4% більше за показники 2020 року, у тому числі експорт склав 27,6 тис. тонн (чорні метали –24,0 тис. тонн, брукхт – 2,8 тис. тонн, зерно – 0,8 тис. тонн), імпорт вантажів збільшився на 16,7% - до 7,0 тис. тонн, транзит - на 189,8%, до 73,9 тис. тонн (зернові – 72,4 тис. тонн).

Кількість суднозаходів з початку року – 71, у грудні – 14.

Морський порт Усть-Дунайськ

Переробка в морському порту за 2021 рік склала 64,3 тис. тонн, що на 163,5% вище 2020 року, у тому числі експорт (зернові) склав 60,3 тис. тонн (+183,1%), імпорт (хімічні та мінеральні добрива у тарі) становить 3,8 тис. тонн (+22,6%).

Кількість суднозаходів з початку року – 41, у грудні - 8.

ДП «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ» внесено до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2022 році (відповідно до наказу Фонду державного майна України від 04.01.2022 № 1).

Білгород-Дністровський морський порт

У червні – грудні 2021 року переробка вантажів не здійснювалася.

Обробка вантажів в морському порту за 2021 рік склала 2,35 тис. тонн, що на 96,9% менше за показники 2020 року. Експорт лісних вантажів склав 1,4 тис. тонн (-92,4%), імпорт (інші тарно-штучних вантажі (-93,8%) – 0,95 тис. тонн (-98,3%).

Кількість суднозаходів з початку року – 2, у грудні - 0.

ДП «Білгород-Дністровський морський торговельний порт» (ДП «БДМТП») внесено до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2022 році (відповідно до наказу Фонду державного майна України від 04.01.2022 № 1).

З 30.04.2021 ДП «БДМТП» перейшов під управління Фонду Державного майна України. Наказом ФДМУ від 01.06.2021 № 943 органом приватизації ЄМК ДП «БДМТП» визначено РВ ФДМУ по Одеській та Миколаївській областях.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища.

Одеська область – регіон, що виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом. Загальна кількість підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря складає понад 3 000 суб'єктів господарювання. Протягом 2021 р. потрапило 35,9 тис. т забруднюючих речовин. Порівняно з 2020 р. викиди в атмосферу зменшились на 15,7%.

Майже три чверті усіх викидів забруднюючих речовин нашого регіону (70,4%) здійснено підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 15,9% – підприємствами переробної промисловості.

Основними токсичними інгредієнтами, якими забруднювалось повітря від стаціонарних джерел, були метан (72 % від сумарних обсягів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (8,1%), оксид вуглецю (9,1%), діоксид азоту (4,3%), діоксид сірки (2,3%), неметанові леткі органічні сполуки (1,9%), аміак (1,8%).

Більше половини усіх викидів забруднюючих речовин області припадало на м.Одеса – 21,72 тис. т.

Негативний вплив на довкілля мають викиди діоксиду вуглецю. Це парниковий газ, який затримує інфрачервоне випромінювання земної поверхні, що призводить до глобального потепління на планеті. Торік в атмосферу області потрапило 1,4 млн т діоксиду вуглецю, що на 10,8% менш, ніж у 2020 р.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2017	133,8	29,6	104,2	4 016, 3	56,2	-
2018	129,4	37,4	92,0	3 884, 3	54,3	-
2019	126,8	33,1	93,7	3 806,2	53,3	-
2020	123,8	42,6	81,7	3 716,2	52,3	-
2021	130,4	35,9	94,5	3 914,3	55,5	-

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Одеської області

**Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від
стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим
населеним пунктам, тис.т**

Таблиця 2.1.2.1.

	2017	2018	2019	2020	2021
Всього,	29,598	37,412	33,106	42,639	35,905
Назва населених пунктів :					
м. Одеса	12,047	18,314	20,121	25,382	21,719
м. Ізмаїл	1,309	1,986	0,831	2,209	1,927
м. Чорноморськ	1,406	1,619	1,605	1,519	1,393
м. Южне	1,551	1,575	1,9	2,238	1,521

**Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому
числі по найпоширеніших речовинах(пил, діоксид сірки, діоксид азоту,
оксид вуглецю) в цілому по області та
в розрізі населених пунктів, тис. т**

Таблиця 2.1.2.2.

	2017 р.				2018 р.				2019 р.				2020 р.				2021 р.												
	Южне	Чорноморськ	Ізмаїл	Одеса	Одеська область	Населені пункти				Южне	Чорноморськ	Ізмаїл	Одеса	Одеська область	Населені пункти				Южне	Чорноморськ	Ізмаїл	Одеса	Одеська область	Населені пункти					
						разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту						оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки						діоксид азоту	оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту
1,551	1,406	1,309	12,047	13,708	13,717	3,523	1,632	2,280	6,282	33,106	4,987	1,543	1,252	3,713	42,639	3,556	1,101	1,441	3,450	35,905	2,910	0,822	1,529	3,276	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,191	0,462	0,272	0,552	3,575	3,523	0,461	0,256	0,688	1,906	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,119	0,121	0,77	0,287	1,883	1,883	0,287	0,682	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,241	0,180	0,44	0,682	2,444	2,444	0,682	1,630	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,207	0,176	0,136	1,630	5,806	5,806	1,630	1,630	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
1,575	1,619	1,986	18,314	13,717	13,717	0,461	0,256	0,688	1,906	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,183	0,525	0,314	0,461	3,523	3,523	0,461	0,256	0,688	1,906	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,137	0,134	0,109	0,256	1,632	1,632	0,256	0,682	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,220	0,115	0,047	0,688	2,280	2,280	0,688	1,630	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,193	0,375	0,198	1,906	6,282	6,282	1,906	1,630	1,630	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
1,9	1,605	0,831	20,120	33,106	33,106	20,120	1,605	1,605	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,195	0,564	0,246	0,484	4,987	4,987	0,484	0,217	0,601	1,533	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,124	0,139	0,123	0,217	1,543	1,543	0,217	0,217	0,601	1,533	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,309	0,083	0,043	0,601	1,252	1,252	0,601	0,601	0,601	1,533	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,2	0,361	0,215	1,533	3,713	3,713	1,533	1,533	1,533	1,533	20,120	0,484	0,217	0,601	1,533	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
2,238	1,519	2,209	25,382	42,639	42,639	25,382	1,519	1,519	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,243	0,6	0,308	0,607	3,556	3,556	0,607	0,607	0,607	1,906	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,125	0,128	0,098	0,158	1,101	1,101	0,158	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,436	0,074	0,0443	0,551	1,441	1,441	0,551	0,551	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,277	0,344	0,211	1,541	3,450	3,450	1,541	1,541	1,541	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
1,521	1,393	1,927	21,719	35,905	35,905	21,719	1,393	1,393	1,927	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,238	0,444	0,107	0,425	2,910	2,910	0,425	0,425	0,425	1,927	18,314	0,217	0,217	0,551	1,541	25,382	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,110	0,109	1,697	0,160	0,822	0,822	0,160	0,160	0,576	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,366	0,087	0,037	0,576	1,529	1,529	0,576	0,576	0,576	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276
0,216	0,343	0,157	1,550	3,276	3,276	1,550	1,550	1,550	1,550	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	3,276	0,607	0,158	0,551	1,541	21,719	0,425	0,160	0,576	1,550	0,216	0,343	0,157	1,550	3,276

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містам області у 2021 р. (тонн)

Таблиця 2.1.2.3.

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2021 р. проти 2020 р., тонн	Обсяги викидів у 2021 р. до 2020 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн
	у 2021 р.	у 2020 р.			
Одеська область	35 905,9	42 639,9	-6,734	84,2	113,626
м. Одеса	21 719,947	25 381,757	-3 661,843	85,57	192,212
м. Балта		72,6			15,947
м. Білгород-Дністровський	230,718	239,92	-9,202	96,16	19,227
м. Білявка	0,254	45,312	-45,058	0,56	0,254
м. Ізмаїл	1 927,451	2 209,6	-282,134	87,23	160,621
м. Чорноморськ	1 393,095	1 425,872	-32,777	97,70	126,645
м. Подільськ	1 903,078	2 327,47	-424,392	81,77	237,885
м. Теплодар	53,105	49,058	4,047	108,25	53,105
м. Южне	1 521,264	2 237,699	-716,435	67,98	217,323
райони					
Одеський	26 997,707	31 504,282	-4 507,282	85,69	151,673
Білгород-Дністровський	571,873	664,158	-92,285	86,10	17,871
Березівський	224,504	486,556	-262,052	46,14	18,709
Болградський	1 327,268	1 756,118	-428,850	75,58	88,485
Ізмаїльський	2 373,199	2 698,661	-325,462	87,94	71,915
Подільський	2 501,902	2 697,841	-195,939	92,74	73,585
Роздільнянський	1 909,505	2 833,591	-922,086	67,44	159,1125

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Основні забруднювачі атмосферного повітря

Таблиця 2.1.3.1.

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/- збільшення/+	Причина зменшення/ збільшення
			2021 р.	2020 р.		
1.	ПАТ «Одеський припортовий завод»	Мінпромполітики	965,573	1 640,726	-675,163	Зменшення обсягів виробництва
2.	Філія «Інфоксводоканал» ТОВ «ІНФОКС»	-	842,799	831,825	10,974	-
3.	КП «Теплопостачання міста Одеси»	-	746,042	670,412	75,630	-
3.	АТ «Одесагаз»	-	18 201,859	21 913,059	-3 711,20	Зменшення ремонтних робіт на технологічному обладнанні.
4.	ТОВ «Шляховик-97»	-	15 36,314	501,914	1 034,40	Збільшення обсягів виробництва

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.3.2.

	Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т. *
			у 2021 р. тонн	у % до 2020р тонн	
	Усі види економічної діяльності	316	35 905,9	84,2	113,626
	у тому числі:				
1.	Сільське, лісове та рибне господарство	28	489,6	77,1	17,485
2.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-	-	-	
3.	Переробна промисловість	86	5 721,8	110,5	66,533
4.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	18	25 277,5	82,7	1 404,306
5.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	5	1 145,7	100,9	229,14
6.	Будівництво	5	18,4	62,9	3,68
7.	Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	8	47,3	195,5	5,913
8.	Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	59	1 816,6	64,7	30,789
9.	Тимчасове розміщування й організація харчування	1	3,2	107,2	3,2
10.	Інформація та телекомунікації	1	15,9	71,7	15,9
11.	Фінансова та страхова діяльність	2	9,1	102,1	4,55
12.	Операції з нерухомим майном	11	31,2	81,3	2,836
13.	Професійна, наукова та технічна діяльність	2	2,1	42,4	1,05
14.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11	306,1	94,4	27,827
15.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	23	378,8	39,5	14,469
16.	Освіта	16	177,5	45,6	11,094
17.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	36	454,6	94,2	12,628
18.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3	10,4	92,1	3,467
19.	Надання інших індивідуальних послуг	1	0,1	97,8	0,1

* інформація знаходиться у володінні Головного управління статистики в Одеській області.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

В межах системи моніторингу ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» у 2021 році досліджено 260 проб атмосферного повітря на радіаційне забруднення. Відхилень від фонових значень не виявлено.

Згідно постанови КМУ від 30 березня 1998 р. № 391 для визначення радіаційної обстановки запроваджено щоденний моніторинг експозиційної дози гамма-випромінювання на території м. Одеси та районів області.

У м. Одесі було встановлено 10 контрольних точок. В районних центрах виміри проводилися у містах проживання і відпочинку населення не менше ніж у 3-х контрольних точках населеного пункту.

Всього за 2021 рік проведено 30 000 моніторингових досліджень за гамма-фоном (експозиційної дози гамма-випромінювань). Середні значення потужності експозиційної дози гамма-випромінювання коливаються від 0,06 до 0,16 мкЗв/годину, що не перевищує допустимі рівні.

Радіаційний фон на території області складає 11-14 мкР/год., що відповідає природному фону багаторічних спостережень.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації при видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання враховуються вимоги Монреальського протоколу по речовинам, що руйнують озоновий шар (далі–Монреальський протокол), статті 16 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» та «Програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2004 № 256 (далі-Програма).

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

З метою оцінки можливого впливу забруднення атмосферного повітря на стан здоров'я населення в населених пунктах області ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» проводився постійний моніторинг за станом його якості.

Лабораторний контроль атмосферного повітря проводився на території житлової забудови 49 населених пунктів, у тому числі на території 18 сільських населених пунктів. Лабораторні дослідження здійснювалися на визначення 27 забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

На протязі 2021 року у рамках програми соціально-гігієнічного моніторингу була досліджена 2 001 проба атмосферного повітря, у тому числі на території житлової забудови міст Одеса, Ізмаїл, Подільськ, Білгород-Дністровський, Роздільна, Южне, Кілія, Біляївка, Балта, Березівка, Овідіополь, Рені, Болград, Любашівка було відібрано та досліджено 1 818 проб, на території сільських населених пунктів - 183 проби атмосферного повітря, перевищення гранично допустимих концентрацій відсутні.

Перевищення максимально разових гранично допустимих концентрацій було виявлено у 19 пробах на маршрутних постах, розташованих поруч з автомагістралями з високою щільністю руху транспорту м. Одеса (до 10 000-15 000 од/год) по вмісту окису вуглецю, діоксиду азоту (максимальна концентрація – 1,24 ГДК та 1,32 ГДК відповідно).

Перевищень ГДК в рекреаційних зонах міста не виявлено.

Перевищень ГДК таких специфічних для промисловості міста речовин, як аміак, бензол, марганець, хлорид водню, сірководню в ході моніторингу виявлено не було.

Моніторинг за станом атмосферного повітря також здійснювався пересувною екологічною лабораторією КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» Одеської міської ради в затверджених точках контролю, розміщених на перехрестях транспортних магістралей міста, на кордонах санітарно-захисних зон потенційно-небезпечних об'єктах м. Одеси, в прибережній зоні, а також в парках і скверах, відповідно до затвердженого плану графіку.

Спостереження проводилися з автоматичним відбором проб та вимірами концентрацій газоаналізаторами з 8 забруднюючими речовинами (оксид вуглецю, озон, сірководень, аміак, діоксид сірки, пил, діоксид азоту та вуглеводні).

За звітний період виконано 3 189 спостережень з автоматичним відбором проб та 24 862 визначення концентрацій забруднюючих речовин у встановлених точках на території міст.

В прибережній зоні, а також в парковій зоні міста моніторинг показав мінімальний вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів та адаптації до зміни клімату

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси області складаються з запасів підземних та поверхневих вод. Запаси поверхневих вод на території області розподіляються нерівномірно. Північна та центральна частини території характеризуються обмеженими запасами води, а південь та захід, які тяжіють до річок Дністер та Дунай, мають великий запас води.

Станом на 01.01.2022 на території Одеської області нараховується 3 147 водозаборів, які належать 2 236 водокористувачам. Загальна кількість водопунктів складає 5 951 у тому числі артезіанських свердловин – 5 748, шахтних колодязів – 193, джерельних каптажів – 9.

За підсумками 2021 року загальна протяжність водопровідних мереж в Одеській області становить 10 162,1 км, з них у ветхому та аварійному стані – 3 053,3 км, що становить 30,05 % від загальної протяжності. Протяжність каналізаційних мереж складає 1 886,4 км, з них у ветхому та аварійному стані – 857,3 км, що становить 45,4 % від загальної протяжності.

Однак, забезпеченість підземними водами якісною питною водою у цілому по області становить близько 30 %. Питне водопостачання області майже на 80 % забезпечується за рахунок поверхневих джерел, тому якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Одеський водопровід одержує воду з поверхневих джерел річки Дністер, Ізмаїльський район з ріки Дунай, Болградський район з озера Ялпуг. Всі інші населені пункти користуються водою з підземних джерел.

4.1.2. Водозабезпеченість території Одеського регіону

На території Одеського регіону за особливостями водокористування та умовами водозабезпеченості у межах існуючих річкових басейнів можна виділити п'ять водогосподарських районів, а саме:

1. Північний водогосподарський район охоплює територію Подільського району (колишні Ананьївський, Балтський, Кодимський, Подільський, Окнянський, Любашівський і Савранський адміністративних районів). На території зазначених районів налічується 1 079 артсвердловин, з них 786 (73 %)

знаходяться у незадовільному технічному стані. Підземні джерела районів є основним джерелом водопостачання і оцінюються, як придатні для питного водокористування.

2. Центральний водогосподарський район охоплює території Березівського району та Роздільняського району (колишні Великомихайлівський, Миколаївський, Захарівський та Ширяївський адміністративні райони). На території зазначених районів налічується 1 155 артсвердловин, з них 796 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Мінералізація підземних вод, головним чином верхньосарматських (розвідані горизонти, на які бурять свердловини для споживання води на питні потреби) водоносних горизонтів артезіанського басейну підвищена, але вони являються єдиним джерелом водопостачання.

3. Приміський (Придністровський) водогосподарський район охоплює території міст Одеса, Чорноморськ, Южний, Теплодар, Білгород-Дністровський та Білгород-Дністровського, Одеського, Роздільняського районів (колишні Біляївський, Лиманський, Іванівський, Овідіопольський та Роздільнянський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дністер та підземних водоносних горизонтів. На території зазначених районів налічується 2 338 артсвердловин, з них 1 397 артсвердловин (60 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

4. Південно-Західний водогосподарський район охоплює територію Болградського та Білгород-Дністровського району (колишні Арцизький, Саратський, Тарутинський і Татарбунарський адміністративні райони) та характеризується у цілому незадовільною водогосподарською ситуацією та відсутністю надійних джерел водопостачання – розвідані підземні води мають високу мінералізацію. На території зазначених районів налічується 796 артсвердловин, з них 470 (59 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

5. Придунайський водогосподарський район охоплює територію міста Ізмаїл та Болградського, Ізмаїльського районів (колишні Болградський, Ізмаїльський, Кілійський і Ренійський адміністративні райони). Забір води для питного водопостачання здійснюється з річки Дунай та підземних водоносних горизонтів. На території зазначених районів налічується 296 артсвердловин, з них 204 (69 %) знаходяться у незадовільному технічному стані.

Обсяг забору води з підземних водоносних горизонтів за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2021 рік, млн м³

Таблиця 4.1.3.1

Назва міста, району	Обсяг забору води
м. Одеса	0,274
м. Білгород-Дністровський	2,116
м. Ізмаїл	4,450
м. Теплодар	0,031
м. Чорноморськ	*
м. Южний	*
Березівський р-н	1,836
Білгород-Дністровський р-н	2,900

Болградський р-н	1,778
Ізмаїльський р-н	1,034
Одеський р-н	4,341
Подільський р-н	2,354
Роздільнянський р-н	2,495
По Одеській області всього	23,609

* Відповідно до наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) від 18.12.2020 № 375 «Про затвердження Змін до Порядку ведення державного обліку водокористування та Порядку функціонування модуля «Подання звіту про використання води в електронній формі» Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України» подача звіту про використання водних ресурсів за формою 2ТП-водгосп (річна) (далі – звіт) здійснюється виключно в електронному вигляді через Портал електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України (далі – Портал).

Узагальнення інформації на Порталі здійснюється в розрізі регіонів водокористування (а саме, область, райони, територіальні громади). Зважаючи на зазначене, немає можливості отримати інформацію щодо обсягів водокористування на території окремого населеного пункту, який включено до складу територіальних громад.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

У 2021 році забір води з природних водних об'єктів складає 1 002,791, що на 182,537 млн м³ більше ніж у 2020 році.

Водопостачання від загального обсягу використаної прісної води становить 219,593 млн м³ та розподіляється наступним чином:

- питні та санітарно-гігієнічні потреби – 74,541 млн м³;
- виробничі потреби – 35,276 млн м³;
- зрошення – 107,942 млн м³;
- сільськогосподарські – 1,834 млн м³.

Загальний обсяг водовідведення у 2021 році складає 149,216 млн м³, у тому числі у поверхневі водні об'єкти 145,262 млн м³ (таблиця 4.1.3.2.).

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти складає 31,497 млн м³ з них недостатньо очищених 4,120 млн м³, без очищення – 27,377 млн м³ (табл. 4.1.3.2.).

У порівнянні з 2020 роком збільшився скид недостатньо очищених стічних вод на 0,524 млн м³ та забруднених вод на 6,939 млн м³, що може бути наслідком погіршення роботи очисних спорудта якості очистки зворотних (стічних) вод.

Забір, використання та відведення води, млн м³

Таблиця 4.1.3.2

Показники	Одиниця виміру	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн м ³	866,5	820,254	1 002,791
у тому числі:				
поверхневої	млн м ³	832,9	793,369	973,203
підземної	млн м ³	27,10	26,885	23,609
морської	млн м ³	6,566	-	5,962
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	400,0	346,4	0,016

Використано свіжої води, усього	млн м ³	279,3	310,105	223,874
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн м ³	78,86	81,165	74,541
виробничі	млн м ³	47,97	43,838	35,276
сільськогосподарські	млн м ³	3,605	4,949	1,834
зрошення	млн м ³	145,7	180,152	107,942
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	110,0	130,95	
Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	52,26	-	52,768
Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	161,421	155,591	149,216
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн м ³	-	-	0,034
у накопичувачі	млн м ³	-	-	-
на поля фільтрації	млн м ³	-	-	-
не віднесених до водних об'єктів	млн м ³	6,821	6,21	3,915
у поверхневі водні об'єкти	млн м ³	154,6	149,381	145,262
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн м ³	154,6	149,381	145,262
з них:				
нормативно очищених, усього	млн м ³	118,37	119,823	85,230
у тому числі нормативно очищених на очисних спорудах:		76,30	77,601	
на спорудах біологічного очищення	млн м ³	75,97	-	84,538
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	0,223	-	0,379
на спорудах механічного очищення	млн м ³	0,107	-	0,313
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн м ³	42,07	47,222	28,535
забруднених, усього	млн м ³	39,83	24,558	31,497
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн м ³	3,620	3,596	4,120
без очищення	млн м ³	36,21	20,962	27,377
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	60,0	63,08	61,0

Забір, використання води та відведення зворотних вод в поверхневі водні об'єкти у 2021 році, млн м³

Таблиця 4.1.3.3

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів (всього)	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			Всього	З них забруднених зворотних вод
Басейн річки Дунай				

р. Дунай	*	*	42,375	26,855
Грабовський лиман	-	-	1,524	1,524
Басейн річок Причорномор'я				
Куяльницький лиман	0,016	0,016	0,020	-
р. Великий Куяльник	*	*	0,519	0,519
Хаджибейський лиман	-	-	52,342	0,943
р. Ягорлик	*	*	0,140	0,014
р. Тилігул	0,004	0,004	0,206	0,206
р. Сарата	*	*	0,048	0,048
р. Когильник	*	*	0,048	0,048
р. Чага	*	*	0,182	-
р. Аккаржанка	-	-	0,002	0,002
р. Анчокрак	-	-	0,067	0,067
р. Алкалія	-	-	0,006	-
Басейн Чорного моря				
Чорне море	5,962	5,962	37,675	0,748
Сухий лиман	*	*	0,004	-
Басейн річки Дністер				
р. Дністер	*	*	9,954	0,556
Дністровський лиман	*	*	1,559	1,557
р. Ягорлик	*	*	0,140	0,014
р. Кучурган	*	*	0,307	-
Всього по Одеській області	1 001,942	228,978	146,852	33,087

*Обсяги забору, використання та відведення води в поверхневі водні об'єкти зазначаються відповідно до обробленої інформації статистичної звітності № 2 ТП-водгосп (річна), яка подається водокористувачами до територіальних органів Державного агентства водних ресурсів, які є виконавцями робіт зі складання державного водного кадастру за місцем здійснення водокористування, відповідно до вимог Наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування».

За інформацією Басейнового управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю у 2021 році відповідно до наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) від 18.12.2020 № 375 «Про затвердження Змін до Порядку ведення державного обліку водокористування та Порядку функціонування модуля «Подання звіту про використання води в електронній формі» Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України» подача звіту про використання водних ресурсів за формою 2ТП-водгосп (річна) (далі – звіт) здійснюється виключно в електронному вигляді через Портал електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України (далі – Портал).

Зважаючи на те, що Портал працює в тестовому режимі та продовжуються роботи з його удосконалення, немає можливості отримати інформацію щодо обсягів водокористування у розрізі річкових басейнів.

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території Одеської області налічується 132 підприємство, які скидають стічні води в поверхневі водойми, у тому числі 24 господарства, які здійснюють скид в канали зрошувальних систем. Основними забруднювачами являються: ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал», КП «Чорноморськводоканал», КП «Водоканал» м. Арциз, КВЕП «Подільськводоканал», КП «Білгород-Дністровськводоканал», Затоківське ВУЖКГ, КП «Балтаводоканал», ПАТ «Целюлозно-картонний комбінат», МКП «Теплодарводоканал» та інші.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства, скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти у 2021 році від роботи підприємств житлово- комунального господарства склав 95,022 млн м³.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

За інформацією Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) 23.02.2021 було виявлено випадок транскордонного забруднення поверхневих вод р. Дунай.

Державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) під час обстеження території на водній поверхні р. Дунай в акваторії Ренійської філії ДП «АМПУ» виявлено, що фарватером р. Дунай, за течією рухається орієнтовано пляма нафтопродуктів з боку республіки Молдови та Румунії. Джерело забруднення не відоме.

Відповідно до протоколу від 23.02.2021 року вимірювань показників складу та властивостей проб вод у відібраних пробах встановлено перевищення нормованих значень гранично допустимих концентрації по вмісту у воді нафтопродуктів у 7,6 раз (показник 0,38 мг/дм³ при нормі 0,05).

23.02.2021 державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища повторно відібрані проби води в районі виявленого забруднення та направлені до відділу інструментально – лабораторного контролю. Відповідно до протоколу вимірювань показників складу та властивостей проб вод у відібраних пробах встановлено перевищення нормованих значень гранично допустимих концентрації по вмісту у воді нафтопродуктів у 2,4 рази (показник 0,12 мг/дм³ при нормі 0,05).

24.02.2021 державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища відібрані проби води в районі виявленого забруднення. Відповідно до протоколу вимірювань показників складу та властивостей проб вод у відібраних пробах перевищення нормованих значень гранично допустимих концентрації не встановлено.

4.3 Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

У 2021 році БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснював державний моніторинг довкілля за двома основними блоками:

- моніторинг масивів поверхневих вод;
- моніторинг зрошуваних та осушуваних земель.

Моніторинг поверхневих вод у 2021 році проводився згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 «Про порядок здійснення державного моніторингу вод», наказом Міндовкілля від 31.12.2020 № 410 «Про затвердження програм державного моніторингу вод» та наказом Держводагентства від 31.03.2021 № 233 «Про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод».

Наказом Міндовкілля від 31.12.2020 № 410 «Про затвердження програм державного моніторингу вод» затверджена Програма державного моніторингу вод (в частині діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод).

Територіальні органи Державної служби надзвичайних ситуацій (ДСНС) проводять моніторинг за біологічними і гідроморфологічними показниками, а також за фізико-хімічними показниками на всіх пунктах, крім масивів поверхневих вод (МПВ), які є питними водозаборами або є прикордонними водними об'єктами.

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснював моніторинг за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин і фізико-хімічними показниками на питних водозаборах і прикордонних водних об'єктах (на кордоні України з Республікою Молдова і Румунією).

У пунктах басейнів р. Дністер та р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю) здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин. У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб. Після екстрагування зразки направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (Дністровське БУВР, м. Івано-Франківськ), де визначався вміст забруднюючих речовин.

Також проводився моніторинг поверхневих вод, де здійснювався забір води для питних потреб та на транскордонних ділянках відповідно до міжурядової угоди з Республікою Молдова.

Лабораторні вимірювання фізико-хімічних показників у пробах води, а також ґрунту здійснювалися у лабораторії моніторингу вод Південного регіону. Свідоцтво № LB/10/21 засвідчує технічну компетентність лабораторії щодо процесів вимірювань показників якості води та властивостей ґрунту (видано 12.04.2021, чинно до 12.04.2024).

Матеріали польових, лабораторних і камеральних досліджень, які проводилися у 2021 році, оформлялися у вигляді остаточної документації, що характеризувала гідрогеолого-меліоративні умови зрошуваних масивів та стан водних об'єктів.

У 2021 році також здійснювався моніторинг зрошуваних земель за гідрогеологічними і гідрохімічними показниками ґрунтових вод, показниками стану ґрунтів.

Моніторинг зрошуваних і осушуваних земель виконувався на підставі Закону України «Про меліорацію» та Положення про державну систему моніторингу довілля, затвердженого Постановою КМУ від 30.03.1998 № 391). Спостереження у 2021 році проводилися згідно з вимогами ВНД 33-5,5-15-2004 «Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель».

Об'єктами моніторингу зрошуваних та осушуваних земель були:

- землі в межах зрошувальних систем Одеської області;
- землі в межах осушуваних систем Одеської області;
- землі, прилеглі до зрошувальних систем Одеської області у зоні впливу останніх;
- ґрунтові води на території зрошуваних систем Одеської області;

- води, що використовуються для зрошення;
- дренажні й скидні води зрошувальних систем Одеської області.

Кількість відібраних проб у рамках затверджених програм моніторингу, у кризових і надзвичайних ситуаціях, на виконання платних послуг, обсяги інструментально-лабораторних вимірювань
Басейн р. Дністер

У 2021 році при виконанні моніторингу поверхневих вод на території району басейну річки Дністер було відібрано 171 пробу води, виконано 2 112 лабораторних вимірювань показників якості води (для визначення фізико-хімічних показників була відібрана 81 проба води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 90 проб води). У лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб води, після чого проби направлялися у лабораторію Дністровського БУВР для визначення вмісту пріоритетних забруднюючих речовин.

При виконанні моніторингу зрошуваних земель було відібрано всього 13 проб води (грунтова вода – 5, зрошувальна вода – 6, дренажна вода – 2 проби); виконано 162 лабораторних вимірювань показників якості води.

При наданні платних послуг юридичним та фізичним особам лабораторією було виконано 16 821 вимірювань показників якості води у 809 пробах.

Всього за 2021 рік було відібрано 184 проби води, лабораторією виконано 19 095 вимірювань показників у 993 пробах води.

Крім того, у 2021 було під час проведення моніторингу зрошуваних земель (грунтова-сольова зйомка, дослідження на ґрунтова-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у лабораторії у 488 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (всього 540 вимірювань). При наданні платних послуг - 250 проб, 3 750 вимірювань. Всього лабораторією у 2021 році було виконано 4290 вимірювань показників властивостей ґрунту у 738 зразках.

Загальний обсяг робіт у лабораторії у 2021 році на території району басейну річки Дністер складає: 1 731 проба, 23 385 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн р. Дунай

У 2021 році всього при виконанні державного моніторингу вод у суббасейні нижнього Дунай було відібрано 310 проб води, проведено 2 430 лабораторних вимірювань показників якості води. Для визначення фізико-хімічних показників було відібрано 92 проби води; для визначення хімічних забруднюючих речовин - 218 проб (при цьому у лабораторії моніторингу вод Південного регіону проводилося екстрагування проб, після чого проби направлялися у лабораторію моніторингу вод Західного регіону, де визначався вміст специфічних та пріоритетних забруднюючих речовин).

При виконанні моніторингу зрошуваних земель було відібрано 115 проб води (зрошувальна вода – 112 проб, ґрунтова вода – 2 проби, дренажна вода – 1 проба); виконано 1 166 лабораторних вимірювань показників якості води.

Також лабораторією було виконано 2 628 вимірювань показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 125 пробах.

Всього за 2021 рік було відібрано 425 проб води, лабораторією виконано 6 224 вимірювань показників в 550 пробах води.

У 2021 році під час проведення моніторингу зрошуваних земель (контроль вологості ґрунту) лабораторією у 472 пробах ґрунту визначалася вологість ґрунту (виконано 472 вимірювання). При наданні платних послуг - 80 проб, виконано 1 200 вимірювань. Всього лабораторією у 2021 році було виконано 1 672 вимірювань показників властивостей ґрунту у 552 зразках.

Загальний обсяг робіт у лабораторії у 2021 році на території суббасейну нижнього Дунаю склав 1 102 проби, 7 896 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Басейн річок Причорномор'я

У 2021 році при виконанні моніторингу поверхневих вод по басейну річок Причорномор'я всього було відібрано 20 проб води; виконано 540 лабораторних вимірювань фізико-хімічних показників якості води. Моніторинг поверхневих вод на визначення вмісту забруднюючих (специфічних і пріоритетних) речовин у басейні річок Причорномор'я у 2021 році не проводився.

При виконанні моніторингу зрошуваних та осушуваних земель було відібрано всього 27 проб води (ґрунтові води – 8 проб, зрошувальна вода – 16 проб, дренажні води – 3 проби). При цьому було виконано 317 лабораторних вимірювань показників якості води.

Лабораторією моніторингу вод Південного регіону виконано 3 343 вимірювання показників якості води при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам у 161 пробі. Всього за 2021 рік було відібрано 47 проб води, виконано 4 200 вимірювань показників у 208 пробах води.

Також під час проведення моніторингу зрошуваних і осушуваних земель (ґрунтово-сольова зйомка, дослідження на ґрунтово-сольових розрізах, контроль вологості ґрунту) у 1 033 пробах ґрунту визначалися склад водної витяжки, вміст гумусу, поглинутих основ, вологість ґрунту та інші показники (виконано 3 604 вимірювань). При наданні платних послуг відібрано та проаналізовано 129 проб, 1 935 вимірювань. Всього лабораторією у 2021 році було виконано 5 539 вимірювань показників властивостей ґрунту у 1 162 зразках.

Загальний обсяг робіт лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 2021 році на території району басейну річок Причорномор'я склав 1 370 проб, 9 739 вимірювань показників якості води та властивостей ґрунту.

Басейн р. Південний Буг

На території району басейну річки Південний Буг лабораторією виконувалися вимірювання показників якості води (6 проб, 125 вимірювань) та властивостей ґрунту (2 проби, 30 вимірювань) при наданні платних послуг юридичним та фізичним особам.

Загальний обсяг робіт у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у басейні річки Південний Буг у 2021 році склав 8 проб, 155 вимірювань показників якості води і властивостей ґрунту.

Узагальнена інформація про стан поверхневих вод у межах зони своєї діяльності

Басейн р. Дністер

У 2021 році моніторинг поверхневих вод у районі басейну річки Дністер здійснювався на 6 водних об'єктах: річки Дністер, Білоч, Молокиш (Окни), Ягорлик і Кучурган, Кучурганське водосховище у 8 пунктах спостереження.

Моніторинг поверхневих вод басейну річки Дністер здійснювався відповідно до «Порядку здійснення державного моніторингу вод» (затверджений Постановою КМУ № 758 від 19.09.2018), в якому передбачено визначення хімічного і екологічного стану масивів поверхневих вод та екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масиву поверхневих вод. Перелік пріоритетних забруднюючих речовин затверджений наказом Міндовкілля від 06.02.2017 № 45. Перелік пріоритетних та специфічних забруднюючих речовин наведений.

У 2021 році визначалося 49 пріоритетних і 6 специфічних забруднюючих речовин. У поверхневих водах Одеської області в межах басейну р. Дністер виявлено 38 речовин, а 17 речовин - відсутні. Вміст пріоритетних забруднюючих та специфічних речовин наведений.

Діагностичний моніторинг поверхневих вод басейну р. Дністер у 2021 році здійснювався на 8 масивах поверхневих вод у 10 пунктах спостереження (річка Дністер та Кучурганське водосховище (по 2 пункти), річки Турунчук, Білоч, Молокиш (Окни), Ягорлик, Кучурган та Дністровський лиман – по 1 пункту).

У всіх цих пунктах здійснювався моніторинг масивів поверхневих вод за показниками вмісту 49 пріоритетних забруднюючих речовин. А також за показниками вмісту 11 специфічних забруднюючих речовин (максимальні (МДК) та середньорічні допустимі концентрації (СРДК) вмісту специфічних забруднюючих речовин для масивів поверхневих вод району басейну річки Дністер не встановлені).

У 2021 році лабораторія моніторингу вод Південного регіону здійснювала моніторинг за фізико-хімічними показниками у 9 пунктах: р. Дністер (м. Біляївка, питний водозабір м. Одеса, кордон з Республікою Молдова), р. Дністер (с. Маяки, кордон з Республікою Молдова), р. Турунчук (с. Троїцьке, кордон з Республікою Молдова), р. Білоч (с. Шершенці, кордон з Республікою Молдова), р. Молокиш (Окни) (с. Лабушне, кордон з Республікою Молдова), р. Ягорлик (с. Артирівка, кордон з Республікою Молдова), р. Кучурган (с. Степанівка, кордон з Республікою Молдова), Кучурганське водосховище (с. Кучурган, кордон з Республікою Молдова), Кучурганське водосховище (с. Граданиці, кордон з Республікою Молдова). У пункті Дністровський лиман моніторинг виконували територіальні органи Державної служби надзвичайних ситуацій (ДСНС). Вимірювання фізико-хімічних показників якості поверхневих вод здійснювалося у лабораторії моніторингу вод та ґрунтів БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю. У відібраних пробах визначалися наступні показники: рН, температура, завислі речовини, розчинений кисень, біохімічне споживання кисню (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), загальна

мінералізація, основні катіони (CO_3 , HCO_3 , SO_4 , Cl), основні аніони (Na , Ca , Mg), загальний азот, амоній (NH_4), нітрити (NO_2), нітрати (NO_3), загальний фосфор, фосфати (PO_4), синтетичні поверхнево-активні речовини (СПАР), нафтопродукти, залізо (Fe).

Спостереження за якістю води в р. Дністер проводилися в 2 пунктах: м. Біляївка, питний водозабір м. Одеси та с. Маяки.

р. Дністер (20 км, м. Біляївка, питний водозабір м. Одеса)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 22 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст важких металів (кадмій і ртуть), пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали (цинк, хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода слабо лужна при варіюванні показника 7,7-8,2. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 6-28, при середньому значенні 15 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,7-12,1 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,5-3,8 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 2,6-28,7 мг/дм³. Всі показники протягом року були в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,4 до 0,5 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини Вміст сполук азоту та фосфору впродовж року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

р. Дністер (16 км, с. Маяки)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестицидів (циперметрин і гептахлор-епоксид) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6. А саме - важкі метали (цинк і хром), а також пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода слаболужна при варіюванні показника 7,7-8,2. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 7-45, при середньому значенні 16 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,8-12,0 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,6-4,8 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 2,9-25,7 мг/дм³. Всі показники протягом року були в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,4 до 0,5 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

Річка Турунчук - відбір проб у 2021 році проводився щомісячно в селі Троїцьке (кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 22 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 19 виявлених речовин не перевищував встановлені МДК та СРДК екологічні нормативи якості. Лише вміст 2 пестицидів (цибутрин і циперметрин) та бензо(а)пірену перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 7: важкі метали (цинк і хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (карбамазепін). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода слаболужна при варіюванні показника 8,0-8,5. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 10-57, при середньому значенні 23 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,5-11,8 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,4-4,3 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 2,9-25,7 мг/дм³. Всі показники протягом року були в межах норми, лише значення ХСК влітку (червень-липень) перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,4 до 0,5 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Перевищень ГДК не спостерігалось.

Річка Білоч відбір проб води проводився щомісячно в селі Шершенці (за 15 км від впадіння в Дністер, кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 11 виявлених речовин не перевищувало встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Вміст пестицидів (ендосульфат, дикофол, циперметрин) і поліароматичні вуглеводні (флуорантен,

бензо(а)пірен, бензо(б)флуорантен, бензо(к)флуорантен, бензо(г,н,і,)перілен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини У пункті спостереження з 11 речовин були виявлено 6: важкі метали (цинк і хром), пестициди (ацетохлор, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода слаболужна, при варіюванні показника 7,7-8,1. Кількість завислих речовин - 6-119 мг/дм³ (максимальне значення – у червні).

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,5-11,7 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1-12 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 4,8-58,0 мг/дм³. Кількість розчиненого кисню не опускалася нижче гранично допустимих концентрацій. У червні було зафіксоване перевищення ГДК значення БСК₅. Показник ХСК був вищим за норму у квітні-червні і серпні.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,4 до 0,9 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК.

Річка Окна (Молокиш) – пункт спостереження у с. Лабушне (28 км, кордон з Республікою Молдова).

У 2021 році річка у місці відбору проб знаходилася у пересохлому стані.

Річка Ягорлик У 2021 році моніторинг проводився щомісячно в с. Артирівка (20,2 км, кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці з 49 речовин були виявлено 25 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 22 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестицидів (циперметрин, гептахлор-епоксид) і поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. виявлено усі речовини, крім важкого металу (мідь) і пестициду (карбарил), вміст яких був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна і змінюється в межах 7,7-8,7 одиниць. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 24-65 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 6,9-10,9 мгО₂/дм³. У всіх пробах вміст розчиненого кисню був у межах норми. Показник БСК₅ складав 1,2-5,9 мг/дм³. У всіх пробах його значення не перевищувало ГДК. Показник ХСК варіював в межах 5,5-61,0 мг/дм³. В літні місяці його значення було вищим за ГДК. У всіх інших пробах – в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води складає 0,8-0,9 г/дм³.

Перевищень ГДК не зафіксовано. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Жоден з компонентів протягом року не перевищував встановлені ГДК.

Річка Кучурган моніторинг здійснюється у одному пункті моніторингу в с. Степанівка (6 км до гирла кордон з Республікою Молдова).

У 2021 році річка у місці відбору проб знаходилась у пересохлому стані.

Кучурганське водосховище моніторинг у 2021 році проводився щомісячно у 2 пунктах (с. Кучурган та с. Граданиці).

Кучурганське водосховище (с. Кучурган)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин були виявлено 24 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестицидів (циперметрин і гептахлор-епоксид) і поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин були виявлено 7: всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), пестициди (тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН води переважно слаболужні з водневим показником рН 8,0-9,0. Кількість завислих речовин знаходилась в межах 8-49 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилась в межах інтервалі 7,4-12,3 мгО₂/дм³ (в межах норми). Показник БСК₅ складав 2,7-9,6 мг/дм³. У січні та у серпні-листопаді його значення перевищувало ГДК. Показник ХСК варіював в межах 7,8-142,0 мг/дм³ і в більшості проб був вищим за ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 1,8 до 2,8 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах. Вода у водосховищі була слабосолонна.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК.

Кучурганське водосховище (с. Граданиці)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 19 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестициду (циперметрин) і ПАВ (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин були виявлено 6: всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як),

пестициди (тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН води слаболужні з водневим показником рН 7,7-8,9. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 8-39 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми (7,2-12,6 мгО₂/дм³). Показник БСК₅ складав 2,5-9,6 мг/дм³ (перевищення ГДК відмічалось у січні, серпні-листопаді). Показник ХСК варіював в межах 5,8-120,0 мг/дм³ і майже у всіх пробах був вищим за ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 1,7 до 2,9 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах. Вода у водосховищі була слабосолонна.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК.

Дністровський лиман моніторинг у 2021 році проводився щомісячно у одному пункті смт Овідіополь.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 22 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст бензо(а)пірену перевищив середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 7: важкі метали (мідь, цинк і хром), а також пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Висновки по басейну р. Дністер

1. У 2021 році річки Молокиш (Окни) та Кучурган у пунктах моніторингу знаходились у пересохлому стані. Відбір проб води не проводився.

2. Із 49 пріоритетних забруднюючих речовин у масивах поверхневих вод району басейну річки Дністер у 2021 році виявлялися 29, а вміст решти 20 речовини у всіх пробах був нижчим за межу визначення (менше LOQ).

3. Вміст 17 виявлених пріоритетних забруднюючих речовин не перевищував встановлені середньорічні допустимі концентрації (далі - СРДК) згідно з екологічними нормативами якості.

4. Вміст 12 пріоритетних забруднюючих речовин перевищував СРДК:

- бензо(а)пірен (поліароматичні вуглеводні) - у 7 пунктах моніторингу;
- циперметрин (пестицид) - у 7 пунктах моніторингу;
- кадмій (важкий метал) - у 7 пунктах моніторингу;
- гептахлор-епоксид (пестицид) - у 3 пунктах моніторингу;
- флуорантен (поліароматичні вуглеводні) - у 1 пункті (р. Білоч);
- бензо(в)флуорантен (поліароматичні вуглеводні) - у 1 пункті (р. Білоч);
- бензо(к)флуорантен (поліароматичні вуглеводні) - у 1 пункті (р. Білоч);
- бензо(г,х,і)перілен (поліароматичні вуглеводні) - у 1 пункті (р. Білоч);
- ендосульфан (пестицид) - у 1 пункті (р. Білоч);

- дикофол (пестицид) - у 1 пункті (р. Білоч);
- ртуть (важкий метал) - у 1 пункті (р. Дністер, м. Біляївка);
- цибутрин (пестицид) - у 1 пункті (р. Турунчук).

5. У всіх пунктах моніторингу виявлені показники (пріоритетні забруднюючі речовини), які перевищують СРДК. У річці Білоч - таких 8 показників. У решти пунктів моніторингу від 2 до 4 показників.

6. Річки Дністер і Турунчук як і в минулі роки мали постійно кондиційну воду за показниками мінералізації (сума солей, вміст хлоридів, сульфатів, магнію і натрію). Вода придатна для зрошення без обмежень. Показники режиму кисню, концентрація сполук азоту і фосфору та інших речовин була нижча ГДК майже у всіх пробах, лише значення ХСК влітку (червень-липень) у річці Турунчук перевищувало ГДК.

7. В річках Білоч і Ягорлик мінералізація води менше 1,0 г/дм³. У 2021 році спостерігалось перевищення ГДК показника ХСК у весняно-літній період. Концентрація біогенних і інших речовин протягом року була нижчою за ГДК.

8. У Кучурганському водосховищі у 2021 році мінералізація була вищою за 1,0 г/дм³ (вода слабосолона). Показник БСК у деяких пробах був вище ГДК. Показник ХСК у більшості проб води перевищував ГДК. Інші показники (концентрація розчиненого кисню, сполук азоту і фосфору та інших речовин) були в межах норми.

Басейн р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю)

Державний моніторинг поверхневих вод у басейні р. Дунай (суббасейн нижнього Дунаю) здійснювався на 13 масивах поверхневих вод у 19 пунктах спостереження: р. Дунай (7 пунктів), річки Великий Ялпуг, Киргиж-Китай, Нерушай, Карасулак і Ташбунар та водосховищах Ялпуг (2 пункти), Кугурлуй, Катлабух (2 пункти), Китай, Кагул.

У всіх пунктах моніторингу проводились дослідження для визначення вмісту 49 пріоритетних забруднюючих речовин та вмісту 11 специфічних забруднюючих речовин.

Фізико-хімічні вимірювання здійснювались у лабораторії моніторингу вод Південного регіону у 6 пунктах спостереження: р. Дунай (м. Рені, кордон з Румунією), р. Дунай (м. Вилкове, кордон з Румунією, питний в/з), р. Дунай (м. Кілія, питний в/з), водосховище. Ялпуг (м. Болград, питний водозабір), р. Великий Ялпуг (с. Табаки, кордон з Республікою Молдова), р. Киргиж-Китай (с. Малий Ярославець, кордон з Республікою Молдова).

У інших 13 пунктах моніторинг виконував територіальний орган Державної служби надзвичайних ситуацій - Дунайська ГМО. Вимірювання фізико-хімічних показників якості поверхневих вод здійснювалося у лабораторії моніторингу вод Південного регіону (23 показники). Спостереження за якістю води в р. Дунай проводилися у 7 пунктах: м. Рені, м. Ізмаїл, нижче м. Ізмаїл, м. Кілія (питний водозабір), нижче м. Кілія, с. Ліски (Соломонів рукав) і м. Вилкове (питний водозабір).

р. Дунай (163 км, м. Рені, кордон з Румунією)

Пріоритетні забруднюючі речовини. у пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищувало встановлені екологічні нормативи

якості (МДК та СРДК). Лише вміст 2 пестицидів (цибутрин і циперметрин) та 1 поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна, при варіюванні показника 7,9-8,7. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 8-64 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 7,8-11,2 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,0-3,1 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 3 - 27 мг/дм³. Всі показники були в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,3 до 0,4 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом не перевищував встановлені ГДК.

р. Дунай 94 км, м. Ізмаїл

Пріоритетні забруднюючі речовини. у пункті спостереження з 49 речовин були виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методики (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин були виявлено 6: важкі метали (цинк і хром), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (карбамазепін). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

р. Дунай (89,9 км, нижче м. Ізмаїл)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин були виявлено 24 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Вміст пестициду (цибутрин) у грудні перевищив МДК, але середньорічні показники були в межах норми. Вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження були виявлені усі речовини, крім фармакологічного препарату (карбамазепін) і напівметалу (миш'як), вміст яких був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

р. Дунай (48 км, м. Кілія, питний в/з)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У 2021 році у пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості

методик (LOQ). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали (мідь, цинк і хром), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна, при варіюванні показника 8,0-8,6. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 9-45 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,6-11,6 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,5-3,1 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 4,0-31,6 мг/дм³. Перевищення ГДК спостерігалось лише за показником ХСК і було зафіксоване у серпні.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилась в межах від 0,3 до 0,4 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року не перевищував встановлені ГДК.

р. Дунай (32 км, нижче м. Кілія)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У 2021 році у пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (гептахлор-епоксид) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали (мідь, цинк і хром), а також пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

р. Дунай (Соломонів рукав, с. Ліски)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У 2021 році у пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст 2 пестицидів (циперметрин і гептахлор-епоксид) та 1 поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Р. Дунай (20 км, м. Вилкове, путний в/з, кордон з Румунією)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У 2021 році у пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 19 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 7: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна, при варіюванні показника 7,9-8,6. Кількість завислих речовин знаходилася в межах 9-71 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 8,0-11,6 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ складав 1,2-3,6 мг/дм³. Значення ХСК варіювали в межах 2,7-24,8 мг/дм³. Всі показники були в межах норми.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 0,3 до 0,4 г/дм³ і не перевищувала встановлені ГДК. Відповідно нижче ГДК був вміст хлоридів, сульфатів, аніонів натрію і магнію. Вода річки відноситься до прісних вод.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Вміст усіх компонентів протягом року знаходилися в межах норми. Лише вміст заліза у березні дещо перевищив ГДК.

Водосховище Кагул відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно біля с. Нагірне.

Пріоритетні забруднюючі речовини у водосховищі з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 7: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Річка Великий Ялпуг відбір проб у 2021 році проводився щомісячно в селі Табаки (кордон з Республікою Молдова).

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 49 речовин було виявлено 20 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 19 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2021 році були виявлено 8: всі важкі метали і напівметал (мідь, цинк, хром і

миш'як), пестициди (метолахлор, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН (8,1-9,1) вода у січні-серпні була переважно слаболужна, у вересні-грудні - лужна. Кількість завислих речовин - 8-68 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 5,3-11,0 мгО₂/дм³ і не опускалася нижче ГДК. Показник БСК₅ складав 2,2-10,4 мг/дм³, у вересні-грудні був вищим за ГДК. ХСК варіювало в межах 5-140 мг/дм³. У більшості проб його значення перевищувало ГДК, найбільше у жовтні.

Показники мінералізації. Мінералізація води у річці знаходилась в межах від 2,3-4,7 г/дм³, вода була переважно середньосолонна. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). У більшості проб їх вміст не перевищував встановлені норми. Лише вміст заліза у вересні і листопаді-грудні був вищим за ГДК.

Водосховище Ялпуг сполучається з Дунаєм через водосховище Кугурлуй (система водосховищ Ялпуг-Кугурлуй є найбільшою природною прісноводною водоймою України). Відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно у двох пунктах Болградський питний водозабір (с. Оксамитне) і с. Коса.

Водосховище Ялпуг (питний водозабір м. Болград)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин у 2021 році були виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження було виявлені всі речовини, крім фармакологічного препарату (карбамазепін) і пестициду (ацетохлор), вміст яких був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники. За величиною активної реакції рН вода переважно слаболужна, або лужна, при варіюванні показника 8,1-9,2. Кількість завислих речовин - 5,0-45,0 мг/дм³.

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах норми і складала 9,3-11,2 мгО₂/дм³. Показник БСК₅ мав значення 1,2-8,7 мг/дм³ і в усіх пробах (крім грудня) знаходився в межах ГДК. ХСК варіювало в межах 4,2-91,0 мг/дм³. Його значення у квітні і липні-жовтні перевищувало ГДК.

Показники мінералізації. Мінералізація варіювала в межах 1,2-1,4 г/дм³, вода слабосолонна. Незначне перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось в усіх пробах.

Біогенні речовини. Вміст сполук азоту та фосфору протягом року знаходився в межах ГДК.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо). Всі компоненти протягом всього року не перевищували встановлені ГДК.

Водосховище Ялпуг (с. Коса)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 15 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Вміст поліароматичних вуглеводнів (бензо(b)флуорантен, бензо(k)флуорантен) у березні перевищили МДК, але середньорічні показники були в межах норми. Також вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичних вуглеводнів (флуорантен і бензо(a)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 8: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестициди (ацетохлор, карбарил, тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Водосховище Кугурлуй На півночі протокою сполучається з водосховищем Ялпуг. На сході протоками Велика та Мала Репіда, а на півдні протокою Скунда сполучається з річкою Дунай. Відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно у с. Нова Некрасівка.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У водосховищі з 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(a)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 7: всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром, миш'як), пестициди (тербутилазин, триклозан), а також фармакологічний препарат (флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Річка Карасулак впадає в водосховище Ялпуг. Відбір проб у 2021 році проводився щомісячно в селі Криничне.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 49 речовин було виявлено 19 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(a)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 8: важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), пестициди (ацетохлор, триклозан), а також фармакологічні препарати (карбамазепін і флуконазол). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Водосховище Катлабух заплавне водосховище у низов'ях Дунаю. Відноситься до групи Придунайських озер. Відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно у 2 пунктах: с. Кислиця, смт Суворове.

Водосховище Катлабух (с. Кислиця)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин у 2021 році були виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестициду (циперметрин) та 2 ПАВ (флуорантен і бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин у 2021 році були виявлено 6: всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як) та пестициди (метолахлор, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Водосховище Катлабух (сmt Суворове)

Пріоритетні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 49 речовин було виявлено 25 (вміст інших був меншим за межу чутливості методики (LOQ)). Вміст 20 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Вміст важкого металу (ртуть) у березні перевищив МДК. Також вміст важкого металу (свинець), пестицидів (циперметрин і гептахлор-епоксид) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), а також пестициди (тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Водосховище Китай заплавно-лиманного типу в пониззі Дунаю. Відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно у с. Червоний Яр.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У водосховищі з 49 речовин було виявлено 25 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості МДК та СРДК. Вміст важкого металу (ртуть) і пестициду (ендосульфат) у березні, поліароматичні вуглеводні (бензо(б)флуорантен, бензо(к)флуорантен) у вересні перевищили МДК, але середньорічні показники були в межах норми. Також вміст пестицидів (циперметрин і гептахлор-епоксид) та поліароматичні вуглеводні (флуорантен і бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 8: важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), пестициди (ацетохлор, метолахлор, тербутилазин, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ)).

Річка Киргизь-Китай Відбір проб у 2021 році проводився щомісячно в селі Малоярославець і на кордоні з Республікою Молдова.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці з 49 речовин було виявлено 25 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 17 виявлених речовин не перевищував встановлені МДК та СРДК. Вміст поліароматичних вуглеводнів (бензо(б)флуорантен, бензо(к)флуорантен і бензо(g,h,i)перілен) протягом року в деяких пробах перевищили МДК, але середньорічні показники були в межах норми. Також вміст пестицидів

(дикофол, циперметрин і гептахлор-епоксид) та поліароматичних вуглеводнів (флуорантен, бензо(а)пірен) перевищили середньорічні допустимі концентрації.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6. А саме - всі важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), а також пестициди (ацетохлор, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Загальні показники За величиною активної реакції рН вода слаболужна при варіюванні показника 8,0-8,5. Кількість завислих речовин - 9-258 мг/дм³ (максимальне значення – у червні).

Показники режиму кисню. Концентрація розчиненого кисню знаходилася в межах 4,-12,5 мгО₂/дм³ і не опускалася нижче ГДК. Показник БСК₅ становив 1,5-40,0 мг/дм³ і в більшості пробах був в межах норми. Перевищення ГДК зафіксовано лише у липні-серпні. ХСК варіювало в межах 8-180 мг/дм³. У більшості проб його значення було вищим за норму.

Показники мінералізації. Мінералізація води протягом року знаходилася в межах від 1,6 до 4,1 г/дм³. Перевищення ГДК за вмістом солей спостерігалось у всіх пробах. Вода у річці була переважно середньосолонна.

Біогенні речовини. Вміст сполук фосфору і азоту протягом року майже у всіх пробах знаходився в межах ГДК. Лише у січні концентрація нітратів перевищувала ГДК. Також у всіх пробах спостерігався підвищений вміст загального фосфору.

Інші показники (СПАВ, нафтопродукти, залізо. Всі компоненти протягом року не перевищували встановлені ГДК. Лише вміст СПАР у грудні був вищим за норму.

Річка Ташбунар впадає в водосховище Катлабух. Відбір проб води у 2021 році проводився поблизу залізничної станції Ізмаїл.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці з 49 речовин було виявлено 21 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 18 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичних вуглеводнів (флуорантен і бензо(а)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 6: важкі метали і напівметали (мідь, цинк, хром і миш'як), пестициди (метолахлор, триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Річка Нерушай впадає у дунайське гирло Мурза. Відбір проб води у 2021 році проводився щомісячно у с. Нерушай.

Пріоритетні забруднюючі речовини. У річці із 49 речовин було виявлено 23 (вміст інших був меншим за межу чутливості методик (LOQ)). Вміст 21 виявлених речовин не перевищував встановлені екологічні нормативи якості (МДК та СРДК). Лише вміст пестициду (циперметрин) та поліароматичного вуглеводню (бензо(а)пірен) перевищили СРДК.

Специфічні забруднюючі речовини. У пункті спостереження з 11 речовин було виявлено 4: важкі метали (мідь, цинк, хром), пестицид (триклозан). Вміст інших речовин був меншим за межу чутливості методик (LOQ).

Здійснення спостережень за переформуванням берегів та гідрогеологічним режимом прибережних та інших територій

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснює моніторинг стану зрошуваних та осушуваних земель у районі басейну річки Дністер в межах Одеської області, який включає спостереження за гідрогеологічним режимом підконтрольних територій. Моніторинг здійснювався згідно Закону України «Про меліорацію» та Положення про державну систему моніторингу докільля, затвердженого Постановою КМУ від 30.03.1998 № 391.

У 2021 році спостереження проводилися згідно з вимогами ВНД 33-5,5-15-2004 «Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель».

Моніторинг здійснюється шляхом виконання гідрогеолого-меліоративних обстежень меліорованих земель, спостережень за рівнями ґрунтових вод, проведення ґрунтових досліджень та інших робіт.

Гідрогеологічний стан зрошуваних земель у 2021 році Басейн р. Дністер

Під контролем в зоні зрошення в басейні річки Дністер, в межах Одеської області знаходиться 28 964 га сільськогосподарських угідь, а саме 23 403 га зрошуваних і 5 561 га прилеглих до них земель. Всього налічується 5 державних зрошувальних систем (21 840 га). Ділянки «малого» зрошення займають площу – 1 563 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 4 702 га.

Станом на 01.10.2021 на більшій частині земель зони зрошення позначки ГВ лежать в інтервалах глибин більше 3,0 м – 26 368 га. Це складає 91 % всіх підконтрольних земель. В тому числі власне зрошуваних – 21 294 га (91 %). Площа земель з високим заляганням рівнів ґрунтових вод (РГВ <2.0 м) склала 1 377 га або 4,8 % від усіх земель, які знаходяться під контролем. На зрошуваних землях такі ділянки займають площу 1 283 га або 5,5 % від всіх зрошуваних земель. На землях з дренажем – 1 250 га або 26,6 % від всієї площі дренажу.

В основному такі землі виявлені на ЗС острова Турунчук (заплава річки Дністер), а також на окремих ділянках Нижньо-Дністровської ЗС.

Загалом, площа земель в зоні зрошення, де існує небезпека підтоплення (РГВ менше 3,0 м) станом на 1 жовтня 2021 року складає 2 596 га, в тому числі зрошуваних – 2 109 га (9,0 %).

З них до підтоплених відносяться ті землі, де рівні ґрунтових вод вже залягають вище критичних глибин. Загалом, площа підтоплених земель в басейні Дністра на 1 жовтня 2021 року склала всього 1 140 га в тому числі на зрошенні – 1 076 га або 4,6 % від площі всіх зрошуваних земель басейну.

Басейн р. Дунай

Під контролем в зоні зрошення у районі басейну річки Дунай в межах Одеської області знаходиться 116 865 га сільськогосподарських угідь, а саме: 115 973 га зрошуваних і 892 га прилеглих до них земель. Всього налічується 42 державних зрошувальних систем (111 112 га). В тому числі рисові системи (5 систем і 1 ділянка), які займають площу 13 678 га, Ділянки «малого» зрошення в басейні займають площу – 4861 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 28004 га.

Станом на 01.10.2021 на більшій частині земель зони зрошення позначки ГВ лежать в інтервалах глибин більше 3,0 м – 94 493 га. Це складає 80,9 % всіх підконтрольних земель. В т.ч. власне зрошуваних – 93 946 га (81,0 %). Площа земель з високим заляганням рівнів ґрунтових вод (РГВ <2.0 м) склала 18 952 га (всі на зрошенні) або 16,2 % від усіх земель, які знаходяться під контролем і 16,3% від всіх зрошуваних земель. На землях з дренажем – 18 902 га або 67,5 % від всієї площі дренажу.

Майже всі землі з високим РГВ розташовані в долині річки Дунай (в основному, на рисових зрошувальних системах).

Загалом, площа земель в зоні зрошення району басейну річки Дунай в межах Одеської області, де існує небезпека підтоплення (РГВ менше 3 м) станом на 01.10.2021 склала 22 372 га, в тому числі зрошуваних – 22 027 га (19,0 %).

З них до підтоплених відносяться ті землі, де рівні ґрунтових вод вже залягають вище критичних глибин. Загалом, площа підтоплених земель в басейні річки Дунай на 01.10.2021 склала всього 13 008 га (всі на зрошенні) або 11,2% від площі всіх зрошуваних земель басейну. Як зазначалося, в основному, вони лежать на рисових зрошувальних системах. Технологія вирощування рису передбачає затоплення чеків водою, що сприяє значному підйому РГВ на цих площах і прилеглих масивах. Це є нормальним явищем для цих земель. Меліоративний стан на таких ділянках визначається за заляганням РГВ в міжвегетаційний період.

Басейн річок Причорномор'я

Під контролем в зоні зрошення у басейні річок Причорномор'я, в межах Одеської області знаходиться 96 425 гасільськогосподарських угідь (зрошувані землі – 87485 га; прилеглі до них землі – 8 940 га). Всього налічується 8 державних зрошувальних систем (87003 га). Ділянки "малого" зрошення займають площу – 482 га. Площа земель, забезпечених дренажем – 9 281 га.

Станом на 01.10.2021 на більшій частині земель зони зрошення позначки ГВ лежать в інтервалах глибин більше 3,0 м – 94 897 га (98,4 % від всіх підконтрольних земель). У тому числі зрошуваних – 86 817 га (99,2 %). Площа земель з високим заляганням рівнів ґрунтових вод (РГВ <2.0 м) склала 492 га, що складає 0,5 % від усіх земель, які знаходяться під контролем. На зрошуваних землях такі ділянки займають площу 155 га або 0,2 % від всіх зрошуваних земель. На землях з дренажем – 8 га. Всі вони розташовані у межах Нижньо-Дністровської ЗС.

Станом на 01.10.2021 площа земель в зоні зрошення, де існує небезпека підтоплення (РГВ менше 3 м) складає 1 528 га, в тому числі зрошуваних – 668 га (0,8 %). З них до підтоплених відносяться ті землі, де рівні ґрунтових вод вже залягають вище критичних глибин. Загалом, площа підтоплених земель в басейні річок Причорномор'я на 01.10.2021 склала всього 484 га в тому числі на зрошенні – 147 га або 0,2 % від площі всіх зрошуваних земель басейну.

Для ліквідації та недопущення зростання масштабів підтоплення на зрошуваних і прилеглих до них землях необхідно:

- проводити систематичний ремонт зрошувальної і дренажно-скидної мережі;

- зводити до мінімуму непродуктивні скидання і втрати поливної води;
- дотримуватися поливних норм і технології поливів з урахуванням положення РГВ.

Гідрогеологічний стан осушуваних земель у 2021 році **Басейн річок Причорномор'я**

Загальна площа осушуваних земель в басейні річок Причорномор'я 4 295 га. Розташовані вони в долинах річок Когильник (1 ділянка, 1 275 га) і Великий Куяльник (3 ділянки, 3 020 га).

На осушених землях заплави ріки Великий Куяльник (3020 га) площа земель з РГВ менше 1,5 м склала 309 га (в 2020 році – 289 га), в тому числі менше 1,0 м - 14 га. На площі 2361 га ґрунтові води залягають на глибинах від 1,5 до 3,0 м від поверхні землі, на площі 350 га - глибше 3,0 м.

На осушуваних землях заплави р. Когильник (1275 га) ґрунтові води переважно (91,8 %) залягають на глибинах 1,5-3,0 м. Площа ділянок, де РГВ мають значення менше 1,5 м, складає 365 га, в т.ч. менше 1,0 м - 104 га.

Басейн р. Південний Буг

Ділянка осушуваних земель у районі басейну річки Південний Буг займає площу 95 га та розташована на межиріччі річок Савранка і Кодима.

Ґрунтові води залягають на глибинах від 2 до 3 м (60 га) та від 3 м до 3,5 м (35 га).

4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідро біоценозів

Фітопланктон. Протягом 2021 року у складі фітопланктону прибережних водних масивів Одеського регіону було відмічено 169 видів і різновидів мікрowodоростей, що відносяться до 11-ти систематичних відділів фітопланктону: Bacillariophyta (47 %), Dinophyta (18 %), Chlorophyta (12 %), Cyanophyta (11 %), Prymnesiophyceae (3 %), Chrysophyceae (3 %), Cryptophyceae (1 %), Euglenophyta (1 %), Dictyochophyceae (1 %), Choanoflagellata (1 %) і Flagellata (2 %).

Індекс видового різноманіття Шеннону у пробах мікрowodоростей за період дослідження змінювався у широкому діапазоні від 0,82 до 2,88 біт.

Протягом 2021 року прибережний фітопланктон був сформований переважно морським комплексом видів. Середні показники чисельності склали 243 тис. кл·л-1, а біомаси – 230 мг·м-3

Кількісні показники фітопланктону у 2021 році були досить високими. Влітку чисельність коливалась від 69 до 751 тис. кл. ·л-1, восени від 629 до 1 629 тис. кл. ·л-1. Біомаса коливалась від 235 до 3 516 мг · м-3 влітку та від 242 до 2 648 мг · м-3 восени. У 2021 році в прибережних морських масивах спостерігали так званий «зелений приплив», основним видом збудником якого була ціанобактерія *Aphanizomenon flosaquae* Ralfs ex Bornet & Flahault (біомаса склала 753,04 мг · м-3). Це прісноводний вид, що формує макроскопічні пучкоподібні колонії. Занесений в перелік токсичних видів ЮНЕСКО, продукує нейротоксини (анатоксин та паралітичний токсин молюсків PSP). В Одеському регіоні цей вид масово розвивався у 2010 та 2015 роках.

Оцінка якості води базується на кількісних та якісних показниках фітоплантону, тому зазнає значних сезонних та просторових коливань. Оцінку стану якості водних масивів проводили відповідно до Морської Природоохоронної Стратегії України схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1240-р за кількісними характеристиками «Доброго» екологічного стану (ДЕС) прибережних і морських вод за дескрипторами якості.

Влітку 2021 року за показниками біомаси фітопланктону якість води на більшості станцій можна було оцінити як «Відмінна», за винятком станції Лузанівка, де спостерігалось цвітіння води. В осінній період, якість води відповідала категорії «Відмінна» тільки на половині станцій. На станціях порт Одеса, Аркадія та Затока якість води оцінювалась як «Середня», а на станціях Лузанівка та порт Южний як «Погана». Щодо індексу Менхінк, за цим показником якість води оцінювалась як «Добра» тільки влітку на станції мис Малий Фонтан (CW5).

Зоопланктон. Протягом 2021 р. у всіх досліджуваних акваторіях було 21 ідентифіковано 43 таксони рангу виду та вище морського, солонуватоводного та прісноводного комплексів зоопланктону. Це значно менше, ніж у попередні роки (61 та 63 таксони у 2019 та 2020 рр. відповідно). Основу розмаїття склали копеподи (15 таксонів), різноманітним був меропланктон – 5 таксонів, кладоцери були представлені 3 таксонами, коловертки – 4 таксонами, найпростіші – 3 таксонами, желетілі – 4 таксонами. Інші організми були представлені 9 таксонами. Чисельним зоопланктон був тільки в теплу частину року, коли температура води була вище за +8°C. Протягом року спостерігалось два максимуми розвитку мезозоопланктону, – весняний та осінній. Так чисельність та біомаса в середньому за рік склали 2 684 екз. ·м⁻³ та 13,10 мг·м⁻³.

За критеріями якості води по кількісним показникам зоопланктону екологічний стан морських масивів можна оцінити як «Посередній» за чисельністю та біомасою. Як «Відмінний» оцінено за показником частки *Noctiluca scintillans*. За часткою копепод - як «Добрий». Загалом екологічний стан морських масивів можна охарактеризувати як «Добрий». В цілому, зоопланктон морських масивів продемонстрував досить типову для регіону картину. Зберігаються низькі показники біомаси, що можливо є наслідком пригніченого стану угруповання, однак зареєстровано низькі показники біомаси *N. scintillans* та високі показники частки у біомасі копепод, що свідчить про не високий рівень евтрофування прибережних водних масивів за цим показником.

Макрозообентос. Найбільш вагому роль у формуванні якісного складу макрозообентосу відіграють ракоподібні (Crustacea), молюски (Mollusca) і черви (Vermes). В кількісних пробах макрозообентосу узбережжя Одеського регіону (дослідні глибини від 0,5 до 10 м) протягом 2019-2021 р індекс бетарізоманіття Уіттакера мав низьке значення 3,07. Максимальної зустрічальністю володіли такі види *Alitta succinea*, *Capitella capitata*, *Lentidium mediterraneum*, *Mytilus galloprovincialis*, *Spio filicornis*). Число видів на станцію варіювало від 2 до 9. Чисельність не перевищувала 2,7 тис. екз·м⁻², біомаса

варіювала в широких межах від 2 до 500 г•м⁻². В досліджуваних прибережних водних масивах виявлено 6 угруповань макрозообентосу. На основі проведеного аналізу за кількісними характеристиками макрозообентосу добрим екологічним станом характеризувались лише 33 % досліджуваної площі бенталі прибережних водних масивів, а 67 % характеризувались як не добрий екологічний стан. Значення інтегральних показників якості середовища АМВІ та М-АМВІ вказують, що у 2021 році вони були декілька нижчі ніж у 2019-2020 рр. Проте через обмежену кількість спостережень говорити про погіршення стану якості водного середовища передчасно. р. зареєстровано 23 таксони.

Макрофітобентос. У порівнянні з усім Чорним морем прибережні частини ПЗЧМ мають бідну флору. В результаті проведених досліджень макрофітобентосу прибережних частин Дніпровського регіону, Одеської затоки та Дністровського регіону у межах Одеського морського регіону було виявлено 42 види: 40 бентосних водоростей та 2 види морських трав, що входять до 4 відділів: Chlorophyta, Rhodophyta, Ochrophyta та Tracheophyta. Таке незначне біорізноманіття пояснюється перш за все літнім та осіннім відбором проб і як наслідок, відсутністю сезонно зимових та весняних видів.

В умовах підвищеного рівня евтрофікації і деякого розпріснення прибережних акваторій у всіх досліджуваних районах переважали зелені водорості на різних станціях, від 5 до 9 видів. На другому місті по чисельності видів знаходились червоні водорості з визначенням на станціях від 4 до 8 видів. Низьким біорізноманіттям характеризувались акваторії прибережних водних масивів біля порту «Південний» (CW7) та району дачі Ковалевського (CW5). Присутні були дрібні види-епіфіти на цих ділянках прибережних акваторій що свідчить про евтрофування вод цих районів.

За екологічними індексами (S/W)3Dp, S/W)x більший відсоток прибережних акваторій відповідає якості екологічного стану «Задовільний», а за показником S1ph, який безпосередньо залежить від біомаси більший відсоток акваторій відповідає стану якості «Добрий». Важливим для оцінки екологічного стану є наявність чутливих і толерантних видів. Великі, багаторічні види з низьким значенням питомої поверхні є показниками досягнення доброго стану. Велика кількість або значна біомаса дрібно розгалужених видів вказує на високий рівень евтрофікації та низькі категорії класів екологічного статусу. На прибережних ділянках відсоток чутливих видів макроводоростей таких як, *Punctaria latifolia*, *Lomentaria clavellosa*, *Chaetomorpha linum* та морських трав – *Zostera marina*, *Z.noltei*, був низьким й складав близько 11 %, що не відповідає ДЕС.

Восени на двох ділянках пляжу «Лузанівка» у штормових викидах була знайдена червона водорість *Chondria capillaris* з S/Wp 28,6 ± 1,8 м² кг⁻¹. Для Одеської затоки знайдений вид водорості є новим. Цей вид притаманний для фітоценозу *Cystoseira barbata* Тилігульського лиману. *Chondria capillaris* часто епіфітує на таломі харових водоростей в Тендровській та Ягорлицькій затоках, в межах акваторії Національного природного парку «Джарилгацький» та на акваторії Малого філофорного поля в Каркінітській затоці.

Мікрофітобентос. В угрупованнях мікрофітобентосу твердих та пухких субстратів прибережних морських масивів було знайдено 158 видів водоростей

– представників 8 відділів, серед яких діатомеї переважали і нараховували 106 видів. Домінували полі- та мезогалобні і β -мезосапробні види родів *Nitzschia*, *Navicula*, *Licmophora*, *Amphora* і *Halamphora*. Чисельність мікрофітів формували, в першу чергу, дрібноклітинні синьо-зелені водорості, а біомасу мікрофітів формували крупноклітинні діатомові, серед яких переважали *Achnanthes brevipes*, *Licmophora gracilis*, *Navicula pennata*. Найвищі систематичні та кількісні показники розвитку мікрофітобентосу були притаманні найбільш евтрофікованим акваторіям, району пляжу санаторію ім. Чкалова (CW5) та пляжу «Коблево» (CW7). Поодинокі траплялися потенційно токсичні ціанопрокаріоти *Aphanizomenon flosaquae*, *Dolichospermum flosaquae* та динофітові водорості *Prorocentrum cordatum*, *Prorocentrum micans*, *Scrippsiella acuminata*. В цілому, стан спільноти мікрофітобентосу влітку 2021 р. покращився, а восени навпаки дещо погіршився у порівнянні із 2020 роком.

Оцінка якості морського середовища методами біотестування та біоіндикації.

У 2021 році були проведені оцінка та діагноз екологічного стану довкілля водних масивів ПЗЧМ за методами біотестування та біоіндикації з використанням фізіологоморфологічних, систематичних, кількісних, галобіонтних і сапробіонтних показників розвитку тест - об'єктів та організмів-індикаторів різних систематичних рівнів і чутливості.

На екологічний стан досліджуваних акваторій впливали, як антропогенні чинники (рекреаційне навантаження, скиди господарсько-побутових, дренажних та санаторних стоків, проведення портових операцій, тощо), так і природні (температура та солоність водних мас, штормові явища та ряд інших), що позначилося на показниках розвитку застосованих тест-об'єктів (дорослих мідій та їхніх личинок) і організмів-моніторів (водоростей мікрофітобентосу), чутливість яких до якості морських вод зростала в ряду: дорослі мідії → водорості мікрофітобентосу → личинки мідій ранніх стадій розвитку.

Вперше за 20 років моніторингових досліджень чорноморського довкілля Одеського регіону методом біотестування якості вод на личинках мідій, прибережні водні масиви районів пляжу «Затока» (CW4), району дачі ім. Ковалевського (CW5) та порту «Одеса» (CW6) в 2021 р. відповідали класу екологічного стану вод «Добрий», а всі інші досліджені прибережні зони моря відповідали класу якості вод «Задовільний».

Попри це, в осінній сезон 2021 року відмічалось деяке погіршення якості довкілля прибережних вод ПЗЧМ в Одеському регіоні, здебільшого, до стану «Задовільний», а для третини акваторій водних масивів навіть до стану «Посередній».

Порівняння середньої оцінки показників розвитку личинок мідій нормальної морфології за осінній сезон 2021 року (що склала 32,0 %) вказує на покращення в 1,9 рази екологічного стану водних масивів CW4-CW7 відносно показника визначеної Базової оцінки якості довкілля даних ділянок моря (16,7 % морфологічно нормальних тестоб'єктів).

Проведені впродовж 2021 року біотестування на личинках та дорослих особинах мідій та біоіндикація якості вод Дністровського та Дніпро-Бузького районів ПЗЧМ виявили, що акваторія, яка розташована біля мису Малий

Фонтан (CW5), має, в цілому, найкращі екологічні властивості для розвитку морських організмів, тобто залишилася умовно-чистою в прибережжі м. Одеси.

4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Згідно постанов Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» та від 22.02.2006 № 182 «Про затвердження порядку проведення соціально-гігієнічного моніторингу довкілля» з метою оцінки можливого впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення у 2021 році в населених пунктах області фахівцями Державної установи «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» було організовано проведення постійного моніторингу за станом якості питної води за санітарно-хімічними показниками і санітарно-мікробіологічними показниками.

Одеська область належить до найменш забезпечених власними водними ресурсами регіонів України зі значними антропогенним навантаженням на водні джерела та нестачею достатньої кількості прісної води, особливо в південних районах.

Відповідно «Плану моніторингових досліджень об'єктів наколишнього середовища, лікувально-профілактичних закладів, загальноосвітніх та дитячих навчальних закладів, закладів соціального забезпечення Одеської області на 2021 рік», з метою проведення моніторингу за станом питної води Центром та його відокремленими та структурними підрозділами з метою попередження виникнення і розповсюдження інфекційних захворювань, пов'язаних з водним фактором передачі, в населених пунктах області проводяться планової лабораторні дослідження питної води за показниками якості та безпечності і по епідеміологічним показникам. Відбір проб для лабораторних досліджень проводиться у визначених стаціонарних точках.

4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод

На території Одеської області відсутні державні установи, які в рамках програм державного моніторингу здійснюють радіаційний контроль поверхневих вод Одеської області.

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

В 2021 році відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 182 «Про затвердження порядку проведення соціально-гігієнічного моніторингу довкілля», з метою оцінки можливого впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення, в населених пунктах області проводиться соціально-гігієнічний моніторинг за станом якості питної води, води відкритих водойм, морської води в зонах рекреації тощо.

Забезпечення м. Одеса та області доброякісною питною водою є найважливішим питанням санітарного та епідеміологічного благополуччя

області. Недоброякісна питна вода є загрозою виникнення інфекційних захворювань на гострі кишкові інфекції, вірусні гепатити, сальмонелез тощо. За останні 2 роки в області не реєструвались спалахи з водним фактором передачі.

В 2021 році лабораторні дослідження на території населених пунктів області проводилися у 304 контрольних точках відбору проб питної води, 96 контрольних точках повенеких водойм, в т.ч. у 48 точках спостереження за станом якості морської води.

Питана вода була відібрана на 1 275 діючих об'єктах області, в т. ч. на 731 об'єктів централізованого водопостачання (з джерел питного водопостачання, відомчих, сільських, комунальних і локальних водопроводів) і на 544 об'єктах нецентралізованого водопостачання (шахтних колодязів, громадських каптажів, артезіанських свердловин, бюветів, пунктів розливу води).

За результатами даних лабораторного контролю, з 731 об'єкту централізованого водопостачання обстеженого лабораторно, питна вода за санітарно-хімічними та мікробіологічними показниками не відповідала санітарним нормам на 252 об'єктах (34,5%) і 163 об'єктах з нецентралізованим водопостачанням (30,0%).

В порівнянні з 2020 роком кількість об'єктів з централізованим водопостачанням, де були виявлені нестандартні проби питної води, зменшилась на 8,6%, а на об'єктах з нецентралізованим водопостачанням на 13,3%. В 2021 р. в м.Одеса було досліджено по 600 проб питної води на санітарно-мікробіологічні показники та санітарно-хімічні показники. Всі досліджені проби відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

В населених пунктах області з централізованих мереж водопостачання на санітарно-мікробіологічні показники було досліджено 12150 проб питної води, з них не відповідало нормативним вимогам 1233 проби (10,1%). Кількість виявлених нестандартних проб в порівнянні з 2020 р. зменшилась на 0,1%.

13 890 проб питної води, дослідженої на мікробіологічні показники на об'єктах з нецентралізованим водопостачанням 163 проби (18,3%) не відповідало нормативним вимогам. В порівнянні з 2020 р. кількість виявлених нестандартних проб питної води зменшилась на 7,7%.

Найбільший відсоток нестандартних проб було встановлено в Подільському, Білгород-Дністровському, Роздільнянському і Берізівському районах.

На санітарно-хімічні показники з об'єктів централізованого водопостачання було досліджено 7 672 проби питної води, 3 з них не відповідало санітарним нормам — 998 проб (13%), з 714 проб питної води з об'єктів нецентралізованого водопостачання — 327 проб (45,7%) не відповідало гігієнічним вимогам.

По санітарно-хімічним показникам найбільший відсоток нестандартних проб питної води встановлено в Болградському районі за вмістом хлоридів, сульфатів, сухого залишку, загальною жорсткістю, каламутністю і кольоровістю, в Білгород-Дністровському районі – за вмістом хлоридів, сульфатів і сухого залишку, в Берізівському районі - за вмістом хлоридів,

сухого залишку, заліза та загальною жорсткістю, в Подільському районі - за вмістом нітратів та в Ізмаїльському районі – за вмістом заліза і каламутністю.

В ході здійснення державного соціально-гігієнічного моніторингу, лабораторний контроль стану якості води поверхневих водойм проводився у визначених точках постійного спостереження, а саме: на 32 точках водойм 1-ї категорії, які використовуються, як джерела питного водопостачання населення (р. Дністер, р. Дунай, оз. Ялпуг) та 16 точках спостереження водойм 2-ї категорії, які знаходяться в межах населених пунктів і можуть бути використані для занять спортом та відпочинку населення (Дністровський лиман, Хаджибейський лиман, Тилігульський лиман).

В 2021 р. за даними результатів лабораторного контролю води поверхневих водойм 1-ої категорії встановлено, що відсоток нестандартних проб води дослідженої на санітарно-хімічні склав 7,5%, на санітарно-мікробіологічні показники — 7,8%.

За даними лабораторного контролю води поверхневих водойм 2-ої категорії, дослідженої на санітарно-хімічні показники, відсоток нестандартних проб води з Дністровського та Хаджибейського лиманів склав 27%, на санітарно-мікробіологічні показники - 2,3% проб.

Аналіз результатів лабораторних досліджень води з поверхневих водойм 1-ої та 2-ої категорії дозволяє визначити, що основними причинами їх забруднення можуть бути: природні фактори (різке підвищення температури повітря та води тощо), а також забруднення води водойм недостатньо очищеними стічними водами каналізаційних очисних споруд та неочищених стічних вод очисних споруд сільських населених пунктів, надходження дощових вод, порушеннями обмежень господарської діяльності в прибережних захисних смугах.

На протязі літнього оздоровчого сезону, державний соціально-гігієнічний моніторинг за станом якості морської води проводився на території 22 громадських пляжів, де розміщені основні зони рекреації та функціонують сезонні заклади відпочинку населення, а саме: рекреаційні зони Білгород-Дністровського району («Лебедівка», «Катранка», «Расейка», смт.Затока, с. Курортне, с. Балабанівка, смт. Сергіївка), Ізмаїльського району (с. Приморське), Одеського району (с. Грибівка, с. Сичавка), міські пляжі в м. Южний та м. Одесі (10-та, 13-та та 16 ст. В.Фонтану, «Аркадія», «Ланжерон», «Дельфін», «Відрада», «Лузанівка» та в місцях скидання стічних вод СБО «Південна», СБО «Північна», Одеська ТЕЦ.

За літній оздоровчий період 2021 р. було досліджено 2 159 проб морської води на санітарно-мікробіологічні показники, з них не відповідало гігієнічним вимогам 64 проби (2,9%), а саме: на пляжах м. Одеса «Аркадія», «Ланжерон», «Відрада», 16 ст. Великого Фонтану, 13 ст. Великого Фонтану, 10 ст. Великого Фонтану, «Лузанівка», в рекреаційних зонах смт. Затока, «Расейка» та «Лебедівка» Білгород-Дністровського району.

По усім випадкам нестандартних проб питної води, води поверхневих водойм та морської води, інформації для прийняття відповідних заходів направляються до органів міської влади, Головному управлінню Держпродспоживслужби в Одеській області, Департаменту екології та розвитку

рекреаційних зон Одеської міської ради, Департаменту транспорту, зв'язку та дорожнього руху Одеської міської ради тощо. Про складну ситуацію щотижнево повідомлялися засоби масової інформації.

4.5 Екологічний стан Чорного моря в межах Одеської області у 2021 році

Науково-дослідна установа «Український науковий центр екології моря» (НДУ «УкрНЦЕМ») є суб'єктом державної і регіональної, в межах довкілля Одеської області, системи моніторингу морських вод за комплексом фізичних, хімічних та біологічних показників, що характеризують стан морської екосистеми.

Регулярні екологічні спостереження (раз у тиждень) на протязі всього року проводилися на двох станціях розташованих біля мису Малий Фонтан і в районі пляжу «Аркадія». Один раз у сезон влітку 29-30 червня і восени 06-07 жовтня 2021 року комплексні екологічні спостереження виконувались на станціях: пляж «Затока»; в районі дачі Ковалевського; пляж «Аркадія»; в районі мису Малий Фонтан; пляж санаторію ім. «Чкалова»; пляж «Дельфін»; порт «Одеса»; пляж «Лузанівка» дві станції 8 і 9; порт «Південний»; пляж «Коблево».

На узмор'ї Дунаю в рамках господарсько-договірної теми по дослідженню властивостей ґрунтів замулення на морському підхідному каналі (МПК) гирла Бистре Дунай - Чорне море були виконані сезонні комплексні екологічні спостереження на 12 станціях навесні 15 травня і на 12 станціях восени 23-26 жовтня 2021 року. В цілому у 2021 році екологічний моніторинг УкрНЦЕМ здійснював в межах Одеської області на 23 станціях.

Основні екологічні проблеми Чорного моря, у тому числі і прибережних акваторій Одеської області, пов'язані з евтрофуванням шельфових вод, біологічним забрудненням чужорідними вселенцями та забрудненням морського середовища токсичними речовинами. Одеський регіон характеризується найбільшою скупченістю прибережних антропогенних джерел, пов'язаних з діяльністю портів, промислових підприємств, комунально-побутових та сільських господарств.

Найбільш потужними джерелами антропогенного забруднення є річковий стік та берегові точкові джерела, до яких у першу чергу відносяться випуски стічних вод різних суб'єктів господарювання, що розташовані у береговій зоні, а також морські порти. На долю річок північно-західної частини Чорного моря (ПЗЧМ) припадає біля 79% загального стоку всіх чорноморських річок. На ПЗЧМ річковий стік надходить з території 18 країн розташованих, цілком чи частково, у басейнах Дунаю, Дніпра, Південного Бугу та Дністра. Всі ці антропогенні джерела та природні фактори (режим температури, солоності, атмосферних опадів, вітру, течій та інше) обумовлюють формування гідрохімічного режиму вод і впливають на стан морської екосистеми.

4.5.1 Стан евтрофікації морських вод

Несприятливі і згубні процеси які пов'язані з евтрофікацією морських вод виникають в результаті збільшення кількості поживних речовин, в першу чергу з'єднань азоту та фосфору, що призводить до надмірного збільшення росту

первинної продукції мікроводоростей. У зв'язку з цим в свою чергу виникають процеси «цвітіння» води (явища «зелених і червоних приливів»), зменшення прозорості води, розвиток під пікноклином і в придонних шарах шельфової зони в теплий період року зон гіпоксії і аноксії, що відповідно призводить до замору і загибелі придонних і донних організмів та деградації флори і фауни бенталі.

Одним з важливих і актуальних екологічних завдань є виконання Загальнодержавної програми охорони і відродження природного середовища Чорного і Азовського морів та реалізація Морської природоохоронної стратегії України спрямованій на досягнення «доброго» екологічного стану (ДЕС) та відновлення кількісних і якісних характеристик природних ресурсів та екосистем моря, яка була розроблена згідно Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема в частині імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/56/ЄС (Рамкова директива про морську стратегію) і Директиви 2000/60/ЄС (Водна рамкова директива).

Оцінка, щодо доброго екологічного стану морських вод, здійснюється відповідно до рамкової Директиви морської стратегії 2008/56/ЄС та рішення Європейської комісії 2017/848/ЄС про встановлення критеріїв і методологічних стандартів належної екологічної якості морських водних масивів за дескриптором D5 (евтрофікація), відповідно первинним і вторинними критеріям:

D5C1 - первинний критерій. Поживні речовини у товщі води: розчинений - неорганічний азот (DIN), загальний азот (TN), розчинений неорганічний фосфор (DIP), загальний фосфор (TP);

D5C2 - первинний критерій. Хлорофіл-а у товщі води;

D5C3 - вторинний критерій. Шкідливе цвітіння водоростей (наприклад - ціанобактерій) у товщі води;

D5C4 - вторинний критерій. Фотична межа (прозорість) товщі води;

D5C5 - первинний критерій (може бути замінений на D5C8). Розчинений кисень в нижній частині водяного стовпа;

D5C6 - вторинний критерій. Опортуністичні макроводорості донних-середовищ існування;

D5C7 - вторинний критерій. Спільноти макрофітів (багаторічні морські-водорості та морські трави, такі як фукоїди, вугор і трава Нептуна) донних середовищ існування;

D5C8 - вторинний критерій (за винятком випадків, коли використовується - як заміник D5C5). Спільноти макрофауни донних середовищ існування.

Програма екологічного моніторингу УкрНЦЕМ включає виміри щодо комплексної оцінки стану забруднення та евтрофікації концентрацію поживних речовин, показників первинних і вторинних критеріїв (особливо рівнів вмісту хлорофілу, планктону та кисню) у прибережних водах відповідно до Водної Рамкової Директиви (WFD) і у морських водах, що визначено Рамковою Директивою про морську стратегію (MSFD), є предметом загальної оцінки доброго екологічного стану. Загальна оцінка стану евтрофікації виконується на підставі методики розрахунку індексу трофності морських вод TRIX та на

підставі трьох груп показників за методикою BEAST або HEAT-3.0 Гельсінської комісії (HELCOM).

Сучасний рівень біогенного навантаження і просторову мінливість вмісту біогенних речовин (БР) в морських водах вздовж узбережжя Одеського регіону характеризують дані екологічних спостережень виконаних в червні і жовтні 2021 р.

Середнє значення вмісту кисню O_2 в прибережних водах Одеського регіону в період зйомки в червні склало $8,7 \text{ мг/дм}^3$ (104,9 % насичення), а восени знизилось до $8,6 \text{ мг/дм}^3$ (92,5 % насичення). В просторовому розподілі за абсолютним значенням максимальний вміст кисню в червні 2021 р. відмічався в районі пляжу «Аркадія» – $10,7 \text{ мг/дм}^3$ (124,6 % насичення), що обумовлювалось інтенсивними процесами фотосинтезу фітопланктону. В жовтні 2021 р. за абсолютним значенням максимальний вміст кисню відмічався в районі м. Коблево та порту «Південний» – $9,3 \text{ мг/дм}^3$ (насиченість 94,8 % та 94,2 %, відповідно). В цілому, значення вмісту кисню в прибережних водах у 2021 р. не були меншими гранично допустимої концентрації (ГДК) ($6,0 \text{ мг/дм}^3$) для водойм рибогосподарського призначення, а за класами екологічного статусу (КЕС) прибережні водні масиви відповідали «доброму» статусу якості.

4.5.2 Гідрохімічний стан вод Одеського регіону у 2021 році

За показником середнього вмісту фосфору загального екологічний статус прибережних водних масивів характеризувався як «задовільний». В районі впливу скидів вод з СБО «Південна» водний масив CW5 відповідав «поганому» і «посередньому» 7 екологічному статусу якості. В жовтні вміст як фосфору фосфатного, так і фосфору загального відносно червня був більшим у багатьох районах Одеського узбережжя.

Статус прибережних водних масивів Одеського регіону за середніми значеннями вмісту азоту нітритного характеризується як «добрий» в червні ($3,6 \text{ мкг/дм}^3$) і «посередній» в жовтні ($6,1 \text{ мкг/дм}^3$). Максимальні концентрації азоту нітритного спостерігались в районі впливу вод скидів з СБО «Південна» ($14,1 \text{ мкг/дм}^3$) водного масиву CW5 в червні, та жовтні в районі акваторії порту «Південний» ($13,3 \text{ мкг/дм}^3$) водного масиву CW7, що знаходиться під впливом вод Дніпро-Бузького лиману.

Підвищені максимальні концентрації вмісту азоту нітратного спостерігались в районі впливу стоку вод з СБО «Південна». Середні концентрації нітратного азоту в регіоні досліджень відповідали «поганому» екологічному статусу якості при значеннях в червні – $159,7 \text{ мкг/дм}^3$, в жовтні – $189,7 \text{ мкг/дм}^3$.

За показником середнього значення азоту амонійного прибережні водні масиви Одеського регіону відповідали в червні «відмінному» та в жовтні «задовільному» екологічному статусу якості. Максимальна його концентрація спостерігалась в водному масиві CW7 в зоні впливу вод Дніпро-Бузького лиману в районі порту «Південний».

В цілому, середні значення вмісту мінеральних сполук азоту прибережних водних масивів CW4 - CW7 відповідали «поганому» екологічному статусу якості.

В прибережних водах Одеського регіону переважає вміст органічних форм азоту над сумою його мінеральних форм. В середньому органічні форми азоту перевищують суму мінеральних форм в 10–40 разів.

Середні значення вмісту азоту загального (суми мінеральних і органічних форм) складала 834 мкг/дм³ і 1 002 мкг/дм³ в червні і жовтні, відповідно, без урахування проб відібраних безпосередньо в зоні скидів дренажних вод в районі пляжу санаторію «Чкалова».

За середніми значеннями вмісту загального азоту прибережні водні масиви відповідали переважно «поганому» екологічному статусу якості. За середніми значеннями вмісту кремнію (в червні 235 мкг/дм³ і в жовтні 656 мкг/дм³) водні масиви Одеського регіону переважно відповідали «доброму» екологічному статусу. Максимальні концентрації кремнію спостерігались в районі пляжу санаторію «Чкалова», що знаходиться під впливом стоку дренажних вод.

4.5.3 Внутрішньорічна мінливість абіотичних показників стану евтрофікації прибережних вод в рекреаційній зоні Одеського регіону у 2021 році

Середній вміст кисню в рекреаційній зоні м. Одеса (водний масив CW5) у 2021 р. був на рівні 8,8 мг/дм³ (91,9 % насичення). Максимальне значення вмісту кисню 13,0 мг/дм³ спостерігалось в районі мису Малий Фонтан на початку березня, а максимальне насичення 124,6 % – в середині червня в районі пляжу «Аркадія». Мінімальні значення як абсолютного, так і відносного вмісту кисню спостерігались в 8 другій половині липня в районі мису Малий Фонтан та в першій половині вересня в районі пляжу «Аркадія», і були меншими, ніж рівень ГДК (6,0 мг/дм³ для вод рибогосподарських водойм). В цілому, середні річні значення в районі мису Малий Фонтан та пляжу «Аркадія» водного масиву CW5 у 2021 р. відповідали «доброму» екологічному статусу.

Вміст розчиненого фосфору фосфатного в прибережних водах рекреаційної зони м. Одеси у 2021 р. і в середньому складав 10,3-10,9 мкг/дм³, що за екологічною класифікацією відповідало «доброму» статусу. Проте, максимальні концентрації фосфору фосфатного, які спостерігались в осінній та зимовий періоди, відповідали переважно «посередньому» статусу.

Середні річні значення вмісту фосфору загального (суми мінеральних і органічних сполук) в 2021 р. в рекреаційній зоні м. Одеса склали 31,0-33,6 мкг/дм³, що відповідало «доброму» та «задовільному» статусам якості. Максимальні концентрації фосфору загального за рахунок його органічної форми спостерігались в лютому і листопаді 2021 р. та відповідали «посередньому» статусу.

Вміст азоту нітритного в прибережних водах м. Одеси в середньому складав 2,5 мкг/дм³, що відповідало «доброму» статусу.

Середні річні значення вмісту азоту нітратного 60,2-88,5 мкг/дм³ в рекреаційній зоні м. Одеса відповідали «задовільному», «посередньому» та «поганому» статусам. Максимальні його концентрації спостерігались у вересні 2021 р. та відповідали «поганому» статусу.

Середні річні значення вмісту азоту амонійного відповідали «посередньому» та «поганому» статусам в районах мис Малий Фонтан ($8,3 \text{ мкг/дм}^3$) і пляжу «Аркадія» ($9,8 \text{ мкг/дм}^3$), відповідно.

Сума вмісту азоту мінерального в прибережних водах м. Одеси в зоні рекреації в 2021 р. відповідали «задовільному», «посередньому» та «поганому» статусам якості вод. Середні річні значення в районі мису Малий Фонтан та пляжу «Аркадія» у 2021 р. склали $99,0 \text{ мкг/дм}^3$ і $72,2 \text{ мкг/дм}^3$, відповідно. В сумі мінеральних форм азоту у 2021 р. максимальний внесок 86 % припадає на азот нітратний, 3 % – на азот нітритний і 11 % – на азот амонійний, тому річний хід середньої місячної суми мінеральних форм азоту співпадає з ходом нітратного азоту.

Концентрації азоту загального в прибережних водах м. Одеси в зоні рекреації в 2021 р. за екологічною класифікацією якості вод відповідали «поганому» та «посередньому» статусам при середніх значеннях в районі мису Малий Фонтан і пляжу «Аркадія» 836 мкг/дм^3 і 580 мкг/дм^3 , відповідно.

Середні значення концентрації кремнію в зоні досліджень на акваторії мису Малий Фонтан та пляжу «Аркадія» склали, відповідно, 200 мкг/дм^3 і 217 мкг/дм^3 , що відповідало «задовільному» та посередньому статусам якості вод.

4.5.4 Мінливість гідрохімічного стану вод Дунайського узмор'я у 2021 році

Дунайське узмор'я знаходиться під постійним пресом найбільшого джерела біогенного навантаження, стоку р. Дунай, що обумовлює формування високих концентрацій біогенних речовин і високого рівня трофності вод прилеглих акваторій до 10 гирла Дунаю і в цілому західної частини шельфу Чорного моря. Екологічний моніторинг району узмор'я Дунаю у 2021 р. виконувався в травні та жовтні.

В поверхневих водах Дунайського узмор'я середні значення концентрації кисню складали в травні $8,8 \text{ мг/дм}^3$ (92 % насичення), в жовтні $8,3 \text{ мг/дм}^3$ (85,6 % насичення). Несприятливі умови кисневого режиму спостерігались в північній частині зони дампінгу.

В придонному шарі вод Дунайського узмор'я в травні 2021 р. максимальні концентрації кисню $10,6 \text{ мг/дм}^3$ (113 % насичення) спостерігались в прибережній ділянці гирла Бистре, а мінімальні – $3,6 \text{ мг/дм}^3$ (35 % насичення), що менше за рівень ГДК ($6,0 \text{ мг/дм}^3$) – в південній зоні досліджень, де умови кисневого режиму були не сприятливими. В жовтні 2021 р. середнє значення концентрації кисню складало $7,5 \text{ мг/дм}^3$ (81 % насичення). Мінімальні значення, де вміст кисню був нижчим за рівень ГДК, спостерігались в північній зоні дампінгу.

Середнє значення вмісту фосфору фосфатного в поверхневому шарі на узмор'ї Дунаю в травні 2021 р. складало $18,0 \text{ мкг/дм}^3$ (таблиця 2.7), а в придонному шарі – $14,5 \text{ мкг/дм}^3$. В жовтні середнє значення вмісту фосфору фосфатного в поверхневому шарі було $35,9 \text{ мкг/дм}^3$, а в придонному шарі – $16,3 \text{ мкг/дм}^3$. В просторовому розподілі фосфору фосфатного на узмор'ї Дунаю в 2021 р. максимальні значення як в поверхневому, так і в придонному шарах спостерігались в зоні гирла Бистре і з віддаленням від гирла вміст його значно зменшувався.

Підвищені концентрації фосфору загального спостерігались в прибережній зоні під впливом річкового стоку. При цьому в зоні впливу річкового стоку в загальному складі фосфору переважав вміст його мінеральної форми, а подальше від гирла – вміст органічної.

Концентрації азоту нітритного в поверхневих водах на Дунайському узмор'ї в травні в середньому складало 8,7 мкг/дм³, а в жовтні – 7,9 мкг/дм³. В придонному шарі вод концентрації азоту нітритного відносно поверхневого шару зменшувались і в середньому були на рівні 5,8 мкг/дм³, а в жовтні – 4,5 мкг/дм³.

Біогенне навантаження стоку Дунаю в більшій мірі визначається за вмістом азоту нітратного, середні значення концентрації якого в поверхневих водах складала 644 мкг/дм³ в травні і 404 мкг/дм³ в жовтні. З глибиною вміст нітратного азоту значно зменшувався. В просторовому розподілі азоту нітратного спостерігається зменшення концентрацій з віддаленням від гирла виносу річкових вод.

В просторовому розподілі азоту амонійного як на поверхні, так і в придонному шарі максимальні концентрації в травні і в жовтні спостерігались в районі гирла Бистре.

Максимальні значення вмісту азоту загального в придонному шарі в травні та жовтні були меншими, ніж на поверхні. В просторовому розподілі азоту загального на поверхні явно відмічається його підвищений вміст безпосередньо в зоні гирла Бистре і в районі дам্পінгу, і зменшується з віддаленням від впливу річкового стоку.

В придонному шарі вміст кремнію був нижче, ніж на поверхні моря і в травні середнє значення його було на рівні 645 мкг/дм³, а в жовтні знизилось до 561 мкг/дм³. Як і в більшості гідрохімічних показників, в просторовому розподілі вміст кремнію зменшується з віддаленням від гирл дельти Дунаю.

4.5.5 Стан забруднення морського середовища токсичними речовинами

Стан морської води в 2021 році оцінювався за такими забруднюючими речовинами як: токсичні метали (ТМ), хлорорганічні пестициди (ХОП), поліхлоровані біфеніли (ПХБ) та поліароматичні вуглеводні (ПВВ).

Для оцінки використовувався коефіцієнт забруднення (Кз).

Кз відображає концентрацію всіх забруднюючих речовин одного типу в окремий проміжок часу в заданому районі. Цей коефіцієнт розраховується як сума відношень концентрації кожної забруднюючої сполуки до її гранично допустимої концентрації відповідно директиві ЄС 2013/39/EU (MAC-EQS), або гранично допустимої концентрації відповідно українського законодавства (ГДК), або екологічного нормативу (ЕН) віднесеної до кількості вимірювань проведених в заданий проміжок часу. Точність відображення стану району, за допомогою коефіцієнту, залежить від кількості станцій моніторингу в досліджуваному районі та кількості спостережень за проміжок часу, який оцінюється.

Екологічний стан морської води за допомогою Кз оцінюється:

- Відмінний, коли Кз менше 0,5;
- Добрий, коли Кз від 0,5 до 1,0;

- Задовільний, коли Кз від 1,0 до 2,5;
- Посередній, коли Кз від 2,5 до 5,0;
- Поганий, коли Кз більше 5,0.

За даними виконаного аналізу вмісту токсичних металів в 2021 році статус прибережних водних масивів в яких проводились спостереження ТМ відповідають відмінному і доброму екологічному стану, але в водному масиві CW4 в поверхневому шарі зафіксовані підвищені концентрації кадмію Cd, що відповідає задовільному екологічному стану.

Виконані оцінки екологічного стану морської води в 2021 р. по районах в прибережних водних масивах за коефіцієнтом забруднення Кз органічними забруднювачами сільськогосподарського походження вказують, що їх стан варіює від задовільного до дуже поганого. Основною забруднювальною речовиною серед групи ОЗСП є гептахлор. За показником Кз гептахлору в поверхневому і придонному шарі води всіх прибережних водних масивів відповідають «поганому» екологічному стану.

4.5.6 Екологічна оцінка стану морської води по районах за вмістом токсичних металів.

4.5.7 Екологічна оцінка стану морської води по районах за вмістом поліхлорованих біфенілів.

Оцінки екологічного стану морської води виконані в 2021 р. по районах в прибережних водних масивах за коефіцієнтом забруднення Кз органічні забруднювачі промислового походження ОЗПП, як в поверхневому, так і в придонному шарах води відповідають «поганому» екологічному стану по всім районам. Найбільше на екологічний стан всіх прибережних водних масивів вплинули концентрації індивідуальних ПХБ 101, 17 118, 153, а також в районі CW7 ПХБ 180, їх величина Кз значно перевищує пороговий рівень >5,0 «поганого» екологічного стану.

Також підвищені концентрації були зафіксовані в поверхневому шарі водних масивів CW7 за показником Кз ПХБ138 та CW4 за показником Кз бензо(g,h,i)перілену, які відповідають «задовільному» екологічному стану. Оскільки в директиві 2013/39/ЄС (MAC-EQS) не має обмежень по концентраціям ПХБ не діоксинового ряду, гранично допустимі концентрації для поліхлорованих біфенілів (ПХБ) були взяті з рекомендацій ЕАС, OSPAR SIME 2008, групи індивідуальних ПХБ від ПХБ-16 до ПХБ-65 (Ar-1254) та від ПХБ-28 до ПХБ-73 (Ar-1260), відносно ЕН оцінки не виконувались тому, що з оцінки 2020 року було видно що вимоги OSPAR SIME 2008 більш жорсткі.

Виконаний аналіз поліциклічних ароматичних вуглеводнів за коефіцієнтом забруднення Кз показав, що сума Σ ПАВ в водних масивах CW4, CW,5, CW6, CW7 знаходяться на невисокому рівні. Бензо(a)піреновий еквівалент (B(a)P_{eq}) та сума канцерогенних ПАВ (Σ carcin ПАВ) в водному масиві CW4, що знаходиться під впливом вод Дністровського стоку, значно перевищує показники по іншим районам.

Найбільший вклад в забруднення морської води групою ОЗПП в 2021 році в водних масивах CW4, CW5, CW6, TW5, ShW1 вносили ПХБ 101, 118, 153, а в водному масиві CW7, що знаходиться під впливом Дніпро-Бузьких вод, найбільший вклад вносили ПХБ 101, 118, 153, 180.

4.5.8 Екологічна оцінка стану морської води по районах за вмістом поліароматичних вуглеводнів

4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Рішенням Одеської обласної ради від 24 грудня 2020 року № 43-VIII «Про обласний бюджет Одеської області на 2021 рік» (зі – змінами) на розчистку русел річок, захист від підтоплення передбачено 6 952,025 тис. грн, у т.ч.:

- поліпшення гідрологічного стану, реконструкція балки на території с. Стара Некрасівка Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області – 4 152, 025 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Капітальний ремонт з розчистки ложа Борщівського ставка № 1 розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області» – 350,0 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Капітальний ремонт з розчистки ложа Борщівського ставка № 2 розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області» – 250,0 тис. грн.;

- реконструкція з'єднувального каналу між Тилігульським лиманом та Чорним морем на території Комінтернівського району Одеської області – 2 200,0 тис. грн;

Станом на 01.01.2022 на розчистку русел річок профінансовано:

- поліпшення гідрологічного стану, реконструкція балки на території с. Стара Некрасівка Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області – 74,879 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Капітальний ремонт з розчистки ложа Борщагівського ставка № 1 розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області – 401,270 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Капітальний ремонт з розчистки ложа Борщагівського ставка № 2 розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області – 193,151 тис. грн;

- проходження експертизи проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Капітальний ремонт з розчистки ложа Борщагівського ставка № 2 розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області – 48,475 тис. грн;

- реконструкція з'єднувального каналу між Тилігульським лиманом та Чорним морем на території Комінтернівського району Одеської області – 2 170,0 тис. грн.

Також на виконання Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 20 грудня 2019 року № 1165-VII (зі – змінами) у 2021 році з бюджету розвитку на здійснення заходів з будівництва, реконструкції і реставрації, капітального ремонту об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури за об'єктами профінансовано:

- Капітальний ремонт (благоустрій) об'єкта «Розчищення балки Аная і Дольська та захист від підтоплення частини території с. Суворове Ізмаїльського району Одеської області – 4 706,339 тис. грн;

- Капітальний ремонт. Розчистка русла р. Сарата і захист від підтоплення с.Петропавлівка Саратського району Одеської області – 1 565,0 тис. грн.

Рішенням Одеської обласної ради від 24 грудня 2020 року № 43-VIII «Про обласний бюджет Одеської області на 2021 рік» (зі – змінами) на будівництво та реконструкцію каналізаційних очисних споруд передбачено 7 105, 553 тис. грн, у т.ч.:

- реконструкція мереж і КНС-1 з будівництвом локальних очисних споруд в с. Бритівка Білгород-Дністровського району, у т.ч. виготовлення проектно-кошторисної документації – 4 105,553 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації: «Реконструкція мережі господарсько-побутової каналізації за адресою: м. Біляївка, вул. Отамана Головатого (від вул. Київська до вул. Миколаївська), I пров. Нижній, II пров. Нижній, III пров. Нижній, вул. Дружби, вул. Кравченко, I пров. Кравченко, I пров. Шевченко, вул. Кіпенко (від пров. Отамана Головатого до вул.Київська) Одеської області – 3 000,00 тис. грн.

Станом на 01.01.2022 на будівництво та реконструкцію каналізаційних очисних споруд, КНС тощо профінансовано:

- реконструкція мереж і КНС-1 з будівництвом локальних очисних споруд в с. Бритівка Білгород-Дністровського району, у т.ч. виготовлення проектно-кошторисної документації – 4 021,025 тис. грн;

- виготовлення проектно-кошторисної документації: «Реконструкція мережі господарсько-побутової каналізації за адресою: м. Біляївка, вул. Отамана Головатого (від вул. Київська до вул. Миколаївська), I пров. Нижній, II пров. Нижній, III пров. Нижній, вул. Дружби, вул. Кравченко, I пров. Кравченко, I пров. Шевченко, вул. Кіпенко (від пров. Отамана Головатого до вул.Київська) Одеської області» – 2 919,121 тис. грн.

Також на виконання Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 20 грудня 2019 року № 1165-VII (зі – змінами) у 2021 році з бюджету розвитку на здійснення заходів з будівництва, реконструкції і реставрації, капітального ремонту об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури за об'єктами профінансовано:

- Реконструкція каналізаційних мереж та КНС в с. Надлиманське, Овідіопольського району, Одеської області – 267,443 тис. грн;

- Реконструкція КНС-2, самопливного та напірного колекторів господарсько-побутової каналізації по вул. Кишинівській у м. Білгороді-Дністровському Одеської області – 2 289,177 тис. грн;

- Будівництво госпобутової каналізації та каналізаційних очисних споруд в селі Визирка, Лиманського району, Одеської області 3 500,0 тис. грн;

- Виготовлення проектно-кошторисної документації по об'єкту «Будівництво споруд очищення стічних вод продуктивністю 150 м³/добу с. Василівка Біляївського району Одеська область» – 485,043 тис. грн.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Одеська область займає територію Північно-Західного Причорномор'я від гирла Дунаю до Тилігульського лиману (довжина морської берегової лінії в межах області перевищує 300 км) і тягнеться від моря на північ, в глиб суші на 200-250 км. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Територією Одещини протікають 1143 річки (з них 3 великих – Дунай, Дністер, Південний Буг), всі вони належать до басейну Чорного моря. Живлення річок переважно дощове та снігове з весняною повінню. Інший характер живлення має Дністер, який бере свій початок у Карпатах.

В заплавах Дунаю та Дністра розташовані великі прісноводні озера: Кагул, Ялпуг, Катлабуг, Китай, Кучурган, Саф'ян. Всього нараховується 30 озер, 68 водосховищ та 997 ставків. В межах області розміщені 15 лиманів, що займають пониззя великих річкових долин. Найбільшими серед них є Дністровський, Тилігульський, Аджалицький (Григорівський), Великий Аджалицький, Дофінівський, Куяльницький, Хаджибейський, Сухий, Будацький, Бурнас, Алібей, Шагани, Сасик.

Навколо озер і лиманів, на ділянках лісового фонду мешкає велика кількість рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та міжнародних червоних списків (285 видів тварин, віднесених до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (м. Бонн, 1979 р.), 163 види, які знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (м. Берн, 1979 р.) та 59 видів тварин, що охороняються Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) (м. Вашингтон, 1973 р.), окремі вікові дерева та їх групи, визначні та цінні.

Ландшафтне різноманіття території представлене наступними типами ландшафтів: вододільні хвилясті низовинні дреновані розчленовані рівнини позальодовикових областей, схилів вододільні хвилясті лесові рівнини, надзаплавно-терасові вирівняні переважно на лесових породах, заплавні голоценові, складені алювіальними та дельтовими відкладами, заплавно-терасові плоскі з солонцями та солончаками з високим рівнем мінералізованих ґрунтових вод, ландшафти балково-яружно-ї мережі.

Значна частина області знаходиться у степовій зоні, представленій степовими природними комплексами – типовими різнотравно-типчакково-ковилловими та типчакково-ковилловими степами. Разом з тим, внаслідок їх

розорювання, типові степові природні комплекси зазнали найсильнішого антропогенного тиску, перетворені у ріллю, фрагментовані.

Степова рослинність, представлена лучними ковилово-різнотравними степами, збереглась на незначних фрагментах території, непридатних для сільського господарства, а також у складі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, та у складі зарезервованих для заповідання природоохоронних територій.

Лісова рослинність сконцентрована в основному у північних районах Одеської області, які територіально відносяться до лісостепової зони і представлена переважно штучними насадженнями. Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис.га, з них 203,9 га – вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки. Загальна лісистість становить близько 6 %.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Питання охорони та збереження біорізноманіття є актуальними для Одеської області. Це обумовлено низкою особливостей місцевості, насамперед таких, як незначна площа природних біотопів, швидкі темпи їх трансформації та деградації, зростаючий рівень рекреаційного навантаження, недостатня забезпеченість охороною природних територій, недосконала законодавча база, яка не враховує специфіку місцевих екологічних умов.

Лісові екосистеми. Основними причинами зменшення біорізноманіття в лісових екосистемах є надмірне природокористування (суцільні санітарні рубки, лісовідновлювальні рубки, побічне використання лісових ресурсів, випасання), рекреаційне навантаження на екосистеми, зміна меж населених пунктів, приватизація земель. Загрозами для лісової рослинності є випалювання сухої рослинності, що призводить до виникнення пожеж у лісах, та всихання ялинових лісів у гірських районах.

Степові екосистеми. Природні степові екосистеми майже зникли з території області внаслідок інтенсивного розвитку сільського господарства (в першу чергу через розорювання степів). На цих територіях зосереджено 30% усіх видів флори і фауни, занесених до Червоної книги України (переважно вздовж річок, у балках і ярах).

Водні та водно-болотні екосистеми. Збереженню водних і водно-болотних екосистем загрожує незбалансоване ведення господарської діяльності в басейнах річок, забруднення недостатньо очищеними стічними водами, недотримання режиму обмежень діяльності в прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах, порушення гідрологічного режиму, зростання евтрофікації, збільшення рекреаційного навантаження. Характерною особливістю сьогодення є виникнення загрози біорізноманіттю лучних і степових пасовищ, розташованих в долинах водних об'єктів за межами прибережних захисних смуг, внаслідок передачі земельних ділянок органами місцевої влади у власність громадянам для приватного господарювання.

Для живих організмів водно-болотного комплексу загрозу становлять дренажні води, забруднені пестицидами, отрутохімікатами, мінеральними добривами, побутовими та промисловими стічними водами.

Агроекосистеми. Аграрне перетворення значної частини ландшафтів спричинило масштабні порушення структури біорізноманіття на території внаслідок впливу таких факторів, як руйнування та фрагментація біогеоценозів, техногенне нівелювання ландшафтів, забруднення поверхневих і ґрунтових вод, зміна складу, структури та основних властивостей ґрунтів, умов життєдіяльності ґрунтової біоти. Загрозою біорізноманіттю є знищення невеликих ділянок природної рослинності серед полів. Це призводить до спрощення мозаїки ландшафтів, ліквідації рефугіумів, збіднення екосистем і навіть до зникнення видів, пов'язаних з певними екотонними умовами. Збереженню типових і унікальних агроекосис тем загрожує випалювання стерні, перевипас, недотримання сівозмін, порушення сільськогосподарських технологій державними господарствами та некваліфіковане використання добрив і пестицидів приватними господарствами, техногенне забруднення ландшафтів, забур'янення частини земельних угідь, які не використовують.

Призупинити темпи втрат біотичного і ландшафтного різноманіття області можна лише шляхом створення репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Охорона і збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є одним з основних пріоритетів природоохоронної політики Одеської області.

Для підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу Одеської області протягом 2021 року проведено комплекс природоохоронних заходів, а саме:

- розширення та розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- упорядкування господарської та рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- формування екологічної мережі;
- моніторинг стану водно-болотних угідь міжнародного значення Одеської області;
- інвентаризація земель державного лісового фонду.

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду Одеської області у 2021 році проводилась реалізація ряду природоохоронних заходів та програм.

Так, на території *Дунайського біосферного заповідника* (далі - ДБЗ) проводилась низка заходів, які направлені на збереження окремих видів рослин, в тому числі рідкісних, зокрема: стимулювання місцевих мешканців стосовно збільшення випасу худоби на островах дельти Дуная з метою створення і підтримання луків з їх багатим і специфічним біорізномапіттям, недопущення створення нових піщаних кар'єрів, діяльність яких призводить до зміни гідрорежиму прилеглих територій; збільшення площ степових ділянок за рахунок зменшення площ, засаджених сосною кримською; проведення протипожежних заходів; штучне відновлення прируслених лісів; штучне відновлення популяцій окремих видів рослин шляхом розповсюдження насіння; відновлення прируслової деревинно-чагарникової рослинності шляхом

заміни висаджуваних порід.

Науковцями проведено моніторингові дослідження, які дали можливість проаналізувати ефективність природоохоронного заходу, розпочатого наприкінці 2019 року в дельтових частинах річок Когильник, Сарата та Кагач, в межах ДБЗ. Захід був направлений на відновлення проточності окремих русел шляхом розчищення чи частково демонтування 10 застарілих гребель та пересипів. 2020 рік виявився сухим та маловодним але у 2021 році через прорани в греблях вода почала надходити, відновивши десятки гектар водно-болотних угідь. В цей період біля однієї з промоїн було вперше виявлено колоніальне поселення чепур великих, а на луках, які утворилися в дельті р. Сарата виявлені вперше на гніздуванні червонокнижні кулики-довгоноги та чоботарі.

В березні 2021 року організацією «Rewilding Ukraine» спільно з Ізмаїльським лісництвом ДП “Ізмаїльське лісове господарство”, в рамках реконструкції місцевого ландшафту, було здійснене пробне засадження садженнями дубу Жебриянського пасма. Основна мета заходу - заміна соснових насаджень на широколисті. Це збільшить ландшафтне різноманіття, подібне до природного (подібний ландшафт існує на румунському пасмі Летгя, яке є фактично продовженням Жебриянського пасма) та зменшить кількість пожеж. Реалізація цього заходу в подальшому успішно вплине на збереження та відтворення рослинних угруповань.

Під час четвертого Європейського південно-східного підрахунку пеліканів в багатьох країнах Європи пройшли одночасні заходи з обліку двох видів пеліканів нашого регіону, що знаходяться під загрозою в межах України та Європи - рожевого та кучерявого пеліканів. В Україні обліки відбулися 15-21 травня 2021 року в рамках проекту «Шлях життя пелікана», що реалізується в Україні організацією «Rewilding Ukraine» спільно з ДБЗ. Головною метою було дізнатися сучасну чисельність птахів на окремих територіях, визначити важливі місця для харчування, відпочинку та гніздування. На початку червня 2021 року в ДБЗ були встановлені дві штучні платформи для гніздування пеліканів в межах проекту «Шлях життя пелікана». Платформи встановили в приморській частині дельти в Ананькіному куту, в найбільш захищеній заповідній зоні – зоні

У вересні 2021 року фахівці Rewilding Ukraine, ДБЗ та Одеського зоопарку випустили на території ДБЗ 6 молодих пугачів. Цей випуск став вже третім етапом програми реінтродукції цього рідкісного виду птахів у дику природу і найбільшим за всю історію програми. На двох птахах розмістили GPS-передавачі, які допомагають відстежувати переміщення птахів. Головна мета - відновити популяцію пугачів у регіоні, випустити у дику природу 20 пугачів до 2024 року.

В рамках природоохоронного проекту Європейського союзу «LIFE» - «Збереження червоноволої казарки на глобальному пролітному шляху», який координує Болгарське товариство охорони птахів, в Придунайському регіоні були проведені обліки рідкісного в світовому масштабі виду - червоноволої казарки. Обліки були проведені синхронно з іншими групами орнітологів на півдні України, Болгарії та Румунії. Головна мета проекту - дізнатися сучасну

чисельність виду, географію поширення та виявити основні загрози, які впливають на чисельність популяції.

Для збереження та відновлення водно-болотного ВБУ «Кілійське гирло» було проведено ряд заходів. В рамках реалізації проекту «Відновлення водно-болотних угідь і степів регіону дельти Дунаю», який реалізується організацією Rewilding Ukraine спільно з партнерами, на о. Єрмаків в 2021 р. були створені додаткові прорани в дамбі задля того, щоб покращити проточність та загальний стан водно-болотного угіддя. Окрім того, в рамках цього ж проекту були проведені комплексні дослідження Стенцівсько-Жебріянівських плавнів, які зазнали суттєвої антропогенної трансформації та мають наразі незадовільний екологічний стан. Отримані в результаті досліджень сучасні дані про гідрологічний, екологічний стан цього величного водно-болотного угіддя, площею понад 7 тис. га, стануть основою для екологічної реконструкції, яка запланована найближчим часом.

Спеціальною адміністрацією *Нижньодністровського національного природного парку* (далі – Парк) було виконано наступні заходи що збереження біо-та ландшафтного біорізноманіття, популяцій рослин і тварин та охорони водно-болотних угідь:

- визначено основні антропогенні фактори, які впливають на стан біорізноманіття на території дельти Дністра (водний режим, рекреаційний антропогенний тиск, скиди недостатньо очищених та неочищених стічних вод, пожежі); проведено інвентаризацію локальних джерел забруднення території та водних об'єктів на території парку. Найбільш вразливою групою тварин у межах Нижньодністровського національного природного парку на сьогодні є усі без виключення гідрофільні види, що пов'язано насамперед з суттєвим зневодненням заплави нижнього Дністра та погіршення умов їх існування.

На території Парку постійно діють охоронні ділянки для представників тваринного світу, занесених до Червоної книги України

- проведено низку заходів з покращення водообміну плавнів та озер пойми з головними водотоками Дністра. Найбільш важливим чинником збереження плавнів та озер пойми Дністра є відновлення їх водообміну з головними водотоками. С цією метою за рахунок спонсорів за участю громадських організацій м. Біляївка було проведено від р. Турунчук розчистку проток в системі озер «Погорілі».

- проведено дослідження по Програмі науково-дослідних ловів в межах Нижньодністровського НПП в об'ємах ліміту на використання водних біологічних ресурсів (науково-дослідні лови) на 2021 рік у межах акваторії Нижньодністровського національного природного парку. Програмою передбачено експериментальну апробацію методик відбору іхтіологічних зразків, у відповідності до стандартів затверджених в Країнах Європейського Союзу як захід уніфікації іхтіологічних досліджень на транскордонних водоймах, та уточнення видового складу іхтіофауни на акваторіях нижнього Дністра та Дністровського лиману в межах Нижньодністровського національного природного парку;

- уточнено списки видів рослин та тварин, занесених до Червоної книги України, рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, види

рослин і тварин та природних оселищ, що знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. До загального переліку видів у 2021 році додано 8 видів рослин і один вид водоростей. Кількість видів вищих судинних рослин в флорі Парку на грудень 2021 року дорівнює 736.

- співробітниками Парку спільно з фахівцями Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАН України та Одеського зоологічного парку, згідно з Програмою регіонального орнітологічного моніторингу здійснено синхронний облік водоплавних птахів на території водно-болотних угідь «Північна частина Дністровського лиману» та «Межиріччя Дністра і Турунчука»;

- з метою отримання інформації про гідролого-гідрохімічні характеристики водних мас в рамках грантового проекту ГМЦ ЧАМ: «Створення системи інноваційного транскордонного моніторингу. Перетворення річкових екосистем Чорного моря під Вплив розвитку гідроенергетики та Зміни клімату»- HydroEcoNex VSB 165 відповідно до рішення Спільного Моніторингового комітету Спільної Операційної Програми Чорноморського басейну 2014-2020 Європейського Співтовариства від 01.07.2018 спільно з науковцями Парку впродовж 2021 року проведено експедиційні роботи фахівцями Гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів.

Спеціальною адміністрацією *національного природного парку «Тузловські лимани»* протягом звітного періоду у сфері збереження біологічного та ландшафтного різноманіття проведено ряд заходів, зокрема:

- в рамках міжнародного проекту LIFE «Життя для безпечного польоту» (LIFE16 / NAT / BG00847) проведено облік червоноволих казарок та білолобих гусей;

- проведені обліки зимуючих, колоніальних, рідкісних та зникаючих видів птахів, птахів водно-болотного комплексу НПП «Тузловські лимани»;

- здійснені іхтіологічні роботи для дослідження видового складу іхтіофауни водойм Тузлівських лиманів та чисельності окремих видів;

- проведена поточна інвентаризація фауни.

Протягом 2021 року виявлено 6 нових для території Парку видів ссавців: нічниця степова (*Myotis aurascens*), вухань сірий (*Plecotus austriacus*), лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*), вечірниця мала (*Nyctalus leisleri*), нетопир Натузюса (*Pipistrellus nathusii*), кажан пізній (*Eptesicus serotinus*). Усі вони занесені до Червоної книги України;

- проведено аналіз бібліографічного матеріалу та зведення інформації про теріофауну, герпетофауну та батрахофауну НПП «Тузлівські лимани»;

- проведено збір даних та польові дослідження з метою виявлення та картування місць існування рідкісних видів тварин та рослин;

- проведено виявлення, картування та перевірку сховищ хижих норових ссавців;

- проведені обліки дельфінів біля маяка «Шагани» та на межі 7 кв. Тузлівського лісництва ДП «Саратський лісгосп»;

- розроблено План дій з дослідження та охорони морських ссавців (*ряд Cetacea та Pinnipedia*) на території НПП «Тузлівські лимани»;

- проведено 2 експедиційні виїзди на територію парку для визначення ентомологічного матеріалу: За попередніми підрахунками за 2021 рік в межах парку виявлено понад 300 видів комах, що значно доповнює список видів за попередні роки.

Адміністрацією *Тилігульського регіонального ландшафтного парку* відмічено результати традиційної серпневої комплексної експедиції по периметру лиману, яка відбулась 6-9 серпня 2021 року за участю наукових співробітників Тилігульських регіональних ландшафтних парків Одеської та Миколаївської областей та Одеського національного університету ім. Мечникова. Паралельно проводилися ботанічні та гідробіологічні дослідження. Також бралися проби води в лимані на визначення солоності. Підведення попередніх підсумків свідчить, що гніздовий період пройшов успішно. Острови, на яких гніздилися колоніальні птахи, були оточені водою, тому хижакі і бродячі собаки не могли потрапити в колонію. Поле поповнення лиману водою з моря зайшли водні живі організми. Ці чинники збільшують кількість ланок у ланцюзі біорізноманіття, що призводить до стійкості екосистеми лиману.

5.1.4. Формування національної екомережі

До складу екологічної мережі Одеської області включено землі природно-заповідного фонду (ядра екомережі), землі лісового і водного фонду, землі оздоровчого, рекреаційного призначення, території та землі, які є місцями мешкання і зростання об'єктів тваринного і рослинного світу, занесених в Червону і Зелену книги України, водно-болотні угіддя, малопродуктивні і деградовані сільськогосподарські землі як сполучні, буферні і відновлювальні елементи екомережі, яри та балки, пасовища і сіножаті.

Рішенням Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-IV затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Одеської області, яка була розроблена Південним науковим центром Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України під науковим керівництвом Одеського національного університету імені І.І. Мечникова в рамках науково-дослідної роботи «Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі».

З міжнародних елементів екомережі на території Одеської області проходять 2 коридори - Нижньо-Дунайський природний регіон (М1) та Азово-Чорноморський (М2). З елементів національної екомережі України - V природних коридорів: Азово - Чорноморський (I), Прибережно – Дністровський (II), Південно - Український (III), Галицько - Слобожанський (IV) та Прибережно - Бузький (V). З елементів регіонального рівня запропоновано виділити 14 коридорів: Кодимсько - Савранський (1), Кодимсько - Слобідсько - Байтальський (2), Слобідсько - Ягорлицький (3), Кучурганський (4), Велико-Куяльницький (5), Тилігульський (6), Нижньо-Дунайський (8), Ялпузький (9), Катлабузький (10), Киргиз - Китайський (11), Сасик - Когильницький (12), Хаджидерський (13) та Чорноморський прибережно - морський (14).

Рішенням Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-IV затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Одеської області, яка була розроблена Південним науковим центром Національної академії наук України

та Міністерства освіти і науки України в рамках науково-дослідної роботи «Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі». Протягом 2011-2012 років за рахунок коштів обласного бюджету були проведені науково-дослідні роботи на тему: «Деталізація регіональної схеми формування екологічної мережі Одеської області» для 14 районів Одеської області. У 2020 році в рамках Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 20.12.2019 №1165-VII за рахунок коштів обласного бюджету було виконано роботу «Розроблення деталізованої схеми екологічної мережі Одеської області в крупних масштабах (1:50000) для 7 районів Одеської області».

На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 №1196 «Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі» та з метою формування, збереження і раціонального використання екологічної мережі Одеської області Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації забезпечено формування Переліку територій та об'єктів екологічної мережі Одеської області.

«ПОГОДЖЕНО»

Державне управління охорони
навколишнього середовища
в Одеській області

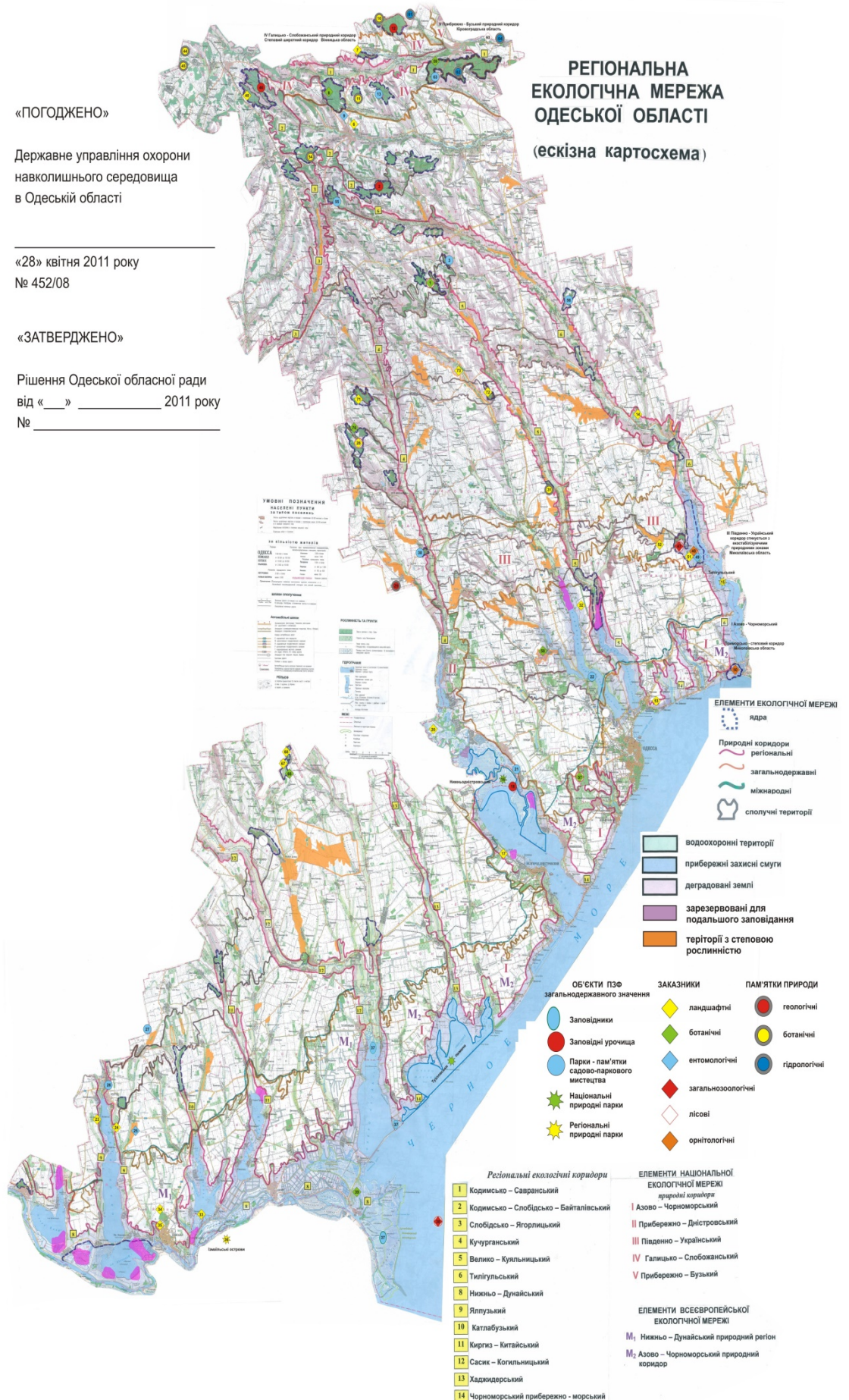
«28» квітня 2011 року
№ 452/08

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішення Одеської обласної ради
від «__» _____ 2011 року
№ _____

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА МЕРЕЖА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

(ескізна картосхема)

**Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону**

Таблиця 5.1.4.1.

№ з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис.га	Загальна площа екомережі, тис.га	Складові елементи екомережі, тис.га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні Угіддя	Відкриті заболочені землі*	Водоохоронні зони	Прибережні-захисні Смуги	Ліси та інші лісокриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним*	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Березівський	539,359	177,52	12,84	4	4,074	29,42	2,340	26,936	0	0		0,419	97,491	0
2	Білгород-Дністровський	507,099	196,955	39,381	68	9,579	28,38	7,620	14,479	0,1	0,2	-	1,953	27,263	0
3	Болградський	461,634	104,253	5,929	-	2,109	7,69	1,7	22,559	0	0	-	0,152	64,114	0
4	Ізмаїльський	341,393	280,421	58,24	48,3	38,934	94,12	16,270	9,242	0	0,2	-	0,113	15,002	0
5	Одеський	230,731	147,795	23,7	84,0	13,097	3,470	2,490	10,899	0	0,3	-	0,628	9,211	0
6	Подільський	694,230	235,558	21,884	-	6,555	7,870	1,730	90,668	0	0	-	0,681	106,170	0
7	Роздільнянський	376,001	112,042	1,917	-	1,534	9,07	1,22	27,857	0	0	-	0,364	70,08	0
	Всього по області:	3 150,447	1 254,544	163,891	204,3	75,882	180,02	33,37	202,64	0,1	0,7	-	4,31	389,331	0

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Відповідно до Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в Одеській області, затвердженого наказом Держпродспоживслужби України від 24.02.2020 № 159 до повноважень Головного управління відноситься здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритих системах на підприємствах, в установах і організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Відповідно до листа Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області від 19.07.2022 № 3674/02.1/22-22 в зв'язку з дією Закону України від 17.03.2020 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», планові та позапланові заходи державного нагляду (контролю) Управлінням фітосанітарної безпеки, контролю в сфері насінництва та розсадництва Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області не здійснювалися.

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу

Одеська область знаходиться у двох природних зонах: лісостепу і степу. Переважна більшість території області розташована у степовій зоні, лише на північному заході – у лісостеповій. Природна рослинність більшої частини області – степова.

Північна частина області розташована у лісостеповій зоні України. Тут зустрічаються лісові ландшафти. Найпоширенішими видами дерев є дуб, липа, клен, ясен, акація, вишня, черешня, верба, сосна та інші. Є лісова рослинність і на півдні, в плавнях дельти Дунаю, хоч і не займає там значних площ. В її складі переважають різні види верб. Серед них найбільш поширені верба біла та верба ламка.

З просуванням на південь з'являється більше степових видів, серед яких переважають трав'янисті види, що пристосовані до умов середнього зволоження та посухи. Спектр провідних родин складають айстрові, злакові, бобові, осокові, хрестоцвітні, лободові, гвоздичні, губоцвітні, гречкові, зонтичні, жовтецеві, шорстколисті тощо.

В районі Причорноморської низовини характерна лучна рослинність, що займає рівнинні ділянки прируслових та заплавних гряд і представлена угрупованнями болотистих, засолених, справжніх та остепнених лук, трав'яних боліт та болотистих лук. Болотна рослинність (очерет, рогіз) є характерним елементом плавнів Дунаю та приозерної рослинності. Солонцева та солончакова рослинність представлена досить незначними площами.

Значне місце у флорі області належить водній рослинності. Вона представлена невикоріненими вільноплаваючими, вкоріненими зануреними,

вкоріненими з плаваючими листками та повітряноводними формами. Зазвичай зустрічаються тостера (морська трава), рдест, філофора (червона водорість), харові та інші водорості. В товщі води також численні дуже дрібні одноклітинні водорості (фітопланктон). Особливо розвинені діатомові водорості та динофлагелянти. Чисельність і біомаса планктонних водоростей найбільш висока в поверхневому шарі води, досягає в літній період декількох десятків мільйонів клітин на літр води.

Область має велику кількість рослин, в тому числі рідкісні, які занесені до Червоної книги України, зокрема, сальвінія плаваюча, водяний горіх плаваючий, плавун щитолистий, меч-трава болотна, альдрованда пухирчаста, зозулинець болотний, коручка болотна і чемерицеподібна, білоцвіт літній, гвоздика бессарабська, ковила дніпровська, золотобородник цикадовий та інші.

Перелік видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, затверджений рішенням Одеської обласної ради від 18.02.2011 № 90-VI, налічує 292 види рослинного світу, з них 155 занесені до Червоної книги України.

Найбільш цінні рослинні угруповання охороняються у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Так, рослинність *Дунайського біосферного заповідника* відзначається багатим різноманіттям, яке зумовлено екологічними умовами дельти Дунаю, історичними умовами дельтоутворення, кліматичними особливостями регіону та різноманіттям антропогенних впливів. Різноманітні ландшафти - від напівпустельних до перезволожених та водних, зумовлюють багатство угруповань генетично різних типів рослинності: водної, прибережно-водної, болотної, лучної, галофітної, лісової та псамофітної. Синтаксономічне багатство різних типів рослинності в заповіднику представлене 208 асоціаціями і угрупованнями. Основними факторами, що визначають їхнє розташування і територіальне співвідношення, є гідрологічний режим Дунаю і характер взаємодії водо потоків Дунаю і моря.

У цілому рослинний покрив заповідника, як і всієї Кілійської дельти Дунаю, відрізняється від такого інших річок Північного Причорномор'я великою питомою вагою водних і болотних співтовариств, які займають близько 80% площі ДБЗ.

В числі груп природних середовищ, які дають уявлення про розподіл рослинних угруповань і площ, що вони займають, слід назвати такі: вербові заплавні ліси займають площу 430,9 га (0,86% території ДБЗ), хвойні ліси 722,1 га (1,44%), чагарникова рослинність - 601 га (1,20%), луки рівнинні -133 га (0,26%), степи - 12 га (0,02%), плавнева рослинність – 30 521,08 га (60,74%) та інші.

В цілому флора ДБЗ нараховує 1561 вид рослин, в тому числі 970 видів вищих судинних рослин (біля 20% видів вищих судинних рослин України), з яких рідкісними та зникаючими є 134 види рослин (8,5% флори заповідника).

До Червоної книги України (2021) занесені 30 видів рослин, які знаходяться на території ДБЗ, в тому числі рогіз малий, білоцвіт літній, меч-трава болотна, зозулинець болотний, коручка болотна, пальчатокорінник травневий та інші.

До Зеленої книги України (2021) занесені 15 рослинних угруповань, які реєструються ботаніками на території ДБЗ, а взагалі понад 40 рослинних угруповань ДБЗ є регіонально рідкісними і потребують спеціальної уваги, оскільки вони стали рідкісними в результаті діяльності людини.

ДБЗ розташований на території дельти Кілійського рукава р. Дунай, яка належить до долино-річкового та приморського районів Середземноморської підобласті Голарктичної області. Характерною особливістю фауни цих районів є їхній тісний зв'язок з водними об'єктами, які формують багатий і різноманітний тваринний світ, який складається з представників іхтіофауни, водоплавних та навколоводних видів птахів, пов'язаних з водними біотопами ссавців, а також амфібій, плазунів і великої кількості видів безхребетних.

Фауна заповідника представлена 1 660 видами. Особливо важливе значення заповідник має для птахів. На його території відмічено понад 80% видового складу орнітофауни України, з яких 71 вид занесений до Червоної книги України, а десятки видів до міжнародних природоохоронних списків. Зареєстровано 302 види птахів, в тому числі 148 видів, що гніздяться.

Найчисленнішою є група мігруючих птахів - 246 видів. В зимовий період на території відмічено 168 видів птахів. Через територію заповідника пролягає Азово-Чорноморський прибережно-морський природний міграційний коридор, через який пролітає щорічно понад 8 мільйонів птахів. За природною цінністю і значенням цей коридор входить до трійки найбільш важливих для птахів природних територій Європи.

Дунайський біосферний заповідник є місцем харчування, відпочинку для сотень тисяч птахів, що зимують чи мігрують афро-євразійськими маршрутами, дотримуючись шляху вздовж північно-західного шельфу Чорного моря.

Територія заповідника є місцем гніздування таких рідкісних в Європі видів як баклан малий, чернь білоока, орлан-білохвіст, кібчик, сиворакша. В період сезонних переміщень територію використовують такі види як пелікан рожевий, пелікан кучерявий, казарка червоновола, гуска мала, савка, кульон тонкодзьобий та інші рідкісні для Європи та світу види.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* визначено 566 видів судинних рослин, що належать до 294 родів, 92 родин. Флора території дельти Дністра володіє цілим рядом ознак і властивостей, що мають господарське значення. До рослин з корисними властивостями відносяться: кормові - 256 вид, лікарські - 365, медоносні - 166, перганосні - 10, декоративні - 178, харчові - 150, пряноароматичні - 6, технічні - 82, ефіроолійні - 111, жирололійні - 120, фарбувальні - 87, сапоніноносні - 72. Бур'янові рослини налічують 199 видів, отруйні - 66 видів. До широко поширених рослин відносяться верби біла і трехтичинкова, ожина сиза, очерет звичайний, рогіз вузьколистий, війник наземний, пирій повзучий, сусак парасольковий, водяний горіх, сальвінія плаваюча, ряска мала, рдесник пронизанолистий і гребінчастий, валліснерія спіральна, кушир темно-зелений, латаття біле, сама велика в Європі плантація глечиків жовтих та інші.

На території *Нижньодністровського національного природного парку* відмічено 31 рідкісний вид рослин з 28 родів та 24 родин. З них на рівні

Одеської області охороняються 27 видів. До Червоної книги України занесено 10 видів рослин: сальвінія плаваюча – *Salvinia natans* (L.) All.; ситняг сосочко подібний (*Eleocharis mamillata* Lindb. F.); осока Лахеналія (*Carex lachenalii* Schkuhr); осока житня (*Carex secalina* Willd. ex Wahlenb); рогіз малий (*Typha minima* Funk.); пустельниця головчаста (*Eremogone cephalotes* (M.Bieb.) Fenzl); альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa* L); руслиця угорська (*Elatine hungarica* Moesz); плавун щитолистий (*Nymphoides peltata* (S.G.Gmel.) Kuntze); водяний горіх плаваючий (*Trapa natans* L. s.l.).

Чотири види рослин занесено до Європейського червоного списку: пустельниця головчаста, кушир донський, щавель український, кропива київська.

До Зеленої книги України включено п'ять формацій рідкісних водних рослин – глечика жовтого, латаття білого, плавун щитолистий, сальвінії плаваючої та горіха плаваючого.

Національний природний парк «Тузовські лимани» знаходиться у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибрежно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань. Флора національного природного парку «Тузовські лимани», включає 507 видів вищих судинних рослин з 289 родів та 78 родин. Зараз інвентаризація флори продовжується.

Трав'янисті рослини складають більше ніж 80%, деревних видів 15,25%, напівдеревних – всього 2,5%. Серед трав переважають багаторічні рослини, це свідчить про те, що природність флори зберігається. Але значною є також частка однорічних трав. Це свідчить про антропогенну порушеність екотопів території парку.

Всі деревні рослини мають на території НПП «Тузлівські лимани» штучне походження. Виключенням є кущ *Tamarix ramosissima* та кушик *Ephedra distachya*, які відносяться до природної флори.

Серед різноманітних способів розповсюдження плодів та насіння переважає анемохорний (вітром – 45,0%). Також велике значення має зоохорія (тваринами – 40,25%). Значна частка видів розповсюджується людиною (17,75%).

На території національного природного парку «Тузловські лимани» зберігається генофонд значної кількості корисних рослин. Найбільшою є частка лікарських рослин. Також, багато кормових та медоносних видів. На четвертому місці – бур'яни.

Територія *регіонального ландшафтного парку «Тилігульський»* відноситься до Європейсько-Азіатської степової області, Причорноморської (Понтичної) степової провінції, Приазовсько-Чорноморської степової підпровінції. Рослинність представлена угрупованнями генетично відмінних типів організації - від напівпустельного до водного і розглядається як комплекс

різних типів рослинності - водного, болотного, лучного, солонцевого і солончакового, степового і лісового.

Флора регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» нараховує 624 види судинних рослин, із яких 22 види занесено до Червоної книги України, серед яких чимало ендемічних видів: гімносперміум одеський (*Gymnospermium odessantum*), пізньоцвітанкарський (*Colchicum cyncyrense*), шафран сітчастий (*Crocus reticulatus*), тюльпан Биберштейна (*Tidipabibershteiniana*), тюльпан Шренка (*T. Schrenkii*), підсніжник Елвеза (*Galantus elwesii*), астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus*), ряст ущільнений (*Coridalis solida*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон чорніючий (*Pulsatilla nigricans*), штернбергія осіння (*Sternbergia colchiciflora*), проліска дволиста (*Scilla biflora*), белевалія сарматська (*Bellevallia sarmatica*), гіацинтік блідий (*Hyacinthella leucophaea*), рястка Буше (*Ornithogalum bouscheanum*), рястка Коха (*Ornithogalum koschii*), астрагал шерстисто квітковий (*Astragalus dasyanthus*), еремогоне головчаста (*Tremogonecephalotes*), ковила Лессінга (*Stypa lessingiana*), ковила українська (*Stypa ucrainica*), півники карликові (*Iris pumica*), мигдаль степовий (*Amygdalus nana*), таволга звіробоелиста (*Spiraea hypericifolia*), ефедра двоколоскова (*Ephedra distachia*) тощо.

Колекція *Одеського ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова* налічує у відкритому ґрунті та оранжереях 3840 видів, форм, сортів та гібридів, у тому числі занесених до Європейського Червоного списку, Червоної книги України та Зеленої книги України.

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Ліси є складним, внутрішньо урівноваженими природними комплексами, у яких об'єднані численні складові: деревна, чагарникова, трав'яниста рослинність, тваринний світ, грибна флора, ґрунт зі своїм населенням та всіма процесами, що там відбувається.

Одеська область є малолісною та лісодефіцитною. На одного мешканця області припадає лише 0,1 га лісу. Загальна лісистість становить близько 6 %.

Ліси області мають глобальне значення як ресурсний і природоохоронний фактор, їх вплив на довкілля області виявляється, зокрема, в тому, що ліси:

- безпосередньо впливають на водний режим як на зайнятих ними, так і на прилеглих територіях і регулюють баланс води;
- знижують негативний вплив посух і суховіїв, стримують рух пісків;
- сприяють підвищенню урожаїв сільгоспкультур;
- захищають ґрунти від водної та вітрової ерозії, селів, зсувів, руйнування берегів та інших несприятливих геологічних процесів.

Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис. га, з них 203,9 га – вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки. Із загальної площі лісових ділянок захисні насадження займають площу 183,1 тис. га або 83% з них полезахисні лісові смуги - 49,8 тис. га.

Загальна площа земель лісогосподарського призначення, які знаходяться в постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств

Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства становить 140 423,1 га.

Ліси, які знаходяться в постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств області віднесені до категорій:

- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- рекреаційно-оздоровчі ліси;
- захисні ліси.

Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2022 відповідно до матеріалів лісовпорядкування 2014 року)

Таблиця 5.2.2.1

№	Постійні лісочористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель	
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю					
			усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біоляни	лісові дороги, просіки, розриви		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>I. Землі лісогосподарського призначення</i>										
1.	ДП «Ананьївське лісове господарство»	6 101	5 713	3 037	55	30	50	72	5 949	
2.	ДП «Балтське лісове господарство»	15 044	14 152	7 623	339	82	50	170	14 828	
3.	ДП «Березівське лісове господарство»	4 189	3 269	2 332	72	38	96	21	3 590	
4.	ДП «Великомихайлівське лісове господарство»	19 631	15 219	11 219	550	37	1 487	126	17 592	
5.	ДП «Ізмаїльське лісове господарство»	22 957	5 272	3 538	253	23	1 074	137	7 174	
6.	ДП «Подільське лісове господарство»	8 942	7 707	5 983	106	74	261	70	8 272	
7.	ДП «Кодимське лісове господарство»	14 448	13 417	4 438	292	35	214	139	14 177	
8.	ДП «Одеське лісове господарство»	24 591	6 885	6 682	24	50	566	65	7 708	
9.	ДП «Савранське лісове господарство»	9 752	8 826	5 883	449	75	51	130	9 582	
10.	ДП «Саратське лісове господарство»	9 494	7 139	3 618	517	49	415	59	8 490	
11.	ДП «Ширяївське лісове господарство»	5 244	4 289		22	5	228	30	4 687	
	Разом	140 393	91 888	62 366	2 679	498	4 492	1019	102 049	
<i>II. Землі природно-заповідного фонду та іншого призначення</i>										
<i>III. Землі іншого призначення</i>										

Примітка: за інформацією Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства (лист від 13.06.2022 №02-08/336).

Відповідно до Регіональної програми розвитку земельних відносин та

охорони земель на 2016-2019 роки, затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 21.12.2015 № 39-VII, та розпорядження голови обласної державної адміністрації від 07.12.2018 № 1469/A-2018 «Про надання дозволу на проведення інвентаризації» проводиться інвентаризація земель лісогосподарського призначення державної власності на території 25 районів Одеської області.

Державними лісогосподарськими підприємствами, що належать до сфери управління Одеського ОУЛМГ за 2021 рік проведено відтворення лісів на площі 135,5 га. З них методом садіння і висівання лісу на землях лісового фонду - 113 га, в тому числі лісорозведення на землях, наданих в постійне користування (створення нових лісів) – 108 га. Природне поновлення відбулось на площі 22,5 га.

З метою виконання Указу Президента від 7 червня 2021 року №228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» з 2021 року започатковується реалізація екологічної ініціативи масштабного залісення України - «Зелена країна».

В рамках програми Президента «Зелена країна» державними лісогосподарськими підприємствами висаджено в 2021 році близько 500 тис. штук сіянців та саджанців деревних порід.

Лісогосподарські підприємства Одеського лісового та мисливського господарства підключені до Єдиної державної системи електронного обліку деревини та забезпечують ведення електронного обліку деревини з внесенням інформації про всю заготовлену та реалізовану деревину.

З метою охорони, збереження лісів та недопущення у їх межах незаконних рубок в області функціонують 52 рейдові бригади, які щотижнево інформують про здійсненні заходи Одеське обласне управління лісового та мисливського господарства. Впродовж 2021 року проведено 704 рейдів, за результатами яких складено 3 протоколи.

Державною лісовою охороною державних лісогосподарських підприємств Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства при проведенні патрулювання у 2021 році виявлено 150 випадків незаконних рубок в лісах лісового фонду державних лісогосподарських підприємств. Матеріали виявлених порушень лісового законодавства направлено для вжиття відповідних заходів реагування до правоохоронних органів.

Протягом 2021 року державними лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства проведені заходи, спрямовані на запобігання виникненню пожеж у лісових масивах, а саме: проведено 741 рейдів по виявленню порушників правил пожежної безпеки, влаштовано 91 км мінералізованих смуг, здійснено догляд за мінералізованими смугами в обсязі 3 473 км.

Рубки догляду, формування і оздоровлення лісів у 2021 році проведено на загальній площі 3 067 га, під час яких заготовлено 52,9 тис. м³ ліквідної деревини, з них 57,5 тис. м³ реалізовано в круглому вигляді.

За якісними показниками деревина, яка заготовлюється державними лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового

та мисливського господарства, не є високосортною, оскільки відбирається в результаті рубок догляду та санітарних рубок. Тому галузь лісового господарства на території Одеської області є дотаційною та потребує фінансування з державного бюджету.

5.2.3 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона, збереження та відтворення рослин, які знаходяться під загрозою зникнення в Одеській області здійснюється відповідно міжнародних договорів, ратифікованих Україною, Червоної книги України, та відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, Положення про нього, затвердженого рішенням Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI. До зазначеного Переліку включено 292 види рослин, з яких 157 входять до Червоної книги України.

Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України, в області забезпечується шляхом:

- проведення роботи щодо виявлення місця їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення;

- створення на територіях, де вони поширені, системи заповідних та інших об'єктів, що особливо охороняються;

- врахування спеціальних вимог щодо охорони цих видів під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної, проектно-планувальної документації, екологічної експертизи;

- дотримання режиму на територіях природно-заповідного фонду відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду;

- проведення природоохоронних акцій;

- проведення еколого-освітньої роботи серед населення.

Список видів трав'янистих багаторічних та деревно-кущових рослин, занесених до Червоної книги України (2009 р.), що зберігаються у Ботанічному саду ім. І.І. Мечникова станом на 01.01.2022 року

Таблиця 5.2.3.1

№ п/п	Назва
1	2
1	Адіант венерин волос <i>Adiantum capillus-veneris</i> L.
2	Горицвіт весняний <i>Adonis vernalis</i> L.
3	Горицвіт волзький <i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC.
4	Кліщинець східний <i>Arum orientale</i> M.Bieb.
5	Золотень жовтий <i>Asphodeline lutea</i> (L.) Rchb.
6	Пізньоцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L.Burt
7	Берека <i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz

8	Бруслина карликова <i>Euonymus nana</i> M. Bieb.
9	Гвоздика бузька <i>Dianthus hypanicus</i> Andr.
10	Гвоздика гренобльська <i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.
11	Оставник одеський <i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht.
12	Дуб кошенільний <i>Quercus cerris</i> L.
13	Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.
14	Клокичка периста <i>Staphylea pinnata</i> L.
15	Мачок жовтий <i>Glaucium flavum</i> Crantz
16	Яловець смердючий <i>Juniperus foetidissima</i> Willd.
17	Яловець високий <i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.
18	Головатень високий <i>Echinops exaltatus</i> Schrad.
19	Гадюча цибулька гроноподібна <i>Muscari botryoides</i> (L.) Mill.
20	Півонія кримська <i>Paeonia daurica</i> Andrews
21	Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.
22	Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i> L.
23	Підсніжник складчастий <i>Galanthus plicatus</i> M.Bieb.
24	Підсніжник Ельвеза <i>Galanthus elwesii</i> Hook.f.
25	Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.
26	Рястка гірська <i>Ornithogalum oreoides</i> Zahar.
27	Рястка відігнута <i>Ornithogalum refractum</i> Kit. ex Schldl.
28	Рябчик руський <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.
29	Бузок угорський <i>Syringa josikaea</i> J.Jacq. ex Rchb.
30	Скополія карніолійська <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.
31	Солодка гола <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.
32	Сон лучний <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.
33	Сосна Станкевича <i>Pinus stankewiczii</i> (Sukacz.) Fomin
34	Тис ягідний <i>Taxus baccata</i> L.
35	Тюльпан бузький <i>Tulipa hypanica</i> Klokov et Zoz
36	Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz
37	Тюльпан Шренка <i>Tulipa schrenkii</i> Regel
38	Фісташка туполиста <i>Pistacia mutica</i> Fisch. Et C.A.Mey.
39	Цикламен коський <i>Cyclamen coum</i> Mill. s.l.
40	Шафран банатський <i>Crocus banaticus</i> J. Gay
41	Шафран гарний <i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.
42	Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams
43	Шафран вузьколистий <i>Crocus angustifolius</i> Weston
44	Осітник пізньоцвітовий <i>Sternbergia colchiciflora</i> Waldst. et Kit.
45	Еремур показний <i>Eremurus spectabilis</i> M.Bieb. s.l.
46	Ясен білоцвітий <i>Fraxinus ornus</i> L.
47	Роговик Біберштейна <i>Cerastium biebersteinii</i> DC.

5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Охорона та збереження природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, в області здійснюється шляхом виявлення місць їх зростання, проведення спеціальними науковими установами моніторингу за станом їх популяцій і необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення.

5.2.5 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Зелені насадження в області є обов'язковою складовою містобудівного каркасу. До системи зелених насаджень області належать міські ліси та міські насадження загального користування, внутрішньоквартальні насадження житлових районів, насадження вулиць, парки, газони, квітники та інші насадження, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду.

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з врахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається актуальною. Належним доглядом охоплено малий відсоток зелених насаджень. На сьогодні стан утримання зеленого господарства у населених пунктах області майже в усіх районах не задовольняє вимогам чинного законодавства у цій галузі. Рішеннями міських та сільських виконкомів створені комісії з обстеження зелених насаджень з метою виявлення сухостійних та аварійних дерев та їх подальшого видалення, проводяться роботи щодо їх видалення.

У 2021 році у населених пунктах області проведено щорічну акцію «За чисте довкілля» та в її рамках – День Довкілля та День благоустрою територій населених пунктів, під час яких висаджуються зелені насадження, газони і квітники, а також упорядковуються території існуючих. Під час проведення щорічних акцій упорядковано 227 парка та 271 сквера, висаджено 1 239 394 дерев, 1 010 290 кущів, 540 550 м² газонів та 155 420 м² квітників.

5.2.6 Інвазійні чужорідні види рослин

У флорі Одеської області відмічено близько 200 видів чужорідних рослин, які є бур'янами. Вони розповсюджені у сільськогосподарських угіддях, лісосмугах, ростуть вздовж шляхів. Серед них рослини, які відносяться до 61 роду та 28 родин, мають високу інвазійну активність. Майже чверть складають одновидові роди, що входять до складу 10 родин. До них належать *Cenchrus* (ценхрус), *Acroptilon* (гірчак), *Grindelia* (грінделія), *Conium* (болиголів), *Conyza* (коніза) та інші бур'яни, які є карантинними або дуже розповсюдженими у регіоні.

Серед двовидових родів слід відмітити роди *Saponaria* (мильнянка), *Cannabis* (коноплі), *Galinsoga* (галінсога), *Azolla* (азола), що належать до 4 родин. Серед 3-5-видових родів відзначимо роди *Bidens* (череда), *Anisantha* (анізанта), *Phalacrolooma* (фалакролома), *Cardaria* (кардарія) та інші. Кількість родин, у склад яких входять ці роди, становить шість. Роди, що включають 7-9 видів, належать до 4 родин. Серед них слід вказати такі як *Helianthus* (соняшник), *Brassica* (капуста), *Hordeum* (ячмінь), *Setaria* (мишій) та інші. Серед 10-15-видових родів, що належать до 7 родин, звертають на себе увагу роди *Xanthium* (нетреба), *Atriplex* (лутига), *Cuscuta* (повитиця) та інші.

Два 17-видові роди, що належать до 2 родин, це *Amaranthus* (щириця) та *Carduus* (будяк). Найбільшою кількістю видів – 77 представлено рід *Centaurea* (волошка). Далі йдуть *Chenopodium* (лобода), *Vicia* (горошок), *Artemisia* (полин), *Salix* (верба), *Senecio* (жовтозілля) та *Acer* (клен).

На території Нижньодністровського національного природного парку зареєстровано 126 чужорідних видів рослин, що складає 22,38 % флори парку. З них - 49 видів рослин з високою інвазійною активністю серед яких найбільшу потенційну загрозу для аборигенних рослинних угруповань несуть: аморфа кущова *Amorpha fruticosa* L, злинка канадська *Erigeron canadensis* L., види роду нетреба (*Xanthium*), маслинка вузьколиста *Elaeagnus angustifolia* L., лутига стріловидна *Atriplex sagittata* L, злинка канадська *Erigeron canadensis* L.

У водних об'єктах відмічена: елодея канадська *Elodea canadensis* На окремих ділянках берегів річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук, а також вздовж проток, зареєстровано заміщення очерету звичайного водяним рисом - цицанією широколистяною (*Zizania latifolia* (Griseb.).

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підготовлені списки інвазійних видів рослин, що становлять загрозу для аборигенних флористичних комплексів, та провадяться роботи щодо можливості контролювання чисельності видів з високою інвазійною активністю.

5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Фауна Одеської області різноманітна і представлена 1 500 видами безхребетних та більше 400 видами хребетних тварин.

Серед лісової фауни найчисельнішими є зайці-русаки, а степової – хом'як, ховрашок, тушканчик. Водяться також лосі, козулі, дикі кабани і кози, лисиці, борсуки, куниці, видри, єнотоподібні собаки та багато видів лісових птахів. На незамерзаючих ділянках Південного Бугу зимують лебеді, дикі гуси та качки, озерна крачка.

Найчисельнішою та найважливішою як в природоохоронному, так і екологічному плані групою хребетних тварин області є птахи. Зареєстровано більше 320 видів птахів, серед них зустрічаються рідкісні види, як то: великий та малий баклан, ковпик (косар), сіра, руда, мала та велика білі чаплі, квак, кричачки річковий та рябодзьобий, пелікан рожевий та кучерявий, орлан-білохвіст та інші.

Серед земноводних найбільш чисельними є озерна та їстівна жаби, звичайна квакша та дунайський тритон, а серед плазунів – болотна черепаха, звичайний вуж, прудка ящірка.

Із ссавців особливий інтерес викликає єдиний представник ластоногих Чорного моря – тюлень-монах, окремі особини якого траплялися в українській частині дельти Дунаю на території Дунайського біосферного заповідника. У Чорному морі розповсюджені популяції дельфінів (афаліна, білобочка, азовка). Із навколоводних звірів – мешканці прісних водойм: інтродуковані ондатра та єнотоподібний собака, а також рідкісні «червонокнижні» – горностай, річкова видра, європейська норка. В плавнях зрідка зустрічається кіт лісовий.

Іхтіофауна річок різноманітна. В річках і озерах водяться лящ, судак, сом, щука, сазан, окунь та інші види риб. Розводять товстолобика, білого амура, сазана.

В акваторії Дунаю зустрічаються види риб, занесені до Європейського Червоного списку: шип, атлантичний осетер, чорноморський та дунайський лосось, умбра, чоп великий та малий, стерлядь, вирезуб, пічкур дунайський довговусий, шемая дунайська, йорж смугастий, білуга (найбільша серед риб, що мешкають в прісних водах) і інші. З промислових видів найціннішими є осетрові та дунайський оселедець.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Станом на 01.01.2021 використання мисливських тварин здійснювалось 47 користувачами мисливських угідь, за якими закріплено 2,5 млн га угідь, в тому числі:

- за лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства закріплено 182 тис. га мисливських угідь, що складає 7 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за районними організаціями Українського товариства мисливців та рибалок закріплено 1,8 млн га, що складає 74 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за МРП «Сокіл» ГО «Військово-мисливського Товариства «Південь» - закріплено 48,8 тис. га, що складає 2 відсотка від загальної площі закріплених мисливських угідь;

- за іншими користувачами мисливських угідь закріплено 411,8 тис. га, що складає 17 відсотків від загальної площі закріплених мисливських угідь.

Площа, охоплена мисливським впорядкуванням, складає 2,4 млн га або 99,9% від загальної площі мисливських угідь, що закріплені за користувачами мисливських угідь.

За даними обліку чисельності мисливських видів тварин їх кількість за останні кілька років залишається приблизно на одному рівні за рахунок зменшення одних та збільшення інших мисливських тварин по окремим мисливським господарствам.

У мисливських угіддях Одеської області мешкає близько 5 429 голів копитних тварин, а саме: олень плямистий - 74 гол., олень благородний - 3 гол., козуля - 4 453 гол., кабан - 899 гол., а також: заєць - 75 909 шт., бабак - 2 252 шт., фазан - 56 763 шт., куріпка - 825 68 шт.

На високому рівні залишається чисельність хижих і шкідливих тварин, таких, як вовк, лисиця, бродячі собаки, які є джерелом розповсюдження сказу і наносять велику шкоду не лише мисливському, а й сільському господарству.

Одеська область має унікальний природно-ресурсний потенціал лиманів, озер, акваторії пониззя Дністра, Дунаю, що традиційно давало підставу вважати область провідним рибогосподарським регіоном України.

До фонду рибогосподарських водних об'єктів відносяться усі внутрішні рибогосподарські водні об'єкти в межах Одеської області, включаючи озеро Сасик, Дністровський, Куяльницький та Хаджибейський лимани з їх прибережними захисними смугами (на суходолі), визначеними Водним кодексом України, річка Дунай з її передгірловим простором (від

Старостамбульського гирла до Білгородського каналу включно і на 10 км у глиб Чорного моря), за виключенням стометрової прибережної захисної смуги Чорного моря (на суходолі), а саме:

1. Лимани, загальною площею 96,216 тис. га, з них: Шаболатський – 3,0 тис. га, Хаджибейський – 10,383 тис. га, Дністровський – 42,0 тис. га, Куяльницький – 4,0 тис. га Сухий – 0,116 тис. га Дофинівський – 0,6 тис. га Григор'євський – 1,5 тис. га, Тилігульський лиман – 16,0 тис. га, Тузловська група лиманів: Бурнас (2,4 тис. га), Алібей (9,6 тис. га), Шагани – (7,0 тис. га)

2. Придунайські озера площею – 64,65 га, при будівництві греблі від м. Рені до м. Вилково, перетворились в водосховища з регулюючим рівнем води: Сасик – 20 тис. га, Китай – 5 тис. га, Кагул – Картал – 10 тис. га, Саф'яни – 0,4 тис. га, Кугурлуй – 8,2 тис. га, Ялпуг – 14,55 тис. га, Катлабуг – 6,5 тис. га.

3. Ріки: Дністер з притокою Турунчук – 120 км, Дунай с притоками та рукавами – 136 км, Південний Буг – 40 км, Кодима – 84 км, малі річки загальною довжиною 792 км.

4. Озерно-заплавна система міжріччя Дністра й Турунчука - 20 тис. га.

5. Водосховища, загальною площею - 3,40166 тис. га.

Кучурганське - 2,8 тис. га

Кричунівське – 0,0588 тис. га

Бобрицьке водосховище - 0,177 тис. га

Косівське водосховище - 0,1378 тис. га

Адамівський ставок № 1 - 0,019 тис. га

На інших водоймах (ореновані водойми) здійснюється аквакультура.

В області побудовано за проектами 15 ставкових рибних господарств для вирощування рибопосадкового матеріалу.

На даний час рибогосподарське використання водних об'єктів Одеської області здійснюється по двом напрямкам.

У річці Дунай, Дністровському лимані та пониззі Дністра, Шаболатському, Куяльницькому лиманам та Кучурганському водосховищі вилов водних біоресурсів здійснюється за встановленими лімітами та розподіленими між користувачами квотами.

Такі водойми, як Ялпуг-Кугурлуй, Катлабуг, Картал, Китай, Кагул, Хаджибейський лиман, Паліївська затока, Заплав'яке (Бобрицьке) водосховище, Кричунівське водосховище, Косівське водосховище – використовуються в Режимах спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ).

У 2021 році Чорноморським басейновим управлінням Державного агентства меліорації та рибного господарства (інформація надана листом від 20.07.2022 № 1-6-6-6/1026-22 відповідно до наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 08 лютого 2021 року № 86 «Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення в рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (крім Азовського моря із затоками) у 2021 році» в зоні контролю управління отримали квоти на спеціальне використання водних біоресурсів наступні користувачі:

- Чорне море - 100 користувачів;

- Дністровський лиман - 25 користувачів;

- Шаболатський лиман - 8 користувачів;

- пониззя р. Дунай - 24 користувача.

У 2021 році фактів перевищення користувачами виділених квот на спеціальне використання водних біоресурсів не виявлено. Користувачами водних біоресурсів було вилучено у рибогосподарських водоймах в зоні контролю Чорноморського рибоохоронного патруля 10 325,133 тонни риби та інших водних біоресурсів.

За інформацією Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області (лист від 10.07.2022 № 16-3-6/843-22) році, у 2021 році в зоні контролю Управління, користувачами водних біоресурсів по водоймах, які переведені в режими СТРГ, було вилучено 442,747 тонн риби та інших водних біоресурсів.

Інформація про обсяги спеціального використання водних біоресурсів у районі контролю Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області з розбивкою по водоймам станом на 01.01.2022

Таблиця 5.3.2.1

№ з/п	Назва водойми	План по вилову згідно Режиму СТРГ (тонн)	Вилів станом на 01.01.2022 (тонн)
1	озеро Катлабух	307	240,053
2	озеро Китай	238	178,720
3	озеро Саф'ян	48	0
4	Заплав'язьке водосховище	37,5	19,092
5	Кричунівські ставки № 1, 2	31	0
6	Сухий лиман (ділянка)	7,87	4,882

Вселення водних біоресурсів здійснювалось лише за рахунок користувачів, що здійснюють промисловий вилов водних біоресурсів в умовах Режимів СТРГ. У 2021 році передбачалося вселення 3,606 млн екз. молоді видів риб. Фактично було вселено 1,448 млн екз. Загальна вага рибопосадкового матеріалу – 46,132 тонни.

Завдання з зариблення водойм переведених в Режим СТРГ користувачами у 2021 році виконано на 40 %.

На водоймах, які використовуються в умовах аквакультури (орендовані водойми), відповідно до наданої статистичної звітної інформації про рибогосподарську діяльність у 2021 році на території одеської області вирощено 447 тонн товарної риби, та вилучено 231 тонна товарної риби.

Характеристика промислу водойми, які здійснюють свою діяльність в режимах СТРГ

Озеро Катлабух. Загальний вилов у 2021 році склав 240 тонн, що складає 77,7 % від плану. У оз. Катлабух, як і в останні роки, основу промислу складають види риб, що є об'єктами розведення, з них рослинної риби – близько 80 % від загального вилучення. Вилов по коропу склав 4 % від загального вилучення. З аборигенної іхтіофауни основу вилучення складає лящ – 13 %.

Загальна рибопродуктивність водойми у звітному році становила 37,0 кг/га. Рибопродуктивність за рахунок вселенців складає 31 кг/га.

У порівнянні з минулим роком вилов водних біоресурсів залишився на тому ж рівні.

Озеро Китай. Режимом на 2021 році передбачений загальний вилов в обсязі 238 тонн, фактично виловлено 178,72 тонн, що складає 75 % виконання плану. У порівнянні з 2020 роком вилов залишився майже на тому ж рівні.

У оз. Китай у 2021 році вилов об'єктів розведення склав 67,02 тонни (28% від загального вилову). Основу вилову склав карась – 95,34 тонни (40 % від загального вилову).

Рибопродуктивність водойми у звітному році становить 35,7 кг/га. Рибопродуктивність за рахунок вселенців склала 13,4 кг/га.

Ділянка Сухого лиману. Вилов у 2021 році склав 4,882 тонн, що складає 62 % від плану (7,87 тонн). Основу вилову склали піленгас – 2,24 тонн, атерина – 1,06 тонн. Загальна рибопродуктивність складає 34,0 кг/га. У порівнянні з 2020 роком вилов збільшився майже на 4 тонни.

Заплазське (Бобрицьке) водосховище. Вилов у 2021 році склав 19,092 тонни, що складає 51 % від плану (37,47 тонн). Основу вилову складає товстолобик – 18,383 тонни (96 % від загального вилову).

Загальна рибопродуктивність склала – 107,9 кг/га. Рибопродуктивність за рахунок вселенців – 107,9 кг/га.

У порівнянні з 2020 роком вилов збільшився на 4 тонни.

Озеро Саф'ян. Вилов водних біоресурсів у 2021 році не здійснювався.

Кричунівське водосховище. Вилов водних біоресурсів у 2021 році не здійснювався.

Обсяги вселення молоді водних біоресурсів згідно режимів СТРГ

Згідно Режимів СТРГ у 2021 році передбачалося вселення 3,606 млн екз. молоді видів риб. Фактично було вселено 1,448 млн екз. Загальна вага рибопосадкового матеріалу – 46,132 тонн.

Завдання з зариблення водойм переведених в Режим СТРГ користувачами у 2021 році виконано на 40 %.

СТРГ Катлабук.

Основним об'єктом зариблення є товстолобик та короп. У 2021 році, при плані 0,675 млн екз., було вселено 0,03 млн екз. молоді (5 % від плану), а саме: цьоголітки товстолобику у кількості 0,03 млн екз., середньою вагою 26,4 г;

СТРГ Китай.

У 2021 році при плані 1,0 млн екз. було вселено 1,006 млн екз. що склало 101% виконання плану.

Основним об'єктом зариблення є короп та рослиноїдні (товстолоб, амур).

Роботи проведено у обсягах:

- цьоголітки рослиноїдні (товстолоб, амур) у кількості 0,604 млн екз., середньою вагою 26,5 г (100 %);

- цьоголітки коропу у кількості 0,401 млн. екз., середньою вагою 29,3 г (100 %);

СТРГ Заплазське водосховище.

У 2021 році при плані 0,360 млн екз. молоді, було вселено 0,245 млн екз. молоді водних біоресурсів, що склало 68 %. Основним об'єктом зариблення є товстолобик та короп.

Роботи проведено у обсязі:

- цьоголітки товстолобику у кількості 0,140 млн екз., середньою вагою 25 г;
- цьоголітки коропа у кількості 0,06 млн екз., середньою вагою 25 г;
- дволіткою товстолобика у кількості 0,031 млн екз, середньою вагою 199 г;
- дволіткою коропа у кількості 0,014 млн екз. середньою вагою – 198 г.

СТРГ озеро Саф'ян.

У 2021 році у озеро Саф'ян вселено 0,160 млн екз., що складає 100 % від плану.

Об'єктами вселення є товстолобик та короп, а саме:

- цьоголітки коропа у кількості 0,04 млн екз., середньою вагою 25,5 г (100 % від плану);
- цьоголітки товстолобика у кількості 0,120 млн екз., середньою вагою 25,3 г (100% від плану).

СТРГ Кричунівський ставок № 1.

У 2021 році вселення водних біоресурсів не здійснювалось.

СТРГ частина Сухого лиману.

У 2021 році згідно Режиму СТРГ передбачалося вселення 0,08 млн екз. піленгасу. Вселення водних біоресурсів у звітному році не здійснювалось

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.2.2

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2018 рік	Чорне море із затоками	*	4 02,2
	Тузовська група лиманів	*	54,2
	р. Дунай	*	254,4
	оз. Кагул-Каргал	1 035,5	288,34
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 666	899
	Стенцівська заплава	0	0
	оз. Катлабух	227	138,06
	оз. Китай	238	169,37
	оз. Сасик	1 093	355,1
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	2 029,57
	Кучурганське водосховище	*	20,91
	Хаджибейський лиман	1 479,9	1 274,4
	Шаболатський лиман	*	78,76
	Григор'євський лиман	33,7	26,1
	Куяльницький лиман	*	1,95
	Дофинівський лиман	60	26,1
	Тилігульський лиман	*	327,6
	Коханівський ставок №1	0	0
	Косівське водосховище	0	0
	Перелітське водосховище	0	0

	Кричунівське водосховище	31	12
2019 рік	Чорне море із затоками	*	7 723
	Тузовська група лиманів	*	0
	р. Дунай	*	561,44
	оз. Кагул	824,5	80,65
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 181	964,53
	Стенцівська заплава	0	0
	оз. Катлабух	239	179,76
	оз. Китай	238	184,32
	оз. Сасик	1 093	801,21
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	2 576,52
	Кучурганське водосховище	*	5,24
	Хаджибейський лиман	1 489,9	1 249,88
	Шаболатський лиман	*	69,26
	Григор'євський лиман	33,7	33,2
	Куяльницький лиман	*	0
	Дофинівський лиман	60	0
	Тилігульський лиман	*	0
	Коханівський ставок №1	0	0
	Косівське водосховище	0	2,73
	Перелітське водосховище	0	30
	Кричунівське водосховище	31	26
2020 рік	Чорне море із затоками	*	5 061,719
	Тузовська група лиманів	*	0
	р. Дунай	*	349,037
	оз. Кагул	768,5	586,933
	Оз. Картал	0	0
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 231	938,955
	Стенцівська заплава	0	0
	оз. Катлабух	309	240,3
	оз. Китай	238	182,77
	оз. Сасик	1 093	815,270
	Дністровський лиман	*	1 510,202
	Кучурганське водосховище	31,7	4,642
	Хаджибейський лиман	1 489,9	654,958
	Шаболатський лиман	*	62,027
	Григор'євський лиман	33,7	33,2
	Куяльницький лиман	0	0
	Дофинівський лиман	60	0
	Тилігульський лиман	*	2,125
	Коханівський ставок №1		
	Косівське водосховище		7,0
	Перелітське водосховище		8,0
	Кричунівське водосховище	31	0
	Запразьке (Бобрицьке) водосховище	20,5	14,658
	Сухий лиман (ділянка)	6,2	4,395
2021 рік	Чорне море із затоками, лиманами, протоками	*	4 809,213
	Тузовська група лиманів	*	-
	Григорівський лиман	33,7	33,2
	Дофинівський лиман	60	37
	Шаболатський лиман	*	63,668
	Дністровський лиман	*	1 440,274
	річка Дунай	*	522,768
	Хаджибейський лиман	1 489,9	187,081
	озера Ялпуг-Кугурлуй	1 231	807,864
	оз. Сасик	1 093	872,762

оз. Кагул	818,5	632,545
Кучурганське водосховище	78,7	43,213
оз. Катлабух	309	240,053
оз. Китай	238	178,720
оз. Саф'ян	48	0
Кричунівське водосховище	31	0
Запразьке (Бобрицьке) водосховище	37,47	19,092
Сухий лиман (ділянка)	7,87	4,882

Примітка: за інформацією Управління Державного агентства рибного господарства у Одеській області (лист від 09.06.2022 №16-3-6/623-22); Чорноморського рибоохоронного патруля (лист від 13.06.2022 №1-6-6/811-22).

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Охорона тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів в області здійснюється шляхом створення у місцях їх поширення (перебування) системи заповідних чи інших природоохоронних територій та проведення відповідних заходів щодо охорони на цих територіях.

Охорона, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин в Одеській області також здійснюється відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області затвердженого рішенням Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI.

Види тваринного світу, що охороняються

Таблиця 5.3.3.1

	2019	2020	2021
Загальна кількість видів фауни на території регіону, од.*	521	521	521
% до загальної чисельності видів України*	63	63	63
Види фауни, занесені до Червоної книги України, од.	135	135	135
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	59	59	59
Види флори, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), од.	160	160	160
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), од.	282	282	282
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	93	93	93
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS), од.	10	10	10

* за інформацією Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Вказано тільки хребетні тварини. Інформація по безхребетним є тільки по видах, що охороняються. Загальна кількість видів по Україні та області не відома в зв'язку із слабкою вивченістю питання.

5.3.4 Інвазійні чужорідні види тварин

Державною установою «Український науково-дослідний протичумний інститут імені І.І. Мечникова» Міністерства охорони здоров'я України

проводиться постійний моніторинг чисельності, видового складу та поширення епідемічно важливих видів птахів водно – болотного комплексу у місцях їх скупчення (дельти лиманів, узбережжя Одеської та Миколаївської областей).

Постійно проводився відлов ектопаразитів, а саме – іксодових кліщів та комарів родини Culicidae.

Іксодові кліщі є основними носіями таких особливо небезпечних інфекцій людини як: кліщовий енцефаліт, Ку – лихоманка, борреліоз, риккетсіоз.

Комарі роду Culicidae є носіями таких особливо – небезпечних інфекцій, як лихоманка Західного Нілу, жовта лихоманка, вірусу Денге.

Відлов кровосисних комарів родини Culicidae проводиться за допомогою спеціальних ентомологічних сачків та екстаустерів як у самому місті Одеса, так і поза містом на узбережжях лиманів та річок, як у вечірні часи, коли спостерігається пік добової активності, так і в день, у місцях скупчення Culicidae на день.

Для проведення детального аналізу стану популяцій деяких тварин, які можуть брати участь у епізоотичному процесі і є потенційними носіями та переносниками особливо небезпечних природно-вогнищевих інфекцій, а також для виявлення наявності циркуляції збудників цих інфекцій на території Одеської області та в інших регіонах України, крім візуального моніторингу, необхідно проводити їх повне дослідження, що включає:

- відлов, вилучення кровосисних ектопаразитів;
- визначення видової приналежності;
- визначення генеративного стану та статі тварин;
- проведення прижиттєвого відбору крові, клоакальних та трахеальних змивів, а також, при необхідності, проведення розтину та відбору біологічного матеріалу, а саме: мозку, часток легенів, печінки, селезінки, нирок для здійснення лабораторних вірусологічних та бактеріологічних досліджень.

5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України однією з найважливіших і актуальних є проблема збереження та відновлення біологічного й ландшафтного різноманіття її території, захисту особливо цінних природних земель, оскільки темпи втрати біорізноманіття набирають великої швидкості, а призупинити їх можна лише за допомогою створення репрезентативних, біологічно стійких та ефективно керованих природоохоронних територіальних систем.

Особливості географічного розташування Одеської області наділили її унікальною та надзвичайно багатою різноманітністю природних комплексів і систем, від лісових, лісостепових і степових, до водно-болотних і приморських, які й представлені у системі природно-заповідного фонду.

Формування природно-заповідного фонду в області з метою збереження і охорони природних територій та окремих унікальних об'єктів було розпочато з 1960 року, причому найбільша кількість заповідних об'єктів створено протягом 1972-1984 роки і з 1993-1997 роки.

Природно-заповідний фонд Одеської області (далі – ПЗФ) станом на 01.01.2022 має в своєму складі 127 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 163 819,4471 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 4,64 %.

По категоріям об'єкти ПЗФ представлені наступним чином:

- 1 біосферний заповідник (Дунайський біосферний заповідник);
- 2 національних природних парки («Нижньодністровський», «Тузловські лимани»);
- 1 зоопарк;
- 1 ботанічний сад;
- 2 регіональних ландшафтних парки («Ізмаїльські острови», «Тилігульський»);
- 42 заказника;
- 25 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва;
- 49 пам'яток природи;
- 4 заповідних урочища.

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

На півночі області заповідні території представляють переважно дубово-ясеневі і соснові ділянки лісу, паркові насадження колишніх панських маєтків, де ще збереглись історико-культурні об'єкти (парк «Гетьманівський» у смт. Гетьманівка, Кардамичівський). У центральній, східній і західній частинах області окрім лісових насаджень у природно-заповідному фонді зберігаються ділянки типчакowo-ковиловo-різнотравного степу, притаманного даній місцевості в минулому.

На півдні - це гирлові ділянки найбільших рік України Дунаю і Дністра з їх своєрідним ландшафтом і унікальною острівною системою та мережа причорноморських лиманів (Тилігульський лиман, Тузловська група лиманів (Шагани-Алібей-Бурнас), водосховище Сасик, придунайські озера Кугурлуй і Картал). Ці території включені до світової мережі водно-болотних угідь міжнародного значення, первісні природні комплекси яких зберігаються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказнику місцевого значення «Лунг».

На заповідних територіях дельти Дунаю зустрічаються 63% птахів, зареєстрованих на території України та 42 види птахів, занесених до Червоної книги України і Європейського Червоного списку. Лише на Тузловських лиманах на великій відстані поки що збереглась не перетвореною унікальна піщана коса зі специфічною біотою, яка з'єднує лимани з Чорним морем.

Із загальної кількості територій та об'єктів природно-заповідного фонду Одеської області лише 6 є юридичними особами і мають відповідні адміністрації (Дунайський біосферний заповідник, Нижньодністровський національний природний парк, національний природний парк «Тузловські лимани», регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Одеський

зоологічний парк та Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова), 37 території та об'єктів знаходиться у віданні державних підприємств лісового господарства, а решта об'єктів знаходиться у віданні установ Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я та органів місцевого самоврядування. Тобто, усі території та об'єкти природно-заповідного фонду області на даний час знаходяться у державній власності.

Дунайський біосферний заповідник розташований на території Ізмаїльського та Білгород-Дністровського (колишнього Кілійського та Татарбунарського) районів Одеської області та утворений Указом Президента України від 10.08.1998 №861 на базі природного заповідного «Дністровські плавні».

Дунайський біосферний заповідник утворений з метою збереження у природному стані унікальних природних комплексів в дельті Дунаю, наукових досліджень та моніторингу довкілля, розвитку міжнародного співробітництва, організації раціонального використання природних ресурсів. 02 лютого 1999 року рішенням ЮНЕСКО Дунайський біосферний заповідник до Світової мережі біосферних заповідників у складі білатерального румунсько-українського біосферного резервату «Дельта Дунаю». Указом Президента України від 02.02.2004 № 117 територію Дунайського біосферного заповідника розширено.

Відповідно до флористичного районування територія Дунайського біосферного заповідника належить до степового Придунайського історико-географічного району. Тут зростає значна кількість видів, суцільні ареали яких знаходяться в більш північних регіонах, не властивих флорі степової зони в цілому. Флора Дунайського біосферного заповідника нараховує 1 589 видів.

На території Дунайського біосферного заповідника гніздяться 42 види птахів, занесених до Червоної книги України та до Європейського Червоного списку, а взагалі знаходяться 63 % птахів, зареєстрованих на території України.

Управління Дунайським біосферним заповідником здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Національній академії наук України.

Режим охорони, відтворення та використання території Дунайського біосферного заповідника визначається у Проекті організації території та охорони природних комплексів Дунайського біосферного заповідника, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 04.10.2010 № 435, зі змінами внесеними наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.02.2017 № 92, та Положенням про Дунайський біосферний заповідник, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.06.2016 № 229 (у редакції наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.02.2017 № 89).

Нижньодністровський національний природний парк загальною площею 21 311,10 розташований на території Білгород-Дністровського та Одеського району (колишні Біляївський та Овідіопольський) Одеської області та утворений Указом Президента України від 13.11.2008 № 1033/2008.

Метою створення Нижньодністровського національного природного парку є збереження, відтворення та раціональне використання типових і унікальних природних комплексів пониззя річки Дністра, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

До складу Нижньодністровського національного природного парку входять водно-болотні угіддя міжнародного значення «Північна частина Дністровського лиману» та «Міжиріччя Дністра-Турунчука» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Управління Нижньодністровським національним природним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим території Нижньодністровського національного природного парку визначено у Положенні про Нижньодністровський національний природний (далі – Положення), яке затверджене наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 31.08.2020 № 114.

Національний природний парк «Тузовські лимани» загальною площею 27 865, га розташований на території Білгород-Дністровського (колишнього Татарбунарського) району Одеської області та утворений Указом Президента України від 01.01.2010 № 1/2010.

До складу національного природного парку «Тузовські лимани» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Національний природний парк «Тузовські лимани» розташований у степовій зоні. Тобто зональною рослинністю є степова. Вона приурочена до схилів лиманів. Крім неї у парку є лісова рослинність, переважно штучного походження (лісонасадження, створені працівниками Тузлівського лісництва ДП «Саратське лісове господарство»). Також тут зустрічається водна, прибережно-водна (болотна), лучна, солончакова, солонцева та приморська псамофітна рослинність. Є незначні фрагменти чагарникових угруповань.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» зустрічаються 277 видів птахів, що входять до 19 рядів. Частина з вказаних видів птахів гніздиться чи зимує на лиманах Тузовської групи, більшість – мігрує через вказану територію.

Управління національним природним парком «Тузовські лимани» здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Режим охорони та раціонального використання території національного природного парку «Тузовські лимани» визначається у Положенні про національний природний парк «Тузовські лимани», затвердженого наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 31.08.2020 № 109).

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» загальною площею 13 954,00 га розташований на території Березівського та Одеського (колишнього Лиманського) районів Одеської області.

До складу регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» входить водно-болотне угіддя міжнародного значення «Тилігульський лиман» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 № 935 «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення».

Серед птахів, що гніздуються у пониззях Тилігульського лиману, зафіксовані морський зуйок, ходуличник, кулик- сорока. У верхів'ях лиману зустрічаються малий баклан, косар, коровайка, жовта чапля.

До складу парку входять 5 заказників, в яких охороняються як представники тваринного, так і рослинного світу. Так, у ботанічному заказнику «Калинівський» збереглося понад 20 видів рідкісних та зникаючих рослин, в тому числі занесених до Червоної книги України (голонасінник одеський, ковила волосиста, рястка Буше) та Червоного списку Одеської області (гіацинтік блідий, горицвіт весняний, мигдаль степовий). Орнітологічний заказник «Тилігульський пересип» є місцем сезонних концентрацій та міграції біля 70% видів птахів України, з них до Червоної книги внесені баклан малий, дерихвіст лучний, журавель сірий, орел беркут, орлан білохвіст, пелікан рожевий тощо. Заказник «Коса Стрілка» є не лише місцем нагулу та зимівлі водоплаваючих птахів на прилиманських схилах Тилігульського лиману тут зростають такі види рослин занесених до Червоної книги, як гімносперміум одеський, шафран сітчастий, ряст ущільнений.

Управління регіональним ландшафтним парком здійснюється спеціальною адміністрацією, яка підпорядковується Одеській обласній раді.

Режим охорони та раціонального використання природних комплексів регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» визначається у Положенні про регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (у новій редакції), яке затверджене рішенням сесії Одеської обласної ради від 10.08.2020 № 1376-VII.

**Розподіл територій та об'єктів ПЗФ за їх значенням, категоріями та типами
(станом на 01.01.2022 року)**

Таблиця 5.4.1.1.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		
усього		у т.ч. надана в постійне користування	усього		у т.ч. надана в постійне користування	усього		у т.ч. надана в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51 547,9	23 380,6	-	-	-	1	51 547,9	2 3380,6	32,2
Національні природні парки	2	49 176,1	5722	-	-	-	2	49 176,1	5 722	30,7
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	2	15 320	X	2	15 320	X	9,6
Заказники, усього:	10	15 465,2	X	32	16 712,398	X	42	32 177,598	X	19,64
у тому числі:										
ландшафтні	3	11 949,2	X	23	12 752,568	X	26	24 701,768	X	14,94
лісові	-	-	X	1	8,4	X	1	8,4	X	0,005
ботанічні	4	2 550	X	5	3 521,43	X	9	6 071,43	X	3,8
загальнозоологічні	2	572	X	-	-	X	2	572	X	0,3
орнітологічні	1	394	X	1	390	X	2	784	X	0,49
ентомологічні	-	-	X	2	40	X	2	40	X	0,02
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	2	10,17	X	47	11,1852	X	49	21,3552	X	0,01
у тому числі:										
комплексні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
ботанічні	1	5,5	X	40	10,2552	X	42	15,7552	X	0,009
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	6	0,63	X	6	0,63	X	0,0003
геологічні	1	4,67	X	1	0,3	X	2	4,97	X	0,003
Заповідні урочища	-	-	X	4	13 879	X	4	13 879	X	8,67
Ботанічні сади	1	16	X	-	-	X	1	16	X	0,01
Дендрологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	49	X	24	1625,9939	X	25	1674,9939	X	1,03
Зоологічні парки	1	6,5	-	-	-	X	1	6,5	X	0,006
РАЗОМ	18	116270,87	29102,6	109	47548,5771	1366	127	163819,4471	29102,6	100

Динаміка структури природно-заповідного фонду

Таблиця 5.2.1.2.

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2018		На 01.01.2019		На 01.01.2020		На 01.01.2021		На 01.01.2022	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51 547,9	1	51 547,9	1	51 547,9	1	51 547,9	1	51 547,9
Національні природні парки	2	49 176,1	2	49 176,1	2	49 176,1	2	49 176,1	2	49 176,1
Регіональні ландшафтні парки	2	15 320	2	15 320	2	15 320	2	15 320	2	15 320
Заказники загальнодержавного значення	8	11 913	8	11 913	10	15 465,2	10	15 465,2	10	15 465,2
Заказники місцевого значення	31	16 440,398	31	16 440,398	31	16 440,398	31	16 440,398	32	16 712,398
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	10,17	2	10,17	2	10,17	2	10,17	2	10,17
Пам'ятки природи місцевого значення	47	11,1852	47	11,1852	47	11,1852	47	11,1852	47	11,1852
Заповідні урочища	4	13 879	4	13 879	4	13 879	4	13 879	4	13 879
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	16	1	16	1	16	1	16	1	16
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5	1	6,5	1	6,5	1	6,5	1	6,5
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	49	1	49	1	49	1	49	1	49
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	23	1 601,5939	23	1 601,5939	23	1 601,5939	23	1 601,5939	24	1 625,9939
РАЗОМ	123	159 970,8471	123	159 970,8471	126	163 523,0471	126	163 523,0471	127	163 819,4471
Фактична площа ПЗФ *		150 837,5971		150 837,5971		154 389,7971		154 389,7971		154 686,1971

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2018		На 01.01.2019		На 01.01.2020		На 01.01.2021		На 01.01.2022	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці		4,5		4,5		4,6		4,6		4,6

Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

Для збереження природних екосистем, підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу в Одеській області Одеською обласною державною адміністрацією проводяться заходи щодо охорони, збереженню і розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, водно-болотних угідь міжнародного значення та формування екологічної мережі.

З метою охорони, збереження та відтворення цінних природних комплексів у звітному періоді підготовлено, направлено до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України Проект створення національного природного парку «Куяльницький» та Проект розширення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Староманзирський» та погоджено відповідні проекти указів Президента України.

Відповідно до міжнародних зобов'язань, взятих Україною в рамках участі у Конвенції про охорону біологічного різноманіття, статей 51-54 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» Одеською обласною державною адміністрацією спільно з місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування, науковцями громадськими екологічними організаціями, землевласниками і землекористувачами проведено роботу щодо розробки проектів створення та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відповідні рішення щодо яких були прийняті Одеською обласною радою, зокрема:

- рішенням Одеської обласної ради від 17.12.2021 № 374-VIII розширено територію ландшафтного заказника місцевого значення «Баранівський ліс». Територію заказника, який розташований у м. Ізмаїл Ізмаїльського району Одеської області (ДП «Ізмаїльське лісове господарство», Ізмаїльське лісництво, урочище Баранівка), збільшено на 222,0 га (загальна площа заказника стала 385 га). Територія є важливою для прольотних видів птахів та має значну природоохоронну цінність у збереженні рідкісних видів рослин та тварин зі списків Бернської Конвенції, Європейського Червоного списку та Червоної книги України;

- рішенням Одеської обласної ради від 17.12.2021 № 373-VIII оголошено парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Дендропарк Таїровський». Вказаний об'єкт природно-заповідного фонду площею 24,4 га знаходиться на території смт Таїрове Одеського району Одеської області на узбережжі Сухого лиману навколо будівель Національного наукового центру «Інститут виноградарства та виноробства імені В.Є. Таїрова», ДП «Дослідне господарство «Таїровське». Має значну природоохоронну, наукову та рекреаційну цінність у збереженні визначних та цінних зразків паркового будівництва.

- рішенням Одеської обласної ради від 17.12.2021 № 374-VIII оголошено ландшафтний заказник місцевого значення «Ряснопіль» на території Березівського району Одеської області». Ділянка вказаного заповідного об'єкту площею 50 га - типовий для рівнинної причорноморської степової зони південно-західної України природний комплекс, представлений ділянками степу в комплексі з байрачними деревними насадженнями де є рідкісні види,

занесені до Червоної книги України, Європейського Червоного списку, Червоного списку МСОП, додатків Бернської і Боннської конвенцій, Територія є ланкою великого міграційного ланцюга зупинок для птахів в Афро-Євразійському коридорі.

Надання статусу об'єктів природно-заповідного фонду цим цінним в природоохоронному відношенні територіям створить умови для збереження природної різноманітності ландшафтів, підвищення природоохоронної цінності регіону, підтримання загального екологічного балансу області.

Також з метою визначення режиму охорони та використання природних комплексів у межах існуючих заповідних об'єктів, упорядкування проведення господарської і рекреаційної діяльності у їх межах Департаментом проводилась робота щодо розроблення та оновлення Положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду Одеської області.

5.4.2 Водно - болотні угіддя міжнародного значення

На території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь (далі - ВБУ) міжнародного значення. На території семи з них створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» – Нижньодністровський національний природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузовські лимани», «Озеро Картал» - ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Озеро Картал». Водно-болотне угіддя «Озеро Кугурлуй» на даний час не входить до природно-заповідного фонду, але в області ведеться робота щодо надання цій території заповідного статусу.

Охорона і збереження ВБУ в області здійснюється відповідно до законодавства. Моніторинг за станом ВБУ за звітний період забезпечувався в рамках державної системи моніторингу визначеними суб'єктами, а також спеціалістами установ природно-заповідного фонду та науковими установами і організаціями. Контроль за якістю води поверхневих водойм у межах ВБУ здійснювався водогосподарськими організаціями і Державна екологічною інспекцією Південно - Західного округу (Миколаївська та Одеська області) у визначених створах постійного спостереження.

Проблемні питання щодо охорони та збереження водно-болотних угідь області разом з іншими актуальними питаннями у сфері охорони довкілля розглядаються за участю науковців, спеціальних адміністрацій установ природно-заповідного фонду та профільних спеціалістів органів влади в рамках:

- Координаційної ради з питань формування екологічної мережі Одеської області», утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 15.01.2020 № 32/од-2020;

- Науково-технічної ради з питань охорони навколишнього природного середовища, моніторингу довкілля, реалізації регіональних програм області та

сталого розвитку в регіоні, утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 14.06.2017 № 478/А-2017;

- обласної науково-експертної ради, утвореної розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 26.05.2021 № 557/од-2021.

З метою збереження водно-болотних угідь Одеської області, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації направлялись відповідні звернення до районних державних адміністрацій, об'єднаних територіальних громад області та установ природно-заповідного фонду, на територіях яких розташовані водно-болотні угіддя міжнародного значення, щодо необхідності суворого дотримання природоохоронного законодавства та врахування меж водно-болотних угідь при розгляді питань господарського використання та забудови суміжних територій, здійснення заходів щодо управління водно-болотними угіддями міжнародного значення.

З метою відзначення Всесвітнього дня водно-болотних угідь Департаментом екології та природних ресурсів спільно з районними державними адміністраціями, об'єднаними територіальними громадами Одеської області, закладами освіти, спеціальними адміністраціями Дунайського біосферного заповідника НАН України, Нижньодністровського національного природного парку, національного природного парку «Тузловські лимани» та регіонального ландшафтного парку «Тилігульський» із залученням широких верств населення, неурядових громадських організацій було проведено низку заходів, зокрема: науково-практичні учнівські онлайн конференції, інтелектуальні та екологічні ігри, брейн-рінги, пізнавальні вікторини, усні журнали, години екологічної освіти, ігрові тренінги, пізнавально-розважальні програми, віртуальні подорожі, екологічні квести, заочні мандрівки, екологічні акції, екскурсії, конкурси малюнків, фотовиставки, літературні виставки, проводились роботи щодо прибирання територій водно-болотних угідь від сміття. В засобах масової інформації розміщено відповідні статті.

Особливо активну участь у проведенні Всесвітнього дня водно-болотних угідь у 2021 році взяли заклади освіти. За інформацією Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації у природоохоронній акції взяли участь понад 12 000 школярів та вихованців Одещини з 152 закладів загальної середньої та позашкільної освіти. 62 педагога закладів освіти області надали авторські методичні та творчі роботи: інформаційно-просвітницькі матеріали, розробки і сценарії масових заходів з учнями, тематичні проекти, науково-практичні конференції, авторські відеоролики, спеціальні випуски шкільних газет, різноманітні тематичні квести. Відзначено кращі заходи та авторів розробок тематичних заходів, проведених в межах природоохоронної акції, присвяченої Всесвітньому Дню водно-болотних угідь.

Також Департаментом освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації відмічено, що популярність природоохоронної акції, присвяченої Всесвітньому Дню водно-болотних угідь серед учнівських та педагогічних колективів закладів позашкільної та загальної середньої освіти свідчить про актуальність тематики заходу, що пов'язано з особливостями географічного положення Одеської області, унікальним світом флори і фауни, а також

усвідомлення підростаючим поколінням вразливості природних екосистем та необхідності їх охорони.

5.4.3 Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи

5.5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Одеський регіон займає одне з провідних місць у державі щодо наявності сприятливих природно-кліматичних умов, курортно-рекреаційних ресурсів. Особливість економіко-географічного розташування області, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявність піщаних пляжів, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в області сфери туризму і рекреації. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий рекреаційний потенціал регіону, який має національне і міжнародне глобальне значення.

Одеською обласною державною адміністрацією туристичну галузь, в тому числі розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, визначено стратегічним вектором Одеської області.

Розвиток рекреаційної діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду в Одеській області полягає у:

- мінімізації негативного впливу туристів на природні екосистеми;
- гармонії відношень між людиною і природним середовищем завдяки формуванню екологічної свідомості, підвищенню екологічної культури і духовності;
- отриманні постійного джерела фінансових надходжень до бюджету районів та громад;
- гарантії довготривалого збереження природних і культурних ресурсів, що дасть змогу займатися туристичною діяльністю наступним поколінням.

Розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 28.02.2020 № 130/од-2020 створено Туристичну раду при обласній державній адміністрації у форматі фокус-груп як постійно діючого консультативно-дорадчого органу з питань туризму та туристичної інфраструктури на території області для опрацювання та пошуку шляхів вирішення проблемних питань, які стримують розвиток туризму та туристичної інфраструктури на території Одеської області за різними напрямками розвитку туризму та курортів, зокрема, за напрямком «рекреація, курорти та парки».

Впродовж 2021 року Департаментом інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного співробітництва і туризму Одеської обласної державної адміністрації проводились засідання фокус-групи

«Рекреація, курорти та парки» вказаної Туристичної ради, під час яких обговорювались питання рекреаційної та туристичної діяльності на територіях національних/регіональних парків та заповідників області.

Підготовлено перелік проблемних питань національних/регіональних парків та заповідників Одеської області, які гальмують розвиток туризму.

Також у 2021 році розпочато процедуру з оголошення Сичавки курортом місцевого значення, зокрема: проведено заходи з аналізу та оцінки курортно-СЕД рекреаційного потенціалу природної території села Сичавка Южненської міської територіальної громади Одеського району Одеської області; підготовлено та направлено до Державного агентства розвитку туризму України клопотання про оголошення природних територій с. Сичавка курортними.

Природно-заповідний фонд Одеської області, який включає 127 територій та об'єкта, має природні комплекси з особливою природоохоронною, науковою, естетичною та рекреаційною цінністю. Значний рекреаційний потенціал мають природні комплекси, які охороняються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани», регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказниках та парках-пам'яток садово-паркового мистецтва. Цінними для одвідування і ознайомлення є колекційний фонд рослин Ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, екзотичні і місцеві тварини в експозиції Одеського зоологічного парку.

Для здійснення еколого-освітньої роботи в Дунайському біосферному заповіднику створено постійні форми інфраструктурного еколого-освітнього облаштування: Інформаційно-туристичний центр (ІТЦ) з музейними експонатами, мережа екскурсійних маршрутів («0 км», «Шлях до птахів», «Острів Єрмаків», «Лісове озеро»). Для кожного екскурсійного маршруту розроблено інформаційний опис. Умови проходження маршрутами враховують необхідність забезпечення мінімального впливу на природні комплекси дельти Дунаю. Визначена оптимальна кількість відвідувачів та правила їх поведінки на території ДБЗ. Екскурсанти знаходяться у супроводі гідів.

Через найбільш популярний маршрут «0 км» з територією біосферного заповідника познайомилося у 2021 році 31 920 екотуристів, серед них 1 014 іноземних туристів.

Туристи, що приїжджають до міста Вилкове самостійно, отримують в ІТЦ необхідну попередню інформацію щодо цінності і вразливості обраних для відвідування куточків заповідника, для організованих груп проводяться екскурсії з демонстрацією відео про ДБЗ. У 2021 році ІТЦ ДБЗ відвідало 710 іноземних туристів.

Переважна частина іноземних туристів приїжджає в українську частину дельти Дунаю завдяки співпраці ДБЗ з туристичною фірмою від «Українського Дунайського пароплавства» на судні «Нестрой». У 2021 році було 8 судозаходів.

На території заповідника надають різноманітні послуги в сфері екологічного туризму великі і малі туристичні підприємства. У 2021 році на

підставі відповідних угод з ДБЗ еколого-екскурсійну діяльність здійснювала 21 туристична організація. Заповідник постійно проводить методично-консультаційну роботу з представниками туристичних фірм.

Заповідник співпрацює з органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у сфері освіти, охорони навколишнього природного середовища, охорони історико-культурної спадщини.

Співпраця з освітніми закладами шляхом виконання спільних еколого-освітніх програм, проектів, заходів розглядається як один з основних напрямків діяльності ДБЗ в галузі екологічної освіти.

На базі заповідника ведеться робота з обдарованими учнями з біології Вилківського НВК «ЗЗСО 1-111 ст.-лицей». На заняттях факультативу використовуються такі форми роботи, як лекції, екскурсії туристичними маршрутами заповідника, екологічні ігри та конкурси, навчання практичним навичкам польових досліджень.

Дунайський біосферний заповідник постійно надає методичну допомогу вчителям шкіл регіону, а також передає інформаційні та методичні матеріали в кабінети біології та бібліотеки шкіл району. Члени Малої академії наук збирають матеріали та отримують консультації з написання науково-дослідних робіт.

У *Нижньодністровському національному природному парку* розроблено 2 туристичних водних екологічних маршрути: «Дністровська Амазонія» та «Царство птахів»; 2 екологічні стежки: «Шепіт заплав» та «Дністровія». На берегах річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук масовим видом рекреації є любительська рибалка та короткостроковий відпочинок. Завершено облаштування I-го етапу екостежки «Дністровія» (спільно з відділом рекреації Парку, відділом культури Біляївської ОТГ та Біляївським візит-центром): встановлено 5 нових знаків з текстами українською, англійською мовами та шрифтом Брайля, розроблено паспорт маршруту, проводяться екскурсії для школярів та гостей міста.

Облаштовано маршрут «Дністровська Амазонія», на берегах р. Турунчук та на островах є місця для короткострокового відпочинку, обладнані юридичними особами згідно умов угод про рекреаційну діяльність;

Продовжено обстеження території екостежки «Шепіт заплав» з метою розчистки проходів стежкою та визначення місць бунгало для бьордвотчингу.

Розпочато проектування маршруту «Карагольські скарби» разом з ініціативною групою Овідіопольської громади.

Продовжується робота над формуванням екомаршруту «Мертвий ліс. Царство великих бакланів»: виїзд для натурного обстеження території, збір інформації та фотоматеріалів, робота над описом та створенням паспорту маршруту.

Розпочато роботу над оновленням проекту екомаршруту «Острів Гонтаренка» із залученням учнів Одеської спецшколи №50.

Заплановано та розпочато облаштування Білого озера власними силами працівників Парку, а саме розроблено 7 макетів та виготовлено для подальшого встановлення на плавучій основі інформаційні стенди про Біле озеро та його мешканців.

З метою організації еколого-освітньої роботи з підвищення рівня екологічної культури населення та привертання уваги громадськості до проблем природоохоронних територій, а також для розвитку та підтримки рекреаційного потенціалу Парку у 2021 році проводилась екологічна освітньо-виховна робота з населенням: організація, проведення та участь в еколого-освітніх, пізнавально-розважальних масових заходах (зустрічах, бесідах, семінарах, «круглих столах», акціях, іграх тощо), приурочених до дат екологічного календаря; проведення екоосвітніх занять у навчальних закладах (уроки, лекції для студентів тощо); розробка наочних посібників і роздаточного матеріалу та надання методичної допомоги для проведення екоосвітніх занять у навчальних закладах.

Організовано зустрічі з вчителями шкіл районів, територіальних громад, експертами для надання екоосвітніх консультацій та матеріалів та налагодження спільного екоосвітнього процесу, розвитку туризму.

Новинні та інформаційні публікації розміщено на сайті Парку, сторінці Facebook, районних газетах (близько 230 публікацій та 18 відео), інформацію про проведені заходи до Всесвітнього дня ВБУ висвітлено на Рамсарському сайті worldwetlandsday.org; до Всесвітнього дня міграцій птахів на сайті «Worldmigrationday».

Також прийнято участь в таких заходах: в онлайн-конференції щодо туристичного продукту та екоактивностей (ОДЕКУ); у круглому столі, присвяченому Всесвітньому дню води (Овідіопольська с/р), засіданні щодо стратегії розвитку туристичного ресурсу (Маяківська територіальна громада); двох круглих столах «Збережемо для нащадків» та «Екологічний туризм – досвід, перспективи, пропозиції» (Овідіопольська селищна рада, Всеукраїнська екологічна ліга); в акціях «Міжнародний день чистих берегів», «До Дня Матері-Землі», «До Дня Довкілля», «До Дня зустрічі птахів» та «Мільйон дерев» (спільно з представниками місцевих громад, школярами та волонтерами); у творчому конкурсі «Барви Дністра» (допомога в організації, підтримка учасників конкурсу); в 4-х онлайн-засіданнях Басейнової ради Дністра (спільно з Одеським БУВР); онлайн-тренінгу «Національний тренінг по управлінню морським сміттям «Марлітер»» (спільно з УкрНЦЕМ), онлайн-конференціях щодо ведення сайту ПЗФ (Мінприроди).

На території *національного природного парку «Тузовські лимани»* діють екскурсійно-туристичні маршрути «Від «0 км» до «Сільпрому» (об'єкти показу - штучний острів для птахів, історичне місце видобутку солі, інформаційно-туристичний знак-пам'ятка «0 км Тузлівського пересипу», де встановлено інформаційно-туристичний знак-пам'ятник та маршрут «Від «Фазана» до пеліканів» (об'єкти показу: бунгало для спостереження за птахами, штучний острів для птахів, місце годівлі пеліканів та інших пернатих).

Парк має візит-центр, облаштований на базі 69 Кордону «Тузовська Амазонія». На території Парку створюються різноманітні арт-об'єкти, скульптури та фотозони. Для спостереження за скупченням великих зграй пернатих співробітники Парку облаштовують спеціальні бунгало (скрадки), які дають можливість бердвотчерам та туристам оглядати пташине розмаїття, робити світлини та знімати відео. НПП «Тузовські лимани» налагодив

співпрацю з туристичними операторами Одещини, Вінниччини, Миколаївщини.

Парк сприяє розвитку природоохоронного та екологічного руху, екологічного виховання шкільної та студентської молоді, поширює нові методики екологічного виховання, розробляє рекомендації з формування екологічної етики й естетики тощо. Підвищення рівня екологічної культури населення та відвідувачів Парку здійснюється через засоби масової інформації, шляхом випуску друкованої поліграфічної продукції тощо. Також про НПП «Тузлівські лимани» знімають сюжети та інформаційні ролики.

Протягом 2021 року працівниками відділу рекреації було проведено 75 екскурсій. наразі діючими є маршрути: «Тузлівська Амазонія», «Від «Фазана» до пеліканів» та «Від «0 км» до Сільпрому»). Визначено маршрути 5 еколого-освітніх стежок та 11 маршрутів та включено їх до оновленого Проекту організації. До 4-х маршрутів розроблено схеми та пропозиції щодо інфраструктурного облаштування

На березі лиману Шагани у рекреаційному пункті «Тузлівська Амазонія» встановлено скульптуру бабака.

За звітний період 2021 року працівниками відділу були проведені наступні 36 еколого-освітніх заходів до Дня водно-болотних угідь, Дня довкілля, Міжнародного дня біологічного різноманіття, Дня охорони навколишнього середовища

З 13 по 18 серпня відбулась учнівська освітня екологічна експедиція «ТузЛім – 2021», в якій взяло участь 16 дітей. Активний відпочинок школярі поєднували з лекціями від науковців Парку, під час яких діти знайомилися з рослинним та тваринним світом НПП «Тузлівські лимани», його історією та тими задачами, які стоять перед установою. Науковці Парку знайомили дітей з екосистемами та їх мешканцями.

НПП «Тузлівські лимани» допомагає навчальним закладам району (20 шкіл) в оформленні природничих кабінетів шляхом надання календарів, плакатів, інформаційних вісників, іншої методичної літератури.

Також на сторінці нацпарку у «Фейсбук» працівники установи висвітлюють роботу Парку, інформують про проведені заходи, анонсують акції, ведуть просвітницьку роботу. Упродовж звітного періоду було опубліковано більше 240 дописів. Упродовж звітного періоду за участі представників Парку випущено 6 телепередач та надано більше 17 інтерв'ю журналістам з регіональних та всеукраїнських засобів масової інформації - ВВС-Україна, Українське радіо (Одеса) Громадське радіо (Одеса), Радіо НВ, агенція УНІАН, телеканал Україна, громадське радіо (Київ), газета «Експрес».

На території *регіонально-ландшафтного парку «Тилігульський»* проходять 2 екскурсійно-туристичні маршрути - «Тилігульська пересип» (система кос та островів регіонально-ландшафтного парку, місця масового гніздування птахів, що в міграційний період використовують цю територію як транзитний вокзал та «Каїрська затока» (схили Каїрської затоки, степові ділянки, на яких ростуть зниклі в Європі рослини (ковила Лессинга, підсніжник Ельвеза, дикі орхідеї, тюльпан Шренка, сон-трава та інші). В пониззі

Тилігульського лиману знаходиться село Сичавка, яке є курортом, через достатню чисельність туристичних баз та баз відпочинку.

Співробітниками регіонально-ландшафтного парку «Тилігульський» проводяться заходи щодо екологічного виховання населення та підростаючого покоління. Це організація проведення екологічних свят, фахівці парку читають лекції та проводять вікторини. Також на схилах лиману схильних до ерозійних процесів спільно із місцевими жителями висаджують дерева. РЛП «Тилігульський» займається видавничою діяльністю, фотоплакати та буклети розповсюджуються серед місцевих мешканців. Також парк співпрацює з громадськими екологічними організаціями: молодіжний центр ім. Вернадського, громадською екологічною організацією «Істрос».

30.08.2021 року вийшов з друку фотоальбом «Дикий Тилігул», присвячений природі лиману. Альбом призначений для інформування місцевого населення і гостей регіону про красу і цінні природні об'єкти Тилігульського лиману. Дане видання безкоштовно розповсюджено по всім зацікавленим організаціям і установам: сільради, школи, громадські та державні природоохоронні організації та ін. Автори видання - співробітники парку. У вересні 2021 року в школах пройшли презентації вказаного фотоальбому, ознайомлено присутніх з видовим складом флори і фауни акваторії лиману та прилеглої території, звернуто увагу на необхідності здійснення екологічної просвіти та виховання населення.

Лісогосподарськими підприємствами Одеської області в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду також проводиться еколого-освітня та рекреаційна діяльність.

Так, на території Державного підприємства «Ізмаїльське лісове господарство» існує шість рекреаційних пунктів в межах ПЗФ, а саме:

- в межах ландшафтного заказника місцевого значення «Баранівський ліс» - зона відпочинку «Баранівський ліс» (Ізмаїльське лісництво, кв.16 вид. 16);

- в межах регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови» є зони відпочинку «Шпіль» (Ізмаїльське лісництво, кв.74 виділ 1) та «Татару» (Ізмаїльське лісництво, кв.48, виділ 1). Також на о.Татару існує туристична стежка 10.5 км (Ізмаїльське лісництво, кв. 74).

- в межах Дунайського біосферного заповідника є зони відпочинку: «Базарчук» (Вилківське лісництво, кв.14 виділ 2), «Хуторок» (Вилківське лісництво, кв.13 виділ 11), «Білгородський канал» (Вилківське лісництво, кв.3 вид 19).

На території Державного підприємства «Савранське лісове господарство» розміщено 11 рекреаційних об'єктів - місць для відпочинку обладнаних альтанками, столами, лавами, місцями для приготування їжі на багатті, місцями для сміття та ін. (в тому числі на територіях природно-заповідного фонду - ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Савранський ліс», лісового заказника місцевого значення «Сосновий ліс», гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Гайдамацька криниця», ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Слюсарівський віковий дуб»). Також з метою організації еколого-освітньої роботи шляхом демонстрації природних,

естетичних, та культурних цінностей розроблено спеціальний маршрут-екологічну стежку. Біля адміністративної будівлі лісгоспу компактно розташовані дендрологічний сад площею 1,0 га, в якому зібрано біля 40 видів дерев та кущів, що зростають на території району. В будівлі лісгоспу розташовано музей лісу, в якому представлено для експонування майстерно виготовлені опудала тварин, птахів та плазунів, найбільш поширених в умовах розташування підприємства.

На території Державного підприємства «Ананьївське лісове господарство» створено рекреаційні пункти (бесідки, альтанки) у кількості 19 шт.

Також на базі лісгосподарських підприємств області створені та діють шкільні учнівські лісництва, основними напрямками роботи яких є: проведення лекцій, екскурсій до лісу по вивченню деревних та чагарникових порід, шкідників та хвороб лісу, похід на рубки догляду в молодняках та на вибірково-санітарні рубки, спостереження за змінами у природі згідно змін пір року, участь у роботах щодо доповнення та створення лісових культур, у підгодівлі диких тварин, участь в акції «Майбутнє лісу у твоїх руках», в заготівлі кормів для підтримки птахів та звірів зимою.

Ботанічним садом Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова підтримується колекційний фонд рослин, який постійно розвивається. Ботанічним садом розпочато екологічну просвітницько-виховну програму, в рамках якої провадяться тематичні фестивалі і працює програма екскурсійного обслуговування населення. Щорічно Ботанічний сад одвідують до 10 000 екскурсантів, серед яких найбільше школярів. В рамках цих програм відвідувачі Ботанічного саду знайомляться з розмаїттям рослинного світу у тому числі і з рідкісними та зникаючими видами, які підлягають охороні, їх біологічними екологічними особливостями та навчаються дбайливому ставленню до довкілля.

Одеський зоологічний парк також здійснює екскурсійну діяльність. Маршрут екскурсій Одеського зоологічного парку продуманий таким чином, щоб максимально охопити величезний спектр рідкісних екзотичних і місцевих тварин, представлених в експозиції зоопарку. *Протягом 2021 року у зоопарку* проведено 7 природоохоронних акцій, для передплатників Інстаграм регулярно проводилися пізнавальні зоовікторини, на сторінці зоопарку в Фейсбуці і на каналі в Ютуб розміщені 3 випуски програми «Зооньюс», 14 відеороликів про мешканців зоопарку, 6 відеокліпів, проведений інтернет-конкурс «Пара року», 10 роликів про свята в зоопарку. Проведено 94 оглядових екскурсій для відвідувачів, 19 екологічних свят та 4 тематичних нічних екскурсій: «Ніч на Івана Купала», «Гавайська вечірка», «Вечір Нептуна», тематична екскурсія для дипломатичного корпусу. Створено 5 нових фотозон.

Одним з методів екологічного виховання та еколого-освітньої діяльності в області є проведення екологічних акцій: «Всесвітній день водно-болотних угідь», «День довкілля», «Міжнародний день Землі», «Міжнародний День птахів», «Міжнародний день біологічного різноманіття», «Всесвітній день боротьби з опустелюванням і посухою», «Посади своє дерево», «Новорічна ялинка» та інші. До їх організації, забезпечення проведення тематичних заходів

та висвітлення у засобах масової протязом року було залучено районні державні адміністрації, сільські, селищні міські ради, заклади освіти Одеської області, спеціальні адміністрації Дунайського біосферного заповідника, Нижньодністровського національного природного парку, національного природного парку «Тузловські лимани», регіонального ландшафтного парку «Тилігульський».

Найактивнішу участь у проведенні екологічних акцій протязом 2021 року взяли заклади освіти. За інформацією Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації від 07.07.2022 № 2088/01-39/2-22/6820 серед заходів Всеукраїнського рівня, в яких представники учнівської молоді Одеської області посіли найбільшу кількість призових місць:

- всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку (для вікової категорії від 16 до 23 років включно) (вісім-І місце, три-ІІ місце, дванадцять-ІІІ місце);

- всеукраїнський екологічний хакатон для учнівської молоді «X REALITY ECOLOGICAL HACK-2021» (10 переможців);

- всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді «Дотик природи 2021» (І місце- 2 особи, ІІ місце - 4 особи, ІІІ місце - 5 осіб);

- всеукраїнський конкурс дитячого малюнка «Зоологічна галерея» (І місце - 8 осіб, ІІ місце - 11 осіб, ІІІ місце - 45 осіб);

- всеукраїнська природоохоронна акція «Годівничка» (І місце - 19 осіб, ІІ місце - 8 осіб, ІІІ місце - 2 особи).

За 2021 рік в обласних та регіональних природоохоронних акціях прийняло участь 89848 представників області.

Однією з форм успішної реалізації екологічної освіти в області є 12 регіональних спілок «Дитячий екологічний парламент».

Спілка «Екопарламент», що функціонує на базі КЗ «Міський Центр дитячої творчості» Білгород-Дністровської міської територіальної громади, у 2021 році обрала для себе напрям пропаганди здорового способу життя та дбайливого відношення до навколишнього середовища.

Спілка «Дністер» Маяківського навчально-виховного комплексу «Заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів - заклад дошкільної освіти» Маяківської сільської територіальної громади у звітному періоді крім традиційних заходів, разом з педагогами розпочали провадження 2-х нових для себе форм роботи: благодійної діяльності та вивчення і пропаганди дбайливого ставлення до Червонокнижних кажанів. Конкурси малюнків та комп'ютерної графіки, театралізовані заходи, вікторини, розпис фігурок - кажанів, фотографування з екологами-«кажанчиками». Залучені учні та педагоги закладів освіти Маяківської та Біляївської громад - стали яскравими прикладами вдалої просвітницької роботи за допомогою нестандартних форм проведення.

Команда дитячого екологічного парламенту «ЕКОС» Біляївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 Біляївської міської ради зберегли та продовжили традиції проведення природоохоронних акцій: «Річці - чистий берег», «Нагодуй птахів», «Затишне шкільне подвір'я», «Дністровія» та «Майбутнє у твоїх долонях».

Активним учасником руху «Дитячий екологічний парламент» 2021 року стала команда «ЕКОмолодь» Залізничненського закладу загальної середньої освіти Болградської міської ради. Брала участь в традиційних акціях та конкурсах, та у Всеукраїнських челенджах., озелененні громади. В рамках проєкту «Дослідження проблеми питної води в селі Залізничне» команда «ЕКОмолодь» провела інформативну компанію з питань висвітлення цієї проблеми. Це питання було висвітлено і на Всеукраїнському рівні, в рамках конкурсу «Юнацький водний приз», який проводився посольством Швеції у Києві.

Під керівництвом педагогів КУ «Одеський ЕНЦ «Афаліна» Суворовської територіальної громади ведеться просвітницька природоохоронна робота, яка направлена на консолідацію зусиль закладу позашкільної освіти зі школами Суворовського району м. Одеса, щодо поліпшення всебічного екологічного виховання юних одеситів. У дев'яти закладах освіти громади щороку проводиться посвята у юннати.

Продовжує свою роботу команда «Промінь» КПНЗ «Одеський Центр дитячої та юнацької творчості «Промінь» з проєктом «Допоможи чотирилапому другу!».

Команда «РЯТІВНИКИ» Овідіопольського закладу загальної середньої освіти в червні 2021 році представляв Одеську область на Всеукраїнському зборі «Дитячого екологічного парламенту».

Досвід роботи представників «Дитячий екологічний парламент» Одеської області було представлено в рамках програми візиту з обміну досвідом серед молодіжних ініціативних груп проєкту «Долучайся, взаємодій, створи: активна молодь та місцева влада на захисті довкілля», що фінансується Посольством Великої Британії.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Земельні ресурси Одеської області (3 331,38 тис. га) характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння.

Найбільшою є питома вага земель сільськогосподарського призначення – 2 588,18 тис. га, з них рілля – 2 077,042 тис. га. У структурі земель землі сільськогосподарського призначення займають 77,69 %, у тому числі рілля – 62,35 %.

Землі громадського призначення займають 30,5 тис. га.

Площа земель оздоровчого призначення становить 2,0 тис. га, а площа рекреаційного призначення – 4,5 тис. га.

Землі лісогосподарського призначення, ліси та інші лісовкриті площі займають 223,4 тис. га або 6,7 % території області.

Землі водного фонду займають 210,73 тис. га або 6,33 % території області, в тому числі природні водотоки (річки та струмки) – 15,3 тис. га, озера та лимани – 167,2 тис. га, ставки – 12,1 тис. га, штучні водосховища – 7,6 тис. га, штучні водостоки (канали, колектори, канали) – 8,4 тис. га.

Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики займають 31,7 тис. га.

До порушених земель віднесено 2,4 тис. га (з них не використовуються у виробництві 1,5 тис. га).

Землі, що використовуються для транспорту та зв'язку, в цілому по Одеській області займають 25,1 тис. га.

Площа земель під твердими побутовими відходами складає 0,5 тис. га, з яких більша частина не відповідає екологічним нормам.

Земельний фонд Одеської області по основних видах угідь станом на 01.01.2022

Таблиця 6.1.1

Види основних земельних угідь та економічної діяльності	Площа земель	
	всього, тис. га	% до загальної площі області
Сільськогосподарські землі	2 588,18	77,69
Ліси та інші лісовкриті площі	223,4	6,70
Забудовані землі	199,0	5,98
Відкриті заболочені землі	76,96	2,30
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші.	31,0	0,93
Води (території, що покриті поверхневими водами)	210,73	6,33
Інші землі	2,1	0,07
Разом	3 331,38	100

Примітка: за інформацією Головного управління Держгеокадастру в Одеській області від від 20.07.2022 № 13-15-0.61-2008/2-22

6.1.2. Стан ґрунтів

Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону.

Водночас, в Одеській області поступово втрачаються ресурси гумусу в ґрунтів через те, що обробіток ґрунту не відповідає сучасному моменту і сформовано на основі 4 культур (пшениця, ячмінь, соняшник, ріпак) та впроваджено неправильну структуру посівних площ. Для переходу на ґрунтозахисне і екологічнобезпечне землеробство потрібно частину орних земель вивести з обробітку під ліси, луки, пасовища, водоймища, заповідні і рекреаційні зони. Рекомендовано у землеробстві Одеської області, в сівоzmінах вводити посіви багаторічних трав, зернобобових культур, сидеральні пари. В якості органічного добрива використовувати соломку і пожнивні рештки інших культур з метою покращення балансу гумусу і поживних речовин в ґрунтах області.

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації для земель сільськогосподарського призначення (раз на 5 років)

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Таблиця 24

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
-	1,2	31,7	32,0	29,9	5,1	3,59

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Таблиця 24.1

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
-	-	-	-	-

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Таблиця 24.2

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
4,8	19,5	37,2	32,4	5,5	0,6	14,6

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Таблиця 24.3

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
10,1	19,5	54,9	11,0	2,1	2,3	69

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Таблиця 24.4

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
-	0,1	7,8	35,7	31,3	25,1	128

Примітка: інформація, наведена у таблицях 24, 24.2-24.4, надана Одеською філією державної установи «Держґрунтохорона» (лист від 15.06.2022 № 158-14/1/56).

6.1.3. Деградація земель

Деградація земель – природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів (Закон України «Про охорону земель»).

Відповідно до інформації структурних територіальних підрозділів Головного управління Держгеокадастру в Одеській області станом на 01.01.2022 площа деградованих земель по Одеській області складає 33,0 тис. га.

Протягом 2021 року на території Одеської області роботи щодо консервації земель не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Важливість питання ефективного використання та охорони земель сільськогосподарського призначення у Одеській області є одним з найактуальніших, адже в області понад 2,5 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі більш 2 млн. га ріллі, більше 80 тис. га виноградників.

Контроль щодо охорони земель вимагає невідкладних науково обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів харчування.

Так, з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращання природних ландшафтів за заявою землевласників або землекористувачів розробляються проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь (ст. 52 Закону України «Про землеустрій»).

6.3. Охорона земель

За дорученням Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру від 06.07.2021 № 22-28-0.133-8048/2-21 Головним управлінням Держгеокадастру в Одеській області у 2021 році здійснювались роботи по виявленню земель, які підлягають консервації, для інформаційного наповнення Державного земельного кадастру.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Підземні води: ресурси, використання, якість

Водозабезпечення Одеської області здійснюється за рахунок прогнозних ресурсів та експлуатаційних запасів підземних вод Причорноморського артезіанського басейну. За результатами регіональної оцінки прогнозні ресурси підземних вод для Одеської області визначені в кількості 736,7 тис. м³/добу, у т.ч.: з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 663,90 тис. м³/добу; з мінералізацією від 1,5 до 3,0 г/дм³ – 72,8 тис. м³/добу.

Станом на 01.01.2022 року розвідано та затверджено ДКЗ СРСР, УкрТКЗ та ДКЗ України експлуатаційні запаси по 28 родовищах (42 ділянках) в кількості 487,445 тис. м³/добу (66,2 % від величини ПРПВ), у тому числі підземних вод з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 435,845 тис.м³/добу (89,5 %).

У 2021 році до промислового освоєння залучено 16 родовищ питних та технічних вод (24 ділянки), видобуток з яких склав 27,1358 тис.м³/добу – 5,6 % від загальних запасів.

За даними звітів за формою 7-ГР та 2-ТП-Водгосп у 2021 р, сумарний видобуток підземних вод на території області склав 65,4772 тис. м³/добу. Освоєння ресурсів становить 8,9 %, запасів – 5,6 %. Частка видобутку запасів до загального водовідбору становить 41,4%.

За мінералізацією загальний видобуток розподілився наступним чином: до 1,5 г/дм³ – 52,7347 тис.м³/добу; 1,5-3 г/дм³ – 12,3408 тис. м³/добу; 3-5 г/дм³ – 0,4017 тис. м³/добу.

Із загального водовідбору по області у кількості 65,4772 тис.м³/добу використано 64,8166 тис. м³/добу (99,0%). По видах використання водовідбір розподіляється таким чином: на господарсько-питні цілі використовується 56,4444 тис. м³/добу (86,2 % від загального водовідбору); на виробничо-технічні цілі – 5,1846 тис. м³/добу (7,9 % від загального водовідбору); сільськогосподарське водопостачання – 3,0867 тис. м³/добу (4,7 % від загального водовідбору); на зрошення – 0,10109 тис. м³/добу (1 % від загального водовідбору). Без використання скидаються 0,6606 тис. м³/добу (2,3 % від загального водовідбору).

Загальна кількість водопунктів станом на 01.01.22 р. складає 6 080, у тому числі артезіанських свердловин – 5 873, шахтних колодязів – 198, джерельних каптажів – 9.

За звітний період (2021 р.) звіти за формами 7ГР «Підземні води» та 2ТП(Водгосп) отримані по 1 087 водозаборах Одеської області. Взято на облік 110 водозаборів. Виявлено 71 водозабір, по яким отримано дозвіл на спеціальне водокористування, але які не враховані державним обліком використання підземних вод та по яких звіти за встановленими формами не надійшли.

По водоносних горизонтах прогнозні ресурси підземних вод розподіляються наступним чином: алювіальних відкладів долин рік Дунай, Дністер – 245,4 тис. м³/добу (33,3 %); неогенових відкладів – 472,5 тис. м³/добу (64,14 %); палеогенових відкладів – 5,2 тис.м³/добу 2 (0,71 %); крейдових

відкладів – 10,6 тис. м³/добу (1,44 %); архей-протерозойських порід – 3,0 тис. м³/добу (0,41 %).

Основним водоносним комплексом, що експлуатується у межах області є неогеновий (водоносні горизонти у відкладах середньосарматського підрегіоюрусу та балтської світи верхнього міоцену - у північній, центральній і південно-західній частинах області; у відкладах верхньосарматського підрегіоюрусу, меотичного та понтичного регіоюрусів верхнього міоцену – у центральних і південних районах області; кіммерійського регіоюрусу – в західних районах). Загальний водовідбір з водоносного комплексу у неогенових відкладах склав 50,3813 тис. м³/добу (76,39% від величини загального видобутку та 10,7 % від ПРПВ комплексу). Уздовж рік Дунай і Дністер експлуатується водоносний комплекс в алювіальних плейстоцен-верхньопліоценових та верхньопліоценових відкладах, приурочений до заплавної і терасових ділянок долин. Кількість води, що відбирається, становить 14,4654 тис. м³/добу (22,1 % від загального водовідбору по області та 5,9% від величини ПРПВ алювіального водоносного комплексу). Водоносний горизонт у крейдових відкладах для питного водопостачання використовується лише на північному сході Подільського району області; водовідбір з нього склав 0,2503 тис. м³/добу (0,38 % від загального водовідбору по області, 2,3 % від величини ПРПВ крейдового водоносного горизонту). Прогнозні ресурси питних підземних вод палеогенового комплексу на території області для господарсько-питного водопостачання не використовуються. Оздоровчими закладами м. Одеси для бальнеолікування використовуються високо мінералізовані (мінералізація більше 10 г/дм³) води палеогену (ТОВ «Торгово-виставочний комплекс», санаторій ім. Горького, санаторій ім. Пирогова). У крайніх північних та північно-східній частині Подільського району області експлуатуються підземні води, що містяться в кристалічних породах архей-протерозою та у продуктах їхнього руйнування. Водовідбір тут не перевищував 0,2613 тис. м³/добу (0,4 % від загального водовідбору по області або 8,7 % від величини ПРПВ архей-протерозойського комплексу).

Також на території області використовуються підземні води у четвертинних відкладах, прогнозні ресурси по яких не оцінювались. Видобуток склав 0,5237 тис. м³/добу (0,8% від величини загального водовідбору).

Крім питних підземних вод на території Одеської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси по 14 родовищах (24 ділянки) мінеральних вод у кількості 7 088,1 м³/добу, у тому числі за категоріями: А – 3 419,2 м³/добу, В – 2 831,4 м³/добу, С1 – 837,5 м³/добу.

За даними звітів по формі 7-ГР та 2ТП-Водгосп за 2021 рік сумарний водовідбір з затверджених експлуатаційних запасів мінеральних підземних вод у межах області на склав 69,6 м³/добу (0,98 %).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Інформація щодо активізації екзогенних геологічних процесів в межах території Одеської області (за даними спостережень 2021 р.)

В 2021 році на території Одеської області були проведені наступні види польових робіт:

- режимні спостереження на типових ділянках (ділянки III категорії) розвитку ЕГП;
- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії морського узбережжя;
- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії лиманів та озер;
- інспекційні виїзди на ділянки можливих проявів надзвичайних ситуацій, викликаних небезпечними інженерно-геологічними процесами (НЕГП) з загрозою господарчим об'єктам.

Абразійно-зсувні процеси

Поширення та активізація абразійно-зсувних процесів у 2021 р. вивчалися на окремих частинах ділянки II категорії та на ділянках III категорії.

Протягом 2021 року обстежені такі ділянки II категорії: узбережжя Чорного моря від с. Сичавка Одеського району до с. Лебедівка Білгород-Дністровського району: схили оз. Алібей.

На ділянках Спостереження також проводилися по чотирьох абразійно-зсувних ділянках III категорії, які розташовані в межах ділянки II категорії - узбережжя Чорного моря. Спостереження полягали у візуальному обстеженні спостережної мережі та морфометричній зйомці Санжійської, Фонтанської, Григорівської та Сичавської ділянок.

За результатами морфометричної зйомки на зсувних ділянках режимних спостережень на морському узбережжі (III категорії) у 2021 р. встановлено:

Санжійська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі слабкої зсувної активності тимчасової фазової зсувної циклічності (площа відчуження від плато 60,0 м²), при максимальних значеннях у попередні роки: 1 486,0 м² (2005 р.), 2 610,0 м² (2017 р.), 3 500,0 м² (2018 р.).

Фонтанська зсувна ділянка (значне техногенне навантаження) перебувала у режимі слабкої зсувної активності (площа активізації складала 206,0 м²) - у 2012 р.- площа відчуження від плато 78,0 м², у 2011 р. – 2400 м², у 2018р. - 722 м², при максимальних значеннях 2 825 м² в 2007 р.

Григорівська зсувна ділянка (природні умови) перебувала у режимі тимчасової стабілізації (площа відчуження від плато – 0,0 м², при максимальних значеннях у попередні роки 4 800,0 м² у 1999 р. та 10 100,0 м² у 2018 р.).

Сичавська зсувна ділянка на (природні умови) перебувала у режимі дуже слабкої зсувної активності (площа відчуження від плато 37,0 м², при максимальних значеннях 6 150,0 м² в 2005 р.

У 2021 р. на ділянці абразійно-зсувного берега Чорного моря в межах Одеської області загальною довжиною 86,0 км обстежено 74 зсуви, з яких на 17 зсувів перебувають природному стані, на 35 зсувах виконаний комплекс протизсувних заходів, на 22 зсувах протизсувні заходи виконані частково.

Активізація в різному ступені виявлялася на 30 зсувах (41%).

Всього на узбережжі Чорного моря у межах Одеської області у 2020-2021 роках загальна площа території, що відокремилась від прибровочної частини плато у наслідок абразії та зсувних процесів, складає 10 276,0 м² (5 138,0 м² в середньому за рік).

80% площі, що відокремилась від прибровочної частини плато, припадає на ділянку морського узбережжя між Дністровським та Сухим лиманами. Площа відчуження від плато тут склала 8 217 м².

9% - припадає на ділянку морського узбережжя від с. Крижанівка до Великого Аджалицького лиману. Площа відчуження від плато тут склала 900 м²;

5,8% - припадає на ділянку морського узбережжя між Великим та Малим Аджалицьким лиманами. Площа відчуження від плато - 598 м².

5% - припадає на ділянку морського узбережжя між Малим Аджалицьким та Тилігульським лиманами. Площа відчуження від плато - 536 м².

0,2% площі припадає на ділянку морського узбережжя від Люстдорфської балки до с. Крижанівка. Площа відчуження від плато - 25 м².

На абразійно-обвальних ділянках морського узбережжя від оз.Бурнас до Будацького лиману, та від гирла р.Барабой на північний схід до Санжійського маяка загальна площа, що відокремилась від прибровочної частини плато, у 2020-2021 р. склала 7 231,0 м² (3 615,0 м² в середньому за рік).

Всього на узбережжі Чорного моря у межах Одеської області у 2020-2021 роках загальна площа території, що відокремилась від прибровочної частини плато у наслідок абразії та зсувних процесів, складає в сумі 10 276,0 м² (5 138,0 м² в середньому за рік).

Інтенсивність абразійної діяльності на берегах озер Сасик, Карачаус, Алібей та Бурнас в першу чергу обумовлена зоною сучасного інтенсивного неотектонічного опускання цієї ділянки узбережжя Чорного моря. Підтвердженням важливості впливу цього чинника є переважна відсутність пляжних накопичень на берегах цих озер.

Динаміка відступання плато оз.Алібей на 2021 рік. склала 6 440 м² (за 2 роки), або в середньому 3 220 м²/рік, зі середньою швидкістю 0,45 м/рік (по лівому борту), та 139 м² (за 2 роки), або в середньому 570 м² /рік, зі середньою швидкістю 0,3 м/рік (по правому борту), у 2019 році складала 33 120 м² (за 6 років), або в середньому 5 520 м² на рік, зі середньою швидкістю - 0,69 м/рік (по лівому борту), та 6 630 м² (за 6 років), або в середньому 1 105 м² зарік, зі середньою швидкістю - 0,13 м/рік (по правому борту). Таким чином встановлено, що швидкість абразії неоднакова на різних бортах озер, дуже значна на лівому борту оз. Алібей, та помірна на правому борту оз Алібей

Ділянки можливого виникнення НС від ЕГП

Визначення можливого розвитку надзвичайних ситуацій від ЕГП на об'єктах господарчої інфраструктури проводилося шляхом інспекційних виїздів. У 2021 році були проведені інспекційні обстеження ділянок можливого виникнення НС в межах м. Одеси та Одеської областей. Обстежено 17 небезпечних ділянок з загрозою об'єктам господарювання від ЕГП, більшість об'єктів регіонального рівня, розташованих в основному на техногенно

навантажених ділянках узбережжя Чорного моря (бази відпочинку, санаторії та інші)

Білгород-Дністровський район:

- ділянка на схід від с. Лебедівка активна абразія продовжує руйнування ділянки плато довжиною 2 км (захват ділянки лісу);

- ділянка в 1,9 км на захід від с. Ново-Миколаївка, узбережжя Чорного моря, б/в «Пелікан»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;

- ділянка в 1,7 км на захід від с. Курортне, б/в «Волна»: активна абразія продовжує руйнування ділянки плато (захват огорожі). У 2021 році бетонна огорожа б/в «Волна» була перенесена на 25 м вглиб плато;

- ділянка 1 км на схід від б/в «Волна», маяк «Будаки»: активна абразія загрожує руйнуванням ділянки верхньої частини схилу;

Одеський район:

- ділянка в 0,5 км на південь від с. Санжійка, гирлова частина Санжійської балки, узбережжя Чорного моря: 6 житлових будинків та 5 присадибних ділянок піддані руйнуванню в результаті активної абразії.

- ділянка в на північний схід від с. Санжійка, де продовжується активізація зсувних деформацій. В активний зсувний процес захоплений береговий схил з прибровочною частиною плато (на протязі 800 пог.м) з захватом ділянки для забудови та орних земель;

- ділянка у м. Чорноморськ, с. Бугове, 62, вул.Тіниста, Приморська № 75-77, с. Іллічівка, узбережжя Чорного моря: продовжуються зсувні деформації з руйнуванням 20 житлових будинків, 10 садових будинків, 12 опор ЛЕП, автополотна в результаті навантаження прибровочної частини та підрізки схилу. Також спостерігається утворення тріщин на огорожі, будинках та автополотні на вул. Тінистої. В нижній частині зсувного 3 схилу, у тиловій частині пляжної зони проводяться будівельні роботи по спорудженню комплексу протиабразійно-зсувних заходів у вигляді утримуючих рядів буронабивних паль та ячеїстих бетонних стінок.

При обстеженні 2021 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву: на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язано зі значним при навантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок та спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками;

- ділянка на східній околиці с. Крижанівка продовжується спорудження комплексу протиабразійних та протизсувних споруд, які включають відсіпку пляжу та навал гранітних валунів на урізі моря, спорудження підпірних бетонних стінок, дренажних колодязів, планування схилу. На період обстеження продовжується забудова нижньої частини зсувного схилу спорудами першої черги комплексу апартаментів.

- ділянка в с. Фонтанка, вул. Молодіжна, Сонячна, Набережна, Прикордонна, узбережжя Чорного моря: продовжуються сталі зсувні деформації на тілі зсуву з обваленням ґрунту зі схилу, руйнування асфальтових

доріг, 5 ЛЕП, відстань від житлових будівель – 3 м, та навал на будинки в нижній частині схилу;

- ділянка в с. Вапнярка, причальний кооператив «Сонячний», ДК «Ікар», ДК «Аматор»: продовжується розширення тріщин на автошляху та зсувні деформації на ділянці середньої частини схилу з захватом дачних будівель (вул. Південна 13, 14), ведеться привантаження схилу техногрунтами для розширення проїзду.

- ділянка в с. Вапнярка, б/в «Одеса»: в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: спостерігається руйнування підпірної стінки, вапняку, та металевих сходів;

- ділянка в с. Вапнярка, потенційна загроза ділянки б/в «Лаванда», в активній зсувний процес захоплена середня частина схилу: внаслідок активної абразії на кліфі спостерігається падіння великих глиб вапняку;

м. Одеса, узбережжя Чорного моря

За даними робіт з моніторингу небезпечних екзогенних геологічних процесів, у тому числі і поширення абразійно-зсувних процесів на окремих ділянках узбережжя м. Одесі, за останній час відмічається посилення процесів зсувних деформацій як на ділянках з природними умовами формування процесу, так і на окремих локальних ділянках, де було проведене будівництво комплексу берегоукріплювальних та протизсувних заходів. Ці деформації викликані посиленням впливу на зсувний схил антропогенного фактора (техногенного навантаження на зону морського узбережжя), наслідком чого є посилення інтенсивності проявів небезпечних інженерно-геологічних процесів на схилі, який перебуває в режимі «граничної рівноваги».

Київський район:

- ділянка біля пров. Ванний, ресторан «Maristella», яхт-клуб «Посейдон»: загроза руйнування ділянки автошляху, кам'яних сходів та комплексу будівель яхт-клубу «Посейдон»; розпочате розбирання другого поверху двох котеджів в нижній частині схилу; спостерігається розширення тріщин на будинках, кам'яних заборах;

Приморський район:

- ділянка в Аркадії, вул. Ак.Курчатова, вул. Каманіна: тут в результаті будівельних робіт активізувалися зсувні деформації. Спостерігається розширення та зрушення тріщин на будинках, кам'яних заборах, сходах та асфальтному покритті (підрізка, забудова важкими спорудами, при вантаження схилу, вібрація від транспорту, значна висота схилу).

- ділянка зсувного схилу та плато, вздовж брівки плато, парк ім. Т.Г.Шевченка, від провулка Нахімова (дипломатична установа КНР) до «Дача Ланжерон». Тут встановлені окремі ділянки сталого розвитку зсувних деформацій різного ступеню ризику;

- ділянка зсувного схилу та плато вздовж брівки плато «Приморського бульвару» від Літературного музею до палацу графа Воронцова: встановлені дві зони сталого розвитку 4 зсувних деформацій біля будинку міськвиконкому на Думській площі та біля верхньої станції фунікулеру (Приморський бульвар) і сходів до «Стамбульського парку»;

- ділянка зсувного схилу на брівці плато бульвару Жванецького, де проводяться будівельні роботи з реконструкції бульвару з заливкою в прибровочній частині плато бетонного шару товщиною на брівці до 0,6м, що значно привантажує давнє зсувне тіло та становить загрозу активізації зсувних деформацій;

При обстеженні 2021 року встановлено, що існує потенційна загроза руйнування підпірної стінки внаслідок активізації зсувних деформацій. Крім того, можливо очікувати активізацію зсувних деформацій на ділянці де проводиться будівництво багатоповерхового будинку в 25 м від брівки слабо захищеного давньозсувного схилу, нижче по схилу від бульвару.

Найбільш загрозлива ситуація відмічається в Одеській області на ділянці будівель що по вул. Морській в м. Чорноморськ, яка розташована в межах фронтального зсуву та піддана активним зсувним деформаціям. Тут на протязі 1 040 пог.м в активний зсувний процес захоплено 17 земельних ділянок, на яких розташовані приватні житлові будинки. Частина будинків повністю або частково зруйновано. Також необхідно відзначити як вкрай негативне явище інтенсивне продовження складування у верхній частині зсуву привезеного ґрунту (привантаження брівки зсуву), що є додатковим фактором активізації зсувних деформацій. В нижній частині зсувного схилу, у тилевій частині пляжної зони проводяться інтенсивні будівельні роботи по спорудженню комплексу протизсувних заходів у вигляді утримуючих рядів буронабивних паль, але вони поки що не поширюються на територію причального комплексу, де продовжуються інтенсивні деформаційні порушення господарчих та житлових будівель причального кооперативу.

При обстеженні 2021 року спостерігалася активізація деформацій на двох ділянках зсуву на його крилах в правій і лівій частинах вододілу з захопленням додаткових ділянок плато. Утворення цих ділянок вірогідно пов'язане зі значним привантаженням брівки плато відвалами ґрунту з сусідніх ділянок, що спровокувало подальший розвиток зсувних деформацій з захватом інших ділянок плато з житловими будинками.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Інформація щодо обсягів утворення відходів I – IV класів небезпеки за 2021 рік відсутня, оскільки згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку надати документи.

Протягом 2020 року на території Одеської області утворилось 506,229 тис. т відходів I – IV класів небезпеки, в т. ч. 2,568 тис. т відходів I – III класів небезпеки (за даними Головного управління статистики в Одеській області).

Дані по утворенню, використанню (утилізації) та видаленню відходів за класами небезпеки наведені у табл. 8.1.1.

Відсутність роздільного збирання відходів робить у багатьох випадках тверді побутові відходи рівнозначними з промисловими за характером та наслідками впливу на довкілля та здоров'я населення. Морфологічний склад побутових відходів з кожним роком ускладнюється, включаючи в себе все більшу кількість екологічно небезпечних компонентів та речовин. Проблема екологічної небезпеки твердих побутових відходів торкається всіх стадій поводження з ними, починаючи зі збирання і транспортування та закінчуючи підготовкою до використання утильних компонентів, знищенням або похованням фракцій, які не використовуються.

Серед небезпечних відходів, що утворилися протягом року, значна кількість відходів свинцю, міді, нафтопродуктів та нафтошламів, відпрацьованих формувальних сумішей, осадків з відстійників після реагентного або коагуляційного очищення, важких металів, відпрацьованих каталізаторів тощо.

Утворення та поводження з відходами за 2021 рік

Таблиця 8.1.1.

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Утворено відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	506,3	-
2	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	2,6	-
3	Утилізовано відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	45,6	-
4	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	0,0237	-
5	Спалено відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	48,9	-
6	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	3,4	-
7	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти відходів I- IV класів небезпеки,	тис. т	732,9	-
8	в т. ч. відходів I-III класів небезпеки	тис. т	0,4	-

Примітка: інформація наведена за даними Головного управління статистики в Одеській області

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

До категорії надзвичайно небезпечних належать ртуть та ртутьвміщуючі відходи. На регіональному досвіді простежується можливість успішного вирішення проблеми ртутьвміщуючих відходів, у першу чергу, люмінесцентних ламп. Так, для впорядкування поведження з відпрацьованими люмінесцентними лампами, що є відходами I класу небезпеки із-за вмісту ртуті, на базі ліцензованих підприємств створюються системи централізованого збирання, зберігання і вивезення на переробку цього виду небезпечних відходів. Однак, питання про централізоване вивезення ртутьвміщуючих відходів, яке вирішене у м. Одеса, в районах вирішено лише частково.

В цілому в Одеській області створені та експлуатуються потужності з утилізації та знешкодження небезпечних відходів виробництва та споживання.

Усього в області експлуатуються 1 демеркурізаційна установка, що розташована на території ТОВ «НВК «Укрекопром», та 5 комплексів по термічному знешкодженню небезпечних відходів (інсинераторів):

- ТОВ «Грін-Порт»,
- ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт»,
- ТОВ «Науково-виробнича компанія «УКРЕКОПРОМ»,
- ПП «Центр екологічної безпеки»;
- ТОВ «УТІЛЬВТОРПРОМ».

Переробкою (утилізацією) відпрацьованих нафтопродуктів (масел) на території області займаються ПП «КОНКОРД» та ТОВ «ЕКО-СЕРВІС».

Але, існуючих потужностей недостатньо. Система збору небезпечних відходів не розвинута в сільській місцевості.

Також серйозною проблемою залишається проблема зберігання та безпечного поведження з непридатними хімічними засобами захисту рослин (далі - ХЗЗР), які залишились на території Одеської області з радянських часів.

Умови їхнього зберігання та тара не відповідають чинним нормам безпеки, технічний стан місць зберігання з часом погіршується. Подальше розташування таких небезпечних речовин в області призводить до забруднення довкілля, створює загрозу життю та здоров'ю людей. Ситуація вимагає вжиття невідкладних заходів щодо їх безпечного збирання, перевантаження, перевезення та видалення/утилізації

У 2021 році Одеською регіональною комплексною програмою з охорони довкілля на 2020-2021 роки передбачався захід «Забезпечення екологічно-безпечного збирання та утилізації небезпечних хімічних речовин в Одеській області та тари, у якій вони зберігаються» з загальним обсягом фінансування - 37,5 млн грн, у тому числі з державного бюджету - 33,7 млн грн, з обласного бюджету – 3,8 млн грн.

У 2021 році було прийнято рішення щодо виділення коштів у сумі 3,8 млн грн з обласного бюджету на фінансування заходу по п. 4.1 зазначеної Програми щодо збирання та утилізації небезпечних хімічних речовин в Одеській області та тари, у якій вони зберігаються.

В грудні 2021 року із залученням міжрегіонального центру швидкого реагування Державної служби України з надзвичайних ситуацій було здійснено

роботи зі збирання та вивезення на утилізацію 52,0 тонн ХЗЗР з території м. Біляївка - 8,0 т, з території с. Майори - 27,0 т, з території с. Вигода - 15,0 т, з території с. Мирне - 2,0 т.

На території Одеської області, відповідно до щорічної звітності за формою № 1-ТПВ, кількість змішаних твердих побутових відходів, зібраних та перевезених підприємствами виконавцями послуг за 2021 рік складає 2,08 млн м³, кількість змішаних твердих побутових відходів захоронених на полігонах та звалищах за 2021 рік складає 2,01 млн м³ / 503,717 тис. т.

Послугами з вивезення ТПВ охоплено 72,0 % населення.

За даними районних державних адміністрацій в Одеській області налічується 63 підприємств, які здійснюють вивезення ТПВ, з яких: 55 підприємств комунальної форми власності, 8 – приватної форми власності.

Роздільне збирання окремих компонентів ТПВ запроваджено в області в 30 населених пунктах. Тобто більша кількість ТПВ захоронюється у змішаному (невідсортованому) вигляді на полігонах ТПВ, всупереч вимогам ст. 32 Закону України «Про відходи» (з 1 січня 2018 року забороняється захоронення на полігонах неперероблених (необроблених) побутових відходів).

За даними Департаменту житлово-комунального господарства та енергоефективності Одеської обласної державної адміністрації кількість сміттєзвалищ складає 628 од, загальною площею 1 040,032 га.

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації ведеться реєстр місць видалення відходів, всього до реєстру внесено 516 паспортів місць видалення відходів, в т.ч. 499 сміттєзвалищ.

Актуальною та гострою проблемою є питання незадовільного стану майже всіх полігонів та порушень правил їх експлуатації відповідно до норм чинного законодавства.

На території Одеської області майже всі сміттєзвалища не відповідають нормам екологічної безпеки (в т. ч. вимогам ДБН В.2.4-2-2005) та потребують реконструкції відповідно до нормативно-правових документів.

Більша частина сміттєзвалищ експлуатуються з наступними порушеннями:

- відсутні проекти полігонів, документи щодо введення в експлуатацію, інструкції з експлуатації МВВ, щорічні технологічні плани організації робіт із захоронення відходів,
- не здійснено належне приймання і контроль відходів;
- майже на всіх сміттєзвалищах відсутній дноізолюючий захисний екран, що призводить до потрапляння небезпечних шкідливих речовин у ґрунти та підземні горизонти;
- відсутні споруди щодо збирання та утилізації біогазу;
- не здійснюється збирання та знезараження фільтрату;
- не здійснюються спостереження за станом забруднення ґрунтів, підземних вод та атмосферного повітря в районі полігону;
- відсутні дані про реальні обсяги накопичених відходів;

- відсутній належний збір та вивезення ТПВ з населених пунктів, що призводить до утворення великої кількості несанкціонованих сміттєзвалищ.

Побутові відходи, які утворюються в місті Одеса та прилеглих територіях, вивозяться на Одеське міське звалище ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри».

Сміттєзвалище розташоване близько 3 км від с. Великий Дальник Біляївського району та близько 2,5 км від с. Нова Долина Овідіопольського району, загальною площею 96,2 га.

Полігон ТПВ-1 «Дальницькі кар'єри» експлуатується ТОВ «СОЮЗ».

На сміттєзвалище приймаються тверді побутові та промислові відходи 3-4 класів небезпеки, що вивозяться з території м. Одеса, Іллічівського порту та прилеглих населених пунктів самовивезенням (по талонам). Полігон експлуатується з початку 1974 року.

На державному рівні не розроблено типового проєкту полігону твердих побутових відходів для невеликого населеного пункту. А саме в цих місечках несанкціоновані звалища набувають не тільки досить великих розмірів, а й накопичують небезпечні речовини і матеріали.

Однією з побічних, але дуже актуальних проблем полігонів побутових відходів, є попадання і накопичення токсичних відходів за рахунок порушення підприємствами правил поводження з ними.

Згідно з Порядком ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, ведеться реєстр об'єктів оброблення та утилізації відходів. Реєстр об'єктів утворення відходів формується відповідно до зазначеної постанови Кабінету Міністрів України.

Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки за 2020 рік, тис. т

Таблиця 8.2.1.

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	728,5	640,1	506,3
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-
3	Спалено	54,6	49,5	48,9
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	49,0	43,1	43,8
4	Використано (утилізовано)	9,2	2,3	45,6
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	497,0	531,8	732,9
6	Передано іншим підприємствам	-	-	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємства	-	-	-

Примітка: за 2021 рік інформація щодо показників поводження з відходами відсутня, оскільки оскільки згідно Закону України від 03.03.2022 №2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» статистична та фінансова звітність подається протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку надати документи.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)

Таблиця 8.2.2.

№ з/п 1	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону 2	Кількість 3
	Сміттєзвалища (полігони)	
1	Ананьївський район (колишній)	10
2	Арцизький район (колишній)	28
3	Балтський район (колишній)	32
4	Білгород-Дністровський район	34
5	Біляївський район (колишній)	26
6	Березівський район	67
7	Болградський район	18
8	Великомихайлівський район (колишній)	22
9	Іванівський район (колишній)	26
10	Ізмаїльський район	18
11	Кілійський район (колишній)	15
12	Кодимський район (колишній)	24
13	Лиманський район (колишній)	19
14	Подільський район	32
15	Окнянський район (колишній)	14
16	Любашівський район (колишній)	16
17	Миколаївський район (колишній)	37
18	Овідіопольський район (колишній)	1
19	Ренійський район (колишній)	7
20	Роздільнянський район (колишній)	27
21	Саратський район(колишній)	23
22	Савранський район(колишній)	19
23	Тарутинський район(колишній)	43
24	Татарбунарський район(колишній)	17
25	Ширяївський район(колишній)	38
26	Захарівський район(колишній)	12
27	м. Одеса	2
28	м. Южне	-
29	м. Теплодар	-
30	м. Чорноморськ	-
31	м. Подільськ	1
Всього		628

Примітка: інформація наведена за даними Департаменту житлово-комунального господарства та енергоефективності Одеської обласної державної адміністрації

8.3. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

Між Україною та Європейським Союзом підписана угода про асоціацію, в рамках якої розроблена та реалізується Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (далі – Стратегія), яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р.

Згідно завдання Стратегії дорученням обласної державної адміністрації від 01.12.2017 № Д/01/01-19/62 було утворено робочу групу з підготовки пропозицій до Національного плану управління відходами.

За час роботи робочою групою обласної державної адміністрації з підготовки пропозицій до Національного плану управління відходами проведена співпраця з усіма зацікавленими державними органами та організаціями, відповідно до покладених завдань, реалізована послідовна робота по створенню умов для запровадження завдань Стратегії в повному обсязі. Робочою групою були підготовлені пропозиції та направлені до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, які були враховані при підготовці Національного плану управління відходами.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

На виконання завдання Національного плану управління відходами в Україні до 2030 року розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 22.08.2019 № 1023/А-2019 (зі змінами та доповненнями) утворено робочу групу з питань розроблення регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план).

З метою ефективного опрацювання та аналізу проблемних питань у сфері поводження з відходами на території області та вжиття заходів щодо розробки Регіонального плану обласною державною адміністрацією проводиться послідовна робота.

Дорученням голови обласної державної адміністрації від 22.08.2019 № 1023/А-2019 утворено робочу групу з питань розроблення регіонального плану управління відходами (зі змінами від 25.06.2021 № 654/од-2021).

Пунктом 4.3 Одеської регіональної комплексної програми з охорони довкілля на 2020-2021 роки були передбачені заходи з розробки Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2030 року за рахунок коштів обласного бюджету.

Відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року розроблені Регіональні плани управління відходами до 2030 року погоджуються з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерством розвитку громад та територій України відповідно до їх компетенції. Затверджений регіональний план управління відходами є підставою для фінансування з державного і місцевих бюджетів.

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23.03.2021, затвердженого Указом Президента України від 23 березня 2021 року № 111/2021, місцеві органи виконавчої влади у 2021 році повинні затвердити Регіональні плани управління відходами.

З урахуванням вищезазначеного та з метою виконання зобов'язань у сфері охорони довкілля, як на міжнародному так і на регіональному рівнях обласною державною адміністрацією 11.11.2021 проведено засідання робочої групи щодо затвердження розробленого Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2030 року.

Розпорядженням Голови Одеської обласної державної адміністрації від 09.12.2021 № 1253/од-2021 Регіональний план управління відходами в Одеській області до 2030 року затверджено.

Регіонального план управління відходами в Одеській області до 2030 року направлено на розгляд та погодження до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства розвитку громад та територій України з подальшим включенням його до Національного плану управління відходами до 2030 року.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Головною метою функціонування системи екологічної безпеки України має бути вироблення концептуальних засад загальної стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язувати екологічні проблеми та зменшувати будь-які екологічні небезпеки, що становлять значну загрозу національній безпеці України.

Створення системи екобезпеки разом із вдосконаленням соціально-економічної системи безпеки є новим елементом національної безпеки. Підґрунтям цієї системи має стати адекватний організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням, що базується на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, можливості протидії антропогенній і природній деструкції біосфери.

Екологічно безпека виступає як заперечення екологічної загрози, що виявляється у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні стихії, соціальні кризи та техногенні катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки це основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує громадянам Україні розвиток і проживання в біосферосумісній формі.

Створення системи екологічної безпеки означає задоволення екологічних вимог суб'єктів екосистеми, яка повинна мати пріоритет серед інших аспектів традиційної національної безпеки. Для того, щоб фактичний екоцид в Україні, що має не тільки екологічні, а й економічні та політичні корені (у минулому), не призвів до значних соціальних конфліктів, стратегічною метою держави має бути ліквідація значного відставання від розвинених держав у результатах діяльності, спрямованої на охорону навколишнього середовища та забезпечення високої якості життя населені їм. Слід визнати, що в сучасних умовах самостійне досягнення такої мети уявляється малореальним. Необхідна допомога розвинених держав, тісне співробітництво та кооперація з усіма державами світу. Зрештою, політика екологічної безпеки України має інтегруватися в систему колективної екологічної безпеки.

Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку
(за даними Державної служби України з питань праці)

Таблиця 9.2.

№ з/п	Найменування та юридична адреса суб'єкта господарської діяльності	Номер об'єкта підвищеної небезпеки	Клас підвищеної небезпеки	Найменування об'єкта підвищеної небезпеки і його склад	Код об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки	Реєстраційний номер (код) декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки у Державному реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки
1	2	3	4	5	6	7
51.345	ТОВ «ГЛАН ОЙЛ» 65003, м. Одеса, вул. Чорноморського Козацтва, буд. 72	1	2	АЗС № 4	51.43290206.01.2	51.43290206.01.2 - Д
		2	2	АЗС № 10	51.43290206.02.2	51.43290206.02.2 - Д
		3	2	АЗС № 24	51.43290206.03.2	51.43290206.03.2 - Д
		4	2	АЗС № 29	51.43290206.04.2	51.43290206.04.2 - Д
		5	2	АЗС № 34	51.43290206.05.2	51.43290206.05.2 - Д
		6	2	АЗС № 35	51.43290206.06.2	51.43290206.06.2 - Д
		7	2	АЗС № 36	51.43290206.07.2	51.43290206.07.2 - Д
		8	2	АЗС № 37	51.43290206.08.2	51.43290206.08.2 - Д
		9	2	АЗС № 38	51.43290206.09.2	51.43290206.09.2 - Д
		10	2	АЗС № 39	51.43290206.10.2	51.43290206.10.2 - Д
		11	2	АЗС № 40	51.43290206.11.2	51.43290206.11.2 - Д
		12	2	АЗС № 41	51.43290206.12.2	51.43290206.12.2 - Д
		13	2	АЗС № 42	51.43290206.13.2	51.43290206.13.2 - Д
		14	2	АЗС № 43	51.43290206.14.2	51.43290206.14.2 - Д
		15	2	АЗС № 44	51.43290206.15.2	51.43290206.15.2 - Д
		16	2	АЗС № 45	51.43290206.16.2	51.43290206.16.2 - Д
		17	2	АЗС № 46	51.43290206.17.2	51.43290206.17.2 - Д
		18	2	АЗС № 47	51.43290206.18.2	51.43290206.18.2 - Д
		19	2	АЗС № 48	51.43290206.19.2	51.43290206.19.2 - Д
		20	2	АЗС № 49	51.43290206.20.2	51.43290206.20.2 - Д
		21	2	АЗС № 50	51.43290206.21.2	51.43290206.21.2 - Д
		22	2	АЗС № 51	51.43290206.22.2	51.43290206.22.2 - Д
		23	2	АЗС № 53	51.43290206.23.2	51.43290206.23.2 - Д
		24	2	АЗС № 54	51.43290206.24.2	51.43290206.24.2 - Д
		25	2	АЗС № 55	51.43290206.25.2	51.43290206.25.2 - Д
		26	2	АЗС № 52	51.43290206.26.2	51.43290206.26.2 - Д
		27	2	АЗС № 58	51.43290206.27.2	51.43290206.27.2 - Д
		28	2	АЗС № 59	51.43290206.28.2	51.43290206.28.2 - Д
		29	2	АЗС № 60	51.43290206.29.2	51.43290206.29.2 - Д
		30	2	АЗС з АГЗП № 65	51.43290206.30.2	51.43290206.30.2 - Д
		31	2	АЗС № 66	51.43290206.31.2	51.43290206.31.2 - Д
		32	2	АЗС з АГЗП № 67	51.43290206.32.2	51.43290206.32.2 - Д
		33	2	АЗС з АГЗП № 68	51.43290206.33.2	51.43290206.33.2 - Д
		34	2	АЗС з АГЗП № 69	51.43290206.34.2	51.43290206.34.2 - Д
		35	2	АЗС з АГЗП № 70	51.43290206.35.2	51.43290206.35.2 - Д
		36	2	АЗС з АГЗП № 72	51.43290206.36.2	51.43290206.36.2 - Д

		37	2	АЗС з АГЗП № 74	51.43290206.37.2	51.43290206.37.2 - Д
		38	2	АЗС з АГЗП № 76	51.43290206.38.2	51.43290206.38.2 - Д
		39	2	АЗС № 77	51.43290206.39.2	51.43290206.39.2 - Д
		40	2	АЗС № 78	51.43290206.40.2	51.43290206.40.2 - Д
		41	2	АЗС з АГЗП № 79	51.43290206.41.2	51.43290206.41.2 - Д
		42	2	АЗС № 80	51.43290206.42.2	51.43290206.42.2 - Д
		43	2	АЗС № 81	51.43290206.43.2	51.43290206.43.2 - Д
51.326	ТОВ «ГАЗ ПОЙНТ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. 1 Травня, буд. 3	9	2	АГЗП	51.39501964.09.2	51.39501964.09.2 - Д
		10	2	АГЗП	51.39501964.10.2	51.39501964.10.2 - Д
		11	2	АГЗП	51.39501964.11.2	51.39501964.11.2 - Д
		12	2	АГЗП	51.39501964.12.2	51.39501964.12.2 - Д
		13	2	АГЗП	51.39501964.13.2	51.39501964.13.2 - Д
		14	2	АГЗП	51.39501964.14.2	51.39501964.14.2 - Д
51.346	ФОП «ЧЕРЕДНІЧЕНКО В.М.» Одеська обл., Березівський р-н., с. Роздол, вул. Новоселів, буд. 17.	1	1	АГЗП	51.2495909296.01.2	51.2495909296.01.2 - Д
51.347	ТОВ «ОПЕРАТОР ГТС УКРАЇНИ» ОДЕСЬКЕ ЛВУМГ Одеська обл., Біляївський р-н., смт. Хлібодарське, Тираспольське шосе, 42.	1	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.01.1	
		2	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.02.1	
		3	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.03.1	
		4	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.04.1	
		5	1	Газопроводи з відповідними відгалуженнями	51.42795490.05.1	
51.175	АТ «ОДЕСНАФТОПРОД УКТ» м. Одеса, 2-й Артилерійський пров., буд. 6.	5	1	Ренійський нафтоперевалочни й комплекс	51.03482749.05.1	51.03482749.05.1 - Д
51.149	ТОВ «УКРЧЕМ» Одеська обл., Ренійський р-н., м. Рені, вул. Дунайська, буд. 188 А	2	2	комплекс перевантаження нафтопродуктів та продуктів коксухімії	51.31460973.02.2	51.31460973.02.2 - Д
51.348	ТОВ «ПСА-АВТО» Одеська обл., Біляївський р-н., м. Біляївка, вул. Чкалова, 27	1	2	АГЗП	51.32012373.01.2	51.32012373.01.2 - Д

51.349	ФО «МОРГУН А.М.» Одеська обл., Біляївський р-н., м. Біляївка, вул. Шевченко, буд .93	1	2	АГЗП	51.2845212838.01.2	51.2845212838.01.2 - Д
51.350	ТОВ «КОМПАНІЯ ІННОВАЦІЙ ТА РОЗВИТКУ» м. Одеса, вул. Ак. Заболотного, буд. 42, кв. 16	1	2	АГЗП	51.42007092.01.2	51.42007092.01.2 - Д
51.351	ТОВ «ТАТ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Перемоги, 17	1	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.01.2	51.42759541.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.42759541.02.2	51.42759541.02.2 - Д
51.58	ТОВ «ЕДВІН» 65123, Одеська обл., Комінтернівський р-н., с. Крижанівка, вул. Дніпропетровська дорога, буд. 141	13	2	АГЗП	51.24532948.13.2	51.24532948.13.2-Д
51.322	ТОВ «ПАНДА» м. Київ, вул. Московська, буд. 46/2, група приміщень, 211	2	2		51.21675222.02.2	51.21675222.02.2 - Д
51.174	ТОВ «АЛЬЯНС ХОЛДІНГ» м. Київ, вул. М. Грінченка, буд. 4	9	2	АЗС № 8012	51.34430873.17.2	51.34430873.17.2 - Д
51.351	ТОВ «МАЯК» Одеська обл., Окнянський р-н., с. Маяки	1	2	Виробничі потужності у складі: - склад ПММ; - склади з добривами.	51.03767191.01.2	51.03767191.01.2 - Д
51.126	ПП «РЕНІЛІС» Одеська обл., м. Рені, вул. Дунайська, 188 «Г»	4	1	комплекс перевантаження ЗВГ (фр. С3 – С4) та рідких хімічних продуктів	51.31180381.04.1	51.31180381.04.1 - Д
51.113	ТОВ «КАТРАН» Одеська обл., Біляївський р-н, с. Березань, 35 км шосе Одеса- Кишинів	16	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.16.2	51.32935905.16.2 - Д
		17	2	АЗС з АГЗП	51.32935905.17.2	51.32935905.17.2 - Д
		18	2	АЗС	51.32935905.18.2	51.32935905.18.2 - Д
51.287	ФОП «ФІЩУРА О.О.» Миколаївська обл., смт. Криве Озеро, вул. Галана, 3	8	2	АЗС з АГЗП	51.1982909534.08.2	51.1982909534.08.2 - Д
51.331	ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ» Волинська обл., м. Луцьк, вул. Кременецька, 38	22	2	АЗК	51.42663493.22.2	51.42663493.22.2 - Д

51.159	ПРАТ «СИНТЕЗ ОЙЛ» Одеська обл., м. Чорноморськ, вул. Південна, 2	5	1	Вантажна дільниця №1	51.14343703.05.1	51.14343703.05.1 - Д
		6	1	Цех №2	51.14343703.06.1	51.14343703.06.1 - Д
		7	1	Позабазові трубопроводи	51.14343703.07.1	51.14343703.07.1 - Д
51.312	Вигоднянська філія ДП «САНТРЕЙД» м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 19- 21А	2	2	Виробничі потужності - склад ПММ	51.25394566.02.2	51.25394566.02.2 - Д
51.352	ПП ФІРМА «НЕКС- ГС» Одеська обл., Лиманський р-н., с. Олександрівка, (Олександрівська с/р), вул., Старокиївське шосе 23 км., буд. 1	1	2	АЗК з АГЗП	51.30480779.01.2	51.30480779.01.2 - Д
51.353	ТОВ «ВІТЛА-ПСВ» Одеська обл., м. Болград, вул. Заводська, 2, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.01.2	51.32353263.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.02.2	51.32353263.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.03.2	51.32353263.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.04.2	51.32353263.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.05.2	51.32353263.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.06.2	51.32353263.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.07.2	51.32353263.07.2 - Д
		8	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.08.2	51.32353263.08.2 - Д
		9	2	АЗК з АГЗП	51.32353263.09.2	51.32353263.09.2 - Д
51.354	ТОВ «ІНТЕР-НАФТА» Одеська обл., Саратський р-н., с. Зоря, вул. Троїцька, буд. 284	1	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.01.2	51.32432596.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.02.2	51.32432596.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.03.2	51.32432596.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.04.2	51.32432596.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.05.2	51.32432596.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.06.2	51.32432596.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.32432596.07.2	51.32432596.07.2 - Д
51.355	ТОВ «ТАДІЙ» Одеська обл., Ізмаїльський р-н., с. Кирнички, вул. Дмитра Дойчева, 11, а	1	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.01.2	51.37801678.01.2 - Д
		2	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.02.2	51.37801678.02.2 - Д
		3	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.03.2	51.37801678.03.2 - Д
		4	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.04.2	51.37801678.04.2 - Д
		5	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.05.2	51.37801678.05.2 - Д
		6	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.06.2	51.37801678.06.2 - Д
		7	2	АЗК з АГЗП	51.37801678.07.2	51.37801678.07.2 - Д
51.277	ДП «КТО» м. Одеса, Митна площа, 1	4	1	контейнерний термінал	51.31506059.04.1	51.31506059.04.1 - Д
51.356	ТОВ «ЛЮКС ОІЛ ТРЕЙД»	1	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.01.2	51.43230875.01.2 - Д
		2	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.02.2	51.43230875.02.2 - Д

м. Київ, вул. Бажова, буд. 12, офіс 10	3	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.03.2	51.43230875.03.2 - Д
	4	2	АЗП з АГЗП	51.43230875.04.2	51.43230875.04.2 - Д

9.2. Об'єкти, що становлять підвищення екологічну небезпеку

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Одеської області

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)

Таблиця 9.3.2.1.

Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва АЕС та підприємства	Кількість ПЗРВ, од	Кількість РАВ/загальна активність, Бк	Радіаційний фон на території ПЗРВ, мкЗв/год
1	2	3	4
Одеська міжобласна філія ДСП «Об'єднання «Радон»	1	РРВ (рідкі радіоактивні відходи) 183 м ³ /1,1 Е+11Бк	Умовно «чиста» зона: 888 виміри Min -0,10 Max – 0,16
		ДІВ (джерела іонізуючого випромінювання без біозахисту) 19312 од/4,92Е+13Бк	
		ТРВ (тверді радіоактивні відходи) у тому числі ДІВ у біозахисті 38726 од/2,20Е+16Бк 345,095 т	Умовно «брудна» зона: 2505 вимірів Min -0,10 Max – 16,8

Примітка: інформація наведена за даними Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Одеська область - високорозвинутий індустріальний регіон держави, промисловість якої грає значну роль в структурі народногосподарського комплексу України. На її території розташовані підприємства машинобудування і металообробки, хімічної і нафтохімічної, харчової і легкої промисловості та інших галузей.

Промисловий потенціал регіону визначається:

- динамікою виробництва промислової продукції;
- обсягами реалізованої продукції;
- наявністю трудових ресурсів та рівнем їх зайнятості на ринку праці (рівень безробіття);
- рівнем розвитку наукоємних інвестиційно-спроможних галузей і підприємств, які впроваджують інновації.

Основними галузями, які формують структуру промислового виробництва області є текстильне виробництво, виробництво одягу, виробів зі шкіри (-16,9%), машинобудування (-12,8%), підприємства з виробництва виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності (-9,5%), виробництва харчових продуктів, напоїв (-4,8%), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (-1,3%), підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (-3,0%).

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Єдине в країні підприємство, що випускає шахтні лебідки для вугільної і гірничодобувної промисловості, редуктори для вежових кранів і ліфтів – ВАТ «Одеський машинобудівний завод».

10.2.2. Металургійна промисловість

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість працює здебільшого на власній сировині (ропі, солях озер і лиманів), частково використовує привізну. Найбільші підприємства - Одеський хіміко-фармацевтичний та фарбовий заводи. Підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості виробляються мінеральні добрива (м. Южне), лакофарбові вироби (м. Одеса), продукція побутової хімії та пластмасових виробів (м. Одеса), гумо-технічні вироби (м. Одеса), виробництво фармацевтичних виробів і препаратів (м. Одеса).

Одним з найбільших хімічних підприємств регіону є Одеський припортовий завод, що приймає, виробляє та зберігає аміак та карбамід. Підприємство є другим виробником аміаку в Україні. 50% експорту вітчизняного аміаку й 20% карбаміду припадає на виробництво заводу. Завод є також лідером з виробництва азотних добрив.

10.2.4. Харчова промисловість

Найбільш інвестиційно привабливою галуззю в області завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності сировинного та споживчого потенціалу є харчова промисловість. На неї припадає майже третина загального обсягу реалізованої продукції по області.

Провідне місце в структурі товарної продукції займає харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, що ґрунтується на місцевій сировині. У складі галузі переважають виробництво жирів, цукру, хлібобулочних виробів, круп та борошна, какао, шоколаду, шоколадних та цукристих кондвиробів, риби, промислова переробка овочів та фруктів, м'ясна та молочна промисловість, виробництво алкогольних напоїв, вин, пива, мінеральних вод та прохолодних напоїв. Широко розвинуті консервна, молочна, ефіроолійна, рибна, тютюнова галузі. М'ясна галузь представлена м'ясокомбінатами в Одесі, Одеському районі та Ізмаїл.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Основні напрямки екологізації виробництва:

- розроблення ефективних засобів очищення промислових, комунальних стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу;
- зменшення або повна ліквідація шкідливих відходів, що забруднюють довкілля;
- утилізація, тобто повторне використання відходів;
- збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем;
- екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції;
- економія енергії, зміна її джерел на екологічно «чисті», ресурсозбереження.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Площа сільськогосподарських угідь Одеської області становить 2,6 млн га, в тому числі ріллі 2,1 млн га.

6,5 тис. сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, а також 230 тис. особистих підсобних господарств, займаються вирощуванням зернових, технічних, овочевих, кормових культур, виноградарством і садівництвом, розведенням худоби та птиці.

Пріоритетним напрямком діяльності сільгосппідприємств є виробництво зерна, перш за все пшениці та ячменю. Зернові культури займають біля 60% в структурі посівних площ, їх площа становить майже 1,2 млн га, валовий збір зерна – біля 5 млн тонн. Під технічні культури відводиться майже 600 тис. га (30% ріллі), в основному це соняшник та озимий ріпак, їх виробництво становить понад 1 млн.тонн.

Біля 100 тис. га ріллі щорічно відводиться під овоче-баштанні культури та картоплю, а також під кормові культури. Область виробляє майже 300 тис. тонн овоче-баштанних культур і 300 тис. тонн картоплі.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствам

Таблиця 11.2.1.1

	2017	2018	2019	2020	2021
Загальна посівна площа в сільгосппідприємствах, тис. га	1347,5	1346,4	1354,7	1110,1	1246,1
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	1227,3	1654,4	1547,1	1405,2	1407,8
У тому числі: азотних, тис. ц	815,6	825,2	843,4	787,3	733,0
фосфорних, тис. ц.	248,7	38,9	47,1	24,3	31,2
калійних, тис. ц.	130,5	5,6	23,8	4,5	12,2
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц.					631,4
Удобрена площа під урожай, тис.га	1174,1	1144,1	1132,0	1053,4	1110,6
% удобреної площі	91,3	92,0	90,6	95,6	88,1
Внесено на 1 га, кг	98,7	133	138	133	127
У тому числі: азотних, кг	72	98	75	95	66,0
фосфорних, кг	12	21	42	20	28,1
калійних, кг	9	14	21	18	11,0
азотно-фосфорно-калійних, кг					56,9
Органічні добрива:					
Всього внесено органічних добрив, тис. т	71,2	111,2	85,6	111,0	122,2
Удобрена площа, тис.га	5,9	31,3	40,4	50,9	55,3
% удобреної площі	0,5	2,5	3,2	4,6	4,4
Внесено на 1 га, тонн	0,1	0,1	0,1	0,1	2,2

11.2.2. Використання пестицидів

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

11.2.4. Тенденції в тваринництві

За 2021 рік в усіх категоріях господарств у порівнянні до відповідного періоду 2020 року зменшилось виробництво м'яса (реалізація на забій в живій вазі) - на 14,3% і становить 46,7 тис. тонн, молока - на 6,0% і становить 290,9 тис. тонн, яєць - на 22,0% і становить 137,1 млн шт, вовни - на 7,5% і становить 695,0 тонн.

Станом на 01 січня 2022 року у порівнянні з минулим роком в усіх категоріях господарств зменшилась чисельність поголів'я великої рогатої худоби - на 2,6% і становить 134,8 тис. гол., у т.ч. корів - на 3,0% і становить 83,0 тис. гол., свиней - на 7,5% (123,1 тис. гол.), овець і кіз – на 3,2 % (260,5 тис. гол.) та птиці - на 17,5% (1823,1 тис. гол.).

11.3. Органічне сільське господарство

Головне завдання органічного землеробства - збереження довкілля і підвищення родючості ґрунту. В цілому органічне землеробство дозволить вирішувати завдання на екологічному, агротехнічному, мікро - і макроекономічному рівнях. Закон України № 425- VII від 3 вересня 2013 року «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» набрав чинності 09.01.2014 Органічне землеробство - це один із перспективних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва на найближчі роки.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Таблиця 12.1.1.

	2000	2018	2019	2020	2021*
Споживання паливно-енергетичних ресурсів на енергетичні цілі, тис. т у.п.	3780	-	-	-	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	-	-	-	
Споживання електроенергії млн. кВт.г	2295	2723,8	2585,0	2320,0	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	118,6	112,6	90	
Споживання палива, тис.т у.п.	2582	2911,6	2982,5	3316,9	
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	112,7	115,5	111,2	

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2021* році

Таблиця 12.1.2.

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2021 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами					
-в тому числі за видами діяльності:					
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря					

Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.1.3.

	2018 р.	2019 р.	2020 р. **	2021р. *
Всього по Україні млн. т умовного палива /область, у %	-	102,3/0,003	100,5/3,3	
Вугілля кам'яне тис.т / область, у %	-	42 994/0,05	37 999,6/0,04	
Газ природний, млрд. м ³ / область, у %	-	30 593,2/5,2	29,9/6,5	
Бензин моторний / область, у %	-	4 940,2/7,0	1 767,7/7,3	
Газойлі (паливо дизельне) / область, у %	-	4 543,8/11	5 175,8/7,4	
Мазути топкові важкі / область, у %	-	93,8/10	98,1/7,7	

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.2.1.

	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021*
Всього, т умовного палива	3 008 600	-	2 982 500	3 316 900	
Первинні види палива					
Вугілля кам'яне тис.т	7,7	-	22,1	16,5	
Газ природний, тис. м ³	1 841 100	-	1 604,0	1 957,4	
Дрова для опалення, м ³ щільних	24 800	-	107 800	47 600	
Інші види первинного палива, т умовного палива	7700	-	-	-	
Продукти переробки палива					
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу тис.т	-	-	-	-	
Бензин авіаційний тис.т	-	-	-	-	
Бензин моторний тис.т	160,0	-	143,5	130,1	
Фракції легкі інші	-	-	-	-	
Паливо реактивне типу гас тис.т	-	-	0,1	0,0	
Гас для технічних цілей тис.т	-	-	-	-	
Гас освітлювальний ти.т	-	-	-	-	
Газойлі (дизельне паливо) тис.т	338,2	-	490,9	384,0	
Мазути топкові важкі тис.т	22,7	-	9,6	7,6	
Оливи та мастила нафтові тис.т	-	-	3,0	3,1	
Пропан і бутан скраплені тис.т	35,1	-	42,0	93,2	
Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски	-	-	-	-	
Бітум нафтовий і сланцевий тис.т	24,0	-	17,6	17,6	
Мастила відпрацьовані	-	-	-	-	
Присадки до мастил та палива	-	-	-	-	
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з вугілля тис.т	-	-	0,1	0,0	
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис.т	-	-	7,1	4,7	
Інші види нафтопродуктів, тон умовного палива	-	-	-	-	
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах тис.м ³	-	-	-	-	
Інші продукти переробки палива, тон умовного палива	-	-	-	-	

* Інформація відсутня на сайті Головного управління статистики в Одеській області. Відповідно листа Головного управління статистики в Одеській області від 09.06.2016 №13-07/705, якщо інформації, яка знаходиться у вільному доступі, замало, ГУС може підготувати інформацію на платній основі.

Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2021* році

Таблиця 12.2.2.

	Витрачено тис.т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне тис.т	газ природний млн. м ³	бензин моторний тис.т	газойлі (паливо дизельне) тис.т
Всього					
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство					
Промисловість					
Добувна					
Переробна					
У тому числі металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів					
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів					
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів					
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води					
Будівництво					
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку					
Діяльність транспорту та зв'язку					
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям					
Державне управління					
Освіта					
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги					
Інші види діяльності					

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки Одеської області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва паливно-енергетичними ресурсами.

Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів.

У Одеській області було розроблено «Регіональний енергетичний план Одеської області до 2035 року».

Мета «Регіонального енергетичного плану Одеської області до 2035 року» - підвищення енергетичної, соціально-економічної та екологічної безпеки

області за рахунок зменшення споживання викопних видів палива, в т.ч. через їхнє заміщення альтернативними та відновлювальними джерелами енергії, та поступове доведення якості житлово-комунальних послуг і умов життєдіяльності суспільства до європейського рівня.

В структуру промислового потенціалу області значний внесок у викиди від стаціонарних джерел вносять підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, так за даними Головного управління статистики в Одеській області обсяг викидів від зазначених підприємств складає 70%. Основні шкідливі речовини, що надходять в атмосферне повітря діоксид азоту, оксид вуглецю, сірки діоксид та тверді речовини.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Кліматичні умови та специфіка економіки Одеської області сприяють освоєнню альтернативних джерел енергії та розвитку альтернативної енергетики. В Одеській області йде поетапне освоєння сонячної енергетики.

На сьогодні в Одеській області працюють сонячні електростанції у Болградському, Ізмаїльському, Білгород-Дністровському районах.

На теперішній час 9 сонячних електростанцій - величина встановленої потужності яких перевищує 10 МВт та декілька сонячних електричних станцій з меншою потужністю біля 100 кВт. Крім того є невеликі сонячні установки на основі фотоелектричних перетворювачів, які змонтовані на дахах АЗС.

Одеська область має потенціал використання енергії вітру. Встановлені вітряні електростанції: у Одеському районі між селами Сичавка і Любопіль, в районі с. Петродолинське, біля смт Овідіополь, с. Роксолани; у Білгород-Дністровському районі с. Старокозаче.

Загальна потужність вітрових електростанцій в Одеській області досягає 420 мегаватт

У державному бюджеті на 2021 рік на покриття «зеленого тарифу» було виділено 25 млрд грн.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Одеської області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень *

* на даний час інформація відсутня, згідно Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX "Статистична та фінансова звітність подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи».

13.2 Вплив транспорту на довкілля

На стан атмосферного повітря населених міст області значною мірою впливають викиди пересувних джерел, і особливо, автомобільного транспорту. Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, майже в усіх районах та містах області і складають 80 відсотків від загальної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря.

Кліматичні особливості Одеського регіону, несприятлива територіально-планувальна структура міста Одеси, значне збільшення автомобільного парку, незадовільний технічний стан автотранспорту через його значний вік, низька якість палива, відсутній дійовий контроль за якістю пального стали причиною збільшення рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

На стан атмосферного повітря населених міст області значною мірою впливають викиди пересувних джерел, і особливо, автомобільного транспорту. Надходження шкідливих речовин від автотранспорту домінують над викидами від стаціонарних джерел, майже в усіх районах та містах області.

Найбільше навантаження від пересувних джерел припадає на атмосферне повітря м. Одеси.

У місті Одесі діє цільова програма охорони і поліпшення стану навколишнього природного середовища м. Одеси на 2017-2021 роки.

Моніторинг атмосферного повітря на вулицях міста здійснює пересувна муніципальна лабораторія КП «Муніципальний центр екологічної безпеки» у затверджених точках контролю, розташованих на перетині транспортних магістралей міста.

За інформацією наданою КП «Муніципальний центр екологічної безпеки», за період у 2021 році виконано 637 спостереження з автоматичним відбором проб та вимірами газоаналізаторами концентрацій по 8-ми забруднюючих речовин – оксид вуглецю, озону, сірководню, аміаку, діоксиду сірки, пилу, діоксиду азоту та сумі вуглеводнів. Проведено 4 972 визначень концентрацій забруднювальних речовин у встановлених точках на території міста.

Пріоритетним напрямком поліпшення екологічної обстановки у м. Одеса є розвиток мережі міського електротранспорту, збільшення рухомого складу трамваїв та тролейбусів. Діє міська цільова програма розвитку електротранспорту м. Одеси на 2019-2021 роки.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Стале споживання та виробництво (ССВ) - наскрізна тема ідеології сталого розвитку, якій наступними роками буде приділятися все більше уваги міжнародною спільнотою.

Формування екологізованої споживчої політики в Україні повинно базуватися на основних постулатах «зелених» технологій та законодавчому підґрунті країн ЄС. Проблематика досягнення зазначених позицій спричинена наступними факторами:

- використання більшістю підприємств виробників застарілих стандартів, норм і правил;
- невідповідність метрологічного забезпечення виробництва продукції сучасним вимогам;
- недосконалість державного нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;
- недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій;
- недостатнє фінансування сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Політика України у сфері сталого споживання та виробництва має бути орієнтована на забезпечення економічного зростання і створення конкурентоспроможної ринкової економіки, поліпшення структури національної економіки на основі інноваційної моделі розвитку, істотне зниження енергоємності валового внутрішнього продукту.

На сьогодні в Україні існують об'єктивні засади для формування ідеології сталого споживання та виробництва, яка поєднує можливості як державного, так і ринкового регулювання та базується на заходах, що орієнтовані на якісне життєзабезпечення та збереження здоров'я нації.

Стратегія розвитку цього процесу в Україні полягає в синтезі трьох напрямів:

- законодавчо-нормативної підтримки та адаптації до існуючого міжнародного законодавчого поля;
- створення відповідної інституціональної інфраструктури;
- розробки спеціальної державної програми по забезпеченню сталого споживання та виробництва.

Реалізація цих напрямів може бути ефективною лише при відповідному державному патронаті і розробці Концепції державної політики в сфері управління якістю довкілля, аналогічно прийнятій раніше Концепцією державної політики в сфері управління якістю продукції.

Згідно з цим доцільно запропонувати напрями активізації розвитку управлінських та організаційних інновацій в Україні на відповідність міжнародним стандартам якості продукції та довкілля в таких сферах:

- в законодавчо-нормативній:
 - гармонізація вітчизняного законодавства з вимогами ЄС з метою стимулювання механізмів впровадження міжнародних стандартів ISO-9000, ISO-14000 в Україні;

- застосування заходів щодо удосконалення і спрощення реєстраційних, сертифікаційних і адміністративних процедур стосовно поширення екологічних стандартів;

- розробка відповідного законодавчо-регулюючого механізму відповідальності щодо процесу впровадження систем екологічного менеджменту в Україні.

- в сфері інституціоналізації державної політики:

- створення більш сприятливого політичного середовища для стимулювання і підтримки цього процесу (за рахунок створення підприємницьких мереж, кластерів, тощо);

- визначення чітких орієнтирів та цілей щодо імплементації екологічної стандартизації в планах національного розвитку, а також уточнення функцій захисту цих інтересів на урядовому, регіональному та місцевому рівнях;

- наділення місцевої та регіональної влади повноваженнями щодо підтримки системи життєзабезпечення.

- в сфері консалтингових послуг:

- створення відповідних консалтингових центрів;

- розробка програм консалтингових послуг, адаптивних до місцевих потреб бізнесу;

- налагодження координаційних дій по узгодженню системи життєзабезпечення та якості довкілля.

- в сфері фінансової підтримки впровадження систем управління якістю продукції та довкілля:

- залучення банківських та комерційних структур;

- створення і розвиток ключових компонентів інфраструктури сектора фінансових послуг (в т. ч. кредитних ліній, лізингу тощо);

- створення фінансових інструментів для підтримки ініціатив щодо впровадження стандартів управління якістю довкілля на місцевому та регіональному рівнях.

Наразі сьогодні необхідно визначити шляхи укріплення інституціональної спроможності щодо забезпечення політики сталого споживання та виробництва:

- удосконалення системи державного контролю, зокрема формування єдиної системи контролю за дотриманням законодавства про дотримання конституційних прав громадян на якісне довкілля та захист їх прав як споживачів;

- посилення відповідальності забруднювачів, зокрема підвищення ставок екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища до рівня, що стимулює суб'єктів господарювання скорочувати обсяги забруднення;

- підвищення фінансової відповідальності порушників законодавства, розширення бази оподаткування, розроблення нових правил проведення оцінки збитку на основі фактичних витрат на відновлювальні заходи;

- реформування системи видачі дозволів, зокрема перехід до видачі комплексних дозволів для забруднювачів за принципом "єдиного вікна",

спрощення процедури для малих і середніх підприємств, розроблення системи технологічних нормативів на викиди, скиди, розміщення відходів;

- створення відповідних національних інституцій в напрямі забезпечення впровадження політики сталого проживання та виробництва;

- гармонізація національної політики з європейським та нормами міжнародного права.

З метою обґрунтування управлінських рішень в цьому контексті необхідно оцінити екологічну ефективність на основі загальної інформації для прийняття рішень щодо планування та проведення оцінки екологічної ефективності. При цьому застосовується інтеграційний підхід з використанням результатів оцінки попередніх етапів, що забезпечує повноту і відсутність суперечливості оцінки.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Для покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та проведення заходів для упередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону довкілля.

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

Одеська область – високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє важливу роль в структурі економіки держави. Основними сферами, які формують структуру промислового виробництва області, є: підприємствами харчової промисловості (33,8% до загального обсягу), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (23,0%), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (17,6%), машинобудування (7,9%), металургії (5,7%).

Функціонує розвинена харчова промисловість. Базові виробництва зосереджені в масложировій, м'ясо-молочній, консервній та виноробній промисловості. Особливе місце належить машинобудівному комплексу, у складі якого налічується більше 80 підприємств. Легка промисловість представлена 20 підприємствами. Пріоритетним напрямком діяльності підприємств легкої промисловості є задоволення потреб внутрішнього ринку з виробництва готового одягу, трикотажних виробів, хутра, взуття, виконання замовлень з давальницької сировини.

«Зелена» модернізація промисловості передбачає прийняття зобов'язань щодо скорочення впливу виробничих процесів та продукції на навколишнє середовище шляхом постійного підвищення ефективності ресурсоспоживання. Дана стратегія концентрується на трьох головних напрямках.

По-перше, це ресурсоефективність та впровадження більш чистих виробництв.

По-друге, запобігання тотальному забрудненню біосфери невідомими їй раніше новими хімічними сполуками, стимулювання інвестицій в екологічно чисті технології.

По-третє, залучення до роботи з міжнародних і національних проектів висококваліфікованих експертів, подальший розвиток екологічної освіти та виховання молоді.

«Зелений» туризм». Наявність рекреаційних ресурсів - морський клімат, піщані береги, цілющі грязі та джерела мінеральних вод - дозволяють Одеській області входити до трійки лідерів з розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу. В даний час Одеська область пропонує 990 різноманітних об'єктів прийому та розміщення туристів і відпочиваючих. В регіоні працюють 230 готелів, найбільш відомі серед них: «Отрада», «Лондон», «Моцарт», «Лондонська», «Континенталь», «Морський». В області діють понад 300 туроператорів. На сьогоднішній день, Одеський регіон є одним з найбільш привабливих для розвитку «зеленого» туризму. Тут найбільша кількість природних плавнів - це справжній рай для любителів посидіти з вудкою. Одеський край славиться своєю багатонаціональною культурою, вишуканою кухнею і особливою гостинністю.

Серед найбільш популярних об'єктів, де розвинуто екологічний туризм - Дунайський біосферний заповідник, на території якого ведеться екскурсійна діяльність, еколого-освітній туризм, зокрема сільський зелений, по 5 маршрутах, і діє Інформаційно-туристичний центр, де туристи отримують необхідну попередню інформацію щодо цінності та вразливості обраних для відвідування куточків заповідника.

Серед перспективних для розвитку екологічного туризму є регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Нижньодністровський національний природний парк, національний природний парк «Тузовські лимани».

Сьогодні вже випущено путівник по області для бажаючих займатися «зеленим» туризмом, і знятий презентаційний фільм про регіон.

Екологізація економіки здійснюється через систему організаційних мір, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях.

На території національного природного парку «Тузовські лимани» облаштовано 3 туристичних маршрути: а саме: «Від «0 км» до Сільпрому», «Від «Фазана» до пеліканів» та «Тузовська Амазонія». На території Парку створюються різноманітні арт-об'єкти, скульптури та фотозони. Для спостереження за скупченням великих зграй пернатих співробітники Парку облаштовують спеціальні бунгало (скрадки), які дають можливість бердвотчерам та туристам оглядати пташине розмаїття, робити світлини та знімати відео. У Нижньодністровському національному природному парку розроблено 2 туристичних водних екологічних маршрути: «Дністровська Амазонія» та «Царство птахів»; 2 екологічні стежки: «Шепіт заплави» та «Дністровія». На берегах річок Дністер, Турунчук та Глибокий Турунчук масовим видом рекреації є любительська рибалка та короткостроковий відпочинок.

Важелями активізації процесу екологізації економіки на регіональному рівні в першу чергу слід вважати:

- динаміку інституційних та законодавчо-регуляторних реформ в Україні стосовно імплементації моделі екологізації економіки в механізмі;
- державну екологічну політику;
- розбудову державних та регіональних інститутів управління;
- розробку заходів щодо визначення пріоритетних сегментів екологізації регіонального розвитку;
- трансформацію суспільних відносин та модифікацію адміністративного управління з насиченням її екологічною домінантою.

Україна може бути красномовною ілюстрацією взаємозв'язку економіки і екології. Тут впроваджено практично весь арсенал методів економічного механізму природокористування і охорони навколишнього середовища. Але, враховуючи кризові явища в економіці в цілому, розвиток науково-технічного прогресу певним чином гальмується, тому збереження такого балансу є дуже актуальним.

В зв'язку з вищезазначеним, можна констатувати, що сьогодні занадто повільно іде переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, нові природозахисні методи управління виробництвом. Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох країнах (як у розвинутих, так і тих, що розвиваються) є впровадження підходу або концепції екологічно чистого виробництва в промисловому та аграрному секторах економіки, а також у сфері надання послуг. З цією метою в багатьох країнах реалізуються відповідні цільові еколого-економічні програми.

Впровадження та механізми реалізації екологічно чистого виробництва в Україні є недостатньо дослідженими та висвітленими у вітчизняній науковій літературі. Цією проблемою займалися провідні фахівці Інституту проблем ринку та економіко- екологічних досліджень під керівництвом академіка НАН України якими спільно зі спеціалістами інших академічних інститутів розроблено «Національну концепцію впровадження та реалізації екологічно чистого виробництва в Україні». Вона узагальнює принципові методологічні положення впровадження екологічно чистого виробництва в Україні. Економіка України протягом останнього десятиріччя набула ознак індустріально- аграрної зі значним ростом частки енергоємних, ресурсноємних та екологічно небезпечних виробництв. Враховуючи це, а також значну кількість застарілих технологій та фізичний знос виробничих потужностей, впровадження чистого виробництва може істотно вплинути, поряд з покращенням екологічних параметрів, на покращення економічних показників діяльності та конкурентоспроможність підприємств. Відповідно до «Національної концепції впровадження та розвитку екологічно чистого виробництва в Україні» стратегія екологічно чистого виробництва є однією з найоптимальніших як в умовах ринкової економіки, так і на перехідному періоді до неї, оскільки забезпечує подвійний вигравш: з одного боку, відбувається покращення стану довкілля шляхом удосконалення технологій, підвищення якості продукції, з іншого – зменшення рівня забруднення.

Основне завдання розвитку екологічно чистого виробництва – послідовне формування та реалізація стратегії його впровадження у виробничих процесах виготовлення продукції і послугах з метою забезпечення раціонального та

бережливого використання природних ресурсів, зниження ризику для здоров'я людей і довкілля. При впровадженні екологічно чистого виробництва у промисловості, сільському господарстві та сфері надання послуг суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані дотримуватися принципу інтегрального запобігання утворенню забруднюючих речовин і джерел їх виникнення, а також системного введення комплексних технічних, технологічних, організаційних, економічних, управлінських, правових та інших заходів з метою виробництва необхідних обсягів продукції встановленої якості за мінімальних витрат матеріальних ресурсів і мінімального негативного впливу на довкілля.

Найбільш характерними ознаками екологічно чистого виробництва є:

- інноваційний підхід до розв'язання екологічних проблем протягом життєвого циклу продукції, а також усіх параметрів, що входять до системи виробництва;
- покращення екологічних параметрів, які інтегруються в базових показниках продукції, технології та послуг;
- оптимізація виробництва з метою зменшення обсягів споживання сировини, матеріалів та енергоносіїв, рециркуляції та повнішого використання матеріалів;
- зменшення обсягів утворення відходів, їх переробки та використання;
- використання відходів одного виробництва як сировини для іншого.

Таким чином впровадження моделі екологічно чистого виробництва дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити їх прибутковість, інвестиційну привабливість, ринкову вартість, сприятиме створенню передумов реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на інноваційних принципах, її модернізації та оновлення. Активізація процесу «екологізації» виробництв в умовах трансформаційної економіки вимагає розробки та впровадження економічного механізму стимулювання підприємств щодо впровадження чистих технологій, удосконалення систем екологічного менеджменту та контролю, розвитку екологічної сертифікації технологій і продукції. Вирішення перелічених завдань є необхідною передумовою забезпечення сталого розвитку держави на інноваційній основі. Впровадження моделі чистого виробництва запускає механізм постійного самовдосконалення підприємства, а отримані в результаті економічні показники сприяють закріпленню думки про те, що охорона навколишнього середовища насправді може бути прибутковою справою.

Економіко-екологічна ефективність природокористування визначає його результативність, тобто співвідношення між результатами, досягнутими у процесі виробництва і витратами природних ресурсів та забрудненням довкілля. Природні умови і ресурси в тій або іншій мірі впливають на економічний розвиток, що має конкретний вираз у реальному рівні ефективності виробництва валового регіонального продукту (ВРП) при певних витратах природного ресурсу.

Екологізація виробництва дозволяє зберегти і покращити навколишнє природне середовище. Кінцевим результатом абсолютно екологізованого виробництва є продукція маловідходного (безвідходного) виробництва, а

узагальнюючим показником екологічної оцінки суспільного виробництва виступає вартісний вираз продукції маловідходного (безвідходного) виробництва.

В Одеській області першочерговою задачею є зниження енергоємності ВРП на основі оптимізації використання енергетичних ресурсів.

Для зниження енергоємності в області необхідно :

- створення умов для наближення енергоємності ВРП Одеської області до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, зниження рівня енергоємності ВРП, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення економіко-екологічної конкурентоспроможності області;

- оптимізація структури енергетичного балансу області, у якому частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме не менш як 10 %, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними;

- удосконалити галузеву та інституціональну структуру виробничої та комунальної сфери в напрямку стимулювання енергозбереження;

- сприяти процесам реформування власності в житлово-комунальному секторі економіки, де вони є доцільними;

- на рівні облдержадміністрації сприяти розвитку програм оновлення фізично та морально зношених основних фондів енергозатратних галузей – промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства та програм впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енерговитрат та є екологічно прийнятними;

- з урахуванням причин високої ємності природних ресурсів, що витрачаються та забруднюються в процесі виробництва ВРП, а також вивчення та використання світового досвіду, визначити перспективні напрями і програми збереження природних об'єктів на основі впровадження маловідходних технологій та переробки промислових і комунальних відходів на підприємствах Одеської області чи інших областей України;

- впровадження обласної програми зниження втрат водних ресурсів при водопостачанні та водовідведенні населених пунктів через магістральні водоканалізаційні системи;

- формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки області, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

- застосування адміністративних і економічних заходів для скорочення природоємності виробництва: обов'язкова екологічна паспортизація підприємств та Одеської області; запровадження регулярної практики екологічного аудиту виробництв та реалізації відповідних програм чистого виробництва в області.

Для Південного регіону України залишається характерним і в теперішній час екстенсивний тип розвитку економіки, якому притаманні:

- висока природоємність виробничих технологій всіх галузей економіки;
- низький коефіцієнт ресурсовіддачі;
- застосування в економіку галузі все більшої кількості природних ресурсів, що призводить до дефіциту природних ресурсів;
- виснаження природно-ресурсного потенціалу;
- загострення еколого-економічних та соціально-економічних проблем регіону.

Характерними рисами протилежного інтенсивного типу розвитку економіки є:

- зниження показників природоємності виробничих технологій;
- високий коефіцієнт ресурсовіддачі виробничих технологій;
- оптимальні (науково-обґрунтовані) обсяги використання природно-ресурсного потенціалу за допомогою структурної перебудови економіки, інвестиційної політики, науково-технічного прогресу та мінімізації природоємності виробничих технологій.

Мінімізація показника природоємності базується на можливостях зменшення обсягів природних ресурсів через удосконалення технологій, запровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій і виробництв, використання вторинних ресурсів. Забезпечити цей процес можливо лише за умови сталого розвитку як необхідної передумови трансформаційних зрушень в Україні.

Сучасне промислове виробництво характеризується тим, що не має замкнутого циклу, це відкрита система до якої надходять маси природних сировинних матеріалів – вугілля, нафта, руда, будівельні матеріали, сільськогосподарська і лісова сировина, вода, повітря. Усі матеріали проходять одну або кілька стадій переробки і потім як кінцевий продукт виходять із системи і надходять у споживання. Поряд з цим на всіх стадіях їх обробки з систем викидаються відходи – пуста порода, шлаки, попіл, газ, пил, які містять різні шкідливі для живих організмів речовини.

Життєвий цикл виробництва складається з п'яти стадій.

Перша стадія - впровадження нововведення - є найбільш трудомісткою і складною. Саме тут великий обсяг видатків на освоєння виробництва і випуск дослідної партії нового товару. На першій стадії відтворюється й удосконалюється технологія, відпрацьовується регламент виробничого процесу, і саме на цій стадії спостерігається висока собівартість продукції та не завантаженість потужностей.

Друга стадія - стадія промислового освоєння виробництва - характеризується повільним і розтягнутим у часі нарощуванням випуску продукції.

Третя стадія - стадія підйому - відрізняється швидким нарощуванням виробництва, значним збільшенням завантаження виробничих потужностей, налагодженням технологічного процесу та організації виробництва.

Четверта стадія - стадія зрілості та стабілізації - характеризується стійкими темпами найбільших обсягів випуску продукції і максимально можливою завантаженням виробничих потужностей.

П'ята стадія - стадія в'янення або занепаду - пов'язана з падінням завантаження потужностей, згортанням виробництва даного товару і різким зменшенням товарних запасів аж до нуля.

Склад і структура циклів життя нової техніки і технології тісно пов'язані з параметрами розвитку виробництва. Так, наприклад, на першій стадії життєвого циклу нової техніки і технології продуктивність праці низька, собівартість продукції знижується повільно, повільно зростає прибуток підприємства або економічний прибуток навіть негативна. В період швидкого зростання випуску продукції помітно знижується собівартість, окупаються початкові витрати.

Часта зміна техніки і технології створює великі труднощі і нестабільність виробництва. У період переходу на нову техніку і освоєння нових технологічних процесів знижуються показники ефективності всіх підрозділів підприємства.

Більш чисте виробництво (БЧВ) – це постійне використання інтегральної превентивної стратегії збереження природних ресурсів у процесах, продукції та послугах з метою підвищення їх ефективності та зменшення ступеню ризику не тільки по відношенню до людини, а й по відношенню до довкілля.

У виробничих процесах стратегія БЧВ спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелі.

У продуктах та послугах стратегія БЧВ спрямована на зменшення їх впливу на довкілля в рамках всього життєвого циклу – від розробки до використання.

БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та ідентифікації причин неефективного використання ресурсів і включає:

- аналіз життєвого циклу продукції, що випускається підприємством, від її створення до завершення терміну служби;
- виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, які забезпечують кількісне співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів (продукції) та викидів, відходів і втрат тепла, тощо;
- надання рекомендацій з покращання виробничих процесів та управління матеріальними ресурсами, модифікації параметрів операційної діяльності, заміни застарілих технологій на більш енерго- та екоефективні, редизайну продукції з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Реалізацію національної екологічної політики на регіональному рівні забезпечує Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. Діяльність спрямовувалася на збереження та відновлення екосистеми на території області, що необхідна для гармонічного існування живої і неживої природи, досягнення рівноваги використання природних ресурсів, їх відновлення, а також гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Державна регіональна екологічна політика базується на таких принципах:

- конституційність та законність - реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;
- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;
- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;
- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;

- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу;
- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів а соціального забезпечення громадян;
- широкий розвиток підприємництва як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;
- зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках;
- забезпечення здатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством, самостійно та відповідально вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення їх активної участі у формуванні та проведенні державної регіональної політики;
- удосконалення фінансових міжбюджетних відносин, вироблення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів;
- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;
- подальше вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва як дійового засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Удосконалення системи управління охороною довкілля та раціональним природокористуванням здійснювалось шляхом інституціональних, організаційних змін та впровадження відповідного законодавчого і нормативного забезпечення за трьома основними напрямками: посилення міжвідомчої координації в природоохоронній діяльності; розмежування повноважень на національному, регіональному та місцевому рівнях; структурні зміни в системі Мінприроди.

До функцій регіонального рівня управління належить вирішення таких питань: регулювання використання природних ресурсів місцевого значення; визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування; проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля; проведення державної екологічної експертизи; здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; розроблення програм

впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики; інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державна екологічна інспекція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України і який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. В Одеській області Держекоінспекція здійснює свої повноваження безпосередньо і через Державну екологічну інспекцію Південно-західного округу (Миколаївська та Одеська області).

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (за даними Державної екологічної інспекції Південно-західного округу (Миколаївська та Одеська області))

Таблиця 15.3.1.

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	539*	556*	395
2	Складено актів перевірок	од.	364	309	452
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1213	713	1615
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/ грн..	998/450381	613/288371	1535/621248
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/ грн..	901/ 406487	608/287606	1467/593827
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	102/ 4485338	88/8080783	85/33385787
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	44/747470	41/1635581	55/7773114
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	3	2	1
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	229	89	83
9.1	на спеціальне водокористування	од.	16	13	21
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	7	13	21
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	3	1	9
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	210	75	53
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	18	4	1
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	3	5	9

Примітка: інформація надана за даними Державної екологічної інспекції Південно-західного округу (Миколаївська та Одеська області).

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм.

На виконання відповідних доручень, наказів Мінприроди України, рішень Одеської обласної ради та розпоряджень Одеської обласної державної адміністрації Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації здійснювався моніторинг виконання заходів регіональних програм.

В Одеській області діє:

- Одеська регіональна комплексна програма з охорони довкілля на 2020-2021 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради 20.12.2019 № 1165-VII (зі змінами від 03.03.2020 № 1240-VII, від 10.08.2020 № 1384-VII та від 16.04.2021 № 147-VIII. Метою програми є забезпечення охорони та раціонального використання водних ресурсів, охорони і раціональне використання земель, мінеральних ресурсів, збереження природно-заповідного фонду та екологічної мережі, охорона і раціональне використання рослинного і тваринного світу, раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів тощо.

Напрями виконання Програми визначені наступними розділами:

- охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- охорона і раціональне використання земельних ресурсів мінеральних ресурсів;
- збереження природно-заповідного фонду та екологічної екомережі, охорона та раціональне використання рослинного та тваринного світу;
- раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів;
- наука, інформація й освіта, підготовка кадрів, оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища;

Регіональна програма збереження і відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2019-2023 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 25.10.2019 № 1095-VII (зі змінами від 16.04.2021 № 146-VIII).

Метою Програми є екологічне оздоровлення басейну Куяльницького лиману включно з водотоками, які його живлять, надходження до лиману прісної води у кількості 10-15 млн м³/рік, відновлення сталого і збалансованого функціонування водної екосистеми басейну лиману, забезпечення сприятливих умов для розвитку бальнеологічної та рекреаційної справи, проживання населення і соціально-економічного розвитку прилеглих районів.

Регіональна програма Ліси Одещини на 2021-2025 роки затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 18.06.2021 № 202-VIII

Програма визначає основні напрями сталого розвитку лісового господарства в регіоні, є строковою і відновлює в області поетапне степове

лісорозведення. Передбачає здійснення першочергових заходів щодо створення нових лісів, підвищення продуктивності та поліпшення якості лісів, оптимізації регіональної лісової політики, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, попередження та оперативне гасіння лісових пожеж.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Державний моніторинг довкілля (екологічний моніторинг) є однією з функцій державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Його сутність полягає в організації системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Положення про державну систему моніторингу довкілля затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391. Цим документом визначені суб'єкти моніторингу (центральні органи виконавчої влади). Система моніторингу ґрунтується на використанні існуючих організаційних структур суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення, об'єднання складових частин та уніфікованих компонентів цієї системи.

Моніторингові дослідження в Одеській області виконують підвідомчі підприємства центральних органів виконавчої влади, до основних відносяться: Гідрометцентр Чорного та Азовського морів, НДУ «Український науковий центр екології моря», Басейнове управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю, Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство, Одеська філія ДУ «Держґрунтохорона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України», ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України».

Проводилась робота щодо систематизації інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля області. Готувались щомісячні, щоквартальні та щорічні звіти для розміщення на веб-порталі Мінприроди для більш широкого оприлюднення екологічного стану довкілля регіону та розміщуються на веб-сторінці Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації у розділі «Моніторинг довкілля».

Інформація про кількісні показники суб'єктів моніторингу довкілля

Таблиця 15.5.1

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Басейнове управління водних ресурсів річок Причорномор'я та нижнього Дунаю	-	-	65*	-	-	-	25**	-	4
2.	Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство	-	-	-	-	-	-	Загальна кількість - 67 спостережних пунктів (в т.ч. 50 – державна мережа, 17 – регіональна мережа). Станом 01.01.2022: спостерігається – 10 спостережних пунктів (в т.ч. 3 спостережних пунктів державна мережа), Не спостерігаються – 30 (в т.ч. 28 спостережних пунктів державна мережа) Потребують відновлення 17 спостережних пунктів державної мережі. Знищені – 27 спостережних пунктів (в т.ч. 19 спостереж-	-	-

								них пунктів державна мережа)		
3.	НДУ «Український науковий центр екології моря»	-	-	-	-	23	-	-	-	-
4.	Гідрометцентр Чорного та Азовського морів	8 (м.Одеса)	-	-	-	8 п.Одеса -2 Чорно- морськ- 6	-	-	-	-
5.	Одеська філія ДУ «Держгрунтохоро на» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України	-	-	-	-	-	-	-	-	16
6.	Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації	2	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	ДУ «Одеський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	79	-	-	-	48	-	-	-	199
	Загалом по області	89	-	65	-	79	-	92	-	219

Примітка. * поливні води - 36 одиниць, поверхневі води по програмі державного моніторингу - 29 одиниць

** ґрунтові води на зрошуваних землях - 25 од.

Басейнове управління водних ресурсів (БУВР) Причорномор'я та нижнього Дунаю

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю спільно з Дунайською гідрометеорологічною обсерваторією здійснює державний моніторинг поверхневих вод (операційний та діагностичний) відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» та від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», наказу Міндовкілля від 05.01.2022 № 1 «Про затвердження Програми державного моніторингу вод», наказу Держводагентства від 12.01.2022 № 5 «Про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод» по 42 пунктах спостереження (басейн р. Дністер – 8 пунктів, басейн р. Дунай – 21 пункт, басейн річок Причорномор'я – 12 пунктів спостереження, басейн р. Південний Буг – 1 пункт).

З початку 2022 року Лабораторією моніторингу вод Південного регіону по програмі державного моніторингу вод відібрано 195 проб поверхневих вод, виконано 1 947 вимірювань показників якості води у 74 пробах вод (фізико-хімічні дослідження). Також екстраговано та відправлено 121 пробу води по

басейнах р. Дунай та р. Дністер у лабораторію моніторингу вод Західного регіону (м. Івано-Франківськ) для проведення досліджень на вміст специфічних та пріоритетних (токсичних, здатних до накопичення, стійких) забруднюючих речовин.

БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю здійснює щомісячний контроль за станом якості води в місцях питних водозаборів у 4 пунктах: р. Дністер (м. Біляївка), р. Дунай (м. Кілія та м. Вилкове), водосховище Ялпуг (м. Болград). Стан якості води р. Дністер та р. Дунай задовільний. Всі показники якості води знаходяться в межах ГДК, крім ХСК. У водосховищі Ялпуг відмічається незначне перевищення ГДК по показникам мінералізація води та ХСК.

Лабораторія моніторингу вод Південного регіону створена з метою виконання програми моніторингу масивів поверхневих вод. Для виконання цих задач було розпочато її облаштування в спеціально відведеній частині першого поверху в 4-х поверховій будівлі управління за адресою вул. Лип Івана та Юрія, 13, м. Одеса.

Для повноцінного запуску лабораторії необхідно виконати наступні роботи:

- ремонт приміщень (кабінету начальника лабораторії та кімнати для персоналу);
 - дооблаштування кімнати для зберігання прекурсорів;
 - влаштування пожежного виходу та протипожежної сигналізації;
- придбання додаткового обладнання для проведення вимірювань .

Повноцінно лабораторія зможе працювати лише після виконання всього вищезазначеного.

Лабораторне обладнання лабораторії моніторингу вод Східного регіону, яке було вивезено із м. Слов'янськ, до лабораторії моніторингу вод Південного регіону не надходило.

23.03.2022 відбулося засідання Міжвідомчої комісії по узгодженню режимів роботи водосховищ комплексного призначення та водогосподарських систем у суббасейні нижнього Дунаю на весняно-літній період 2022 року.

Враховуючи гідрометеорологічну та водогосподарську обстановку на річці Дунай та Придунайських водосховищах, з метою раціонального та комплексного використання водних ресурсів, забезпечення водою населення і галузей економіки, з урахуванням екологічних вимог та інтересів усіх водокористувачів, безпечних умов життєдіяльності населення, захисту від шкідливої дії вод, у разі сприятливих гідрологічних умов на р. Дунай, Міжвідомчою комісією узгоджено, та Держводагентством від 25.03.2022 № 1101/3/6/11-22 встановлено наступні режими роботи Придунайських водосховищ у весняно-літній період 2022 року:

водосховище Кагул: здійснити самопливне наповнення водосховища до максимально можливої відмітки, але не більше ніж 3,5 м БС;

водосховище Картал: здійснити самопливне наповнення водосховища до максимально можливої відмітки, але не більше ніж 3,0 м БС;

водосховищ Ялпуг-Кугулуй: здійснити самопливне наповнення водосховища до максимально можливої відмітки, але не більше ніж 3,0 м БС та протягом місяця здійснити скид води до відмітки НПР 2,8 м БС;

водосховище Катлабух: здійснити самопливне наповнення водосховища до максимально можливої відмітки, але не більше ніж 1,7 м БС;

водосховище Китай: здійснити самопливне наповнення водосховища до максимально можливої відмітки, але не більше ніж 1,5 м БС;

водосховище Сасик: здійснювати самопливний водообмін водосховища в межах позначок 0,00–0,20 м БС.

Із зазначених вище водосховищ тільки водосховище Ялпуг є джерелом забезпечення питною водою міста Болград.

В зв'язку з тим, що набув чинності наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 20.01.2022 № 39 «Про затвердження Порядку встановлення режимів роботи штучних водних об'єктів та водогосподарських систем», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03.03.2022 за № 280/37616, підготовлено та надіслано до Держводагентства на розгляд та погодження Положення про Міжвідомчу комісії по узгодженню режимів роботи водосховищ комплексного призначення та водогосподарських систем у басейні річок Причорномор'я та її склад.

В басейні річки Дністер Міжвідомчою комісією узгоджено та Держводагентством від 07.06.2022 № 1902/3/6/11-22 встановлено режими роботи Косівського водосховища у весняно-літній період 2022 року - підтримувати рівень води у водосховищі близьким до НПР (99,8 м БС).

Інформація щодо випадків та масштабів підтоплення населених пунктів Одеської області у 2021 році

У 2021 році було зафіксовано наступні випадки підтоплення населених пунктів Одеської області: 14.06.2021 внаслідок проливної дощу було підтоплено 6 будинків на території с. Пиріжна Кодимської міської ради Подільського району; 05.07.2021 внаслідок проливної дощу підтоплено 4 прибудинкових територій по вул. Степова с. Курісово Курісовської ТГ Березівського району; 5 прибудинкових територій та будинків у с. Вовково Коноплянської ТГ Березівського району; 7 прибудинкових територій по вул. Одеська та вул. Космонавтів у м. Роздільна Роздільнянської ТГ Роздільнянського району; 2 прибудинкових територій по вул. Ізмаїльська у м. Кілія Ізмаїльського району; 1 адмінбудівля загону Держприкордонслужби по вул. Незалежності, 33 у м. Білгород-Дністровський; 2 приватних домоволодіння по вул. Одеська та вул. Кедрова у м. Южне; 1 прибудинкова територія по вул. Сонячна у смт. Авангард Одеського району; підвал будинку культури по вул. Паркова у смт. Великодолинське Одеського району; 22.07.2021 внаслідок зливи стався прорив греблі на ставку у с. Нерубайське, було підтоплено 10 приватних домоволодіннь по вул. Центральна; 06.08.2021 внаслідок зливи було підтоплено 25 дворогосподарств, 16 житлових будинків у с. Благодатне Плахтіївської ТГ Білгород-Дністровського району; 20 дворогосподарств, 12 житлових будинків у с. Пшеничне Петропавлівської ТГ Білгород-Дністровського району; 30 підвалів

приватних дворогосподарств у с. Фараонівка Петропавлівської ТГ Білгород-Дністровського району.

Гідрометеорологічний центр Чорного та Азовського морів.

Дійсний огляд відображає стан забруднення атмосфери у місті Одесі за 2021 рік.

Спостереження за станом/забрудненням атмосферного повітря в місті Одеса проводились лабораторією спостережень за забрудненням атмосферного повітря (ЛСЗА) ГМЦ ЧАМ. В облік включені дані спостережень на 8 ПОСТах у м. Одесі, з них біля 43 тис. визначень концентрацій домішок виконано ЛСЗА ГМЦ ЧАМ. Замірялись концентрації 12 шкідливих домішок і відбирались проби на важкі метали та бенз/а/пірен.

Кліматичні особливості Одеського регіону, значне збільшення автомобільного парку, його старіння та поганий стан доріг, збільшення інтенсивності потоку на дорогах стали причиною високого рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

Негативно впливали на екологічну обстановку в регіоні підприємства енергетики, видобутку та розподілу викопного палива та геотермальної енергії, мережі розподілу газу, установки для спалювання у різних галузях, підприємства обробки і видалення відходів.

Під дією процесів, що відбуваються у пограничному шарі атмосфери (1 – 1,5 км), шкідливі речовини, які викидаються джерелами забруднення, розповсюджуються у цьому шарі атмосфери, утворюючи поле концентрацій інгредієнтів у приземному шарі.

Основними механізмами цього процесу є переніс і турбулентна дифузія домішок. Характер цих механізмів визначається, по-перше, атмосферними процесами синоптичного масштабу і, по-друге, порою року. Якщо розглядати у середньому за рік, то для Одеси більш властивим є антициклонічне поле атмосферного тиску, яке, на жаль, не сприяє очищенню атмосферного повітря, а навпаки, є дуже сприятливим для накопичення у приземному повітрі шкідливих домішок, як від більш високих стаціонарних джерел, так і від пересувних транспортних засобів.

Рівень забруднення повітря (ІЗА=13,09) вищий за середній по Україні (ІЗА по Україні дорівнює 7,1).

Високий ІЗА обумовлений значним рівнем забруднення повітря формальдегідом (ІЗА=7,42), діоксидом азоту (ІЗА=1,69), пилом (ІЗА=1,53), фенолом (ІЗА=1,45), оксидом вуглецю (ІЗА=1,00).

Галузі промисловості, підприємства яких відповідальні за високий рівень забруднення – нафтохімічна, газова промисловість, машинобудування, енергетика, буд. індустрія, автотранспорт.

Середній вміст формальдегіду у 4,7 рази перевищує середньодобову ГДК, пилу, діоксиду азоту – у 1,5 рази, фенолу – у 1,3 рази, оксиду вуглецю, фториду водню, сажі – у 1,0 рази, діоксиду сірки – у 0,8 рази, оксиду азоту – у 0,5 рази.

Індекс забруднення на більшості ПСЗ (ІЗА=6-15) високий, за виключенням ПСЗ № 20 (ІЗА=5,64) та ПСЗ № 15 (ІЗА=7,37). На ПСЗ № 8, не зважаючи що він розташований у курортній зоні, ІЗА дорівнює 6,23.

Високий рівень забруднення повітря основними та специфічними домішками відмічені у районі АТ «Одесагаз», ПАТ «Одеський припортовий завод».

Найбільший рівень забруднення повітря основними та специфічними речовинами відмічається у північній та північно-західній промислових частинах міста (ПСЗ №№ 18, 19, 16, 10, 17). Тут концентрації основних речовин вище, ніж в інших районах міста. В північній та північно-західній частинах міста, розташованих в понижуванні рельєфу, знаходяться основні джерела забруднення міста. Тут дуже велика запиленість повітря. Аерозольні частинки сірки, пилу та інших шкідливих речовин від промислових викидів погіршують видимість та перешкоджають проникненню до приземного слою атмосфери сонячної радіації.

Екологічна обстановка у багатьох районах міста продовжує залишатися незадовільною, а концентрація деяких шкідливих речовин перевищує гранично-допустимі.

Максимальні з разових концентрацій пилу – 1,7 ГДК (ПСЗ № 19), сажі – 1,5 ГДК (ПСЗ № 18), оксиду вуглецю – 1,4 ГДК (ПСЗ №№ 17, 18), фенолу – 1,4 ГДК (ПСЗ № 18), формальдегіду – 1,1 ГДК (ПСЗ № 10), сірководню – 0,9 ГДК (ПСЗ № 10), діоксиду азоту – 0,8 ГДК (ПСЗ № 16), фториду водню – 0,8 ГДК (ПСЗ № 18), діоксиду сірки – 0,2 ГДК (ПСЗ №№ 18, 20); оксиду азоту – 0,2 ГДК (ПСЗ № 16).

В річному ході максимальні концентрації спостерігались: пилу - у березні, серпні; діоксиду сірки – у квітні, травні; оксиду вуглецю – у лютому, травні, серпні; діоксиду азоту – у серпні, вересні; оксиду азоту – у серпні; сірководню – у квітні; фториду водню – у липні, серпні, листопаді; фенолу – у травні, червні; сажі – у січні; формальдегіду – з вересня по жовтень. Концентрація сульфатів має рівний хід.

В річному ході середніх концентрацій максимумами спостерігались: пилу – у березні; діоксиду сірки – у липні; оксиду азоту – з лютого по серпень; діоксиду азоту – у вересні; фториду водню – з липня по листопад; фенолу – у травні; сажі – у травні, серпні, жовтні; формальдегіду – у вересні, листопаді. Концентрації оксиду вуглецю, сульфатів, сірководню мають рівний хід.

Розсіювальна здатність атмосфери в районі Одеси знижена.

Серед численності метеорологічних факторів найбільший вплив на ступінь забруднення повітряного басейну чинить режим вітру, вологість та температурна стратифікація. В Одеському регіоні переважними є вітри з північною складовою, повторюваність яких складає близько 47%. У весняно-літній період збільшення повторюваності південних напрямків вітру (27%) обумовлено бризовою циркуляцією, яка чинить значний вплив на потенціал забруднення атмосфери у Одеському регіоні.

Велику роль у формуванні рівня забруднення атмосфери протягом року грають приземні та піднесені інверсії температури. Повторюваність приземних інверсій максимальна у червні у нічні часи (72%). У лютому підвищена повторюваність піднесених інверсій (74%). Під ними накопичується забруднене повітря, і місто опиняється як “шапкою” зачинене для надходження чистого

повітря. У липні відмічено 43 % застоїв; повторюваність туманів найбільша у лютому (8 %). Кількість днів з опадами склала 191.

В цілому по місту порівняно з 2020 роком загальний рівень забруднення майже не змінився. Спостерігалось незначне збільшення концентрацій сірководню; зменшення концентрацій діоксиду сірки; оксиду азоту, сажі. Концентрація пилу, оксиду вуглецю, сульфатів, діоксиду азоту, фенолу, фториду водню, формальдегіду залишилась на тому ж рівні.

За останні 5 років спостерігається незначне зменшення концентрацій пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, оксиду азоту, сірководню, фториду водню, сажі, формальдегіду. Концентрації сульфатів, діоксиду азоту, фенолу мають майже рівний хід.

Моніторинг стану морського середовища акваторії порту Одеса за 2021 рік

Спостереження за станом/забрудненням морських вод акваторії порту Одеса проводились відділом гідрометеорологічних спостережень (ВГМ) порт Одеса ГМЦ ЧАМ. на станціях першої категорії.

В залежності від категорії станції спостереження проводяться по скороченій і повній програмах. Скорочена програма (СП) включає візуальні спостереження та визначення вмісту нафтопродуктів, розчиненого кисню, кислотнo-лужної рівноваги рН і специфічних забруднюючих речовин, характерних для даного району. Повна програма (ПП) включає візуальні та гідрометеорологічні спостереження, визначення вмісту забруднюючих речовин (нафтопродуктів, хлорорганічних пестицидів (ХОП), синтетичних поверхнево-активних речовин (СПАР), важких металів, фенолів) та показників середовища (розчиненого кисню, сірководню, кислотнo-лужної рівноваги (рН), нітритного, нітратного, амонійного і загального нітрогену, загального фосфору і фосфору ортофосфатів, кремнію та лужності).

На станціях I категорії спостереження виконуються по скороченій програмі два рази на місяць (у першій і третій декадах), по повній програмі – один раз на місяць (у другій декаді).

В 2021 році ВГМ порт Одеса відібрано 220 проб морської води. Виконано 1 184 аналізи, з них 560 аналізи на забруднення.

Гідрохімічна характеристика якості морської води акваторії порту Одеса

НП (нафтопродукти). Вміст НП у водах Одеського порту в 2021 році на поверхневому горизонті змінювався від «не виявлено» до 0,53 мг/дм³ від «не виявлено» –, на придонному до 0,16 мг/дм³. Середня концентрація НП в поверхневому шарі коливалась від 0,05 мг/дм³ у лютому до 0,36 мг/дм³, в придонному – від 0,01 до 0,09 мг/дм³. Середньомісячні концентрації НП в шарі поверхня-дно змінювались від 0,03 мг/дм³ до 0,22 мг/дм³. Середня концентрація за рік у шарі поверхня - дно становить 0,12 мг/дм³, що дорівнює 2,4 ГДК.

СПАР. Концентрація СПАР у водах Одеського порту протягом періоду спостережень у 2021 році змінювалась від 95 мкг/дм³ до 360 мкг/дм³ в

поверхневому шарі та від 60 мкг/дм³ до 240 мкг/дм³ в придонному. Середньомісячна концентрація СПАР протягом року у від 66–поверхневому шарі змінювалась від 98 мкг/дм³ до 350 мкг/дм³, в придонному мкг/дм³ до 210 мкг/дм³. Середня концентрація СПАР за рік у шарі поверхня-дно склала 170 мкг/дм³, що становить 1,7 ГДК.

Феноли (сума). Середня концентрація фенолів склала 1 мкг/дм³ в поверхневому шарі та «не виявлено» в придонному. Максимальна концентрація фенолів спостерігалась в липні в поверхневому шарі води і склала 3 мкг/ дм³ .

Загальний фосфор. Концентрація загального фосфору у водах Одеського порту у 2021 році змінювалась від 10 мкг/дм³ до 39 мкг/дм³ (в поверхневому шарі води. У придонному шарі води – змінювалась від 10 мкг/дм³ до 41 мкг/дм³).

Нітроген загальний. Протягом періоду спостережень 2021 року середня концентрація нітрогену загального коливалась від 54 мкг/дм³ до 140 мкг/дм³ в поверхневому шарі та від 55 мкг/дм³ до 150 мкг/дм³ в придонному шарі води. Середньомісячні концентрації в шарі поверхня-дно змінювалися від 57 мкг/дм³ до 130 мкг/дм³ .

Оксиген. Вміст оксигена в водах Одеського порту за період спостережень у 2021 році змінювався від 7,17 мг/дм³ до 12,45 мг/дм³ в поверхневому шарі води. В придонному від 7,15 мг/дм³ до 12,38 мг/дм³. Відносний вміст оксигену в водах Одеського порту коливався в межах 89 % – 109 %. Середнє за рік насичення водних мас оксигеном склало 100 % (9,92 мг/дм³).

Сірководень. Сірководень у придонних водах Одеського порту за період спостережень в 2021 році не виявлено, так само як за останні п'ять років.

Моніторинг стану морського середовища акваторії порту Чорноморськ за 2021 рік.

Спостереження за станом/забрудненням морських вод акваторії порту Чорноморськ проводились Гідрометеорологічним бюро (ГМБ) Чорноморськ ГМЦ ЧАМ

Згідно річному плану, спостереження проводились:

У Сухому лимані на 5 точках по 17 інгредієнтах:

Т. 20-на поверхні, 5 м та 8 м. 1 раз у два місяці.

Т. 21-на поверхні, 5 м та 8 м. 1 раз у два місяці.

Т. 24-на поверхні, 5 м, 10 м та 11 м. 3 рази на місяць.

Т. 25-на поверхні, 5 м та 10 м. 3 рази на місяць.

Т. 29-на поверхні, 5 м та 9 м. 1 раз у два місяці.

У Чорному морі-1 точка:

Т. 26-на поверхні, 5 м, 10 м та 13 м. 1 раз у два місяці.

Також проводиться відбір проб ґрунтів у придонному горизонті у Сухому лимані т. 24 та Чорному морі т. 26 - 2 рази на рік у березні та у вересні на нафтопродукти та феноли. За рік відібрано 330 проб морської води та 4 проби ґрунтів.

Хіманалізи виконуються по 17 інгредієнтам у кількості:

1. Солоність - 234 визначень

2. Загальна лужність - 114

3. Оксиген - 234

4. Сірководень - 48
5. Значення рН - 234
6. Кремній - 114
7. Фосфор ортофосфатів - 114
8. Загальний фосфор - 114
9. Нітроген нітритний - 114
10. Нітроген нітратний - 114
11. Нітроген амонійний - 114
12. Нітроген загальний - 114
13. СПАР - 114
14. Феноли у морській воді - 114
15. Нафтопродукти у морській воді - 330
16. Нафтопродукти в ґрунтах - 4
17. Феноли в ґрунтах - 4

Загальна кількість хімічних аналізів складає 2228 визначень.

Моніторинг стану навколишнього природного середовища в районі спостереження за 2021 рік по Сухому лиману становить: нафтопродукти - 0,05 мг/дм³, СПАР - 89 мкг/дм³, феноли - не виявлені, нітроген амонійний - 27 мкг/дм³, нітроген загальний - 150 мкг/дм³, нітроген нітритний - 3 мкг/дм³, нітроген нітратний - 31 мкг/дм³, загальний фосфор - 21 мкг/дм³, фосфор ортофосфатів - 16 мкг/дм³, кремній - 23 мкг/дм³, кисень - 8,70 мг/дм³, значення рН - 8,20 одиниць, загальна лужність - 4,049 мг-екв/дм³, солоність - 13,27‰, сірководень - не виявлено.

По району вхідного каналу: нафтопродукти - 0,04 мг/дм³, СПАР - 92 мкг/дм³, феноли - не виявлені, нітроген амонійний - 21 мкг/дм³, нітроген загальний - 120 мкг/дм³, нітроген нітритний - 2 мкг/дм³, нітроген нітратний - 21 мкг/дм³, загальний фосфор - 20 мкг/дм³, фосфор ортофосфатів - 16 мкг/дм³, кремній - 27 мкг/дм³, кисень - 8,57 мг/дм³, значення рН - 8,20 одиниць, загальна лужність - 4,113 мг-екв/дм³, солоність - 13,06‰, сірководень - не виявлено.

НДУ «Український науковий центр екології моря»

Інформація щодо проведення моніторингу стану довкілля в Одеській області за 2021 рік

Український науковий центр екології моря є суб'єктом регіональної системи моніторингу довкілля Одеської області і відповідає, в межах повноважень, за здійснення моніторингу екологічного стану морського середовища (вода, біота та донні відкладення).

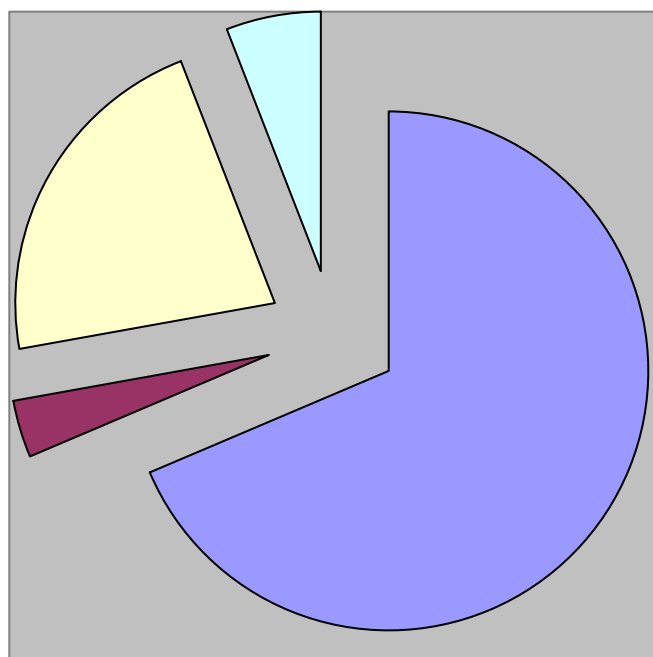
Регулярні екологічні спостереження (раз у тиждень) на протязі всього року проводилися на двох станціях розташованих біля мису Малий Фонтан і в районі пляжу «Аркадія». Один раз у сезон влітку 29-30 червня і восени 06-07 жовтня 2021 року комплексні екологічні спостереження виконувались на станціях: пляж «Затока»; в районі дачі Ковалевського; пляж «Аркадія»; в районі мису Малий Фонтан; пляж санаторію ім. «Чкалова» пляж «Дельфін»; порт «Одеса»; пляж «Лузанівка», дві станції 8 та 9; порт Південний; пляж Коблево.

На узмор'ї Дунаю в рамках господарсько-договірної теми по дослідженню властивостей ґрунтів замулення на морському підходному каналі (МПК) гирло Бистре Дунай – Чорне море були виконані сезонні комплексні екологічні спостереження на 12 станціях навесні 15 травня і на 12 станціях восени 23-26 жовтня 2021 року. В цілому у 2021 році екологічний моніторинг УкрНЦЕМ здійснював на 23 станціях.

Державна екологічна інспекція Південно-західного округу (Миколаївська та Одеська області)

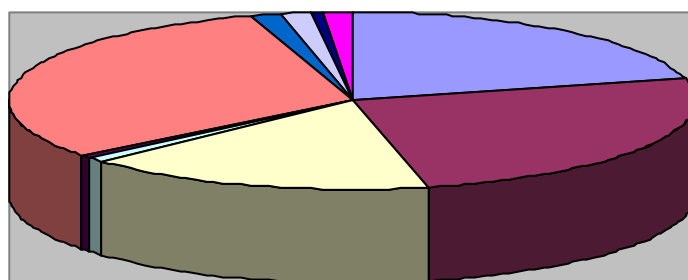
У 2021 році Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) проведено 1500 планових та 1180 позапланових перевірок об'єктів державного нагляду (контролю). Позапланово перевірено 920 об'єктів державного нагляду (контролю), у тому числі 528 суб'єктів господарювання, 54 місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, 338 фізичних осіб при здійсненні обстежень («Новорічна ялинка», «Первоцвіт», «Нерест» тощо).

Діаграма розподілення підстав для проведення позапланових перевірок у 2021 році

- Перевірка виконання приписів
- Звернення суб'єктів господарювання
- Звернення фізичних осіб
- Доручення Прем'єр - міністра України

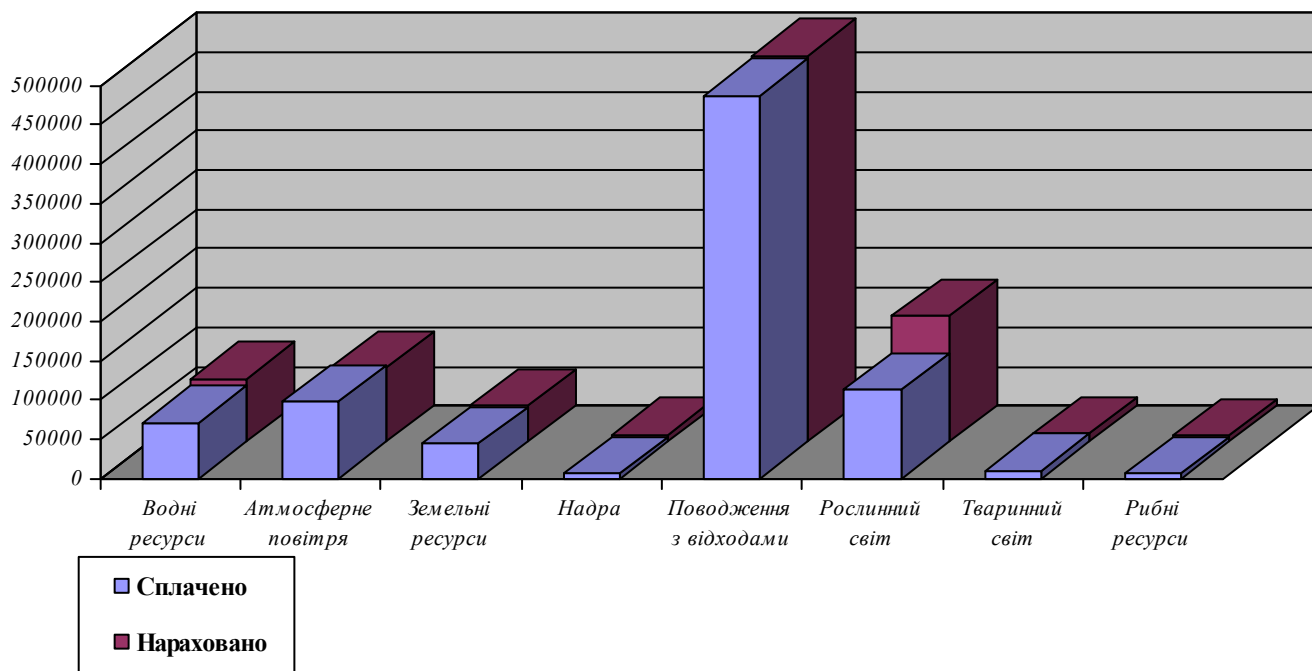
Діаграма розподілення кількості проведених у 2021 році перевірок за ресурсними напрямками

- Водні ресурси
- Атмосферне повітря
- Земельні ресурси
- Землі водного фонду
- Надра
- Поводження з відходами
- Рослинний світ
- Тваринний світ
- Рибні ресурси
- Природно-заповідний фонд

За порушення вимог природоохоронного законодавства складений 2 671 протокол. До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 2542 громадян і посадових осіб та на суму 912,883 тис грн, 104 протоколи передано для розгляду до судових органів. У звітному періоді порушниками сплачено штрафів на суму 844,985 тис грн.

Діаграма розподілення сум нарахованих та сплачених штрафів у 2021 році за ресурсними напрямками (грн)

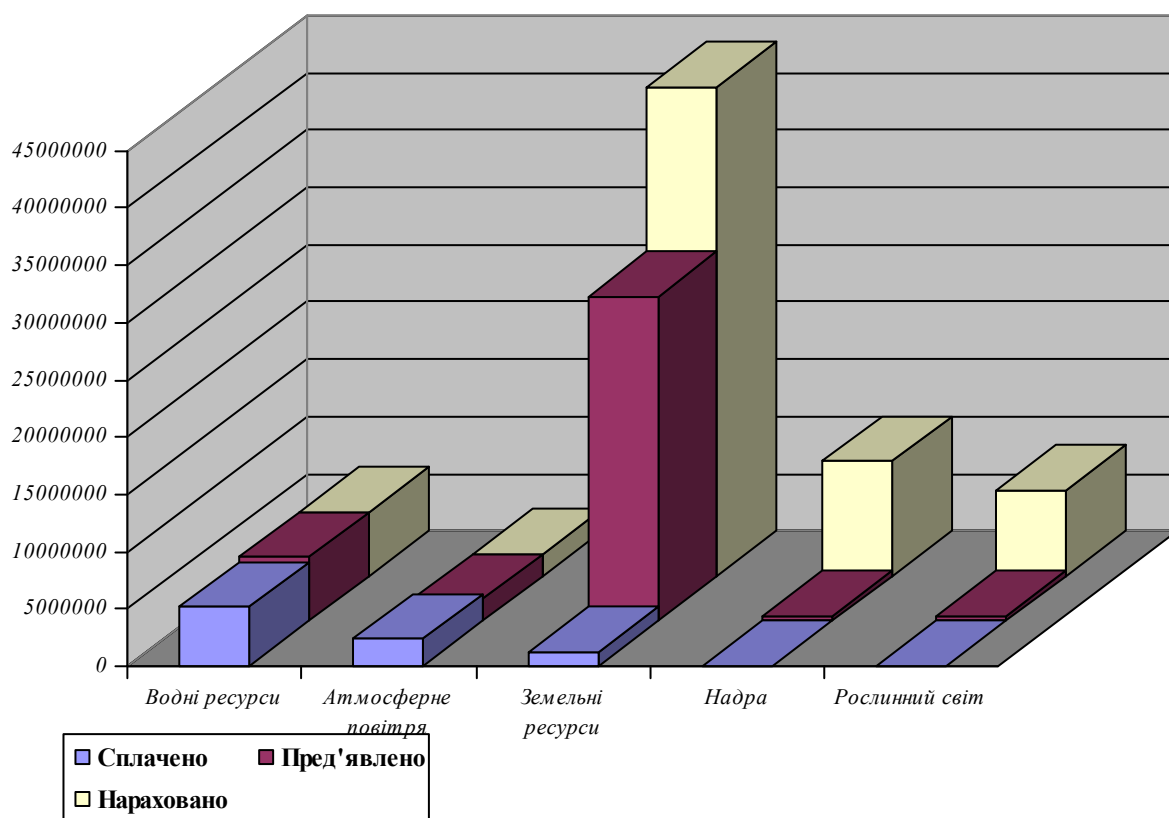

За результатами проведення перевірок з питань дотримання вимог природоохоронного законодавства, а також за наслідками заходів державного контролю на території Миколаївської та Одеської областей на відшкодування збитків, заподіяних державі, пред'явлено претензій підприємствам та скеровано громадянам листів про відшкодування збитків на суму 36 807,699 тис. грн. Загальна сума нарахованих у звітному періоді збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, становить 69 363,834 тис. грн, з них 30 824,188 тис. грн – заподіяні невстановленими особами (матеріали перевірок скеровано у правоохоронні органи). Сплачено у звітному періоді збитків на загальну суму 10 196,738 тис. грн.

До правоохоронних органів скеровано матеріали 59 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства, з них 37 – з ознаками кримінального правопорушення. У 16 випадках правоохоронними органами відкрито кримінальне провадження.

До судових органів передано 11 позовів для прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності підприємств, по одному підприємству таке рішення прийнято.

Діаграма розподілення сум розрахованих збитків, пред'явлених до відшкодування та стягнутих у 2021 році за ресурсними напрямками (грн)

Протягом 2021 року на території Одеської та Миколаївської областей сталося п'ять аварійних забруднень водних ресурсів з кораблей, суден, плавучих засобів. Загальна сума збитків, заподіяних внаслідок аварійних забруднень, становить 1 153,212 тис. грн, вся сума збитків повністю відшкодована.

Одеська філія ДУ «Держгрунтохорона» ДУ «Інституту охорони ґрунтів України

Поширення процесів деградації земель

Види леґрадованих земель	За роками			
	2020		2021	
	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис.га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)				
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії				
Землі (с/г угіддя), піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії				

Землі (с/г угіддя) з кислими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із засоленими ґрунтами				
Землі (с/г угіддя) із солонцюватими ґрунтами	98,6	4,76		
Землі (с/г угіддя) із солонцевими комплексами				
Землі (с/г угіддя) осолоділі				
Землі (с/г угіддя) перезволожені				
Землі (с/г угіддя) заболочені				
Землі, що піддані зсувам				
Землі над породами, що здатні до карстування, у тому числі під _____ од. карстопроявів				
Забруднені землі (с/г угіддя), які не використовуються у с/г виробництві				
Землі, що перебувають у стані консервації				
Підтоплені землі				
Порушені землі				

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Європейський підхід до оцінки впливу на довкілля, окреслений у Директиві ЄС 2011/92/ЄС, покладено в основу Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Прийняття та введення в дію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та відповідних підзаконних актів Кабінету Міністрів України, спрямованих на його впровадження є значним кроком України у переході до європейських вимог та стандартів у галузі охорони довкілля і забезпеченні прозорості процесу надання дозвільних документів для об'єктів господарської діяльності та врахування інтересів усіх заінтересованих сторін.

Оцінка впливу на довкілля призначена для виявлення характеру, інтенсивності і ступеня небезпеки впливу будь-якого виду планованої господарської діяльності на стан довкілля і здоров'я населення. Планована господарська діяльність включає в себе будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище.

Департамент екології та природних ресурсів є структурним підрозділом Одеської обласної державної адміністрації з питань екології та природних ресурсів, який забезпечує реалізацію повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля, у тому числі видає висновки з оцінки впливу на довкілля.

Правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля встановлено Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» та прийнятими відповідно до нього підзаконними нормативно-правовими актами.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Згідно з частиною першою статті 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:

- 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля відповідно до статей 5, 6 та 14 цього Закону;
- 2) проведення громадського обговорення відповідно до статей 7, 8 та 14 цього Закону;
- 3) аналіз уповноваженим органом відповідно до статті 9 цього Закону інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
- 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого пунктом 3 цієї частини;
- 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності відповідно до статті 11 цього Закону.

Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1026.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» суб'єкт господарювання інформує уповноважений територіальний орган про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля шляхом подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Суб'єкт господарювання має право самостійно (з дотриманням вимог частини другої цієї статті) подати повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, безпосередньо до уповноваженого центрального органу з метою отримання його висновку з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 2021 року Департаментом внесено до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля 44 повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, отриманих від суб'єктів господарювання.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» громадське обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля проводиться з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності.

Уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених частинами третьою і четвертою статті 5 цього Закону, - уповноважений центральний орган зобов'язаний забезпечити громадське обговорення у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Громадське обговорення планованої діяльності після подання звіту з оцінки впливу на довкілля проводиться у формі громадських слухань та у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді).

Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 №989.

У зв'язку з набранням чинності Закону України «Про внесення зміни до статті 17 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 18 червня 2020 року № 733-IX тимчасово, на період дії та в межах території карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), до повного його скасування та протягом 30 днів з дня скасування карантину, громадське обговорення планованої діяльності проводиться у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді). У цей період громадські слухання, передбачені статтею 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», не проводяться.

Протягом 2021 року Департаментом організовано та проведено 20 громадських слухань в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

З метою залучення більш широкого кола заінтересованої громадськості, Департаментом забезпечено проведення онлайн трансляцій ходу громадських слухань в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля у мережі Інтернет на сторінці Департаменту у Facebook <https://www.facebook.com/ecologyODA/>.

Згідно з частиною 6 статті 9 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» висновок з оцінки впливу на довкілля надається суб'єкту господарювання безоплатно протягом 25 робочих днів з дня завершення громадського обговорення. До висновку з оцінки впливу на довкілля додається звіт про громадське обговорення.

Протягом 2021 року Департаментом підготовлено 43 звіта про громадське обговорення, видано 36 висновків з оцінки впливу на довкілля та прийнято 3 рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля.

У 2021 році на території Одеської області до основних видів планованої діяльності та об'єктів по яким видано висновки з оцінки впливу на довкілля належать: вітроелектростанції, лінії електропередачі, залізничні колії та споруди, перевантажувальні термінали, поводження у сфері з відходами, автозаправні станції тощо.

Департаментом забезпечено опублікування на офіційній веб-сторінці Департаменту <http://ecology.odessa.gov.ua/> інформації на різних стадіях процесу проведення оцінки впливу на довкілля, а саме: повідомлень про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошень про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, висновків з оцінки впливу на довкілля.

15.7. Економічні засади природокористування

Раціональне використання і відтворення природних ресурсів є однією з найбільш актуальних проблем людства. Поряд з глобальним, проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів має яскраво виражений регіональний характер і відіграє особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу.

Головною складовою економічного механізму природоохоронної діяльності є платність за спеціальне використання природних ресурсів та за шкідливий вплив на довкілля, яка стимулює природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго і ресурсомісткості одиниці продукції шляхом впровадження еколого-економічних інструментів.

За рахунок коштів екологічного податку за забруднення навколишнього природного середовища і грошових стягнень за збитки, завдані державі понаднормативними та аварійними забрудненнями довкілля формуються фонди охорони навколишнього природного середовища, які мають важливе значення в загальній структурі джерел фінансування загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм.

Одним з дієвих засобів впливу на політику природокористування є плата за природні ресурси. Розміри такої плати визначають за допомогою економічної оцінки, в основу якої покладено диференційну ренту. Розрізняють п'ять видів платежів за ресурси:

- платежі за право користування природними ресурсами;
- плата за відтворення та охорону природних ресурсів;
- рентні платежі за експлуатацію природних ресурсів, що мають певні переваги на ринку;
- штрафні платежі за понаднормативне використання природних ресурсів;
- компенсаційні платежі за виведення природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, спричинені їх використанням.

Податковий кодекс України спрямований на реалізацію важливого природоохоронного принципу «забруднювач – платить»!, тобто забруднювач має відшкодувати витрати, пов'язані з попередженням забруднення навколишнього природного середовища і проведенням заходів ліквідації забруднення. Екологічний податок належить до загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів).

Податок є одним з найбільш важливих еколого-економічних інструментів природоохоронної діяльності і справляється за викиди забруднюючих речовин

в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів.

Величина податку залежить від кількості, виду забруднюючої речовини, що надходить у навколишнє природне середовище, її шкідливості, класу небезпеки відходів та їх кількості, а також окремих коригувальних коефіцієнтів в залежності від чисельності жителів населеного пункту та його народногосподарського значення, басейнів рік, у які скидаються забруднюючі речовини, місця (зони) розміщення відходів.

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Одним з найбільших важливих джерел фінансування природоохоронної діяльності є бюджетні природоохоронні фонди. Саме завдяки існуванню таких екофондів як на державному так і регіональному й місцевих рівнях є реальна можливість спрямовувати відповідні кошти на реалізацію природоохоронних програм і проектів. Формування цих фондів відбувається переважно за рахунок сплати екологічного податку (збору за забруднення навколишнього природного середовища) суб'єктами господарської діяльності, з частини грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну довіллю порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності згідно з чинним законодавством, цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.

На сьогодні в Україні існує трьохрівнева система екологічних фондів, яка складається з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, обласного та місцевих (міські, селищні, сільські та територіальних громад) фондів охорони навколишнього природного середовища.

На регіональному рівні вагомим джерелом фінансування природоохоронних заходів є обласний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища. Кошти екологічних фондів використовуються для цільового фінансування природоохоронних заходів відповідно до Переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм, які повинні мати чіткі механізми та джерела як бюджетного, так і позабюджетного фінансування їх реалізації, в тому числі за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, як Державного так і місцевих.

Підставою для виконання природоохоронних заходів на регіональному рівні є наступні регіональні програми:

1. Одеська регіональна комплексна програма з охорони довкілля на 2020-2021 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради 20.12.2019 № 1165-VII (зі змінами від 03.03.2020 № 1240-VII, від 10.08.2020 № 1384-VII та від 16.04.2021 № 147-VIII)

2. Регіональна програма збереження і відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2019-2023 роки, яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 25.10.2019 № 1095-VII (зі змінами від 16.04.2021 № 146-VIII).

3. Регіональна програма «Ліси Одещини на 2021- 2025 роки», яка затверджена рішенням Одеської обласної ради від 18.06.2021 № 202-VIII

Фінансування вищезазначених програм відбувається більшою мірою з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Питання будівництва природоохоронних об'єктів та реалізація заходів, спрямованих на зниження рівня забруднення довкілля, залишаються для Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації пріоритетними та актуальними. Вагомим джерелом фінансування цих заходів є Державний та обласний фонди охорони навколишнього природного середовища.

На вирішення екологічних проблем області у 2021 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачалось виділення 27 965,5 тис. грн за наступними напрямками:

- реконструкція каналізаційних мереж та КНС в с. Надлиманське Овідіопольського району – 267,443 тис. грн;

- будівництво локальних очисних споруд в с. Бритівка Білгород-Дністровського району - 4 021,025 тис. грн;

- реконструкція КНС-2, самопливного та напірного колекторів господарсько-побутової каналізації по вул. Кишинівській у м. Білгород-Дністровському Одеської області - 2 289,177 тис. грн;

- «Будівництво госпобутової каналізації та каналізаційно-очисних споруд в селі Визирка Лиманського району Одеської області» - 3 500,0 тис. грн;

- «Будівництво споруди очищення стічних вод продуктивністю 150 м³/добу с. Василівка Біляївського району Одеської області» - 485,043 тис. грн;

- «Реконструкція мережі господарсько-побутової каналізації м. Біляївка Одеської області. Виготовлення проектно-кошторисної документації - 2 919,121 тис. грн;

- «Капітальний ремонт (благоустрій) об'єкта «Розчистка балки Аная і Дольська та захист від підтоплення частини території с. Суворове Ізмаїльського району Одеської області» - 4 706,339 тис. грн;

- «Капітальний ремонт. Розчистка русла р. Сарата і захист від підтоплення с. Петропавлівка Саратовського району Одеської області» - 1 565,0 тис. грн;

- «Капітальний ремонт з очистки від мулових насосів Борцагівського ставка № 1 на руслі річки Ягорлик, розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області» - 401,270 тис. грн;

- «Капітальний ремонт з очистки від мулових насосів Борщагівського ставка № 2 на руслі річки Ягорлик, розташованого на території Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області - 241,626 тис. грн;
- поліпшення гідрологічного стану, реконструкція балки на території с. Стара Некрасівка Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області - 74,879 тис. грн;
- реконструкція з'єднувального каналу між Тилігульським лиманом та Чорним морем на території Комінтернівського району Одеської області - 2 170,0 тис. грн;
- забезпечення екологічно-безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин в Одеській області, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) та тари, у якій зберігаються та перевозяться ХЗЗР - 3 799,116 тис. грн;
- розроблення регіонального плану управління відходами до 2030 року по Одеській області - 498,0 тис. грн;
- екологічне безпечне перевезення утилізація або видалення ртуті металевої і її відходів – 68,910 тис. грн;
- наукові дослідження гідроекологічного режиму і стану Куяльницького лиману та морської води з Одеської затоки (робота з гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного та медико-біологічного обстеження) – 776,0 тис. грн;
- видання, придбання поліграфічної продукції (наукова, науково-популярна, просвітницька, енциклопедична тощо) з екологічної тематики басейну Куяльницького лиману – 450,0 тис. грн.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 1 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду. Процедура оцінки відповідності – будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання. Державна політика у сфері охорони довкілля реалізується шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань при здійсненні державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання екологічних правил, нормативів та стандартів, а також умов, встановлених документами дозвільного характеру. Об'єктами стандартизації та технічного регулювання є продукція,

процеси та послуги, зокрема матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування, системи управління якістю і системи екологічного управління. Стандарти та технічні регламенти мають бути точними, чіткими та структурно уніфікованими, а вимоги, по можливості, мають стосуватися характеристик продукції, а не вимог до її конструкції чи опису. Важливим фактором ефективного функціонування державної системи охорони навколишнього природного середовища важливим є точність, єдність, уніфікованість та достовірність вимірювань. Відповідно статті 20 Закону України "Про метрологію і метрологічну діяльність» контроль за станом навколишнього природного середовища відноситься до сфери державного метрологічного нагляду.

У Одеській області установою, уповноваженою на проведення сертифікації систем управління навколишнім середовищем в системі УкрСЕПРО та згідно із вимогами ISO (системи екологічного керування) 14001:2015 є Державне підприємство «Одесастандартметрологія» та інші уповноважені підприємства.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує роботи і надає послуги зі стандартизації, метрології, сертифікації продукції, послуг та систем екологічного керування та управління якістю.

Державне підприємство «Одесастандартметрологія» виконує комплекс послуг для отримання дозвільних документів для підтвердження відповідності продукції (послуг) вимогам безпеки і критеріям якості:

- Сертифікація систем управління ДСТУ ISO 9001:2015, (НАССР) ISO 22000 або ДСТУ 4161, ISO 14001, OHSAS 18001
- Сертифікація харчової продукції та промислової сировини
- Сертифікація промислової продукції
- Сертифікація колісно-транспортних засобів та їх складових частин, підйомно-транспортного обладнання, сільгосптехніки і станцій технічного обслуговування (СТО);
- Сертифікація послуг з розміщення та харчування;
- Рішення про те, що продукція не підлягає обов'язковій сертифікації
- Послуги з оцінки відповідності продукції технічним регламентам, визнання сертифікатів відповідності
- Сертифікація з обстеженням виробництва, атестація виробництва
- Широкий спектр метрологічних випробувань
- Проведення випробувань в акредитованих випробувальних лабораторіях харчової продукції, а також радіометрії і спектрометрії
- Забезпечення нормативною документацією
- Споживча експертиза
- Паспорт безпеки на хімічну речовину
- Навчально-практичні семінари.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Пунктом «с» статті 17 Закону України «Про відходи» визначено, що суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов'язані мати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, крім суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких $P_{зув}$ не перевищує 1000.

У разі, якщо їх діяльність призводить до утворення відходів, для яких $P_{зув}$ у межах від 50 до 1000, суб'єкти господарської діяльності подають на реєстрацію декларацію про відходи. Порядок подання та затвердження декларації про відходи регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118.

Відповідно до статті 20 Закону України «Про відходи» видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами віднесена до повноважень місцевих державних адміністрацій, а затвердження порядку надання таких дозволів згідно зі статтею цього Закону є компетенцією Кабінету Міністрів України.

Крім того, згідно з абзацом десятим частини першої статті 4 Закону України «Про дозвільну систему» перелік та вимоги до документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання документа дозвільного характеру, встановлюються виключно законами.

У даний час порядок надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами Кабінетом Міністрів України не затверджено та законодавчо не визначено вичерпного переліку документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання зазначеного дозволу.

У зв'язку з цим прийняття компетентного рішення з питань видачі дозволу/відмови у видачі дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами не можливо.

Протягом 2021 року Департаментом забезпечено підготовку документів щодо:

- видано 18 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- затверджено 7 лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- погоджено 7 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- підготовлено 17 висновків з оцінки впливу на довкілля;
- погоджено 49 проектів документів державного планування зі звітами про стратегічну екологічну оцінку;
- розглянуто та погоджено 10 документацій із землеустрою;
- погоджено переліки заходів з поліпшення санітарного стану лісів для 2-х територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- надано 176 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання, об'єкти яких належать до другої та третьої групи;

- розглянуто та опрацьовано 873 заяв щодо реєстрації декларацій, які здійснюють операції у сфері поводження з відходами та 284 електроні декларації про відходи, які надійшли через електронну систему здійснення дозвільних процедур у сфері поводження з відходами та розміщені на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України;
- розглянуто та опрацьовано 190 пакетів документів інвентаризації та паспортизації відходів;
- розглянуто та опрацьовано 101 паспорт місць видалення відходів;
- розглянуто та опрацьовано 47 реєстрових карток об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів;
- розглянуто та опрацьовано 45 поточних, індивідуальних нормативів використання питної води.

15.10. Екологічний аудит

Метою екологічного аудиту є перевірка дотримання законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Завдання екологічного аудиту :

1. Це збір достовірної інформації про екологічні аспекти, виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку.
2. Встановлення відповідності об'єкту екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища.
3. Оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища.

До основних принципів екологічного аудиту належать:

1. Об'єктивність та незалежність аудиторів від суб'єктів господарювання, які підлягають перевірці, а також власників та керівників екологічних організацій та третій осіб під час проведення екологічного аудиту.
2. Професіоналізм та компетентність аудиторів в питаннях охорони довкілля, природокористування, а також специфіки суб'єктів господарювання.
3. Достатність та повнота інформації, наданої суб'єктами господарювання.
4. Планування робіт з проведення екологічного аудиту.
5. Комплексність екологічного аудиту (охоплення усіх аспектів впливу на довкілля).
6. Конфіденційність інформації, одержаної внаслідок проведення екологічного аудиту.
7. Відповідальність аудиторів за результати виконаних досліджень.

Екологічний аудит в Україні проводиться відповідно до Закону України "Про екологічний аудит" з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності. Законодавець дає наступне визначення:

Екологічний аудит - це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та

інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Кінцевою метою екологічного аудиту є визначення відповідності сучасної екологічної ситуації екологічним стандартам, які б забезпечували оптимальний стан довкілля та безпеку життєдіяльності людини.

Наприклад, для нафтогазопромислового району результатом екологічного моніторингу є встановлення кореляції захворюваності населення досліджуваних територій від екологічних чинників, яка включає:

- бази даних різних рівнів захворюваності населення у різних районах за хворобами згідно з чинною міжнародною класифікацією хвороб (МКХ);
- бази даних з хімічного забруднення ґрунтів, поверхневих і ґрунтових вод, атмосферного повітря і рослинності важкими металами, радіонуклідами, нафтопродуктами;
- комп'ютерні карти екологічного стану геологічного середовища, геофізичних полів, геоморфосфери, ландшафтів;
- електронні карти хімічного забруднення ґрунтів, гідросфери, атмосфери і фітосфери;
- карти екологічного стану техносфери району.

На основі аудиту і менеджменту розробляється прогноз розвитку екологічної ситуації у залежності від того чи іншого сценарію перспектив видобутку нафти і газу в тому чи іншому районі.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Впродовж 2021 року Державною установою «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» проводились дослідження в сфері охорони навколишнього природного середовища за 5 науково-дослідними роботами та 3 міжнародними грантовими проектами, зокрема:

- на замовлення Міністерства екології та природних ресурсів України та Міністерства економіки України за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230) виконувалась науково-дослідна робота «Домінанти інвестиційно-інноваційної політики природокористування національної економіки» (2020–2021рр., ДР № 0120U100160, наук. кер. – д.е.н., проф. Андрєєва Н.М.), результатами якої є видання 1 монографії, 3 брошур, 7 статей у наукових журналах і збірниках, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science.

Науковий результат: Розроблено рекомендації щодо формування інституціонального базису інвестиційно-інноваційної політики раціонального природокористування національної економіки; запропоновано науковий підхід до формування адаптивних механізмів стимулювання та провайдингу екологічних інновацій на основі схем їх взаємодії у системі «природа-суспільство». Розроблено методичний підхід щодо діагностики впровадження домінант інвестиційно-інноваційної політики природокористування за секторами національної економіки.

- за фундаментальною темою «Інклюзивність економіки вражень в природокористуванні» (2019–2021 рр., ДР № 0119U000229, наук. кер. – д.е.н., проф. Хумарова Н.І.) отримано такі результати: опубліковано 1 монографія, 1 брошура, 1 посібник, 20 статей у наукових журналах і збірниках, в т.ч. 4 статей у наукових журналах і збірниках, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science.

Науковий результат: Концептуалізовано розвиток інклюзивної економіки вражень у природокористуванні на основі поведінкового, екологічного та соціально-ринкового підходів; обґрунтовано методологічні положення щодо вдосконалення системи еколого-економічних відносин відповідно до сутнісної складової добробуту, що опосередкована протиріччям: досвід / враження як економічний атрибут забезпеченості, повноти відчуття та комфорту, – інклюзія як соціальний атрибут виключеності, ізоляції, недоступності. Розроблено теоретико-методичні підходи щодо: визначення трансформаційного потенціалу сфери взаємозв'язків «економіка вражень – інклюзивний розвиток – природокористування» та обґрунтування сценаріїв сталого розвитку з урахуванням інклюзивної економіки вражень у природокористуванні, на основі теоретико-ігрового аналізу матриці соціо-еколого-економічних стратегій відповідно до потенційного приросту валової доданої вартості за видами економічної діяльності. Обґрунтовано доцільність функціонування Фонду рекреаційних земель України (ФРЗ), що забезпечує керованість рекреаційним природокористуванням на принципах інклюзивного його розвитку. На основі таких елементів, як: орган управління (Управління ФРЗ); законодавчо-нормативний супровід (ЗУ «Про Фонд рекреаційних земель», впровадження системи дозволів на спеціальне та комплексне природокористування, лімітування рекреаційних навантажень, ліцензування та сертифікацію рекреаційної діяльності, паспортизацію рекреаційних об'єктів); організаційний супровід (Реєстр об'єктів ФРЗ, кадастрове забезпечення).

- за фундаментальною темою «Методологія формування системи управління екологізацією секторів економіки» (2019–2021 рр., ДР № 0119U000228, наук. кер. – д.е.н., проф. Купінець Л.Є.) отримано такі результати: опубліковано 1 монографію, 4 брошур, 1 – стаття Scopus, 10 статей у наукових журналах і збірниках.

Науковий результат: Розроблено цифровізований алгоритм збору та оброблення інформації в сфері економічного оподаткування та використання коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, що дозволяє прогнозувати надходження економічного податку та створити систему контролю за використанням коштів, що акумульовані для потреб охорони навколишнього середовища. Розроблено алгоритм організації статистичних досліджень, який впорядковує систему взаємозв'язку між розпорядниками даних та користувачами інформації, усуває постійне відставання системи управління від появи нової інформації.

- за науковим проєктом «Інформаційно-аналітичне забезпечення збереження та захисту природно-ресурсного потенціалу морського середовища від забруднення суднами» Цільової комплексної міждисциплінарної програми наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку та

раціонального природокористування в умовах глобальних змін навколишнього середовища на 2020-2024 рр. (2020–2024 рр., ДР № 0120U103050, наук. кер. – д.е.н., проф. Ільченко С.В.) отримано такі результати: опубліковано 1 монографію, 3 статті у наукових журналах та збірниках наукових праць, з них 2 статті у виданнях, внесених до наукометричної бази Scopus.

Науковий результат: Запропоновано вдосконалення державного організаційно-інституціонального забезпечення поводження з баластними водами методами превентивного захисту економічної та природоохоронної спрямованості; підходи та вимоги до проєктного етапу створення національної інтерактивної системи прийняття рішень в управлінні техногенним навантаженням на морське середовище, які полягають у: її інтегрованості; адаптивності; базуванні на сучасних інформаційних протоколах, гармонізованому доступі до даних, якими керують розподілені центри обробки інформації, надійних і ефективних засобів аналізу та представлення даних. • за науковим проєктом «Формування та використання природноресурсних активів рекреаційно-туристичної сфери», що виконується за грантом НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених НАН України на 2020-2021 рр. (2020 - 2021 рр., ДР № 0120U100159, наук. кер. – д.е.н., доц. Шевченко Г.М.) отримано такі результати: опубліковано 2 монографії, 15 статей у наукових журналах і збірниках, в т.ч. 4 статті у наукових журналах і збірниках, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, яка входить до ОЕСР та ЄС.

Науковий результат: Розроблено теоретико-методологічні підходи до визначення економічного змісту природно-ресурсних активів рекреаційнотуристичної сфери, а також їх місця та ролі в класифікації природних ресурсів; розроблено науково-методичні підходи щодо: оцінювання ступеня реалізації Цілей сталого розвитку, релевантних рекреаційнотуристичній діяльності, шляхом визначення інтегрального показника опірності їх реалізації в Україні.

В Інституті також реалізовувались 3 міжнародних грантових проєкти:

1. «Новий підхід в усуненні морського і річкового забруднення – MARLENA» (“Marine and River Litter Elimination New Approach”) (eMS BSB – 139), 08.2018-08.2021 рр.

Проєкт спрямований на об'єднання сил проти забруднення поблизу Чорного моря, річок, територій, що охороняються, та природних заповідників у басейні Чорного моря, а також спільне підвищення обізнаності громадськості та просвіту щодо проблем річкового та морського забруднення, цінності біорізноманіття та охорону навколишнього середовища серед цільових аудиторій, таких як: молодь, туристи, бізнес, місцеві громади та органи влади, освітні організації. Проєкт MARLENA націлено на посилення дій співтовариства і залучення місцевого населення з просування і здійснення транскордонних прибережних і річкових кампаній Причорноморського басейну та обмін досвідом в цій галузі з метою скорочення і усунення забруднення.

2. «Стратегія нульових відходів: методи та імплементація у басейні Чорного моря – ZeroWasteBSB» («Zero Waste Strategy: Methods and

Implementation in Black Sea Basin- ZeroWasteBSB») (eMS BSB 788, MLPDA № 58188/16.04.2020 p.), 04.2020-04.2022 pp.

Основною метою проекту ZeroWasteBSB є підвищення обізнаності щодо екологічних проблем і належної виробничої практики поводження з відходами, пов'язаними з річковим і морським забрудненням в басейні Чорного моря, для забезпечення поліпшення добробуту людей в регіонах басейну Чорного моря. Завдання проекту полягають у об'єднанні кращих управлінських рішень, створенні належних і ефективних планів управління відходами, розвитку соціальних заходів для підвищення обізнаності громадськості та залученні місцевого населення для мінімізації морського забруднення в Чорноморському басейні.

4. «Давайте їздити на велосипеді у басейні Чорного моря - LetsCYCLE» («Let's Cycle At The Black Sea») (eMS BSB 998 MLPDA 88703/26.06.2020 p.), 07.2020 - 12.2022 pp.

Мета проекту LetsCYCLE - покращення добробуту людей у регіонах басейну Чорного моря через стійке зростання та спільний захист довкілля шляхом розвитку туристичного/культурного секторів у транскордонних країнах.

Загалом за 2021 рік у галузі охорони довкілля видано 6 монографій, 8 брошур, 1 посібник, 55 статей у наукових журналах і збірниках, в т.ч. 18 статті у наукових журналах і збірниках, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, яка входить до ОЕСР та ЄС.

Перспективи подальших досліджень. В умовах воєнного стану та в контексті повоєнних викликів державі, академічній науці та суспільству перспективи подальших досліджень Інституту у 2022 році полягають у проведенні прикладних досліджень щодо визначення економіко-екологічних збитків завданих природним ресурсам України від збройної агресії РФ, пріоритетів відновлення та розвитку морських природних ресурсів, зокрема марикультури, формування організаційно-економічного забезпечення розвитку аквакультури в умовах ринкових відносин.

Інформація Одеського державного екологічного університету щодо здійснення наукових досліджень у галузі охорони довкілля в Одеській області за 2021 рік

Прикладна НДР «Зміни клімату та їх вплив на гідрологічний та гідроекологічний режими лиманів північно-західного Причорномор'я» за фінансуванням МОН України (2019-2021 pp.), ДР № 0119U002260. На підставі даних спостережень на прибережних гідрометеорологічних станціях, розташованих у північно-західному Причорномор'ї, та результатів моделювання змін клімату, які очікуються у першій половині XXI ст., за сценаріями RCP4.5 і RCP8.5 ансамблем регіональних кліматичних моделей проекту Euro-CORDEX, виконана оцінка кліматичних змін режимних метеорологічних характеристик, які визначають складові водного балансу квазізакритих лиманів для сучасного періоду 2000-2018 pp. (за даними

спостережень на метеорологічних станціях) та майбутнього періоду 2021-2050 рр., порівняно з періодом до початку кліматичних змін 1961-1990 рр. (за даними Кліматичного кадастру України). Для кожного з вказаних періодів оцінені складові прісного водного балансу лиманів (атмосферні опади, що випадають на водну поверхню лиманів, приплив прісних вод до них від малих та середніх річок, випаровування з водної поверхні лиманів) та визначена нев'язка (дефіцит) річного балансу (рис. 1).

На підставі цих оцінок та їх порівняння з об'ємами вод досліджуваних лиманів, останні були ранжовані за їх вразливістю до змін клімату у такій послідовності: Куяльницький, Дофіновський, Будацький (за відсутності надходження вод з Дністровського лиману), Тузловська група, Сасик, Тилігульський, Хаджибейський (за відсутності антропогенного стоку). Для тих лиманів, стабілізація гідрологічного режиму і гідроекологічного стану яких, з метою збереження їх природно-ресурсного потенціалу, є найбільш актуальною задачею в сучасних та очікуваних у найближчому майбутньому умовах, виконано сценарне чисельне моделювання внутрішньорічної мінливості гідрологічних характеристик та мінералізації їх вод за різних варіантів водного та екологічного менеджменту. За результатами сценарного імітаційного моделювання визначені найбільш ефективні варіанти реалізації конкретних природоохоронних заходів спрямованих на компенсацію дефіциту водного балансу, стабілізацію гідрологічного та гідроекологічного режимів досліджуваних лиманів.

Прикладна НДР «Науково-дослідні роботи з гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного та медико-біологічного обстеження стану Куяльницького лиману та морської води з Одеської затоки» (2019-2021 рр.), ДР № 0121U113773. Замовник – Департамент екології та природних ресурсів Одеської ОДА.

Актуальність роботи обумовлена необхідністю визначення та аналізу зміни гідрологічних, гідрохімічних, гідробіологічних, медико-біологічних показників стану природних ресурсів в Куяльницькому лимані, які відбуваються в умовах штучного поповнення лиману морською водою з Одеської затоки та міжрічної зміни характеристик гідрометеорологічного режиму в басейні лиману. Наведені зведені результатами гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного та медико-біологічного обстеження стану Куяльницького лиману та морської води з Одеської затоки, включно з порівняльним аналізом результатів обстеження в 2021 році з даними моніторингу, отриманими протягом попередніх років, науково-обґрунтованими рекомендаціями відносно реалізації заходів щодо створення сприятливого гідроекологічного режиму Куяльницького лиману, збереження та відтворення його природних ресурсів.

За результатами досліджень встановлено, що середній рівень води лиману в січні-листопаді 2021 р. (мінус 6,31 м БС) на 0,16 м перевищував рівень води за цей же період 2020 р. (мінус 6,47 м БС), а при порівнянні з середніми рівнями води за аналогічні періоди 2015-2019 рр. встановлено, що він зрівнявся з рівнем води у 2019 р., є нижчим на 0,15 м в порівнянні з 2018 р., на 0,08 м в

порівнянні з 2017 р., але дорівнює рівням води у 2016 р. та на 0,26 м перевищує рівні води у 2015 р. Порівнюючи середній рівень води лиману в січні-листопаді 2021 р. із даними за період з 2010 по 2014 рр. (до початку сезонного поповнення лиману морською водою з Одеської затоки), виявлено, що він на 31 см вищий ніж у 2014 р., на 25 см – ніж у 2013 р., на 23 см – ніж у 2012 р., на 5 см – ніж у 2011 р., на 2 см – ніж у 2010 р.

Середня величина мінералізації води в лимані у жовтні-листопаді 2021 р. (226,7 г/дм³) порівняно з середніми значеннями мінералізації води за минулі роки (включно з першим роком поповнення лиману морською водою та останнім роком до його початку) була приблизно на 1 г/дм³ менша ніж до початку подачі морської води в лиман у грудні 2020 р. (228 г/дм³), дорівнює величині мінералізації води у жовтні-листопаді 2018 р. (227 г/дм³), але на 11 г/дм³ більша ніж у жовтні-листопаді 2017 р. (216 г/дм³), на 18 г/дм³ – ніж у жовтні-листопаді 2016 р. (209 г/дм³), на 25 г/дм³ – ніж у листопаді 2015 р. (202 г/дм³), на 35 г/дм³ – ніж до початку запуску морської води у грудні 2014 р. (192 г/дм³).

Порівняння середньорічних значень мінералізації води в умовах подачі морської води в лиман та за її відсутності показало, що фактичні значення (при подачі) в порівнянні з розрахунковими є менші (без подачі), тобто за умов подачі морської води мінералізація води в лимані зменшується, а без її подачі – збільшується. За умов відсутності подачі морської води до лиману починаючи з 2017 р. мінералізація води досягнула б значення 420 г/дм³, а надлишок розчинених солей кристалізувався б і почав переходити (випадати) в осад на дно лиману. Однак, за умов подачі морської води до лиману, яка фактично відбувалася у 2014- 2021 рр., значення мінералізації є набагато меншими ніж в умовах відсутності подачі морської води до лиману. Навіть після двох поспіль посушливих і маловодних років – 2019 та 2020 рр., найбільша мінералізація води у жовтні-листопаді 2021 р. (серед виміряних ОДЕКУ в різних частинах лиману) становила лише 288 г/дм³.

Рівні води Куяльницького лиману за період 2015-2021 рр. (в умовах періодичної подачі морської води) були значно вищі ніж за період 2010- 2014 рр. (до початку штучної подачі морської води в лиман), а саме: середні рівні – на 17 см, найвищі рівні – на 37 см, найнижчі рівні – на 12 см. Таким чином, завдяки поповненню лиману морською водою рівень води зріс, мінералізація зменшилася, що дозволило впродовж 2015-2021 рр. підтримувати необхідний водно-сольовий режим даної водойми. Всього, за період з 2015 по 2021 рр. за рахунок подачі морської води лиман додатково поповнився на 82,5 млн м³, а розрахункове прирощення рівня води в лимані склало більше 2,0 м. За результатами розрахунків складових водного балансу лиману встановлено, що впродовж 2021 р. середньомісячний рівень води в лимані збільшився на 0,12 м (з позначки мінус 6,54 м БС – у січні, до позначки мінус 6,42 м БС – у листопаді). За цей же період середньорічний рівень води в лимані становив мінус 6,31 м БС, найвищий – мінус 6,09 м БС, найнижчий – мінус 6,62 м БС. Зростання рівня води в лимані відбулося за рахунок того, що у 2021 р. втрати води на випаровування (22,7 млн м³) з водної поверхні лиману (площа якої в середньому за рік дорівнювала 41,5 млн. м²) були на 15,0 млн м³ менші ніж

об'єм надходження води до лиману (37,7 млн м³, з них: 52,5% або 19,8 млн м³ – атмосферні опади; 27,6% або 10,4 млн м³ – морська вода; 19,9% або 7,5 млн м³ – вода інших приток лиману).

Приплив прісної дощової води в лиман за 2021 рік (з 01.01.2021 по 09.12.2021) у порівнянні з відповідним періодом 2020 року практично подвоївся, при цьому випаровування суттєво зменшилося за рахунок зменшення середньорічної температури повітря. В той же час, якщо б морська вода у 2021 р. в лиман не надходила, то у листопаді позначка рівня води становила б не мінус 6,42 м БС, а лише мінус 6,56 м БС.

Гідроекологічний стан Куяльницького лиману в 2021 р. покращився порівняно з 2020 р., чому сприяв запуск морської води в лиман в холодний період 2020-2021 рр. Однак, слід враховувати, що поповнення лиману морською водою, яке тривало сім сезонів поспіль з 2014 по 2021 рр. у прохолодні періоди (грудень - квітень) при зменшенні температури води в Одеській затоці нижче 8°C, планувалось лише як тимчасова міра тривалістю не більш ніж три сезони (у 2014 - до відновлення природного стоку річок, які живлять Куяльницький - 2017 рр.) лиман (насамперед, річки Великий Куяльник). Тому, поповнення лиману морською водою більше не може розглядатися як основний спосіб компенсації дефіциту водного балансу лиману. Кількість солей, яка потрапила в лиман з морською водою, становить близько 1 млн тонн (або приблизно 10% від початкової ваги солей в лимані – до початку запуску морської води в грудні 2014 р.).

Загальний висновок полягає у тому, що завдяки поповненню лиману морською водою в холодний період 2020-2021 рр., збільшенню кількості атмосферних опадів та зменшенню випаровування з водної поверхні лиману в 2021 р., рівень води в Куяльницькому лимані підвищився, внаслідок чого його гідроекологічний стан суттєво покращився порівняно з 2020 р. В той же час актуальним залишається вирішення таких проблем, як зменшення мінералізації вод в лимані шляхом збільшення надходження до нього чистих прісних вод з різних джерел замість морської води, яка містить солі; запобігання надходженню до лиману забруднень від антропогенних джерел (зі стоком вод з водотоків, які впадають до Куяльницького лиману: скидного лотку санаторію ім. Пирогова, балок Корсунцівська та Гільдендорфська та ін.).

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень, що стосується охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища, має не абияке значення на сьогодні. У наші дні громадськість повинна не тільки брати участь у конкретних акціях з охорони довкілля, що вона робила до цього часу, а й повинна мати можливість здійснювати громадський контроль за рішеннями влади щодо її діяльності та бути причетною до державних справ з охорони і покращення навколишнього природного середовища.

З метою забезпечення сприятливих умов для вирішення екологічних проблем на регіональному рівні, ширшого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, Департаментом екології та

природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації постійно ініціюються громадські обговорення, проводилися екологічні форуми, круглі столи, робочі зустрічі за участю представників громадських організацій та мас-медіа.

Дієва взаємодія та участь громадськості в процесі прийняття рішень для Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації є одним з пріоритетних напрямків діяльності. Тому робота в цій сфері спрямовується на постійну участь представників екологічних неурядових організацій в проведенні стратегічної екологічної оцінки, перевірок природокористувачів, на організацію і проведення різних акцій, що сприяють екологічній освіті населення і залученню його до природоохоронної діяльності. Особливої уваги заслуговує питання про урахування громадської думки про розробку екологічної політики, планів, програм і господарських проектів по самоврядуванню. Інформація і участь, що гарантуються законом, дуже важливі для громадян під час організації захисту в разі завдання шкоди довкіллю, під час прийняття рішень щодо заходів, які необхідно вжити.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається право громадян на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень встановлених законом. Відповідно до Закону України «Про інформацію» право на одержання інформації мають не тільки окремі громадяни, але й громадські об'єднання.

Організація та порядок здійснення екологічного інформаційного забезпечення, його форми та методи, вимоги та інші питання екологічного інформування регулюються Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», Положенням про державну систему моніторингу довкілля.

Природоохоронні органи Одеського регіону тісно співпрацюють з громадськими організаціями області та міста з метою реалізації екологічної політики регіону, рішення екологічних проблем регіону.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

Громадські об'єднання Одеської області традиційно спрямовують свої зусилля на покращання екологічного стану, сприяння втіленню засад сталого (збалансованого) розвитку, а також активно співпрацювали у цьому напрямку з Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, іншими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Діяльність громадських організацій має досить широкий спектр для розвинення природоохоронної діяльності.

Велику роль в екологічному вихованні і практичний внесок у поліпшення навколишнього природного середовища відіграють заходи за участю Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації та представників громадських природоохоронних організацій.

15.12.2. Діяльність громадських рад

15.13. Екологічна освіта та інформування

Сучасна екологічна освіта - це системна складова національної системи освіти, яка функціонує на підставі чинного законодавства про освіту та Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року. Характерною рисою сучасної екологічної освіти є її спрямованість на гармонізацію взаємодії суспільства і природи, розв'язання екологічних проблем та сталий розвиток суспільства. Це процес освоєння системи знань про закони функціонування, життєдіяльності всього живого, екологічних систем і роль людини у збереженні природного середовища, і процес екологічного виховання і навчання.

Представники учнівської молоді Одеської області щорічно стають активними учасниками екоосвітнього простору, організованого на рівнях громад, області, всеукраїнському та міжнародному.

За звітний період у 52 заходах взяло участь 1 114 представників області. Переможцями в яких стали 743 учасника.

На міжнародному рівні вже традиційно представники Одеської області стали переможцями XXV Білоруської конференція учнів та онлайн Міжнародного конкурсу комп'ютерних проєктів «INFOMATRIX – 2021», який відбувся в Мексиці.

Цікавою подією 2021 року є проєкт соціальної дії «Розумне озеленення міст» (Smart urban greening), що був реалізований на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Юннатський» Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання. Його учасниками стали вихованці, педагоги та працівники обласного гуманітарного центру, студенти одеських закладів вищої освіти, активні громадяни. Проєкт було реалізовано за підтримки благодійного фонду «Молода громада» у рамках програми Active Citizens Британської ради.

У 2021 році еколого-натуралістичним підрозділом Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання разом з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді виступив організатором 2-х заходів Всеукраїнського рівня: XX-го ювілейного Всеукраїнського конкурсу «Земля – наш спільний дім» та Всеукраїнського форуму юних екологів та аграріїв, учасниками яких стали 245 екоактивістів зі всієї України.

Серед заходів Всеукраїнського рівня, в яких представники учнівської молоді Одеської області посіли найбільшу кількість призових місць:

- всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку (для вікової категорії від 16 до 23 років включно) (вісім - I місце, три - II місце, дванадцять - III місце);

- фінал II етапу Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій «Екософт-2021» і національний етап Міжнародного конкурсу «INFOMATRIX-2021» (три - I місце, п'ять - II місце, чотирнадцять - III місце);

- всеукраїнський екологічний хакатон для учнівської молоді «X REALITY ECOLOGICAL HACK-2021» (10 переможців);

- всеукраїнський науково-технічний конкурс «Еко Україна 2021» (8 переможців та 5 призерів);
- всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді «Дотик природи 2021» (I місце - 2 особи, II місце - 4 особи, III місце - 5 осіб);
- всеукраїнський конкурс дитячого малюнка «Зоологічна галерея» (I місце - 8 осіб, II місце - 11 осіб, III місце - 45 осіб);
- всеукраїнська природоохоронна акція «Годівничка» (I місце - 19 осіб, II місце - 8 осіб, III місце - 2 особи).

В обласних та регіональних природоохоронних акціях за 2021 рік прийняли участь 89848 представників області:

- в обласному етапі Всеукраїнської природоохоронної акції «Птах року» взяли участь 2712 представників учнівської молоді та педагогів області;
- в обласному етапі Всеукраїнської природоохоронної акції «Годівничка» та «День зустрічі птахів» взяли участь 28 666 учнів;
- в обласному етапі Всеукраїнської акції школярів та учнівської молоді «Ліси для нащадків» взяли участь 17 учнів;
- представники 95 закладів освіти Одеської області звітували щодо проведення заходів у рамках акції «Міжнародний день Чорного моря» в Одеській області, учасниками яких були 20938 представників педагогічних та учнівських колективів закладів загальної середньої та позашкільної освіти з 21 міської/сільської/селищної громад області;
- в обласному етапі Всеукраїнського натуралістичного походу «Біоцит», взяли участь 15 представників області;
- школярі області активно взяли участь у регіональних заходах присвячених Всесвітньому дню водно-болотних угідь. Було проведено 774 заходи, в яких взяло участь 37 500 учнів та вихованців з 208 закладів освіти.

Однією з форм успішної реалізації екологічної освіти в області є 12 регіональних спілок «Дитячий екологічний парламент».

Спілка «Екопарламент», що функціонує на базі КЗ «Міський Центр дитячої творчості» Білгород-Дністровської міської територіальної громади, у 2021 році обрала для себе напрям пропаганди здорового способу життя та дбайливого відношення до навколишнього середовища. Заходи та акції присвячені популяризації зеленого туризму, боротьбі та профілактики ВІЛ. Акції щодо прибирання пришкольній території, узбережжя лиману, збору макулатури, просвітницькі заходи щодо підготовки птахів та інші – продовж всього року проводилися ініціативною групою юних еко активістів Центру в закладах загальної середньої освіти громади.

Спілка «Дністер» Маяківського навчально-виховного комплексу «Заклад загальної середньої освіти I-III ступенів - заклад дошкільної освіти» Маяківської сільської територіальної громади у звітному періоді крім традиційних заходів, разом з педагогами розпочали провадження 2-х нових для себе форм роботи: благодійної діяльності та вивчення і пропаганди дбайливого ставлення до Червонокнижних кажанів. А це 10 видів, що зустрічаються у нашій місцевості. Конкурси малюнків та комп'ютерної графіки, театралізовані заходи, вікторини, розпис фігурок - кажанів, фотографування з екологами-«кажанчиками». Залучені учні та педагоги закладів освіти Маяківської та

Біляївської громад – стали яскравими прикладами вдалої просвітницької роботи за допомогою нестандартних форм проведення.

З 30 вересня до 14 жовтня 2021 року в Маяківському навчально-виховному комплексі за ініціативою юних екологів 5-А класу проходила благодійна акція «Робити добро легко». Метою цього заходу було надати допомогу притулку «Ковчег» (м.Одеса) в якому утримуються близько 400 безпритульних собак і котів. На заклик відгукнулися не тільки діти, але й батьки. Було зібрано значну кількість сухого і вологого корму, крупи, медикаменти, засобів гігієни.

Команда дитячого екологічного парламенту «ЕКОС» Біляївської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Біляївської міської ради зберегли та продовжили традиції проведення природоохоронних акцій: «Річці – чистий берег», «Нагодуй птахів», «Затишне шкільне подвір'я», «Дністровія» та «Майбутнє у твоїх долонях».

Активним учасником руху «Дитячий екологічний парламент» 2021 року стала команда «ЕКОмолодь» Залізничненського закладу загальної середньої освіти Болградської міської ради. Крім участі в традиційних акціях та конкурсах, таких як: «Юний дослідник», «В об'єктиві натураліста», «Плакаємо сад», «Земля – наш спільний дім», захист винахідницьких і раціоналізаторських проєктів, День юного натураліста, взяли участь у Всеукраїнських челенджах «Сильно. Спільно» та «ХепіЧелендж», проєктів «Мала батареяка – великі проблеми планети Земля!», «Друге життя паперу», проєкт «Епоха трьох «Е»: економіка, енергетика, екологія», «Сплануй своє майбутнє сьогодні!» та інших.

З метою покращення ситуації з озелененням території громади у 2021 році учасниками команди було висаджено 40 саджанців горіхів та гібіскусу, 112 кущів хризантем та 75 троянд.

Актуальною для громади є проблема питної води. В рамках проєкту «Дослідження проблеми питної води в селі Залізничне» команда «ЕКОмолодь» провела інформативну компанію з питань висвітлення цієї проблеми. Це питання було висвітлено і на Всеукраїнському рівні, в рамках конкурсу «Юнацький водний приз», який проводився посольством Швеції у Києві. За результатами журі команда увійшла у 5-ку кращих та отримали чудові подарунки - прилади для перевірки якості води. На сьогодні екоактивісти мають можливість проводити безкоштовні аналізи проб води мешканцям села.

Під керівництвом педагогів КУ «Одеський ЕНЦ «Афаліна» Суворовської територіальної громади ведеться просвітницька природоохоронна робота, яка направлена на консолідацію зусиль закладу позашкільної освіти зі школами Суворовського району м. Одеса, щодо поліпшення всебічного екологічного виховання юних одеситів.

У дев'яти закладах освіти громади щороку проводиться посвята у юннати. Члени екологічного парламенту шкіл проводять різноманітні заходи: «День Чорного моря», «День птахів», «Енергозбереження», «Дзвони Чорнобиля», «Брати наші менші»; акції: «Батареяка», «Ялинка»; виставки-конкурси: «Щедрість рідної землі», «Нове зі старого», «Не рубай ялинку».

Продовжує свою роботу команда «Промінь» КПНЗ «Одеський Центр дитячої та юнацької творчості «Промінь» з проєктом «Допоможи чотирилапому другу!».

Регулярно проводиться моніторинг кількості безпритульних тварин. Створено та постійно уточнюється схема місцеперебування безпритульних тварин Малиновської ТГ м. Одеса. Організовано кураторство над тваринами підшефної території, підтримку тварин в екстремальних умовах. Налагоджено благодійний збір кормів, ліків, підстилок для тварин. Регулярно створюються та поширюються агітаційні матеріали, проводиться агітаційна та просвітницька робота громадськості мікрорайону; проводяться анкетування жителів громад стосовно питань ставлення людей до гуманного способу зменшення чисельності безпритульних тварин шляхом стерилізації; організована співпраця з ветеринарними лікарями міста. На всіх виставках собак і котів можливо зустріти «Стенди допомоги», де усі бажаючі можуть по фото знайти собі улюбленця або залишити корм чи інші речі для безпритульних тварин; використовуються Інтернет-ресурси для влаштування тварин у родини та залучення до роботи однодумців.

У зв'язку з введенням карантину, частково проєкт відбувається у дистанційному форматі. Проведено фото-конкурс «Мій улюбленець» on-line. У вересні 2021 року відбулися підведення підсумків фото-конкурсу спільно з кінологічним клубом «Болеро». За зимово-весняний період закладами освіти Малиновської ТГ м. Одеса та Центром «Промінь» було зібрано близько 200 кг круп, багато речей, які надалі використовувались як підстилки: (ковдри, матраци, верхній одяг). Також було закуплено сухі корми для тварин.

Команда «РЯТІВНИКИ» Овідіопольського закладу загальної середньої освіти в червні 2021 році представляв Одеську область на Всеукраїнському зборі «Дитячого екологічного парламенту». Цей досвід дав юним еко активістам насаги працювати продуктивніше, в рамках шкільного самоврядування залучили чимало небайдужої молоді, що пліч-о-пліч з ними змінюють світ.

Активно продовжується робота зі збору і сортуванню сміття, озелененню пришкольній території; участь у всесвітньому дні прибирання та заходах присвячених дню туризму.

Досвід роботи представників «Дитячий екологічний парламент» Одеської області було представлено в рамках програми візиту з обміну досвідом серед молодіжних ініціативних груп проєкту «Долучайся, взаємодій, створи: активна молодь та місцева влада на захисті довкілля», що фінансується Посольством Великої Британії. Одеська обласна державна (військова) адміністрація тримає на контролі проведення та участь у заходах охорони навколишнього природного середовища у закладах освіти області.

15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Міжнародна діяльність та міжнародна технічна допомога

Зустрічі

За 2021 рік проведено (або взято участь) понад 140 різноманітних заходів міжнародного характеру, серед яких зустрічі з представниками дипломатичного корпусу, акредитованого в Україні та Одеській області, міжнародних організацій, іноземних установ і компаній, а також з офіційними делегаціями, що прибувають з-за кордону, групами та окремими іноземцями, а також забезпечено участь керівництва ОДА у форумах, церемоніях вшанування, освітніх та культурних заходах проведених під патронатом іноземних партнерів.

Зокрема:

- зустрічі/заходи з представниками дипломатичного корпусу, акредитованого в Одесі – 20;
- зустрічі/заходи з представниками Посольств іноземних країн – 25;
- зустрічі/заходи з представниками міжнародних місій/організацій – 17;
- зустрічі/заходи з представниками підприємницького та інвестиційного сектору – 31;
- зустрічі/заходи з представниками державного сектору – 20;
- інші зустрічі/заходи (форуми, культурні та освітні заходи, церемонії вшанування тощо) – 30.

Міжнародна технічна допомога

Загальна кількість проєктів станом на 31.12.2021 - 20, з них в рамках програм транскордонного співробітництва - 24:

- «Україна – Румунія 2014–2020» - 7;
- «Басейн Чорного моря 2014–2020» - 9.

Основні напрями Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Україна – Румунія 2014-2020» (діюча програма):

- розвиток транскордонної інфраструктури охорони здоров'я;
- захист навколишнього середовища, реконструкція парків та зелених зон;
- підприємницька освіта для молоді та студентів;
- реагування на надзвичайні ситуації, створення інтегрованої системи готовності до надзвичайних ситуацій.

Довідково: в рамках програми «Україна – Румунія 2014–2020» реалізується 2 великі інфраструктурні проєкти на території Ізмаїльського району «Чиста Ріка» на суму 3 490 425 євро та «Транскордонна інфраструктура охорони здоров'я» на суму 1 196 476 євро.

Основні напрями Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Басейн Чорного моря 2014-2020» (діюча програма):

- екологія, моніторинг стану води в чорноморському басейні, очищення територій;
- збереження спільної культурної спадщини;
- розвиток підприємництва в чорноморському басейні;
- популяризація та розвиток транскордонного туризму, створення спільних маршрутів.

Довідково: активними учасниками цієї програми є бюджетні установи Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України – 4 проекти, Науково-дослідна установа «Український науковий центр екології моря» - 3 проекти, Одеська національна академія харчових технологій – 1 проект, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова – 1 проект. Найбільшим проектом в рамках програми «Басейн Чорного Моря 2014–2020» є «Розвиток та просування спадщини» (реципієнт – Болградська міська рада).

З метою подальшого залучення в регіон міжнародної технічної допомоги обласна державна адміністрація бере участь у програмуванні наступних програмних періодів в рамках програм «Україна – Румунія» та «Басейн Чорного Моря» на 2021-2027 роки.

Впродовж 2021 року Департаментом проводились засідання фокус-групи «Рекреація, курорти та парки» Туристичної ради при обласній державній адміністрації, створеної розпорядженням голови від 28.02.2020 № 130/од-2020, під час яких обговорювались питання рекреаційної та туристичної діяльності на територіях національних/регіональних парків та заповідників області.

Підготовлено перелік проблемних питань національних/регіональних парків та заповідників Одеської області, які гальмують розвиток туризму.

Також у 2021 році розпочато процедуру з оголошення Сичавки курортом місцевого значення, зокрема: проведено заходи з аналізу та оцінки курортно-рекреаційного потенціалу природної території села Сичавка Южненської міської територіальної громади Одеського району Одеської області; підготовлено та направлено ДАРТ клопотання про оголошення природних територій с. Сичавка курортними.

15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації надає інформацію щодо стану виконання проектів міжнародної технічної допомоги, що впроваджувалися протягом 2021 року.

1. Назва проекту: Створення системи інноваційного трансграничного моніторингу перетворень річкових екосистем Чорного моря під впливом розвитку гідроенергетики та зміни клімату (HydroEcoNex BSB 165);

Термін реалізації: 21.09.2018 – 20.09.2021 У зв'язку з COVID-19 закінчення проекту було перенесено на 6 місяців - до 20 вересня 2021 року;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проекту: 187 666 євро (для ГМЦ ЧАМ 94 478 євро, для УкрНЦЕМ 93 188 євро);

Залишок коштів станом на кінець року: 43 113,8 євро_(УкрНЦЕМ 19 210,47 євро, ГМЦ ЧАМ 23 903,35 євро);

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

- УкрНЦЕМ 58 експедицій в районі нижнього та середнього Дністра, 6 міжнародних конференцій, 2 методологічних посібника та 1 брошура, 2 публічних семінари, 2 прес-конференції;
- ГМЦ ЧАМ 26 експедицій в районі нижнього Дністра, 6 міжнародні конференції, 18 наукових статей, 1 методологічне керівництво;

Досягнуті результати:

- 58 експедицій в районі нижнього та середнього Дністра, 6 міжнародних конференцій, 2 методологічних посібника та 1 брошура, 2 публічних семінари, 2 прес-конференції;
- створений банк гідробіологічних, гідрохімічних даних та забруднення води та донних відкладів в нижній течії Дністра;
- за представленими результатами реалізації проекту отримано Бронзову медаль та сертифікат на Міжнародній спеціалізованій виставці «ІНФОІНВЕНТ», яка проходила в Кишиневі 17-20 листопада 2021 року на II категорії «Науково-інноваційні проекти» для проектів, що фінансуються ЄС через BlackSeaBasin (BSB);
- 26 експедицій в районі нижнього Дністра, 8 міжнародні конференції, 22 наукових статей, 1 методологічне керівництво;
- створений банк гідрометеорологічних даних по регіону басейна річки Дністер. Отримано унікальні результати гідролого-гідрохімічного стану вод Дністра, Дністровського лиману та озера Біле.

2. Назва проекту: Покращення онлайн доступу громадськості до даних моніторингу стану навколишнього природного середовища та інформаційних інструментів для підтримки співпраці в Чорноморському басейні щодо скорочення забруднення морським сміттям (MARLITER BSB 138)

Термін реалізації: 24.07.2018 –23.07.2021 У зв'язку з COVID-19 закінчення проекту було перенесено на 4 місяці;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проекту: 140 191 євро

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

- 1) Заплановано заходи щодо розповсюдження інформації щодо електронного інструменту управління морським сміттям серед зацікавлених сторін;
- 2) Підготовка навчальних матеріалів для користування створеним цифровим інструментом по управлінню морським сміттям;
- 3) Створення цифрового інструменту;
- 4) Провести 7 інформаційних заходів щодо цифрового інструменту управління морським сміттям;

Досягнуті результати:

- 1) Проведено серію регіональних та національних заходів – 7 (сім) щодо розповсюдження інформації щодо електронного інструменту управління морським сміттям;

2) Забезпечено наповнення цифрового інформаційного інструменту управління морським сміттям.

Розповсюджено прес-релізи, методичні керівництва для інформування зацікавлених сторін, молоді, волонтерів, науковців, громадських організацій, університетів, органів влади, адміністрацій та широкої громадськості. Створено цифровий курс по управлінню морським сміттям.

3) Забезпечено створення фінальної версії цифрового інструменту управління морським сміттям;

4) Покращено онлайн доступ та інформування громадськості до даних моніторингу стану навколишнього природного середовища та інформаційних інструментів для підтримки співпраці в Чорноморському басейні щодо скорочення забруднення морським сміттям.

3. Назва проєкту: Чиста ріка

Термін реалізації: 29.06.2019 - 31.12.2022 У зв'язку з COVID-19 закінчення проєкту було перенесено на 6 місяців - до 31.12.2022;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 3 490 425 євро;

Залишок коштів станом на кінець року: 1 913 594,17 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

- 12 партнерських зустрічей;
- 1 спільна транскордонна інвестиційна стратегія та 1 операційний план;
- 1 спільна система моніторингу та оповіщення;
- 1 інформаційна кампанія протягом реалізації проєкту (на постійній основі);
- 1 програма нарощування потенціалу;
- 1 реконструйована колекторно-каналізаційна мережа в м. Ізмаїл;
- 2 модернізовані каналізаційні насосні станції у м. Ізмаїл та Ізмаїльському районі;
- Обладнання для підтримки функціонування інфраструктури;
- Двостороння угода між Румунією та Україною щодо реагування на надзвичайні ситуації.

Досягнуті результати:

- Проведено 10 партнерських зустрічей за звітний період;
- Проведено 10 інформаційних семінарів;
- Проведено 10 робочих семінарів;
- Проведено 1 стартову конференцію в м. Ізмаїл;
- Проведено 1 проміжну конференцію в м. Ізмаїл;
- В звітньому періоді не було проведено обмін досвідом та тренінги у галузі втручання у техногенні катастрофи через внесення змін в бюджетні лінії для проведення даних заходів та очікування затвердження даних змін, а також через карантинні обмеження в країні;
- Подано 6 звітів про хід реалізації проєкту за звітний період (всього подано 6 звітів);
- Розроблено та подано 1 частковий фінансовий звіт;

- Проводилась інформаційна кампанія (публікація контенту на офіційній сторінці в FB <https://www.facebook.com/clean.river.ro.ua>);

- Проведення реконструкції каналізаційної мережі та КНС в м. Ізмаїл наразі не здійснюється у зв'язку з розірванням договору на виконання робіт, через суттєве підвищення цін на матеріали. Наразі закупівлю включено до плану закупівель та планується оголошення тендеру на роботи в січні 2022;

- Закуплено гідравлічну масляну станцію, 2 дизельних генератора для зварювання та гідравлічний насос.

4. Назва проєкту: Екологічна освіта проти забруднення цінних ветландів (водно-болотних угідь) басейну Чорного моря (BIOLEARN BSB 142)

Термін реалізації: 26.07.2018 - 28.02.2022;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 159 280 євро;

Залишок коштів станом на кінець року: 98 349,06 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

Дослідження видів та кількості сміття у ветландах, участь у семінарах та нарадах за проєктом, представлення українських ветландів у міжнародному навчальному виданні, підготовка документації до проведення конкурсу цінових пропозицій з ремонту центрів активностей у Рені та Вилково;

Навчальний мануал зі стану забруднення ветландів в гирлах Дунаю та Дніпра (24 буклети);

Тренінг для тренерів (дистанційно);

Ремонтні роботи в 2-х приміщеннях центрів активностей у Рені та Вилково;

Конкурс малюнків;

Фотографування ветландів;

Прес-реліз;

Участь в 4 семінарах та робочих зустрічах проєкту (дистанційно);

Контакт з стейк-холдерами.

Досягнуті результати:

Проведені 1 дослідження, 5 семінарів;

1 міжнародне видання;

2 пакети документів для проведення тендерів;

Кампанії з прибирання сміття с. Приморське за участі 150 волонтерів;

Школа з екологічної освіти 4 тренерів отримали сертифікати дистанційної школи;

Підготовка двох центрів активностей для роботи з учнями (Вилково та Рені), проведено конкурс цінових пропозицій.

5. Назва проєкту: «Екологічний моніторинг в басейні Чорного моря з використанням продуктів програми Копернікус – PONTOS» (BSB 889)

Термін реалізації: 01.07.2020 - 31.12.2022;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 151 405 євро;

Залишок коштів станом на кінець року: 92 985,69 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

У звітному періоді було заплановано (за участю всіх партнерів проекту):

- 1) Прийняти участь у наради/ тренінгу з керівництвом програми Басейн Чорного моря;
- 2) Розробка Плану забезпечення якості (Quality Assurance Plan);
- 3) Розробити план дій № 2 для періоду лютий-червень та № 3 для періоду липень-грудень;
- 4) Підготувати і провести Нараду для потенційних стейкхолдерів («Мозковий штурм»);
- 5) Створити інформаційний бюлетень № 2 і № 3 (англійською і мовами партнерів проекту);
- 6) Провести аналіз пробілів у знаннях стейкхолдерів та встановлення стратегії їх навчання;
- 7) Підготувати і провести Перший тренінг з Дистанційного Зондування Землі та екологічного моніторингу для молодих вчених та практиків.

Інші робочі завдання групи ОНУ включали в себе:

- 1) проведення польових експедицій в пілотному районі з польовими вимірюваннями, відбором зразків, мапінгу рослинності;
- 2) обробка супутникових даних в рамках проведення оцінок щодо площі водної рослинності, концентрації хлорофілу і евтрофікаційних явищ, змін берегової лінії;
- 3) вибрати репрезентативні сільгосп поля і розпочати збір даних і польові вимірювання;
- 4) взяти участь в робочих нарадах і тренінгах;
- 5) провести закупівлю програмного забезпечення (входить до обладнання) і рекламних матеріалів, необхідного для виконання проекту, провести тендер і укласти договір аудиторською фірмою, а також сплатити послуги за аудиторську перевірку.

Досягнуті результати:

- 1) Прийнята участь у тренінгу щодо заповнення проміжного фінансового звіту для бенефіціарів Другого конкурсу, організований об'єднаним секретаріатом програми у червні 2021 року (в дистанційному форматі);
- 2) Обговорено і розроблено План забезпечення якості виконання проекту;
- 3) Розроблено план дій №2 для періоду лютий-червень та №3 для періоду липень-грудень;
- 4) Підготовлено і проведено Нараду для потенційних стейкхолдерів в українському пілотному районі 6 липня 2021 р. (в дистанційному форматі). Були запрошені регіональні стейкхолдери, розроблений Порядок Денний, реєстраційна форма, анкета для опитування, підготовлено 7 презентацій. Участь прийняли 48 представників зацікавлених сторін. Було проведено опитування. Опубліковано дві статті (у формі прес-релізу) на сайті ОНУ та на офіційному сайті проекту;
- 5) Створено інформаційний бюлетень № 2 і № 3 (закінчено англійську версію і зроблено переклад на українську). Для цих бюлетенів співробітники ОНУ написали статті про 1-у експедицію, проведено в дельтового районі

Дністра (в № 2) та загальну статтю про експедиційні дослідження в рамках запланованих оцінок в українському пілотному районі (в № 3);

6) Результати анкетування (після проведення «Мозкових штурмів» у країнах-учасницях) для збору потреб зацікавлених сторін, аналізу прогалин у знаннях, а також для отримання відгуків щодо майбутньої платформи PONTOS були проаналізовані та представлені у формі консолідованого звіту щодо аналізу недоліків у знаннях та встановлення стратегії навчання стейкхолдерів;

7) Було підготовлено і проведено Перший тренінг з Дистанційного Зондування Землі та екологічного моніторингу для молодих вчених та практиків в українському пілотному районі 27-28 жовтня 2021 р. (в дистанційному форматі). Були запрошені регіональні стейкхолдери, розроблений Порядок Денний, реєстраційна форма, підготовлено 8 презентацій тощо. В роботі заходу прийняли участь 54 представника 22 організацій. Опубліковано дві статті (у формі прес-релізу) на сайті ОНУ та на офіційному сайті проекту;

Крім того групою ОНУ виконано:

1) проведено 5 комплексних польових експедиції впродовж квітня-жовтня: приблизно на 19 дослідних точках (в кожній з експедицій) були відібрані зразки (для визначення концентрації хлорофілу, визначення кількості фіто- і бактеріопланкtona, гідрохімічного складу води) і проведені in-situ вимірювання (концентрації розчиненого кисню, температура, рН, солоність, електропровідність, прозорість води, швидкість і напрямок вітру), а також мапінг площ водної рослинності за допомогою БПЛА;

2) продовжено обробку супутникових знімків в рамках оцінок динаміки змін берегової лінії, площ водної рослинності концентрації хлорофілу і евтрофікаційних явищ;

3) в рамках проведення оцінки сільськогосподарського водного балансу ті індексів водного стресу були обрані два репрезентативних сільгосп поля (соняшник та пшениця) в пілотному проекті PONTOS-UA. Слід зазначити, що для проведення необхідних вимірювань ОНУ використовував власне польове обладнання (датчики вологості ґрунту та автоматичну метеостанцію). Після збору врожаю в 2021 р., було прийняте рішення продовжити вимірювання під озимою культурою впродовж осені 2021 р. – літа 2022 р. (виконано на 100%).

4) була прийнята участь у 14 робочих нарадах та 4 тренінгах;

5) Було проведено закупівлю з внесенням відповідної інформації до системи eMS. Було придбано (i) програмного забезпечення (Pix4Dmapper - безстрокова ліцензія) для обробки зображень та картографування, (ii) рекламні матеріали (банери, ліфлети та брошури), (iii) укладено контракт з аудиторською фірмою (Приватне підприємство «АУДИТОРСКА ФІРМА «ТРИАДА») та здійснена сплата за проведення аудиторської перевірки, (iv) придбано хімічний реактив для проведення лаб. аналізів.

6. Назва проєкту: LeNetEco2 – Створення навчальної мережі для консолідації зусиль спільного екологічного контролю та моніторингу Басейн Чорного моря 2 BSB 1088

Термін реалізації: 01.08.2020 – 31.07.2022;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 275 100 євро;

Залишок коштів станом на кінець року: 232 496 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

Платформа LeNetEco включає наступні розділи:

- веб-сторінка освіти LeNetEco
- електронна карта моніторингу навколишнього середовища (eMEM);
- розділ для широкого кола користувачів (електронна послуга «Волонтер екологічного моніторингу») включає забезпечення зв'язку цільових груп проєкту;

Електронна карта екологічного моніторингу, яка буде включати інформацію про забруднення річок у регіоні BSB;

У дослідженні визначені та вирішені ключові проблеми, що стосуються освіти у сфері довкілля. Це відбувається шляхом документування передової практики та принципів належної практики щодо моніторингу навколишнього середовища;

20 курсів для 5 цільових груп з англійської та національних мов (румунської, болгарської та української).

Досягнуті результати: У процесі виконання.

7. Назва проєкту: Стратегія нульових відходів: методи та імплементація у басейні Чорного моря – ZeroWasteBSB

Термін реалізації: 23.04.2020 - 22.04.2022;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 122 870 євро;

Залишок коштів станом на кінець року: 77 683,84 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

Будуть реалізовані наступні спільні транскордонні заходи:

1. аналіз і планування діяльності щодо забруднення в цільових областях. Перша діяльність за проєктом спрямована на підготовку правильних техніко-економічних обґрунтувань щодо існуючих відходів в цільових зонах - типи відходів, можливості їх правильного збору, переробки і зниження розповсюдження;

2. заходи щодо підвищення обізнаності громадськості щодо систем з нульовими відходами: буде проведена широка інформаційна кампанія серед молоді, студентів і місцевих жителів в чотирьох цільових областях: чотири партнери проєкту проведуть інформаційні кампанії для шкіл в Одесі, людей, що живуть в сільській місцевості Болгарії та Туреччини, громадян Салоніків у Греції. Молоді люди дізнаються, як готувати власні ящики для компосту і переробляти місцеві органічні відходи;

3. розвиток стійкого транскордонного партнерства для нульових відходів у басейні Чорного моря. Одна з основних цілей проєкту полягає в розвитку стійкого партнерства між зацікавленими сторонами для забезпечення передачі діяльності щодо нульових відходів і після завершення проєкту. В даному контексті партнери проєкту будуть створювати стабільні центри нульових відходів у своїх власних установах і онлайн-мережу для передачі отриманих

знань, досвіду і дублювання результатів проекту в інші цільові райони в басейні Чорного моря.

Досягнуті результати: У рамках активності GA T1 - Analysing and Planning activities of the pollution situation in the target areas (GA T1 - Аналіз та планування діяльності щодо ситуації із забрудненням у цільових районах) досліджено характеристики відходів в Одеському регіоні та надруковано посібник «Zero waste management plan» (на українській та англійській мовах).

У рамках активності GA T2 - Activities for increasing public awareness on zero waste systems (GA T2 - Заходи з підвищення обізнаності громадськості щодо zero waste систем) створено та надруковано посібник «Аналіз систем нульових відходів у Європі та цільових країнах» (на українській та англійській мовах).

У рамках активності GA C – Communication (GA C - Комунікація) підготовлено промо-матеріали проекту: ролл-ап баннер, органічні сумки, блокноти та ручки.

На виконання основної мети проекту (підвищення обізнаності щодо екологічних проблем і належної виробничої практики поводження з відходами, пов'язаними з річковим і морським забрудненням в басейні Чорного моря) співробітниками проекту підготовлено та опубліковано статті у наукових журналах, колективних монографіях, матеріалах науково-практичних конференцій, міжнародно- наукових та Інтернет виданнях.

8. Назва проєкту: «Впровадження знань та практик щодо циркулярної економіки к країнах басейну Чорного моря - CIRCLECON»»

Термін реалізації: Дані уточнюються;

Джерело фінансування: Дані уточнюються;

Вартість проєкту: Дані уточнюються;

Залишок коштів станом на кінець року: Дані уточнюються;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ: Дані уточнюються

Досягнуті результати: Дані уточнюються.

9. Назва проєкту: Новий підхід в усуненні морського та річкового забруднення (MARLENA BSB 139)

Термін реалізації: 17.08.2018 - 16.02.2021;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 83 950 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ: Спільна управлінська діяльність - наради, звітність, спільна діяльність по здійсненню: краще співробітництво організацій в BSB - дослідження існуючої політики та законодавства, мереж та ініціативи співпраці для скорочення річкового і морського забруднення в BSB; Розробка фокус-груп: управління відходами, незаконні захоронення та місця поховання відходів на берегах річок / захист важливих природних територій від забруднення; керівництво з хорошими методами управління відходами місцевих органів влади і природоохоронних організацій, круглі столи та конференції між партнерами, спільна платформа для сигналізації про викиди і незаконні звалища, початок трансграничних спільних дій на 5 мовах;

Заходи з підвищення інформованості громадськості і підвищення обізнаності громадськості, що включають в себе: широку інформаційно-пропагандистську кампанію в країнах басейну Чорного моря, в тому числі: інформаційні зустрічі, рекомендації «відповідального громадянства» для дітей і студентів, туристів і відвідувачів, річки і моря -створення інформаційних кампаній, організація еко-заходів і еко-таборів для підвищення екологічної культури молоді.

Досягнуті результати:

- 1) Досліджено існуючу політику та законодавство, мережу та ініціативи співпраці для скорочення річкового і морського забруднення в BSB;
- 2) створено та надруковано посібник «Бути відповідальним громадянином»;
- 3) організовано участь українських дітей (2 особи) у міжнародному еко-таборі у м. Кітген (Болгарія);
- 4) організовано та проведено два одноденні еко-табора в Україні;
- 5) організовано та проведено тематичну конференцію зі стейкхолдерами проекту;
- 6) організовано та проведено міжнародний круглий стіл із країнами-партнерами проекту та їх стейкхолдерами;
- 7) пройдено українській (перевірено аудиторсько- консалтинговим приватним підприємством «Авіста») та міжнародний аудит;
- 8) взято участь у 3-тій зустрічі бенефіціарів (партнерів) проекту у м. Малко-Тирнове (Болгарія);
- 9) розроблено та надруковано посібники із найкращими практиками поводження з відходами у країнах-партнерах проекту;
- 10) встановлено 50 контейнерів для збору ПЕТ на території с. Молодіжне (Великодолинська територіальна громада);
- 11) проведено інформаційну кампанію з очищення моря та річок в Україні зі стейкхолдерами проекту;
- 12) організовано місцеві навчальні візити в Україні із ознайомчою поїздкою до очисних споруд у місті Вилкове;
- 13) підготовлено промо-фільм про найкращі практики поводження з відходами в Одеському регіоні;
- 14) взято участь у міжнародній онлайн конференції за результатами місцевих навчальних візитів;
- 15) проведено фінальну прес-конференцію;
- 16) підготовлено ньуслеттери про хід реалізації проекту (7 газет).

10. Назва проекту: Anemone BSB319 «Оцінка вразливості морської екосистеми Чорного моря до антропогенного впливу»

Термін реалізації: 26.07.2018 - 25.03.2021 у зв'язку з Covid-19 дату закінчення проекту перенесено на 2021 р;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проекту: 125 000 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ: Через спільні зусилля партнерів, виробити спільну стратегію, що стосується Спільного

Моніторингу Чорного моря, шляхом використання найбільш адекватних загальних погоджених критеріїв та індикаторів оцінки, з метою оцінки статусу Чорного моря як основи для подальших дій.

Досягнуті результати:

1) У червні та вересні 2019 року виконані 2 наукові експедиції за узгодженою методологією, відібрані та проаналізовані проби морської води, донних відкладень, проведені гідробіологічні дослідження та оцінка впливу річок на якість води Чорного моря; отримані відгуки прибережних екосистем на вплив антропогенного тиску.

Підготовлені і відправлені апліканту проекту Ексель таблиці з результатами всіх досліджень, які були виконані фахівцями УкрНЦЕМ при проведенні моніторингу в українських водах, а також наступні документи:

- Фонові значення для розрахунків індексу E-TRIX
- Звіт за дескриптором D9
- Звіт по бентосних мешканцям
- Опис водозбірних басейнів річок України.

2) Виконана спільна наукова експедиція в Чорному морі на борту Румунського науково-дослідного судна «Маре Нігрум» за участю фахівців з Румунії, Болгарії, Туреччини та України, відібрані та проаналізовані проби морської води, донних відкладень. Проведено комплекс гідробіологічних досліджень.

Підготовлені і відправлені апліканту проекту наступні документи:

- Розрахунки індексу E-TRIX та карти якості морського середовища за результатами спостережень в міжнародній експедиції по Чорному морі на НДС «Маре Нігрум».

- Звіти по біотестуванню та біоіндикації якості морського середовища.

- Ексель файли з дослідження мезозоопланктону, зообентосу та фітопланктону.

3) Проведені два семінари з громадськістю по проблемам морського сміття та збереження чорноморських китоподібних.

Виконані практичні роботи по збору та вивченню морського сміття на пляжі Кароліно-Бугаз за участю молоді.

Підготовлені і відправлені апліканту проекту Звіт та фотографії по проведеному в УкрНЦЕМ семінару по дельфінам.

4) Придбано обладнання для УкрНЦЕМ:

- Ваги лабораторні AXIS, ADGC, 0,01 г.
- Мікроскоп з аксесуарами
- Насос для визначення хлорофілу

10. Назва проєкту: Стратегія нульових відходів - досягнення сприятливого екологічного статусу ZEWSGES, BSB 257

Термін реалізації: 14.08.2018 - 13.02.2021 у зв'язку з Covid-19 дату закінчення проєкту перенесено на 2021 р;

Джерело фінансування: Фінансування в рамках Спільної Операційної Програми «Басейн Чорного моря 2014-2020»;

Вартість проєкту: 163 872 євро;

Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ:

1. Coastal Beach Clean-up - No. of ppl – Прибирання пляжу (кількість осіб)
2. Coastal Beach Clean-up – Tonnage - Прибирання пляжу (тоннаж)
3. Fishing for Litter - No. of ppl – Акція «Риболовля на сміття» (кількість осіб)
4. Fishing for Litter –(Tonnage)– Акція «Риболовля на сміття» (тоннаж)
5. Ecosystem Education - No. of ppl – Проведення проекту «Екосистемна освіта» - (кількість учнів)
6. Reporting System Collected Marine Debris - Система звітності «Зібране морське сміття»

Досягнуті результати:

550 осіб було заплановано, прийняли участь 333 особи (виконання 60,54%)

0,1 т було заплановано, було зібрано 3,718 т (виконання 3718%)

100 осіб було заплановано, прийняли участь 102 рибалки (виконання 102%) 0,4 т було заплановано, було зібрано 1,075 т (виконання 268,75%)

1500 учнів було заплановано, прийняло участь 1541 учень (виконання 102,7%)

Відомості внесено до сайту проекту <https://zerowasteb.sb.net/Events/Category/6/Integrated-Database-Marine-Litter-Watch-Actual>

ВИСНОВКИ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області реалізується державна екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов’язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

Основні чинники та критерії для визначення найважливіших екологічних проблем, у тому числі, що пов’язані із: низькою забезпеченістю населення сільських районів якісною питною водою; незадовільним станом каналізаційних очисних споруд; деградацією приморських рекреаційних зон; прогресуючим підтопленням територій; розповсюдженням зсувних процесів; високим рівнем забруднення атмосферного повітря викидами від автомобільного транспорту; зберігання, утилізації та знешкодження токсичних (небезпечних) відходів; незадовільним екологічним станом басейнів річок Дністер, Дунай і Придунайських водосховищ, які є основними джерелами водопостачання регіону, а також інших водойм Одеської області, станом експлуатації нафтоналивного терміналу біля населеного пункту Джурджулешти (Республіка Молдова), скидами забруднюючих речовин у транскордонні водотоки з території Республіки Молдова, Румунії, екологічною проблемою, пов’язаною з експлуатацією ЗАТ «Молдавська ДРЕС».

Визначення найважливіших екологічних проблем:

- забруднення атмосфери викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту;
- забруднення водних об’єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;
- забруднення підземних водоносних горизонтів;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області;
- підтоплення земель та населених пунктів регіону;
- проблеми щодо поводження з відходами I-III класів небезпеки;

- утилізація відходів гірничодобувної, енергетичної та інших галузей промисловості;

- поширення екзогенних геологічних процесів.

Аналіз найважливіших екологічних проблем:

а) проблеми, що вимагають рішення на міжнародному рівні;

1. Скид забруднюючих речовин з території Республіки Молдова у транскордонні водостоки (річки В. Ялпуг, Киргиз-Китай)

2. Вирішення проблеми, які пов'язані з експлуатацією Молдавської ДРЕС.

3. Експлуатація нафтотерміналу та інших портових споруд біля населеного пункту Джурджулешти на території Республіки Молдова.

б) проблеми загальнодержавного значення

- розробка системи поводження з пакувальними матеріалами і тарою; системи збирання, видалення, знешкодження та утилізації відпрацьованих мастил (олив); системи збирання, заготівлі та утилізації зношених шин, резинотехнічних виробів та відходів резинотехнічного виробництва; системи заготівлі та утилізації непридатних до використання транспортних засобів; системи збирання та утилізації електричного та електронного обладнання; системи збирання, видалення, знешкодження, утилізації відходів, що утворюються у процесі медичного обслуговування, ветеринарної практики, пов'язаних з ними дослідних робіт;

- розробка ефективної системи поводження з твердими побутовими відходами;

- перезатарення та вивезення залишків непридатних хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) в Одеській області;

- вирішення проблеми деградації цінного у лікувальному відношенні Куяльницького лиману;

- відновлення екосистеми морського лиману Сасик шляхом будівництва з'єднувального каналу з Чорним морем та реабілітації прилеглих територій;

- встановлення пунктів спостереження за станом атмосферного повітря;

- вирішення соціально-екологічних проблем населених пунктів, розташованих навколо Придунайських озер.

Приведені в доповіді дані свідчать, що проблема охорони довкілля залишається однією з найбільш актуальних. У всьому світі зростає розуміння проблеми збереження навколишнього середовища, люди починають замислюватись над тим, що природні ресурси планети обмежені.

в) проблеми місцевого значення:

- впровадження системи поводження з пакувальними матеріалами і тарою; системи збирання, видалення, знешкодження та утилізації відпрацьованих мастил (олив); системи збирання, заготівлі та утилізації зношених шин, резинотехнічних виробів та відходів резинотехнічного виробництва; системи заготівлі та утилізації непридатних до використання транспортних засобів; системи збирання та утилізації електричного та електронного обладнання; системи збирання, видалення, знешкодження, утилізації відходів, що утворюються у процесі медичного обслуговування, ветеринарної практики, пов'язаних з ними дослідних робіт;

- створення ефективної обласної системи управління твердими побутовими відходами;
- проведення ліквідаційного тампонажу непридатних до експлуатації та безгоспних артсвердловин;
- відновлення екосистеми морського лиману Сасик шляхом будівництва з'єднувального каналу з Чорним морем та реабілітації прилеглих територій;
- встановлення пунктів спостереження за станом атмосферного повітря;
- виконання робіт з розчистки русел річок, захист від підтоплення та затоплення населених пунктів Одеської області;
- проведення заходів щодо будівництва та реконструкції каналізаційноочисних споруд (КНС);
- збереження цінних природних екосистем, розвиток організованих форм рекреації і туризму, екологічної освіти, збереження традиційних форм раціонального природокористування і сталого розвитку природнотериторіального комплексу:
- проведення заходів з впровадження нових технологій поводження з ТПВ.
- перезатарення та вивезення залишків непридатних хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) в Одеській області.

Державна політика у сфері екології, як і будь якій іншій сфері повинна базуватися на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, але ця система, особливо у перехідний період повинна бути еластичною, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до змін занадто складного середовища. І це є дуже ефективним засобом подолання екологічної кризи та забезпечення природоохоронної функції держави.

ДОДАТКИ

№ з/п	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
1	2	3	4
	Вступне слово		відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52
1.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території Одеської області 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52
2.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарних та пересувних джерел 2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Одеської області 2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Використання озоноруйнівних речовин 2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
3.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
4.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водозабезпечення території Одеської області 4.1.3. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод 4.3. Якість поверхневих вод 4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками 4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод 4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення 4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів межах Одеської області 4.6. Заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі 5.1.1. Загальна характеристика 5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття 5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття 5.1.4. Формування національної екомережі 5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організми 5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу 5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-67

		<p>5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів</p> <p>5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України</p> <p>5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.6. Чужорідні види рослин</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств</p> <p>5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.3.4. Чужорідні види тварин</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина</p> <p>5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи</p> <p>5.5. Рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природо-заповідного фонду</p>	
6.	Земельні ресурси та ґрунти	<p>6.1. Структура та стан земель</p> <p>6.1.1. Стан ґрунтів</p> <p>6.1.2. Деградація земель</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти</p> <p>6.3. Охорона земель</p>	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-35-67
7.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр</p> <p>7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
8.	Відходи	<p>8.1. Структура утворення та накопичення відходів</p> <p>8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)</p> <p>8.3. Державне регулювання в сфері поведження з відходами</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
9.	Екологічна безпека	<p>9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки</p> <p>9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку</p> <p>9.3. Радіаційна безпека</p> <p>9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України</p> <p>9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами</p>	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	<p>10.1. Структура та обсяги промислового виробництва</p> <p>10.2. Вплив на довкілля</p> <p>10.2.1. Гірничодобувна промисловість</p> <p>10.2.2. Металургійна промисловість</p> <p>10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість</p> <p>10.2.4. Харчова промисловість</p> <p>10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва</p>	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	<p>11.1. Тенденції розвитку сільського господарства</p> <p>11.2. Вплив на довкілля</p> <p>11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження</p>	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52

		11.2.2. Використання пестицидів 11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель 11.2.4 Тенденції в тваринництві 11.3. Органічне сільське господарство	
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	12.1. Структура виробництва та використання енергії 12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження 12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	13.1. Транспортна мережа Одеської області 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень 13.2. Вплив транспорту на довкілля 13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41.
14.	Збалансоване виробництво та споживання	14.1. Тенденції та характеристика споживання 14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	15.1. Національна та регіональна екологічна політика 15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища 15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм 15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища 15.6. Оцінка впливу на довкілля 15.7. Економічні засади природокористування 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності 15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі 15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки 15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування 15.10. Екологічний аудит 15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля 15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля 15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій 15.12.2. Діяльність громадських рад 15.13. Екологічна освіта та інформування 15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля 15.14.1. Європейська та Євроатлантична інтеграція 15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги 15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи, тел 728-34-58 відділ погоджень у сфері господарської діяльності, тел. 728-33-41. відділ стратегічного планування та моніторингу тел. 728-35-52
	Висновки		підрозділи Департаменту екології та природних ресурсів ОДА